

De zangen van het eiland van wakende dromen

HET BOEK VAN TJENTINI

Het boek van Tjentini

HET GROTE JAVAANSE EPOS

De soerat Centhini
of
Suluk Tambangraras

Herverteld door
Élizabeth D. Inandiak

OORSRONKELIJKE TITEL

Les chants de l'île à dormir debout; le livre de Centhini

Copyright © 2002 Les éditions du Relié, Parijs

Uit het Frans vertaald door Leo Gillet

TWEEDE HERZIENE DRUK

Copyright © 2011 Olive Press, Amsterdam

Copyright © 2015 Uitgeverij Abraxas, Zuider-Amstel

NUR 302, 341

ISBN 978-90777-87-41-0

Inhoud

<i>Inleiding door Patrice van Eersel</i>	7
I De zangen van het eiland van wakende dromen	23
II De oergrond	25
III Oorlog	33
IV De omzwerfing	47
V De escapade van Tjebolang	83
VI En er was liefde	165
VII De veertigste nacht kwam met warme regen	195
VIII Hij die zijn lichaam draagt	233
IX Boek IX	257
X De gedaanteverwisseling	273
XI Ballade van de wolk op zoek naar de zon	287
XII Het Eiland van ijzer	305
XIII Verzwolgen	313
XIV Het laatste verlangen	323
<i>Postludium</i>	326
<i>Dank</i>	327
<i>Personages en gedaantes</i>	328
<i>Plaatsnamen, hun ligging en betekenis</i>	331
<i>Lexicon</i>	334
<i>Bibliografie</i>	341

Inleiding

HET BIZARRE LOT VAN HET BOEK VAN TJENTINI

AN HET BEGIN VAN DE 19E EEUW daagt op Java de kroonprins van het sultanaat *Soerakarta Hadiningrat* zijn vader uit. ‘Ik zal u laten zien’, zegt prins Anom, ‘dat mijn onbeheerste gedrag mij naar de kennis van het geluk zullen voeren. Ik moet het kwaad leren kennen om zelfbeheersing te verkrijgen.’

Daarna geeft hij de drie hofdichters opdracht tot het schrijven van een historiografie, in de vorm van verzen en gezangen, die alle kennis uit Java omvat met inbegrip van het natuurlijke en bovennatuurlijke en *de vrolijke kunst der troubadours* met als doel de toehoorders in vervoering te brengen en *de kunst der zotheid* te leren.

Zo is het grootste letterkundige werk uit de Indonesische archipel ontstaan dat het collectieve geheugen van 143 miljoen Javanen vormt. Met zijn tweehonderdduizend verzen die vierduizend pagina’s beslaan in twaalf delen is *Het boek van Tjentini* voor Java wat de *Māhabhārata* voor India is en de *Odysee* voor Griekenland.

Wat bezingt *Het boek van Tjentini*? Het zingt over buitenissige omzwervingen van twee jonge prinses en een prinses die gedwongen zijn om het heilige islamitische koninkrijk *Giri* te ontvluchten dat wordt aangevallen door het leger van sultan Agoeng die, aan het begin van de 17e eeuw, bijna het gehele eiland Java aan zich onderwerpt.

In het tumult van die bestorming verliest de oudste van de drie zijn jongere broer en zus uit het oog. Ze proberen elkaar weer op het spoor te komen en tijdens deze omzwervingen proeven de twee prinses en de prinses van *Giri* van alle kennis en bekoring die zo voorspoedig op Java groeien in vervallen tempels, in het orgasme van erotische feesten, in wouden in de greep van rebelse bosgeesten, in het diepst van grot-

ten, op hitsige slaapzalen van koranscholen en in de lichtende schoot van de oceaan.

In het kielzog en de chaos van hun eigen zwerftocht neemt het drietal allerlei personages die hun weg kruisen op sleeptouw: muzikanten, rondtrekkende dansers, travestieten, geleerde soefi's, lichtekooien, Shiwaitische kluizenaars, ijzersmeden, kwakzalvers, meesters in oosterse vechtsporten, struikrovers. Een hele schare vrijgevochten lieden, vluchtelingen en paria's die aan de zelfkant van de maatschappij onvermoeibaar vlechten en fröbelen aan het verbijsterende erotische en spirituele weefsel van Java.

De helden raken elkaar steeds kwijt en lopen elkaar steeds weer tegen het lijf, onder een andere naam of onder een ander gesternte en andere gedaantes. Hun zwerftocht overschrijdt de grenzen van de bekende wereld om uit te monden in een utopische constellatie van de *Omgekeerde Wereld*.

Terwijl in het paleis van Soerakarta de drie dichters aan het grootse gedicht van Java werken, begint zestig kilometer verder in westelijke richting, in het rivaliserende paleis van Yogyakarta, een oproer die tien jaar later ontploft in de oorlog die door de driftige prins Diponegoro tegen de Hollanders wordt gevoerd die het eiland twee eeuwen hebben gekoloniseerd.

In 1822 spuwt de vulkaan Merapi als onheilspellend voorteken een gewelddadige vuurregen. Het *Boek van Tjintini* ziet het daglicht in tijden waar mens en natuur op het punt staan in waanzin af te glijden:

*Als die tijden in aantocht zijn
zullen de rijken arm worden
en de armen rijk.
De koning zal in slavernij gaan
en de slaven zich als vorst gedragen.
Mannen zullen als vrouwen worden bemind
En vrouwen zullen als mannen liefhebben.
Er zullen veel voortekenen komen
wanneer deze dwaze tijden in aantocht zijn.*

Aan het begin van de 21e eeuw hebben de meeste van de 250 miljoen Indonesiërs weleens gehoord van *Het boek van Tjentini* en ze lachen allemaal in hun vuistje als het ter sprake komt. In hun verbeelding is het een erotische tekst bij uitstek maar bijna niemand heeft het boek ooit echt gelezen, want het is geschreven in een taal die gedoemd was te sterven.

In de onafhankelijkheidsoorlog die vanaf de jaren 1920 tegen de Hollanders werd gevoerd besloten de Javaanse nationalisten, ten einde de andere volkeren van de onmetelijke archipel voor hun zaak te winnen, om hun eigen taal op te heffen ten gunste van het Maleis, de voertaal van het eilandrijk.

Het Javaans is geen dialect. Het is een rijke en schitterende taal die is afgeleid van het Sanskriet. Het wordt sinds de 9e eeuw geschreven en heeft literatuur, dichtkunst, wijsbegeerte en grootse mythische verhalen voortgebracht. Het historische gegeven dat de Javanen hun taal hebben ingeruild voor een imperium is een vreemde tragedie. Het is alsof het Romeinse Rijk het Latijn opgeeft en het Fenicisch aanneemt om de *pax romana* te kunnen waarborgen. Wanneer in 1945 Nederlands-Indië onafhankelijk wordt, begint iedereen *Indonesisch*, dat wil zeggen, Maleis te leren. Het Javaans is, met de status van een regionale taal, gedoemd om uit te sterven. Vandaag de dag zijn er een honderdtal oude geleerden die nog weten hoe ze de grootse Javaanse literatuur moeten lezen. Binnenkort zal alleen een handjevol specialisten van dode talen dat nog kunnen.

Het verlies is groot. Het Javaans is een taal die ouder is dan het Frans, en heeft zijn wortels in sjamanistische rituelen – gevoed door een energie die even krachtig is als die van de vulkanen van het eiland.

Het kreeg zijn structuur mee van de grote Indiase heldendichten en de hindoeïstische en boeddhistische filosofie alvorens zich het denken van de Arabische, Andalusische en Perzische soefi-meesters eigen te maken. Toch was het een taal die gemaakt leek om allerlei rampen te kunnen overleven.

De Javaanse cultuur is opgebouwd uit verschillende lagen waarbij elke nieuwe religie die de kusten van het eiland bereikte niet werd ervaren als een bedreiging maar als een soort nieuwe kennis die bestudeerd diende te worden en bij de oude religie aansloot zonder dat deze laatste teloorving.

De Javanen hebben een diep mystieke inslag en zij aanvaardden het denkbeeld dat religieuze vormen aan slijtage onderhevig zijn en regelmatig moeten worden vervangen. De islam bereikte de kusten van Java tussen de 15e en de 16e eeuw en bouwde voort op het antieke *tantrisme* van het grote hindoe-boeddhistische koninkrijk Madjapahit zonder de bestaande *Al-eenheidsleer* te vervangen. De magisch-mysieke rituelen van de uit India overgewaaiden *Tantra's* hebben drie eeuwen lang Java beheerst. Deze culturele ondergrond kon blijven bestaan omdat de taal de onveranderlijke grootheid was.

De jonge Franse journalist en schrijfster Élizabeth D. Prasetyo heeft Java geadopteerd als haar tweede vaderland. Zij trouwde er, kreeg er een dochter, was actief in de soefi-broederschap en ontving van een Timorese vrijheidsstrijder haar Javaanse naam *Inandiak*.

Toen zij zich bewust werd van de omvang van het Javaanse taaldrama besloot ze *De Zangen van het eiland van wakende dromen, Het boek van Tjentini* te redden uit de dodelijke handen van de vergetelheid. Vijf volle jaren heeft zij zich, met hulp van de Franse Ambassade in Indonesië en een kleurrijke erudiete Javaanse, verdiept in deze ongelooflijke saga en de kwintessens in het Frans weergegeven.

Zoals de vertellers uit mondelinge tradities, die zich een verhaal eigen moesten maken en het in hun lichaam en geest moesten opnemen voor het te kunnen navertellen, maakte Élizabeth D. Inandiak haar eigen versie van het verhaal. Zij vatte zij de twaalf boeken van *De Zangen van het eiland van wakende dromen* samen in een boek van veertien hoofdstukken. Haar *Boek van Tjentini* is een miniatuur, een kleinood dat de waanzinnige mystieke en erotische queeste van de laatste soefi-sultans van Java in een nauwkeurige poëzie vol humor laat bezinken.

De drie dichters die verantwoordelijk waren voor dit monumentale werk waren, lieten zich bijstaan door allerlei specialisten zoals archi-

tecten, artsen, astrologen, waarzeggers, ornithologen, botanici en coïtale deskundigen.

In die tijd bestonden er op Java talrijke yogi's en Shiwaïtische meesters die ingewijd waren in tantrische technieken. Het *Boek van Tjentini* gaat dan ook hele pagina's lang over de lichamelijke kunst van de liefde. Ware praktijkgerichte lessen op de wijze van de *Kama Soetra*. Of simpelweg de liefdesavonturen die de prins van Soerakarta zelf op schrift stelde omdat hij vond dat de drie dichters niet gewaagd genoeg te werk gingen?

En daar zaten ze dan. Twee meisjes, elk met een jongen tussen hun benen. Ze kauwden op pinangnootjes en wiegden met geloken ogen mee op de bewegingen van de coïtus, in harmonie met de blindelingse afdaling van de fallus in de vaginale afgrond.

Er is een tendens om het werk in zijn geheel te reduceren tot het erotische aspect ervan. Op Java wordt van *Boek IX* gezegd dat het buitengewoon wellustig is. In werkelijkheid speelt het volledige epos zich af, zoals de gehele Javaanse mythologie, in zinnelijke en seksuele vrijheid. Alleen de drie eerste boeken stellen vooral de epische en geopolitieke problematiek van de odyssee aan de orde.

Het gebeurt nog steeds dat een Javaanse geleterde op zijn sterfbed verzoekt om hem antieke gedichten voor te zingen. Zijn keuze kan rustig op *Het boek van Tjentini* vallen en, waarom ook niet, op enkele verzen uit *Boek IX*? Het zijn klassieke en magnifieke melodieën. Rechtstreeks en zonder blikken of blozen. Zonder de minste metafoor. Een geslachtsdeel is een geslachtsdeel. Voordat de islam puriteins werd is erotiek nooit in verband gebracht met onreinheid of zonde. In alle vrijheid konden deze gezangen van allesomvattende liefde mensen vergezellen tot in de dood. Deze gloed die, ondanks de winter van fundamentalistische regressie, voortsmeuft tot aan het gloren van onze 21e eeuw toont de paradoxale kracht van de Javaanse cultuur.

Twee eeuwen lang hebben Javaanse aristocraten gebruik gemaakt van dit werk door musici en dansers de *zangen* op te voeren om hun indrukwekkende banketten luister bij te zetten.

Het boek was geen succes bij het gewone volk. Op Java wordt de mondelinge volkscultuur meer beluisterd tijdens het wajangspel dan gelezen in de literatuur die, al wordt ze gezongen, tot de geschreven traditie behoort.

Wonderlijk genoeg is Tjentini, aan wie het werk zijn naam te danken heeft, geen centraal personage in deze odyssee. Tjentini is de dienstbare vertrouweling van de heldin. Esoterisch verborgen tussen de regels aan het eind van het twaalfde en laatste boek is deze mysterieuze vervluchtiging te voelen.

Soeloek Tambangraras is de titel van het boek. *Soeloek*,¹ een Javaans woord met een Arabische achtergrond, verwijst naar het bezwerende gezang van de *dalang*, de marionettenspeler die begint met het scheppen van de juiste stemming voordat hij bij het vallen van de nacht zijn drama ontvouwt. Door begripsuitbreiding is dit woord de gehele soefi-literatuur van Java gaan aanduiden die meer door hofdichters wordt geschreven dan door mystieke zoekers.

Tambangraras is de naam van de heldin van het epos. Zij is de geliefde echtgenote van de hoofdpersoon, *hij die zijn lichaam draagt*. De odyssee draagt de naam van een vrouw en de voornaamste held is een minnaar, krijger van de geest en hartstochtelijk mysticus van *de kennis der volmaaktheid*.

Het Boek van Tjentini wordt vaak gezien als een *Javaanse encyclopedie*. De fenomenale opeenstapeling van kennis en wetenschap fascineert de academici uit Oost en West nog het meest. Het is een merkwaardige encyclopedie, de onderwerpen zijn niet alfabetisch gerangschikt en ingebed binnen een fabelachtig verhaal waarin ze fungeren als intermezzo tussen de episodes. Wanneer een personage zijn zwerftocht onderbreekt, of het nu in een koranschool, in de ruïnes van een tempel of in de beschutting van een grot is, wordt de lezer uitputtend geïnformeerd over een bepaald onderwerp. Het boek verstrekt een indeling van de soorten van het bloemenrijk, een panorama van vogelgezang,

1 SOELOEK: Stemningsgezang aangeheven door de marionettenspeler om de episode die hij gedurende de nacht gaat spelen in te leiden. In de soefi-islam betekent *soeloek* het binnengaan van de Weg.

de museale inventaris van kristallen, verhandelingen over geneeskunst, alchemistische recepten, de kennis der hemellichamen en wiskundige stellingen gelardeerd met antieke gedichten, religieuze rituelen en historische veldslagen.

Als synthese van een astronomische hoeveelheid kennis vormt *Het boek van Tjentini* een surrealistische lappendeken waarvan de geloofwaardigheid a-priori door niets kan worden gegarandeerd. Er kunnen geen medische tradities uit de recepten worden gedistilleerd. Dit geldt ook voor de plantkunde, sterrenkunde, grammatica *etcetera*. Het soefi-ondericht waarmee dit boek kwistig strooit is *per se* onbetrouwbaar en het Arabisch wemelt van syntactische fouten en wartaal.

Voorzover de hofdichters van het paleis van Soerakarta niet gewoon oudere teksten hebben overgeschreven, glijden ze af in een wijdloperige schrijfstijl en lange quasi-geleerde omschrijvingen. Het is een weinig aanbevelingswaardig moeras van zogenaamde feiten. Is dit de reden waarom dit werk nooit integraal is vertaald? De schrijvers beheersten wel op virtuoze wijze de algemene, verhalende structuur van het relaas. De complete odyssee, die door de twaalf boeken loopt, gehoorzaamt aan een buitengewoon volmaakte vorm. Het was deze allesomvattende samenhang die de Élizabeth uit Lyon trof.

Het valt haar op dat van de 722 gezangen van *Het boek van Tjentini* alleen de eerste zestien krijgsliederen zijn. Deze oorlog wordt gevoerd door een jonge Chinees, de pleegzoon van de vorst van Giri die zich tot de islam heeft bekeerd. Hij sterft in het vuur van de strijd en dan begint de onmetelijke spirituele omzwerfing van zijn Javaanse broer, de kroonprins van Giri die de oorlog afkeurt. De jonge prins gaat op zoektocht naar de grote, groene vrede, de versterving in ALLAH, of *moeksa*, zoals de Javanen nog steeds zeggen, waarbij ze refereren aan de hindoe-doctrine van de kennis der opperste waarheid.¹ De held zal ter dood worden veroordeeld voor ketterij zoals ook de beroemde mysticus uit Bagdad, Hallâj, maar hij zal worden herboren in de befaamde *Omgekeerde Wereld* en zal daar zijn onstuitbare zwerftocht voortzetten.

1 MOEKSA: In het leven sterven, leven in de dood, de bevrijding.

Élizabeth ziet in deze twee broers de vervulling van een en hetzelfde lot dat een afspiegeling is van de woorden die de profeet Mohammad sprak toen hij terugkwam van een expeditie:

‘Hiermee zijn we teruggekomen van de kleine *jihad*, nu begint voor ons de grote *jihad*.’

De grote *jihad* is het gevecht tegen ongeremde hartstochten en de overheersing van het ego, evenveel demonen die ons onophoudelijk bestoken. De buitenissige zwerftocht uit *Het boek van Tjentini* is een trage onthulling van die grote *jihad* waarvan het meest hachelijke gevecht door de liefde gaat die in de coïtale lofprijzingen wordt verheerlijkt.

Zal de held zegevierend uit zijn grote oorlog te voorschijn komen zoals in de meeste inwijdingsverhalen? De verbluffende ontknoping van *Het boek van Tjentini* is verwarrend, lieflijk en innemend.

Voordat Élizabeth en een Javaan verliefd op elkaar worden en op Java gaan wonen sprak ze al meerdere talen en had vele streken bezocht. Het Franse publiek kent haar sinds het begin van de jaren tachtig van haar reisverslagen in *Actuel*. Haar artikelen waren aanvankelijk nogal roekeloos en werden van lieverlee steeds spiritueler. Toen ze voor het eerst over *Het boek van Tjentini* hoorde, woonde ze al in Yogyakarta en stond ze op het punt om te bevallen van haar dochtertje.

In *Le Carrefour javanais* van Denys Lombard treft Élizabeth een toespeeling op het boek aan in een samenvatting van drie pagina's onder de titel *De zwerftocht der onbevredigden*. Ze voelt dat het om iets gaat waarmee ze, vreemd genoeg, altijd al op vertrouwelijke voet heeft gestaan. Ze bezoekt haar vriend, de Javaanse vertaler en dichter Linus Soeryadi. Als zoon van kleine boeren kon hij zich het literaire Javaans niet eigen maken. De teloorgang van de Javaanse taal krijgt onder haar ogen een concrete dimensie waar ze nog niet bij had stilgestaan.

In Parijs zoekt ze de javanoloog Marcel Bonneff op:

Het boek van Tjentini is als het ware bestemd om de wereld weer in scène te zetten in het stijlregister van een zinnelijk spel met de taal.

Marcel Bonneff is niet in staat om deze zangen te vertalen, hij zou er zijn leven aan moeten wijden en dan nog zouden veel spitsvondighe-

den hem ontgaan. Élizabeth gaat dan een roman te schrijven waarvan de held tegen het eind van de zoe eeuw over dezelfde wegen rondwaalt als de helden van *Het boek van Tjentini*, met als leidraad de sfeer en de ernst & luim die het befaamde epos aan de dag legt. Ze is al redelijk gevorderd wanneer de Franse ambassadeur in Jakarta Thierry de Beaucé haar uitnodigt. Omdat hij bezig is een ‘Javaanse roman te schrijven’, is hij op zoek naar een magische bloem van het eiland, een plaatselijke equivalent van de *mandragora*.

Élizabeth vertelt hem van de *Widjajakoesoemo* de ‘bloem van de overwinning en de wederopstanding’ die om middernacht opengaat, een goddelijke geur afgeeft en nog voor het ochtendgloren verwelkt.¹

Ze bloeit op een zogenaamd drijvend eiland voor de zuidkust van Java. Deze bloem, zo vertelt Élizabeth aan haar gastheer, duikt op in de laatste zang van *Het boek van Tjentini* waarin prins Amongraga en zijn vrouw, omgetoverd tot aardwormen, door sultan Agoeng worden geroosterd en daarna in de kelk van de *Widjajakoesoemo* gelegd voordat ze worden verzwolgen.

Aangestoken door de intensiteit van Élizabeth’s vertelkunst en gevoelig voor de *grandeur* van het verhaal wendt Thierry de Beaucé zijn diplomatieke invloed aan, Frankrijk moet *sans restriction* de Javaanse cultuur helpen om dit juweel aan de vergetelheid te ontrukken. Hij stelt er eer in om dit te doen en houdt zijn woord. Élizabeth gaat geestdriftig van start. Haar zoektocht duurt vijf jaar.

Haar opdracht is om *Het boek van Tjentini* te doorgronden, de twaalf delen te bestuderen en de *quiddité*, de essentie, ervan te publiceren.

De eerste zes maanden van haar verkenning zijn zwaar. De missie lijkt letterlijk onmogelijk. Moet ze Javaans gaan leren en wel in de hoogste literaire vorm ervan? Élizabeth ziet daar wijselijk vanaf.

Ze hoopt te kunnen samenwerken met een oude Javaanse Chinees, H. Pak Karkono Kamajaya (1915), een veelzijdige persoonlijkheid en kenner van de Javaanse ethiek, literatuur en cultuur.²

1 Bloem der victorie, *Pisonia silvestris* of *Pisonia alba*, witte bloem, van de familie der nyctaginaceën.

2 Pak: Vadertje. Aanspreektitel voor oudere Javaan, onderwijzer, etc.

Kamajaya had de twaalf delen van het manuscript van *Het boek van Tjentini* in Latijnse lettertekens overgezet, een titanenwerk van twintig jaar.¹

Élizabeth voelt zich aangetrokken door deze *romanfiguur* die lachend opbiecht dat hij een van de grootste opiumhandelaren van Indonesië is geweest. Karkono was een jonge verslaggever uit de kring rond Soekarno, de nieuwe vader des vaderlands. De Hollanders waren hals-overkop uit Java vertrokken en hadden in hun pakhuizen tonnen aan opium achtergelaten. Om de wederopbouw van Indonesië te financieren vroeg Soekarno aan een zijn avontuurlijke vrienden om de waar in het buitenland te slijten. Zo stak Karkono maanden lang vele malen 's-nachts de Straat van Malakka over, van Jakarta naar Singapore in een prauw die was volgeladen met slaapbollen. De reden waardoor de samenwerking tussen Karkono en Élizabeth op de klippen loopt is met de mantel der liefde bedekt.

Élizabeth doet een beroep op een aantal jonge Indonesische academici die het Javaans en *tasawwuf*, de islamitische soefiemystiek, doceren. Élizabeth stuit op een taboe. Deze jonge onderzoekers van soefikennis hebben geen weet van het boeddhisme en kennen de Shiwaïtische traditie niet. Bovendien zijn ze geschokt door de erotische passages die ze dan ook niet in hun vertaling opnemen. Élizabeth protesteert, je kunt je toch niet onttrekken aan je plicht als vertaler? Laat staan het werk van je voorouders, die zelf vrome moslims waren, censureren. De jonge academici vinden op hun beurt dat zij de Javaanse cultuur bederft met westerse perversiteiten.

De journaliste blijft zoeken naar analyses en interpretaties van het werk en ontdekt een proefschrift dat in 1956 aan de *Sorbonne* werd verdedigd door Mohammad Rasjidi, Minister van Godsdienstzaken onder Soekarno.

Het lag lag in de de archieven van de Sorbonne en draagt als titel: *Considérations critiques du Livre de Centhini* en opent met:

1 H. Karkono Kamajaya Partokusum, *Serat Centhini Latin*, Yayasan Centhini, 12 delen, Yogyakarta 1985-1991.

De wetenschap die op Java tot bloei kwam is de wetenschap van de perfectie, ook wel bekend als wetenschap van het geluk: deze werd gezocht door geleerden en schrijvers, of ze nu praktiserende gelovigen of wars van riten waren. Vrome mensen hullen zich liever in stilzwijgen over deze wetenschap en maken er slechts met de meeste omzichtigheid gewag van. Alles wat ermee te maken heeft is vaak niet in volmaakte overeenstemming met de voorschriften van de islam.

Dus wilde ik er meer van te weten komen.

Als standvastige moslim toont Rasjidi aan dat de auteurs van *Het boek van Tjentini* het Arabisch niet machtig waren en dat hun interpretaties haaks op de Koran stonden en meningsverschillen binnen de moslim-wereld konden veroorzaken. Élizabeth zoekt contact met Rasjidi die haar wegwijs maakt in de bibliotheek van de *Sorbonne*. Het was zijn verdienste dat zij gewetensvol de talrijke religieuze passages van de saga durfde aan te passen om ze beter te kunnen weergeven.

Uiteindelijk zorgt haar 65-jarige buurvrouw voor een doorbraak. Sunaryati Sutanto is de weduwe van een Javaans letterkundige die na de coup van Soeharto in 1965 van elke officiële functie werd buitengesloten en Javaanse literatuur aan buitenlanders onderwees. Onder zijn leerlingen was zijn vrouw die les gaf aan de *Universitas Sebelas Maret* in Surakarta en zelf colleges van Piet Zoetmulder had gevolgd. De laatste was een in Leiden cum laude gepromoveerde filosoof en letterkundige met een opmerkelijke eruditie op het gebied van de boeddhistische, Shiwaïtische, Javaanse en soefistische literatuur. In zijn boek *Pantheïsme en Monïsme in de Javaansche Soeloek-litteratuur* uit 1935 heeft hij passages uit *Het boek van Tjentini* besproken.

Sunaryati blijkt de aangewezen persoon om het bedreigde werk te vertellen. Deze linguïste met gevoel voor humor is er de vrouw niet naar om zich te storen aan de erotische passages. Naast deze nieuwe wending heeft Élizabeth ook een vriendin gevonden in deze kleurrijke en vitale *embah*. Twee jaar nemen ze samen regel voor regel het grootste deel van de 722 zangen door in een gebouwtje bij het paleis van de sultan van Yogyakarta dat uitkijkt over de wijde binnenplaatsen waar elke namiddag repetities van Javaanse dansen en gamelan plaatsvinden.

Door zich vooral te concentreren op de esoterische passages, die op het eerste gezicht onbegrijpelijk lijken, is ze in staat om uiteindelijk alle mythen van de saga te ontcijferen. Gefinancierd door de culturele afdeling van de Franse ambassade wordt het mogelijk om, in extenso, eerst vanuit het Javaans in het Indonesisch en daarna vanuit het Indonesisch in het Frans een vertaling te maken van duizend van de vierduizend pagina's die *Het boek van Tjentini* telt.

Het echte creatieve werk begint nu pas. De letterlijke vertaling is etnologisch interessant en literair matig. Vijf jaar na het begin van de onderneming neemt Élizabeth opnieuw haar oorspronkelijke 'Javaanse roman' ter hand en krijgt een beslissende inspiratie. Ze wendt zich tot Linus Soeryadi en op dat moment komt haar een verbazingwekkend eenvoudige waarheid voor ogen te staan: het gevoel dat *Het boek van Tjentini* en het leven van Tjentini en dat van haar een zijn. Alles wat zij op Java heeft meegemaakt bevindt zich in dit wonderbaarlijke en monumentale werk, versnipperd en toch volmaakt in zijn essentie. Ja, *Het boek van Tjentini* is háár *Javaanse roman*, passend binnen de lange Javaanse poëtische traditie. Ze laat zich er mee samenvloeien als in een grote rivier. Ze laat zich door de *zangen* ervan verzwelgen om er haar eigen plaats in te vinden om uiteindelijk niet over Java maar vanuit de schoot van Java te schrijven.

Élizabeth zoekt niet naar een stijl, deze dient zich aan. Ze zondert zich af – voorzover dat op Java lukt – en duikt er stoutmoedig middenin. Nu de spanning is weggeëbd doorziet ze de paradox, door zich te bevrijden van het oorspronkelijke werk staat ze er nu van in dienst. Ontvouwend en concentrerend speelt Inandiak met de mysterieuze betekenis van de woorden en de namen. Zonder gêne doet ze een beroep op alle weerklank die de Javaanse tekst in haar warmbloedige gemoed als Gauloise uit Lyon losmaakt. Mede geïnspireerd door verwante schrijvers als Victor Hugo en Rabelais ziet ten langen leste de *Zangen van het eiland van wakende dromen* het levenslicht.

In haar hulde aan dit allesomvattend epos zijn de grenzen tussen het profane en het heilige verdampt en is het verschil tussen het alledaagse en het buitengewone verdwenen.

De Zangen van het eiland van wakende dromen zijn het hart van Java zoals het soefisme het hart van de islam is. Als *Tjentini* haar naam aan deze gehele odyssee verbindt, is het omdat zij bescheiden genoeg is om de grote queeste die de held ervan najaagt te volbrengen.

Zichzelf vergetend, dienstbaar aan een diep verlangen waarin zij verzinkt en uiteindelijk opgaat, heeft zij zich uit het gedicht losgezongen.

Teruggekeerd tot haar ware natuur zingt zij de *Zangen van Tentini* zoals Abraham Joshua Heschel de verdwijnende Oost-Europese chassidische wijsheid in veiligheid heeft gebracht door zijn leven eraan te wijden. Ze treedt op geheel eigen wijze in de voetsporen van Georges Ivanowitch Gurdjieff met zijn wonderbaarlijke verhalen opgediept uit mysterieuze bronnen van het ondoorgrondelijke Centraal-Azië met zijn mystieke derwisjen rond de vorige eeuwwisseling.

Achter in het boek zijn lijstjes opgenomen van

- personen en hun gedaantes,
- plaatsnamen met hun ligging en betekenis, en een
- lexicon.

Vgl. H. Karkono Kamajaya, *Serat Centhini, relevansinya dengan masa kini*, Yogyakarta, Yayasan Centhini 1988.

H. Karkono Kamajaya Partokusumo, *Kebudayaan Jawa, perpaduannya dengan Islam*, Ikatan Penerbit Indonesia, Cabang Yogyakarta 1995.

Ocean van de rode lotus

Eil:

Eiland van ijzer

Inkijkexemplaar

Boek I

DE ZANGEN VAN HET EILAND VAN WAKENDE DROMEN

Zang 1

EN ZO KWAM HET DAT DE KROONPRINS van het sultanaat Soerakarta Hadiningrat op het eiland Java de drie hofdichters Sastranagara, Ranggasoetrasna en Sastradipoera de opdracht gaf tot het schrijven van een oud verhaal dat elke natuurlijke en bovennatuurlijke wetenschap uit Java moest omvatten, inclusief de vrolijke wetenschap in de vorm van verzen en gezangen om de toehoorders in vervoering te brengen en de zotheid over hen vaardig te laten worden.

Om zich van deze taak te kwijten heeft prins Anom Amengkoenagara III de drie hofdichters tienduizend gouden *ringgits* ter beschikking gesteld en heeft hij een van hen naar het oosten van het eiland gestuurd, de tweede naar het centrum ervan en de derde in westelijke richting helemaal naar Mekka met als missie om alle vormen van wijsheid en alle overtredingen ervan op te tekenen uit de mond van kluizenaars, waarzegsters, edelsmeden, goochelaars, struikrovers, vrouwelijke *oelema's* (schriftgeleerden), marionettenspelers, beroepsdromers, bewakers der vergetelheid, meesters van de onthulling en andersoortig vrijgevochten volk, vluchtelingen of paria's die ronddolen door de hinderlagen van drift en geest.

Rond het hart van het verhaal cirkelen de omzwervingen van Djajengresmi, bijgenaamd Amongraga, de zoon van de vorst van Giri. Deze vorst is beroemd geworden om de superioriteit en de heiligheid van zijn leven en zijn weigering tol te betalen aan de almachtige sultan Agoeng van het koninkrijk van Mataram.

Dit buitensporige gedicht draagt als titel *Soeloek Tambangraras*, maar wordt ook wel *Het boek van Tjentini* genoemd.

Het schrijven begon op *Pahing*-zaterdag, de 26e van de maand *Muharam*, in het jaar 1230 van de *Hegira*, dat wil zeggen in het jaar 1742 van de Javaanse en 1809 van de Gregoriaanse kalender, onder het gesternte van *Marakeh* en de vleugels van de god Batara Soerenggana.¹

Van een kind dat onder dit gesternte is geboren, zowel jongen als meisje, wordt gezegd dat het een lang leven zal zijn beschoren, een helder hart zal hebben, maar weinig geluk en een gekwelde lever.

De wens van de prins is om dit tijdperk van waanzin opnieuw in vervoering te brengen en de wereld op zijn kop te zetten in een braspar-tij van woorden.

1 PAHING: De eerste dag van de Javaanse week die vijf dagen telt.
MUHARAM: Eerste maand van de islamitische kalender.

Boek II

DE OERGROND

Zang 2

AAN HET EINDE VAN HET MADJAPAHIT-RIJK¹ kwam een grootmeester van de islam uit het land van Jeddah aan op het eiland Java. Seh Walilanang was zijn naam. Het koninkrijk Blambangan was in die tijd het laatste Shiwaitische bolwerk dat zich afsloot voor de godsdienst van de profeet. De in het verre oosten gelegen rijstvelden van Blambangan doken met hun felle groen steil de straat van Bali in maar de koning was ten prooi gevallen aan zwaarmoedigheid want zijn dochter met gouden borsten en huwbare lendenen leed aan een ziekte waar geen kruid tegen gewassen is.

Hij had de hand van de prinses beloofd aan de man die erin zou slaan haar lijden te verlichten. De Eerste Minister, Sambodja, bracht de koning op het idee om de hulp in te roepen van de magiër die onlangs uit Arabië was aangekomen en wiens westerse wetenschap werd geprezen. Daarop ontbood de koning Seh Walilanang, en de magiër liet de koning beloven dat deze zich tot de islam zou bekeren als hij zou slaan.

Seh Walilanang richtte zich tot de prinses:

‘Ziekte is een van de wegen die de mens tot de kennis van ALLAH brengt. Want Hij heeft gezegd: *Ziekten zijn mijn dienaressen die ik als mijn liefste vriendinnen beschouw.*’

Toen stelde de magiër zijn diagnose vast over het stadium waarin de ziel van de jonge vrouw verkeerde.

1 Groot boeddhistisch en Shiwaitisch koninkrijk waarvan de ineenstorting het begin van de islamisering van Java markeerde.

Hij onderzocht de vier lichaamssappen ter hoogte van de lever. Hij sprak met de prinses over de roos, de moeder van alle geuren en de koningin van de tuin waarvan de essentie in de bloem schuilt zoals de volmaakte aard van de mens in zijn lichaam schuilt.

Hij schreef haar een brouwsel voor op basis van wilde postelein, zoete basilicum en van Arabische gom die eerst in olijfolie waren gebakken en daarna in rozenwater geweekt. Vijf dagen lang dronk de prinses het zelfgemaakte drankje.

Aan het eind van de kuur sprak Seh Walilanang met de prinses over de heilige geest van de adem die de mens met ALLAH verbindt zoals de navelstreng de foetus met de moeder verbindt. Hij fluisterde over de kennis van de *ta'widh* die gebed met adem verenigt en adem die verenigt met de ENE.¹

Hij opende de tafels van de numerologie voor haar waarin elke letter verbonden is met een cijfer, met een strek in de vier elementaire sferen van de lagere wereld en met de elf hemelrijken. Met een plantaardige rode inkt schreef hij in cijfers op een stuk glas de *soerat al-fatihah*, spoelde de inkt met water af en gaf het water aan de jonge vrouw te drinken.² Daarna blies hij driemaal over haar gezicht terwijl zijn adem fluisterde: 'Ontdoe je van schadelijke illusies. Je kracht ligt in ALLAH de Almachtige. Er bestaat geen andere remedie voor je dan jezelf'. Met deze woorden was de prinses genezen en, zoals beloofd, huwde de koning van Blambangan haar uit aan Seh Walilanang.

Zang 3

Het verhaal gaat dat Seh Walilanang tijdens de bruiloft met geen vinger de gerechten aanraakte die de islam heeft verboden. Hij bad tot ALLAH dat al het ongeoorloofde voedsel weer tot leven zou komen.

-
- 1 Bevestiging van de goddelijke Eenheid; in het soefisme de kennis der Eenheid.
 - 2 In de naam van God, de erbarmende, de barmhartige. Lofzij God, de Heer van de wereldbewoners, de erbarmende, de barmhartige, de heerser op de oordeelsdag. U dienen wij en U vragen wij om hulp. Leid ons op de juiste weg, de weg van hen aan wie U genade geschonken hebt, op wie geen toorn rust en die niet dwalen.

Het kleine braadspit van met palmsuiker gelakt varkensvlees, ragout van cobra met rijstwijjn, zwijnenpootjes gevuld met sojakaas, gekonfijte teelballen van geslachtsrijpe tijger, in bloed gestoofde harten van everjong, pasteitjes met kokosmelk in banaanblad gewikkeld en andere varkensworst, zult en wildgebraad met honderden pikante bruidssmaakjes namen allemaal weer hun oorspronkelijke vorm aan.

Tussen de tafels van het banket kropen brilslangen, renden zeugen, biggen, zwijnen en wilde evers die de Barmhartige voor hun wederopstanding dankzegden en daarbij naar hartenlust een scheet lieten.

Toen het laatste kwart van de wittebroodsweken was verstreken, herinnerde Seh Walilanang de koning aan zijn belofte om tot de islam over te gaan. De vorst van Blambangan weigerde zijn woord gestand te doen en begaf zich in processie naar het heiligdom van Shiwa. Hij legde offers van pinangnoot en bloemen neer aan de voet van het zilveren beeldje dat op een vulva van brons stond. Hij wierp zich ter aarde in de richting van de zon en smeekte Sri Parwatarajadewa, de god van de Berg, om zijn aanbeden dochter vruchtbaar te maken.

Bedrogen en beledigd benutte Seh Walilanang een maanloze nacht om heimelijk het heidense koninkrijk van Blambangan te verlaten en de wijk te nemen naar de godvruchtige en welvarende handelspost Malakka in het Noord-Westen. Hij deserteerde zonder zijn beminde vrouw, die hij negenmaal had bedwelmd met zijn blanke zaad, een blik waardig te keuren.

Na het vertrek van Seh Walilanang woedde er een epidemie van etterkoorts in Blambangan. De slachtoffers raakten bezeten van een in het plaatselijke pantheon onbekende geest en een brandende pijn verstijfde hun botten. De mug leek wel overal tegelijk te zijn. Hij stak overal en op elk uur van de dag en bij voorkeur wezens zonder weerstand. Na een aantal weken was in het koninkrijk van Blambangan kind noch grijsaard meer in leven.

De koning ontstak in een zo grote woede tegenover zijn Eerste Minister dat hij hem ontsloeg. De achtbare Eerste Minister verliet vol schaamte Blambangan en nam zijn intrek bij de koning van Giri. Niet veel later gaf hij de geest.

Al zijn bezittingen werden eigendom van zijn vrouw die de bijnaam de Rijke Weduwe kreeg omdat haar fortuin dat van de Arabische, Maleise, Indiase, Perzische en Chinese kooplui die in de havens van Java handel dreven overtrof.

Zang 4

Bij de kentering van de moesson bracht de prinses van Blambangan, de echtgenote van Seh Walilanang, een prachtzoon ter wereld. De waarzeggers voorspelden dat een gloedwolk uit de ziel van de baby zou oplaaien en het koninkrijk in de as zou leggen. Op bevel van de koning werd de boreling in een kist gestopt en prijsgegeven aan de wilde golven van de wijde oceaan.

Een schip dat voor de kust zeilde botste op de kist en kwam stil te liggen op de golven. De wind weigerde op te steken totdat de kapitein de kist aan boord had gebracht. Toen hij weer verder wilde varen naar de straat van Bali dwong tegenwind hem terug te keren naar de haven van Giri. De kapitein vertrouwde de baby toe aan de Rijke Weduwe die er dolgelukkig mee was want zelf had ze geen kinderen.

De baby werd *santri* Giri genoemd.¹ De weduwe voedde hem op als haar eigen kind. Op zijn twaalfde werd *santri* Giri naar Soerabaja gestuurd om daar de islam te bestuderen bij vorst Ampel. Elke avond ging hij naar het huis van zijn moeder in Giri om daar te slapen.

Vorst Ampel wilde het fijne weten over de snelheid waarmee *santri* Giri de weg tussen Giri en Soerabaja aflegde. Op een mooie dag gaf hij een van zijn leerlingen de opdracht om de jongen te volgen. Zo kwam hij erachter dat elke ochtend wanneer *santri* Giri op weg ging de grond van Giri naar Soerabaja toekwam en hoe elke avond de grond van Soerabaja naar Giri kwam.

Op zijn zestiende wilde hij naar Mekka gaan om zijn recitendo van de Koran te vervolmaken. Samen met de zoon van Ampel verlaat de *santri* Soerabaja om naar het land van Malakka te zeilen.

1 Leerling van een koranschool, volgeling van een *imam*.

Op het schiereiland liepen ze Seh Walilanang tegen het lijf die meteen in de *santri* zijn zoon herkende. Hij deed er verder het zwijgen toe en onderwees zijn jonge pupillen alle stadia van de kennis der eenheid. Zijn eerste instructies luiden:

‘Er is geen andere god dan God en de weg die kan worden afgelegd is niet de Weg. Alles wat in de wereld bestaat, alle pracht en schande ervan staat in de Koran. Alles wat in de Koran staat, staat in de *soerat al-fatiha* en alles wat in deze beginsoera staat staat in de eerste regel: *In de naam van God, de erbarmen, de barmhartige*. Alles wat in deze eerste versregel van de opening staat staat in de letter *Ba* die zelf weer is vervat in de punt die eronder staat.’

Hij bracht hen de grondbeginselen bij van de esoterische wetenschap van de meesters uit Ispahan, Bagdad en Gujarat en liet hen in de vastenmaand mediteren op de woorden van de profeet:

‘De mensen slapen. Als ze sterven, ontwaken ze.’

Op een ochtend na het gebed bij de dageraad gaf Seh Walilanang aan zijn twee leerlingen een kam en een toga. Hij gebod hen af te zien van hun reis naar Mekka en zo snel mogelijk naar Java terug te keren om daar de islam te verbreiden. Hij vertrouwde aan *santri* Giri een katonnen zakje toe met wat aarde en sprak tot hem:

‘Zoek bij je terugkomst een stuk grond uit die in alles op deze aarde lijkt en bouw op deze grond een koranschool. *In Sha ALLAH* zul je een grote heilige worden en door alle moslims van Java worden geëerd. Iedereen zal je gehoorzamen en liefhebben en zal over je spreken als van *soenan* Giri, de vorst van de Berg.¹

Laat hierover geen enkel misverstand bestaan: Wees geen koning die over een land regeert en verval niet in de verdwazing van de zaken van deze wereld of het hiernamaals. Nu heb ik je wel genoeg gezegd. Ga!’

1 Titel van een heilige of een religieuze moslimvorst.

Zang 5

De jaren verstreken in deze wereld en daarbuiten. In zijn op de berg gebouwde *Kraton*, dat is Javaans voor paleis, werd soenan Giri steeds ouder en beroemder. Alle oelema's uit Java, uit Soenda, uit de streek van de Boegi's en zelfs van de verafgelegen eilanden Ambon en Ternate kwamen een voetval voor hem maken. Soenan Giri nam hun eerbetoon in ontvangst en wees hun opvolgers aan. Men noemde hem de *radja van de oelema's* en zijn troon het *kalifaat van Java*.¹

Er staat geschreven dat oorlog elk leven op de proef stelt. Om dit hemelse decreet niet in de wind te slaan gaf koning Brawid-jaja van het Shiwaïtisch-boeddhistische koninkrijk Madjapahit zijn Eerste Minister Gadjah Mada het bevel om het kalifaat van Java te veroveren. De aanval vond plaats toen soenan Giri bezig was met een penseel verzen uit de Koran te kopiëren. Bij het geschreeuw van zijn mensen, die verschrikt opklommen naar het paleis om er een veilig heenkomen te zoeken, gooide de heilige vorst zijn penseel van zich af en bad tot ALLAH om ten gunste van hem in te grijpen.

En zie, de penseel veranderde in een *kris*, glanzend van de toorn Gods, het slangenlemmet brandde als hellevuur.² Vele aanvallers werden ter plekke geveld, gekeeld en verschroeid en wie overbleef koos hals-overkop het hazenpad naar Madjapahit. Toen alle vijandelijke troepen waren vernietigd of gevlucht werd de kris weer een penseel in de hand van soenan Giri. De penseelharen waren nog met bloed besmeurd.

Niet veel later keerde soenan Giri terug in de schoot van God. De oudste van zijn tien kinderen volgde hem op en stierf direct. Zijn kleinzoon, soenan Giri Parapen, nam zijn verheven ambt over.

Toen hij de dood vernam van de man die hem met de kracht van zijn penseel had verslagen lanceerde de koning van Madjapahit een allerlaatste aanval op het kalifaat van Java. Bij de eerste bestorming werd Giri geplunderd en in de as gelegd.

1 Koning der schriftgeleerden in de voetsporen van de profeet.

2 Javaanse dolk met magische kracht.

De jonge soenan Giri Parapen vluchtte naar zee en de soldaten van Madjapahit bestegen de top van de berg om de grafkelder van zijn doorluchtige voorvader te ontheiligen. Zij gaven de twee lamme bewakers van de grafkelder opdracht om het graf te openen.

Toen de invaliden de grafsteen optilden stoven er duizenden bijen omgoog die op de soldaten afstormden en hen tot aan Madjapahit toe achtervolgden. Ze weefden een dik doek van bijenwas over de hemel van het koninkrijk om het eens en voor altijd af te sluiten voor het zonlicht.

De kreupele bewakers van het koningsgraf genazen op wonderbaarlijke wijze en spoedden zich naar zee om hun meester op de hoogte te stellen van de ondergang van Madjapahit. Soenan Giri keerde terug naar zijn in de as gelegde koninkrijk terwijl Madjapahit ineens stortte, verstikt door het wonder dat de bijen hadden verricht en verraden door de eigen zoon van de koning ervan die de weg van God was gevolgd.

Nu was het gedaan met de pracht en praal van het rijk dat Java aan Shiwa-Boeddha had gewijd en het had gemaakt tot een zon waarvan de stralen alle eilanden en zeestraten van de Zuidelijke zeeën tot aan Siam en Khampa in een gulden gloed hadden gezet.

Op een nacht dat de soenan Giri Parapen was opgebleven en in zijn hart de ontelbare namen van ALLAH doorliep, was er een blauw schijnsel gevallen over de westelijke waringinboom die op de binnenplaats van het vrouwenverblijf stond.¹ De soenan maakte hieruit op dat hij op zijn beurt zou worden verslagen door een verheven koning die op Midden-Java zou worden geboren in het agrarische rijk Mataram. Zijn kinderen, eenmaal uiteengejaagd, zouden rondzwerven op zoek naar elkaar en naar hun eigen geheim en deze omzwerving zou op een goede dag worden bezongen door het grootste gedicht van Java.

Dat alles voorzag de soenan.

¹ De waringinboom staat sinds 1950 in het wapen van Indonesië. Hij, de *Ficus benjamina*, bezit de stille kracht die fascineert en doet huiveren: de *Goena-goena*.

Boek III

OORLOG

Zang 6

*Dan klinkt dof de gong
Gedragen op geraas en getier
Tot aan de roes der liefde
De wilde geur van bloemen
Zijn kroon was met juwelen bezet
En tooide zijn oren versierd met
Vleugeltjes van goudgans
Zij vangen het woord van BOVEN op
Regen van vlinders, geknakte lotussen
Mijn gewezen aanschouwt de hemel
Gebed zonder eind, hol vroom gebaar
O, in het bed, die troon van het hart
Golven van balsem en geuren
De vulva had haar gemoed uitgestort
En was vijver en spiegel geworden
Op de bodem ervan lag, als een zwarte reus
Op het schoonst van de dag
De roemruchte fallus in zwijm
Och! Liefde
Door jouw escapade ziet een sterveling dat
Elke lofen blaam ten spijt
Er geen ontmoeting bestaat
Zonder de volle overgave
Van hart en ziel.*

Zo schreef de verheven koning die zich volgens het blauwe voorteken aan soenan Giri zich zou onderwerpen. Lusteloos verbleef hij in het koele hoog gelegen paviljoen dat als een zwart stenen eiland middenin de vijver lag van waaruit hij ongezien de vrouwen kon gadeslaan die hun gebatikte sarong voor het zwavelhoudende water vol bijbedoelingen opensloegen en zich baadden in de warme mist van het ochtendgloren. Je verbergen om beter te kunnen zien...

Welnu, hij voelde geen enkele hartstocht voor een van die prachtvrouwen die hij kort beloerde met de blik van een leeuw.

In deze zwoele nacht van deze *Kliwon*-dinsdag¹ had een van de koninginnen zich met onzegbare intensiteit aan hem gegeven – tot aan de afgrond van het grote samenvloeien. Nog voor het gebed was zij bij zonsopkomst het paleis ontvlucht en had in zijn bed alleen de doordringende geur van jasmijn achtergelaten. Haar vlucht had in een zucht zijn lichamelijke wereld op zijn kop gezet. Ja, de verheven koning, hij was het geweest die zich aan haar had overgeleverd.

Deze omkering zou nooit ofte nimmer kunnen worden bijgeschreven in het repertoire van paleisdansen. Daarom vormde hij zijn jeremiade om tot de verzuchting van een edelvrouw voor haar edelmoedige heer en hij zette deze op muziek, want God, die in alles voorziet, heeft de mensheid gevoel voor ritme en schoonheid gegeven.

Zang 7

Van Oost tot West, van Zuid tot Noord, in het hart van Java en daarbuiten werd hij sultan Agoeng genoemd, de sultan der sultans want, zo gaat het verhaal, hij bezat twee paleizen.

Het eerste verhief zich op het land vlakbij de spijker die Semar in het begin der tijden in de grond had geslagen om het eiland, bedwelmd door zijn eigen heerlijke geuren, aan de ketting te leggen zodat het niet zou afdrijven of kapseizen.

1 De vierde dag van de Javaanse week die vijf dagen telt, de zg. marktdag. Om de 35 dagen kruist *kliwon* de dinsdag en de vrijdag van de Georgiatische kalender. De nacht die aan deze dag voorafgaat wordt beschouwd als zeer gunstig voor ascese.

Het paleis bestaat uit een lange rij vernuftig opgezette paviljoens en binnenplaatsen onder de schaduw van luisterrijke als parasol gesnoeide waringinbomen en onder de voeten van de sultan ontrolde zich een tapijt van zwart zand uit zijn tweede paleis.¹

Op de zuidelijke binnenplaats van het paleis, die tegen het middaguur zinderde van de hitte, dwingt sultan Agoeng zijn hoogwaardigheidsbekleders in het zand te gaan zitten en *mirobolani* te spelen met de zaden van de *aleurites*², een gespleten bamboestengel en een houten hamer.³ Als hij iemand betrapt op valsspelen dan laat hij hun paarden uit de koninklijke stallen halen en keelt de dieren voor de ogen van de bedriegers. Zijn boodschap is helder, leugenaars ondergaan hetzelfde lot als hun rijdieren als Zijne Majesteit hen weer zou betrappen op het merken van de zaden.

De moskee was gebouwd aan de westzijde van het noorderplein waarop de tiggergevechten plaatsvonden. De sultan verkoos voor het vrijdaggebed liever de moskee in Mekka waarnaar hij zich elke week virtueel verplaatste. Zijn lichaam bleef op Java om zijn veroveringen voort te zetten om alle koninkrijkes van het eiland in zijn macht te krijgen. Niemand heeft, behalve de sultan zelf dan, ooit het tweede paleis gezien. Zij die naar binnen mochten kwamen nooit meer naar buiten. Er werd een graf gemaakt aan de zuidkant van hun woning

1 Semar, de oudste broer van Shiwa, is een god die door de Javanen wordt gezien als hun voorvader. Zijn voorkeur voor ranzige grappen en gulzigheid hebben hem uit het rijk der hemelen verbannen en in een androgyne gedaante naar de aarde gestuurd als dienaar & dienaar van het Javaanse volk. Als je deze caleidoscopische gestalte voor een man houdt, verschijnt er een vrouw, als je een meisje verwacht zie je een jongen. Het belichaamt de derde ethische en spirituele dimensie van de Javanen dat voorbij goed en kwaad ligt: het grappige.

2 Kemirnoot uit de plantenfamilie *Euphorbiaceae* die in de Indonesische en Maleisische keuken wordt gebruikt.

3 Hierbij zet een van twee spelers zijn noot onder die van de ander. Een lange, platte en gespleten bamboe wordt op de noten gelegd waarop de speler met een hamer slaat. Breekt de onderste noot dan wint de eigenaar van de bovenste de inzet en zo ook omgekeerd.

Vgl. W. Fruin-Mees: *Geschiedenis van Java*, Fort van der Capellen/Batavia 1920, een uitgave van *Weltevreden* onder auspiciën van de *Commissie voor de Volkslectuur*, ja, het kan verkeren...

en drie nachten lang werd er gewaakt bij het gapende gat in de aarde onder de aanroep: *O, gevangenen van de liefde!* Dan wordt er aarde over hun afwezigheid gestrooid met afgunstige blikken naar het paleis dat met zijn zwarte betovering op de bodem van de oceaan van de Rode Lotus ligt, daarginds, voor de zuidkust van Java.

Niet de sultan was de vorst van dat paleis, maar een strenge maagd, de koningin van de *Onzichtbare Wereld* waarvan deze wereld slechts een ijdele afspiegeling is. Ratoe Kidoel was haar naam.¹ Hare Majesteit had de gelofte gedaan haar maagdevlies pas te doorbreken wanneer de wereld de *Laatste Eeuw* zou binnengaan, een grote en knappe moslimkoning als minnaar te nemen, en bij zijn dood diens opvolgers, allen koningen van de *Laatste Eeuw*, tot aan het einde der tijden.

Er stond geschreven dat deze *Koningen van de Laatste Eeuw* de sultans van de dynastie van Mataram zouden zijn en dat geen van hen zó verliefd was geweest op Ratoe Kidoel als sultan Agoeng, want op het hoogtepunt van hun coïtus voerde de koningin van de zee met haar minnaar de oorlogs- en liefdesaanval van Java uit. *Kasihān!* Hun coïtus was even flitsend als zeldzaam, want Ratoe Kidoel maakte deel uit van de ether en sultan Agoeng van de aarde. En daarom ging de sultan, bij elke harts-tochtelijke overdracht van de ene oever naar de andere, bijna dood.

Alleen oorlog kon hem van de liefde genezen! Balend en bitter ontbood sultan Agoeng zijn jongste zuster, Ratoe Pandhansari, die hij had uitgehuwelijkt aan de vorst van Soerabaja om deze trotse en opstandige provincie aan zijn grootse ambities te ketenen. Uit respect trok hij voor dit geheime gesprek een witte sarong met blauwe batik aan, een zwartfluwelen jasje met goud versierd, een brede gordel met zijn kris, een witte *fez* op zijn hoofd en houten sandalen aan zijn voeten.

Ratoe Pandhansari werd door de raadslieden binnengeleid in de Verborgene Kamer van het Suikerpaviljoen waar sultan Agoeng op een mat zat, geflankeerd door tien gardisten bewapend met lansen waarvan de

1 Nyai Loro Kidul, de Koningin van het Zuiden, geduchte godin van wie het onderzeese rijk zich uitstrekt voor de zuidkust van Java, in de Indische Oceaan. Door zich seksueel met haar te verenigen verkrijgen de sultans van Java de militaire geheimen en wettigheid van hun wereldlijke macht.

punten waren voorzien van een brandende fakkel.

‘O beste broer, er is mij verteld dat u ziek bent.’

‘Lieve zus, mijn kwaal ondermijnt niet mijn vlees en bloed. Het vreet aan mijn hart. Bij elke ademtocht stroomt mijn borst vol droefenis, zoals een schip uitgehold door de storm en nu ben ik gedwongen om mijn adem in te houden uit angst in verdriet te verdrinken.’

‘Waarom zoveel kommer en kwel, beste broer?’

‘Weet je, lieve zus, dat er op het hele eiland van Java nog maar één man over is die weigert zich te voegen naar de opperste wetten van Mataram? Hij beweert de koning van de Schriftgeleerden te zijn en zijn trots is zo groot dat het geen van mijn gezanten ooit is gelukt de troonzaal van zijn paleis te betreden. Ja, beste zus, soenan Giri is de oorzaak van mijn lijden en de enige remedie die ik ken is oorlog.’

‘Oorlog! Broer toch! Wat zegt u nu? Is vorst Pekik van Soerabaja, aan wie u zojuist mijn hand heeft gegeven, niet op een of andere manier verwant aan het kalifaat van Giri?’

‘Sultan Agoeng kent kalifaat noch verwantschap, zuster. Breng mijn bevelen zo snel mogelijk over aan vorst Pekik en zeg hem dat als zijn missie faalt hij de taak zal krijgen die oorlog te voeren. En als er oorlog komt, wijk dan niet van zijn zijde tot de uitkomst van de strijd want ik schrijf aan jou meer dapperheid toe dan aan die lafbek van een man van je. Ga nu en neem je toevlucht in ALLAH!’

Zang 8

En zo verscheen de prins van Soerabaja op een regenachtige avond alleen en zonder gevolg voor de veranda van de moskee van Giri. De vorst van de Berg reciteerde de *soerat al-fadjr* tussen zijn leerlingen die met waanzinnige wisselende ritmes op de dubbelzijdige trom sloegen om uit te nodigen voor het nachtgebed.

*In de naam van God,
Hij is lief,
Hij geeft,
Hij vergeeft.*

Zeg:

Ik zoek toevlucht bij de meester der Dageraad

Tegen het kwaad dat uit zijn schepping is opgestaan

Tegen het kwaad van de duisternis als zij zich uitstrekt

Tegen het kwaad van hen die op de knopen blazen

Tegen het kwaad van de afgunstige als hij benijdt

Soenan Giri bekortte de voordracht en zei: ‘O Vorst Pekik, welke dringende zaak voert je op dit late uur hierheen terwijl de duisternis over de wereld neerdaalt en de regen je botten doorweekt? Mijn hart is nog helemaal ondersteboven van verbazing. Maar voordat je antwoord geeft, proef eerst even van deze wonderlijke hapjes, rijst met kokosmelk, en laat alle plichtplegingen gerust achterwege.’

De leerlingen staakten hun getrommel, iedereen zweeg met gebogen hoofd. Een kwieke gedaante doorbrak de stilte en ging op de mat naast soenan Giri zitten. Het was een jonge, knappe Chinees die voor de handel het *Hemelse Rijk* te verlaten en door Giri was geadopteerd alsof hij zijn eigen zoon was hoewel hij al een zoon had van dezelfde leeftijd.

Endrasena was zijn naam en de islam zijn religie. Bij het zien van de jongen huiverde de vorst van Soerabaja, hij voorvoelde in het duister achter hem de spanning van zijn erewacht, landgenoten, tweehonderd soldaten sterk en meesters in het zwaardgevecht en de dronkenmansdans.

Vorst Pekik stevende op soenan Giri af, zonder de aangeboden spijzen met één vinger aan te raken, zijn blik trilde van woede over zijn eigen onwaardigheid maar zijn stem bleef zoet en minzaam. Zonder schaamte en omwegen richtte hij zich tot de koning der Oelema’s:

‘O Soenan Giri, luister goed naar mijn woorden. Sultan Agoeng is de radja van het eiland Java. Als heer over velen regeert hij met hoffelijke en bezonnen hand, is trouw aan de Wet van ALLAH en onkwetsbaar. Als slimme strateeg neemt hij stoutmoedige beslissingen en hij aarzelt niet wie dan ook die hem weerstaat te vernietigen. In feite ben ik hier op zijn bevel en ken je ook precies de reden van mijn komst.

Als je werkelijk vrede en welvaart wilt voor Giri, maak dan een voet-

val voor sultan Agoeng, breng al je vrouwen en kinderen naar hem toe, bied hem je meest kostbare bezittingen aan, je goudstukken en je diamanten, en volg mij naar Mataram. Als je mijn raad opvolgt, zul je de zon en de maan zeker opnieuw zien opkomen.

Als je weigert, dan zal alles wat je bent sterven zonder het minste lijk achter te laten en zal het koninkrijk Giri verworden tot een bloedige rots. Geef mij in alle oprechtheid je antwoord, moge je besluit worden ingegeven noch door onze genegenheid van vroeger, noch door de stem van het bloed.'

Soenan Giri draaide zich langzaam om naar Endrasena met zijn trotse voorkomen, sloeg vervolgens de ogen op naar de hemel gespleten door de naderende dageraad en zei:

'Bij ALLAH die Zichzelf genoeg is, laat aan je sultan weten, vorst Pekik, dat mijn antwoord neen luidt.'

Op dat moment klonk dof de gong, gedragen op geraas en getier en kwamen de legers van Soerabaja in beweging als de deining van de ocea-an. Hoog vanuit haar groene draagstoel met goudbestikte gordijnen, inspecteerde Ratoe Pandhansari onderweg de troepen. Vorst Pekik reed te paard vlak achter zijn eega en overdacht in stilte de onverbiddelijke wet die uit de hemel op hem was gevallen en die hem tegen heug en meug de oorlog in sleepte: Zijn wet, Zijn oorlog.

Zang 9

De legers van Soerabaja belegerden al het koninkrijk van Giri, ze stroomden van alle kanten toe, ze vulden elke plek zoals water bij een dijkdoorbraak het rijstveld blankzet. De inwoners van Giri liepen kris-kras door elkaar en wisten niet waar ze het moesten zoeken. Soenan Giri riep zijn raad bijeen en verklaarde de vijandelijkheden voor geopend.

Op dat moment kwam zijn oudste zoon naar voren, de zeer nobele Djajengresmi, die in lengte en schoonheid Endrasena, de Chinees, evenaarde, zozeer dat soenan Giri hen vaak in zijn hart door elkaar haalde. Djajengresmi maakte een voetval en zei met zachte stem:

‘O vader, hoe is het mogelijk dat u helemaal alleen een dergelijke beslissing heeft genomen? Kan het zijn dat uw heilige voorvaderen, in een droom, u een slechte raad hebben gegeven? Moge u in dat geval veeleer het advies opvolgen van de idiote zoon die voor u staat en die niets afweet van de serieuze aangelegenheden van deze wereld. Als u bereid bent mijn wens te verhoren, plaatst u zich dan onder de bescherming van sultan Agoeng.

Ik heb horen zeggen dat de voornemens van de radja van Mataram zo zuiver zijn als diamant, dat hij veel overwicht op de mensen heeft en dat hij zijn vijf zintuigen tot bedaren heeft weten te brengen. Het is dus geen goede zaak om zo’n man tot uw vijand te maken. Het is nog niet te laat, de confrontatie heeft nog niet plaatsgehad, O Vader, luister naar de raad van uw nederige zoon en stel alles in het werk om deze oorlog te voorkomen.’

Soenan Giri bleef onverzettelijk, sloeg de woorden van zijn eigen kind, de kroonprins, in de wind en beantwoordde diens smeekbede met stilzwijgen. Djajengresmi trok zich terug en al lopend werden zijn ogen nat van tranen. Hij had het onmogelijke geprobeerd: de loop van de geschiedenis te keren. Maar diep in zijn hart wist hij: wat geschreven staat moet nu eenmaal gebeuren.

Toen de kroonprins was weggegaan, richtte soenan Giri zich tot Endrasena die hij zojuist had benoemd tot opperbevelhebber van het leger: ‘Zeg me, Endrasena, omcirkelen de soldaten van Soerabaja al het paleis?’

‘Wees niet bevreesd, Vader, de strijders van Giri staan allen al op hun post, klaar voor de aanval. Ze wachten slechts op een teken van Uwe Majesteit.’

‘Het is aan jou, mijn zoon, om het verzamelen te blazen. Laat de oorlog beginnen!’

‘Dat uw wil geschiede, Vader.’

Endrasena maakte een voetval en kuste de voeten van soenan Giri. Deze nam het hoofd van zijn Chinese zoon in zijn handen en blies tot driemaal toe zijn ademtocht over de top van zijn schedel: ‘Moge de overwinning met je zijn!’

Endrasena trok zich terug en blies het appèl. De Chinese soldaten verzamelden zich en zetten zich meteen in beweging, ongeveer tweehonderd man, een klein mes om hun middel gehangen, een korte lans in hun rechterhand, allen in het wit gekleed. Allen hadden zich tot de islam bekeerd en hieven dezelfde strijdkreet aan: 'Oorlog op het pad van ALLAH!'

Endrasena liep achteraan, hij hield zijn wapens hoog geheven en had twee pistolen in zijn riem gestoken. Op zijn linkerdij hing een zwaard waaraan hij een wit vaandel had bevestigd dat een zegel met de naam van ALLAH droeg. Hij werd gedekt door de gelederen van de oelma's, de *muezzins*¹ en andere geregelde bezoekers van de moskee, allen net als hij in het wit gekleed, allen klaar om te sterven in de strijd.

De legers van Giri en van Soerabaja stonden oog in oog met elkaar, men sloeg op de oorlongsgongs, op de gebedstrommels en op de liefdestamboerijnen. De kreten van de soldaten bulderden als een berg die uiteensplijt. De schok was meedogenloos, de oorlog wreed, de vijand versmoit met de strijdmakker. De krijgers van Giri sprongen naar rechts en naar links, met de razernij van een ontmande banteng.

De soldaten van Soerabaja voelden hoe de angst hen in haar greep had, en deze verpletterende angst werd hen fataal, meer dan het geweld of bloedvergieten. Ze voerden een gehele dag oorlog en toen krabbelde het leger van Soerabaja terug, doodop, onder het gejuich van de mensen van Giri die met bamboe-orgels² schudden en dansten op de ritmen van Arabia Felix.³

Endrasena maakte zijn opwachting bij soenan Giri en bezong de zegevierende strijd van zijn troepen. De vreugde van soenan Giri was zo groot dat hij van tevredenheid indutte op de gedachte dat ALLAH beslist zijn goedkeuring had gegeven aan zijn bewind dat geweld noch trots aan de dag had gelegd, maar slechts de tekenen van Zijn heiligheid. Zijn slaperige lippen vertolkten echter één gemis:

1 Gebedsomroeper, oproeper.

2 Angkloeng, segmenten van bamboe op een raamwerk als een toonladder.

3 In het Javaans *emprak*, gebeden gezongen op Arabische muziek en vergezeld van dansen.

‘Helaas! Waarom heb je, mijn zoon, prins Pekik niet gevangen genomen? Want als hij vanavond onze gevangene was geweest, zou het hart van het volk uit Mataram beven.’

‘Dat komt omdat de nacht onverhoeds is gevallen: onze mannen waren bekaf en ALLAH riep ons op tot het gebed. Morgen, bij het kriecken van de dag, ik zweer het u, zal ik de vorst van Soerabaja bij zijn kladden grijpen en zal ik hem aan handen en voeten geboeid meevoeren naar Mataram om deze oorlog triomfantelijk af te sluiten.’

‘Mijn zoon, als ALLAH zo goed is om mijn leven en heerschappij langer te laten duren dan deze nacht, zal ik aan Giri jouw naam geven. Laten we ons intussen, vanavond, verheugen, zoals op de geboortedag van de profeet, laten we ons ALLAH in herinnering brengen en zoete gedichten opzeggen. Ga en beloon je soldaten kwistig om hun dapperheid te verdubbelen. Maar vergeet niet, mijn zoon, om waakzaam te blijven, want morgen zou de vijand wel eens de euvele moed kunnen hebben ons opnieuw aan te vallen.’

Zang 10

Kan éénzelfde nacht, éénzelfde sterrenhemel zowel vreugde als verdriet baren? Eenmaal terug van het slagveld, zocht vorst Pekik vol schaamte toevlucht in het echtelijk bed, maar over zijn lippen kwam woord noch kus, zijn lid bleef slap. Ratoe Pandhansari troostte haar man met de volgende woorden:

‘Al is de strijd voor u een ramp gebleken, sta me dan tenminste toe die weer ten goede te keren.’

‘Maar lieve Koningin, wat bezielt u? Zovelen van onze mannen zijn gesneuveld en de rest van onze troepen is voorgoed doodsbang voor die duivelse Chinees.’

‘Als u het mij toestaat, Vorst, kan ik – wie weet? – hun strijdlust weer aanwakkeren.’

‘O Koningin, gij zijt waarlijk de talisman van Soerabaja! Ik draag op dit uur de strijd over aan uw bevel en mijn lijf aan uw verlangens.’

Niets wordt gezegd over hun liefdesnacht, want het gedicht spoedde

zich verder naar de volgende dag. Ratoe Pandhansari liet het appèl blazen en ten overstaan van de soldaten van Soerabaja, bezigde zij zoete woorden:

‘O, gij allen, soldaten, die hier staat: ik heb deelgenomen aan deze strijd, omdat onze radja, sultan Agoeng, zo goed is geweest om mij te vereren met deze taak: hij heeft mij daartoe voorzien van meer dan achtduizend goudstukken, evenals van rijke kledij in de meest schitterende kleuren. Al dit goud en kostbaar goed zijn nu de uwe. Ik sta ze af aan u. Verdeel ze billijk onder uzelf. En al zou ik u ook de kussens van mijn draagstoel weggeven, dan nog blijft de erkentelijkheid die ik u verschuldigd ben onmetelijk groot.

Komaan, verbreekt de gelederen en gaat terug naar haard en huis, laat deze geschenken u tot oorlogsbuit zijn, om uw vrouwen en kinderen te voeden. Wat vorst Pekik en mijzelf betreft, wij gaan nu meteen naar Mataram om onze opwachting maken bij mijn broer, de sultan, en om ons lot in zijn handen te leggen.

Wij zullen hem zeggen: we hebben deze oorlog verloren tegen een seniele heilgman, in de luren gelegd door de schoonheid van een jonge Chinees die de islam heeft omhelsd om bij Java in de gunst te geraken. Hoogst alleदाags waren zijn wapens en zijn baardloze volgelingen wisten slechts dag en nacht op de liefdestrom te slaan, waarop de soldaten van Soerabaja in schrik terugdeinsden.

We hadden de onverschrokkenheid van onze troepen overschat, ze durfden niet verder op te rukken over de lijken van hun strijdsvrienden. De overlevenden zitten nu met een gebroken hart en een gemoed waarin elk vuur is gedoofd. Ik echter, Ratoe Pandhansari, draag de schuld van onze nederlaag, en het berouw zal aan mijn darmen blijven vreten tot aan mijn dood. Komaan, soldaten laten we een laatste keer samen bidden. Moogt gij allen in vrede naar huis gaan.’

Een gemene wind woei door de haag van lansen als een onmetelijke walging. Het gelaat van de door de angst uitgeputte strijders kreeg de weerzinwekkende kleur van schaamte. Drie officieren stapten uit de gelederen naar voren en kwamen voor Ratoe Pandhansari staan:

‘O, Koningin, al zouden we nog zeven keer reïncarneren, dan zouden

we voor elk van onze zeven levens niets beter kunnen wensen dan Uwe Majesteit te dienen. Laat de oorlog dus weer opnieuw beginnen! Leve sultan Agoeng. Dood aan Giri!’

Op deze kreet staken de soldaten van Soerabaja hun lansen in de lucht en deden hun mooiste krijgstooi weer aan, gekleurd in rood, geel, groen en lichtpaars. En ze begonnen in de richting van Giri te marcheren, als een wervelwind van bloemen.

De aarde begon te beven en vanaf de veranda van de moskee zag soenan Giri soldaten in knallende kleuren naderen, onder het bevel van een vrouw met wapperende haren die in een gulden palankijn werd gedragen : ‘Endrasena, mijn zoon, snel, trommel de troepen op. Daar komt de vijand op ons afgestormd! Moge ALLAH de Allerhoogste ons beschermen!’

De schok was hard. Lans tegen lans, kris tegen kris. Het kwam tot een gevecht met de blote hand om de goddelijke voorkeur te laten spreken. Er werden toverwoorden gezongen, bezweerders en bezweerden smolten samen in een krachtig gehijg, de strijd werd een magisch gemompel, een meeslepend geraas dat de krijgers tot waanzin dreef. Endrasena was nog het meest bezeten. Toen ze hem in het vizier kreeg, fluisterde Ratoe Pandhansari haar echtgenoot in: ‘Kijk die Chinese duivel nu eens oorlogsdronken Dit is het moment om hem een kopje kleiner te maken.’

Omdat vorst Pekik goedkeurend knikte, laadde Ratoe Pandhansari haar pistool, mikte en vuurde op de rechterhand van Endrasena die van verbijstering opsprong en zijn zwaard liet vallen. Zijn linkerhand omknelde zijn kris en werd dubbel zo razend, maar Ratoe Pandhansari loste een tweede schot en beide handen van de Chinese knaap lagen in het zand. Endrasena kreeg nauwelijks de tijd om het uit te schreeuwen van de pijn of Ratoe Pandhansari laadde opnieuw haar pistool en vuurde op de linkervoet van haar tegenstander die meteen door de knieën ging.

Bij het zien van hun gevelde aanvoerder, schreeuwden de strijders van Giri ‘wegwezen!’ – en de een stortte zich in een ravijn, de ander vluchtte een grot binnen, wierp zich in zee of verdween spoorloos in

de bergen. En spoedig zag men op het slagveld niet één soldaat uit Giri meer, alsof ze allemaal door de wind waren weggeblazen.

Een regen van lansen kwam neer op het lichaam van Endrasena die zijn laatste blik op de zegevierende Ratoe Pandhansari wierp:

‘O, Koningin, hiermee komt een einde aan de kleine oorlog. Weliswaar bloedig, maar in dit vergoten bloed hebben u en ik noch de woestijn van de geest noch de afgrond van het vlees doorkruist. Deze overwinning heeft u nog niet tot de onthulling van de goddelijke realiteit gebracht, en mijn val zal voor mij de poorten van de wereld van het Heldere Zien helaas niet openen. Wij moeten nu ten strijde trekken in de Grote Oorlog...

Een laatste lans doorboorde Endrasena. En in een verbazingwekkende omhelzing werd zijn verpulverd lijf één met de aarde.

Een vlucht – of uitstapje, zo je wilt – uit een onbevredigende situatie.
Het gewaad ontglippen en achterlatend in de handen van de
achtervolger.

Boek IV

DE OMZWERVING

Zang 11

OP HET TOPPUNT VAN DE ONTREDDERING zocht Djajengresmi naar zijn jongste broer, Djajengsari, en naar zijn zusje, Rantjankapti, beiden kinderen van dezelfde vader en moeder. Hij was van plan ze met zich mee te nemen op zijn vlucht, maar hij kon ze in het brandende paleis niet vinden. Door droefheid overmand liet hij Giri achter zich, zoals goud geboren wordt uit wervelend water.

‘Maak je geen zorgen, laat je gevoel de droefheid van je hart volgen. Bedenk dat je een afstammeling bent van een uitzonderlijk ascet. Zoals vuur dat opvlamt moeilijk te doven valt, kun je dat gevoel maar beter laten branden. Later, als het vanzelf verdwijnt, gaan ook alle ongerechtigheden in rook op. Laat daarom de schoonheid van dit goud helder schijnen.’

En zo vluchtte de kroonprins van Giri zonder dat iemand het opmerkte en zonder dat hij zelf wist waarheen hij zijn schreden moest richten. Slechts ALLAH, die alles met aandacht bestiert, zag dat Djajengresmi, al zwerwend, de Weg insloeg.

Het verhaal wil dat Djajengsari bij zijn jongere zusje Rantjankapti was gebleven. In de puinhopen van de berg speurden zij tevergeefs naar hun grote broer. Leerling Boeras kwam terug van het slagveld en liet hen weten:

‘Mijn God! Giri heeft de oorlog verloren. Uw vader, de koning der oelema’s, is in de boeien geslagen en afgevoerd naar het rijk van Mataram. Terwijl de soldaten van Soerabaja zijn bezittingen en zijn vrouwen aan het tellen waren, bemerkten ze dat een drietal kinderen aan de oorlogsbuit ontbrak.’

‘Gebruik makend van onze ontreddering hebben ze het paleis verlaten

zonder ook maar afscheid van ons te hebben genomen', jammerde uw vader om uw vlucht te dekken. Waarop vorst Pekik het bevel gaf om zo snel mogelijk naar u op zoek te gaan en u te vangen, levend of dood. Mijn Prins, laten we toch vluchten! Uw oudere broer Djajengresmi is al op weg naar afgelegen streken waar geen ziel ooit één voet zet. Geen dienaar die hem vergezelt.'

Bij de woorden van leerling Boeras, liet Djajengsari zijn ogen badend in tranen rusten op de jonge prinses van Giri:

'Zusje, wat is je wens?'

Snikkend antwoordde Rantjangkapti:

'Lieve broer, nu uiteengaan zou ondraaglijk voor me zijn. Waarheen je ook gaat, ik zal je volgen.'

'Boeras, het is onze wil, die van Rantjangkapti en mijzelf, om op zoek te gaan naar onze oudste broer, al moesten we om hem te vinden doordringen in duistere wouden of afdalen in smadelijke diepten. Ga je op onze zwerftocht mee?'

'Hoogheid, present! En mateloos zullen we zwerven.'

'Laten we dan zonder langer te talmen op pad gaan, zusje! Anders wordt de voorsprong van onze broer al snel te groot.'

'Ik moet me eerst even opmaken en mijn speeltjes pakken. Boeras, geef mijn gevlochten bamboedoos eens aan met mijn trouwpoppen, de zitbankjes, het windschermpje, de beurs met geldstukken van dakpanscherven gemaakt, de vijzel, de kook- en braadpan, de pollepel, de spatel en de rijstkorf. Vergeet ook mijn ronde kruidenmandje niet, en de djamboebloesems en de kokosnootsaus en de geelwortel, het pinangnootpoeder en het steelpannetje.'

'Maar Hoogheid, hoe moet ik dat alles dragen?'

'Ja, doe alles maar in een grote tas, en ach, ik was het bijna vergeten, het *dhakon-spel*¹ en ook de bitterzaadjes die in het zakje van palmbiad zitten. Neem ook mijn dwergkipje maar mee, en als ik moe van het lopen word, wil ik worden gedragen!'

'Zo! En wat wenst de prinses nog meer? Daar staat nog je bed, moet ik dat ook op mijn schouders torsen?'

1 Spel vergelijkbaar met tjongklak.

De spottende stem van Boeras bleef hangen in de lucht boven het geruïneerde Giri, want in de voetstappen van de jonge prins en zijn nukkige zusje dook hij een ravijn in dat zó diep was dat zelfs het gedicht hen een moment uit het oog verloor.

Zang 12

Djajengresmi liep nu in een woud dat zo ondoordringbaar was dat er slechts duisternis heerste. Nooit raakte de zon er met zijn goud de melksaphoudende bomen of de nymfomane mossen aan die onder de blinde passen van de prins een brak water afscheidden zwarter dan de bodem van de oceaan.

Djajengresmi wist niet meer waarheen hij het gelaat moest wenden om zijn vijf rituele gebeden te doen. Steeds verder schreed hij voort in de ondermijning van tijd en ruimte. Hij had in de oorlog zowel zijn koninkrijk als zijn jongere broer en zusje verloren en al vluchtend ook elk gevoel voor de richting waarin hij dank moest zeggen en hulp moest afsmeken bij de Heer der werelden. Twee spottende stemmen kropen van liaan tot liaan en drongen zijn oren binnen:

‘De meester is niet de vrome en geleerde oelma die in zijn blanke en frisse moskee zit,’ zei de eerste stem.

‘Het is een struikrover die je plundert! Oei! Oei!’ spotte de tweede stem. Waren dat niet twee djinns die hem onder de dekking van de nacht hadden besprongen en hem voor de gek hielden? Djajengresmi verjoeg ze met een handgebaar, maar dit gebaar maakte dat er nu twee vrolijke kwanten uit het kreupelhout te voorschijn sprongen. Ze kusten zijn voeten en stelden zich voor:

‘Gathak en Gathoek, Sire, om u van dienst te zijn!’

Er staat niet geschreven hoelang de prins en zijn twee ijverige dienaars voortgingen in de groene hel waarvan het aanhoudende duister hen onttrok aan het rituele gebed. Op het uur van de purperrode zonsondergang werd eindelijk een deel van de hemel zichtbaar. Djajengresmi stond versteld over deze plotselinge gloed en meende de engel Iblies te zien, het vurige wezen die weigerde een voetval te maken voor Adam.

Het schijnsel hing in de opening van een monumentale deur die was opgetrokken uit bakstenen van dezelfde kleur als de omringende grond. Eigenaardig genoeg omlijstte de deur de hemel, want aan de andere kant ervan strekte zich alleen maar een lange muur uit die op menig plek was ingestort. Deze muur liep rond een verwoest paleis overgeleverd aan de luchtwortels van een troep verstikkende waring-ins in de schaduw waarvan al lang geen mens zich meer had gewaagd. Een vijver lag voor het paleis en aan de rand ervan groeiden vrolijke bloemen. Er stonden Chinese drakenbomen, er waren orchideeën, noja's en nala's, frangipani's, cananga's en granaatbomen in bloei, aglaeën, buksbomen, anjers, bloeiende palmbomen die allemaal geleerde geuren verspreidden en bij Djajengresmi de herinnering opriepen aan zijn verdwaalde zusje:

‘Rantjangkapti, nectar van mijn hart, jij die er zo van hield om de dauw op de bloemen te drinken en bij het ochtendgloren in het gras te dertelen, waar ben je nu?’

De prins koesterde zijn woede diep in zijn borst, een hardnekkige woede, niet groter dan een rood paprikazaadje maar een bitter zaadje dat zijn tijd afwachtte, terwijl het ontbinding veinsde.

Terwijl Gathak en Gathoek hun handen in de vijver onderdompelden om te beginnen met hun rituele wassing, deed de klank van een trompetschelp het met lotusbloemen overdekte water rimpelen. Djajengresmi ging voor in het gebed bij zonsondergang en sprak de verzen uit van de *Tuin* beloofd aan hen die huiveren voor de *grandeur* van God:

*Er stromen daar rivieren van onbederfelijk water
Rivieren van melk met een nooit verzurende smaak
Rivieren van wijn met een onuitsprekelijk boeket
Rivieren van zuivere honing die onbedwingbaar zijn...*

Daarna liep hij vergezeld van zijn twee dienaren in de richting van het geluid van de zeeschelp. Het geluid leidde zijn schreden tot aan een tempel waarvan het trapsgewijze, drievoudige dak was bedekt met rode pannen. Op de nok ervan schitterde een blank wapen dat met zijn punt naar de hemel wees, een van die wapens die, naar men

zegt, de banden tussen lichaam en ziel doorklieft. In dit gebouw was het heel donker en vol met vleermuizen. De bewaker van de tempel had de schelp op het altaar geplaatst, met aan elke kant een wierookvat waarin de as zich in een hoopje opstapelde. Hij ontstak nu ook de twee lampen met kokosolie die aan een touw hingen dat verdween in het duister van het gewelf.

De flakkerende vlammetjes verlichtten terracotta beestjes die allemaal waren voorzien van een diepe gleuf, evenals een aantal beeldjes met fijn besneden gelaatstrekken. De stem van de tempelwachter gehoorzaamde aan het geschommel van de lampen:

*Als je van het ritueel een Rood Feest wenst te maken,
Hul jezelf dan in de glans van Haar die zwart en geprikkeld is
Ruk de huid van je lichaam af, dat residu van je trotse woede
Rek het zo ver uit dat 't het Heelal van de Derde Leegte bedekt
Stapel daarop je vlees, je bloed en je botten
En laat dan dit vel achter in de kraam van een slager.*

Op deze woorden greep de tempelwachter een mes en hakte het hoofd af van een van de beeldjes dat tot aan de voet van de hoop as rolde. Gathak en Gathoek hielden hun handen voor hun ogen om niet te hoeven zien hoe het bloed omhoog zou spuiten. De wachter veegde het mes schoon van de scherven van het aardewerk en wendde zich allervriendelijkst tot Djajengresmi:

‘Mijn jongen, hoe heet je, waar kom je vandaan en wat zoek je?’

‘O eerbiedwaardige wachter, ik heb huis noch haard. Ik zwerf rond op zoek naar mijn broer en zusje die zijn verdwenen. Maar mag ik op mijn beurt vragen wat uw titel is en het ambt dat u bekleedt op deze geteisterde plek?’

‘Ik heet Ki Poerwa en het is mijn plicht de overblijfselen te bewaken van wat ooit het grootste koninkrijk van Java was. Dit koninkrijk draagt de naam Madjapahit.’

Madjapahit! Gathak en Gathoek konden hun oren niet geloven en raakten bijna buiten zinnen.

‘Ja, kinderen. De tempel waar we ons op dit ogenblik bevinden was

eens de kapel van koning Brawidjaja. En wat de terracotta beestjes betreft die op het altaar staan, die komen uit een andere tempel die door de oorlog is verwoest. Dat zijn spaarpotjes gevuld met goudstukken en gewijd aan de goden. De god Agni rijdt op een geit, de godin op een varken, het paard wordt bereden door de god Soerja en de olifant door Indra in eigen persoon.’

Djajengresmi vroeg ongerust:

‘Maar waarom heeft u zoëven het hoofd afgehakt van dit zo mooi geboetseerde beeldje?’

‘De religie van de Boeddha verbiedt mensenoffers. Onze laatste koning had nog steeds heimwee naar dat gebaar. Maar laten we naar buiten gaan, mijn jongen, het is volle maan vanavond. Er is nog een andere heel mooie tempel op minder dan een mijl hiervandaan die Bajangra toe wordt genoemd, de Zinsbegoocheling van de Koning. Die tempel hoort al bij het verboden gebied. Iedereen die hem gewaarwordt zal zijn doel voorbijschieten en met vergetelheid worden geslagen.’

‘Dan is het ons geraten om daar uit de buurt te blijven! De nacht moedigt ons trouwens aan om onze zwerftocht bij maneschijn voort te zetten. Staat u mij toe, Ki Poerwa, om afscheid van u te nemen.’

‘Mijn jongen, moge de *Dharma*¹ je schreden leiden tot aan de schuilplaats van je jongere broertje en zusje.’

Zang 13

Men zegt dat vóór het gedicht de partituur was. En dat in deze alwetende partituur van zang tot zang alle bekende en onbekende plekken op Java waren opgetekend, met hun fauna en flora, hun ritmes en mythes en elk onderkomen waar vroeger of later de prins van Giri halt zou houden op zijn buitenissige omzwervingen.

Het behaagde soms het gedicht zijn rijmen alleen maar te laten stilstaan bij de pleisterplaatsen van de ziel, waarbij het metrum ervan alleen maar vervloede met de kringloop der vijf rituele gebeden. Op

1 De Wet in het hindoeïsme en het boeddhisme.

die plaatsen staakte Djajengresmi zijn passen op het voorgeschreven uur, ging over tot de rituele wassing en onderwierp dan de totaliteit van zijn wezen aan de omwentelingen van de hemelse sferen, afgestemd op de baan van de zon.

Roerloos als een gevangene van het uitspannel, nam hij deel aan een beweging o zoveel weidser dan zijn omzwervingen op aarde. Door zich te onderwerpen aan de Wet, voerde hij deze terug naar diens oorsprong en steeg hij, zolang het gebed duurde, ermee op naar werelden die van elke zwaartekracht waren bevrijd.

Vervolgens liep hij in zuidwestelijke richting en betrad al snel, even vóór zonsondergang, een onrustbarend woud. Hij hield halt onder een grote waringin, aan de rand van een waterval die was omgeven met witte stenen. En na het avondgebed te hebben gedaan en het gebed bij het vallen van de nacht, ging hij zitten om te mediteren en de naam van ALLAH te verheerlijken, terwijl Gathak en Gathoek de slaap der rechtvaardigen sliepen.

Plotsklaps was er een geluid, als van het kanonschot bij een belegering en begon de aarde heftig te beven. De waringin werd zó door elkaar geschud dat de vogels op de takken ervan neerstortten als een regen van veren. Slangen kropen bij duizenden uit hun hopen, waarbij ze hun eieren prijsgaven aan de aarde die ze met haar schokken verbrijzelde.

De stroom van de waterval barstte open en verleende doorgang aan de verzengende oorsprong van de wereld. Gathak en Gathoek wierpen zich al gillend tegen Djajengresmi aan en doken weg onder de bescherming van zijn armen. Het tumult ging gepaard met een gigantische opschudding. Uiteindelijk kwam alles weer tot rust. Gathak en Gathoek vielen weer in slaap, de vogels vlogen weer terug naar hun boom en de slangen kropen weer in hun hol om het uitkomen van hun eieren te vieren.

Terwijl de orde het weer won van de chaos, ontwaarde Djajengresmi een beeldschone vrouw die bedachtzaam voor hem kwam zitten. Als enige tooi droeg ze lange haren die rond haar middel waren omgord met een bundel lianen en die ze tot op haar blote voeten liet hangen als

een stortvloed zwart goud. In uiterst hoffelijke bewoordingen richtte ze het woord tot de prins, maar op een weinig geraffineerde toon.

‘Nobele jonge zwerver, hoe ben jij hier zo verzeild geraakt, of liever gezegd, aangespoeld? Al mediterend ben je wel nader tot God gekomen, en dat doet me deugd, maar je hebt zodoende wel een natuur-ramp over mijn volk afgeroepen.’

De haren van de vrouw goldden op de bewegingen van haar lippen en ontblootten zo nu en dan de robijn die haar schaamstreek verzegelde.

‘Zeg me eens, jong meisje, hoe heet je eigenlijk en naar welke naam luistert je volk?’

‘Weet dan, jongeman, dat ik vroeger de dochter was van koning Bra-widjaja, de laatste vorst van het Madjapahit-rijk. In zijn ondergang heeft dit rijk de wetten van de islam omarmd. Zelf was ik niet gemaakt om mij te voegen naar deze voortreffelijke religie, vandaar dat ik het woud van Bagor ben ingetrokken en hier dit stuk land heb ontgonnen. Overeenkomstig de goede wil van onze heer Boeddha was het mij gegeven over alle bovennatuurlijke schepsels te heersen die in dit woud wonen. Het toeval wil dat ik koningin Trengganawoelan heet, en deze bron hier heb ik Sugiharwas genoemd, dit is de waterpoel waar ik me was.’

‘O Koningin! Wie heeft je gewaarschuwd dat ik hier vannacht aanwezig zou zijn?’

‘Dat was de kraai met de grote snavel, want zijn gekras maakt herinneringen wakker, zoals de oudjes zeggen. Als hij in het oosten zingt en naar het westen vliegt, wil dit zeggen dat een belangrijke gast, priester of heiligman op komst is. Als hij in het noordwesten zingt, kondigt dit een liefdesverdriet aan, en in het noorden is het een heel slecht voorteken, dan zal vast en zeker een grote schande over je komen, die richting moet je dan ook verachten: blijf op je hoede! Als het gezang uit het noordoosten komt en als de kraai met de grote snavel op de nokpan van het hoogste huis zit, dan wil dit zeggen dat je de leden van je familie zult hervinden.’

Trengganawoelan was nog niet klaar met de voortekenen van de kraai met de grote bek of een aap met zware wangzakken liet zich naar bene-

den glijden uit de luchtwortels van de waringin en kwam uit de hand van de koningin een djamboe eten. Djajengresmi vroeg verbaasd:

‘Wat is dat voor een vreemd beest met zo’n opgeblazen gezicht en waarvan ik geen staart kan zien?’

‘Dat is het mannetje van de orang oetan, het meest edelmoedige onder de dieren uit mijn rijk. Zijn bevalligheid is van dien aard dat profeten en heiligmannen hem voor een wijze houden en zijn organen zijn zeer geneeskrachtig voor eenieder die weet hoe hij ze moet gebruiken. Ik zal je nu iets over deze wetenschap vertellen, doe er zoveel je wilt je voor- of nadeel mee, maar vereer deze kennis niet als een geheim.

Als je in verwarring verkeert, neem dan het hoofd van de aap en zet die op je schedel. Als je zijn hersens met een of andere olie vermengt, word je onkwetsbaar voor wapenen. Gebruik zijn lippen en tong als amulet om je te beschermen tegen de bliksem, en als je een slapend mens krabt met de hoektanden en de klauwen van de aap, dan zal bij de gratie van Shiwa de slaper sterven. Als je zijn haren uitstrooit in je huis, dan wordt dit onzichtbaar in de ogen van dieven. En als je zijn navel tot poeder vermaalt, krijg je een uitstekende remedie in geval van winterigheid in de dikke darm. En je hoeft het linkeroog van de aap maar te vermengen met muskus en kamfer en je testikels met deze zalf in te smeren, of je wordt, zo God het wil, zowel door mannen als door vrouwen bemind. Tot zover de wetenschap van de orang oetan. Maar kijk eens, edele jonge zwerver, het is niet gepast om zo lang met een man te verkeren zonder te weten hoe hij heet en waar hij de nacht denkt door te brengen.’

‘De droeve waarheid, o koningin, is dat ik huis noch haard meer heb. Ik trek dag en nacht voort op zoek naar mijn broer en zus die verdwaald zijn geraakt in de zangen van een buitenissig gedicht waarin wij, jij evengoed als ik, net als alle andere schepsels uit dit woud, niet meer dan een korte zucht zijn.’

‘Genoeg! Spreek me niet van zang of poëzie! Bij het horen van die woorden zwelt mijn hart op van weemoed. Weet je, jongeman, dat ik aan het hof van mijn vader, koning Brawidjaja, fabelachtige verhalen zong van de grootste barden van Madjapahit voor de gezantschappen

die beladen met kostbare waren uit Siam, Perzië, Annam en Mongolië kwamen?

Maar al die heerlijkheden wogen niet op tegen één enkele klank die over mijn lippen kwam, want deze verzen hielden de sjoemelaars af van hun vuile spelletjes, de lasteraars van hun geroddel, de lafaards van hun laag gedrag, de inhaligen van hun woekerwinst, ze verhieven elke gast zonder onderscheid, en wie ze voordroeg verliet zijn lichaam en kwam in vervoering.

Dat is waarom we onze dichtkunst *kalangön*¹ noemden, *wezenlijke SCHOONHEID*. Ik zou mijn leven aan haar hebben gewijd, ware het niet dat heer Shiwa anders beschikte en mij alle vogels uit het luchtruim schonk bij wijze van troost. Maar bestaat er wel zoiets als troost voor het verlies van vervoering?’

Trengganawoelan snoof, streek haar haren glad die de dauw had nat gemaakt en sprak met gulle stem:

‘Nobele zwerver, je lijf en verdriet zul je toch nog moeten dragen, blijf zo sober als je maar kunt en je zult spoedig alle meesters en kluizenaars van Java in kracht overtreffen. De tijd van weerzien met je broer en zus is nog niet gekomen. Dat weerzien komt pas wanneer je voor ketter bent uitgemaakt en in zee gegooit.’

Trengganawoelan vervaagde in het ochtendgapen van het woud. En toen Gathak en Gathoek weer wakker werden, konden ze van de koningin niets meer zien, en van de orang oetan alleen maar een zo klein staartje dat het de opening van een wijfjesaap ternauwernood had gevuld.

Zang 14

Djajengresmi liep zonder zijn passen te tellen, de dagen en nachten evenmin. Gathak en Gathoek liepen soms voor hem uit om een weg voor hem te banen tussen het wilde suikerriet. Ze passeerden bruggen van rotan hangend over diepe ravijnen die wemelden van de giftige

1 *Schoonheid*, de oude Javaanse dichtkunst die de dichter en de toehoorder buiten zichzelf brengt tot in extase (*langön*) om de ultieme schoonheidservaring te krijgen.

beesten die tussen het struikgewas luidruchtig aan hun wondvocht krabden.

De prins van Giri maakte zoveel voortgang dat hij op een avond aankwam in een bergachtige streek. En daar bracht de mist hem tot staan, een dikke mist die opeens een drijfnat doodskleed in de avondlucht weefde. Alles werd wit. Een wit dat alles onhelder maakte, een illusie van licht. Gathak en Gathoek snotterden al: ‘We zijn verdwaald!’, toen een schim op hen afkwam.

Het was een grijsaard die in een cilinder van bamboe een voorraad palmsap droeg. Hij gaf hen te drinken en nam ze mee naar zijn bescheiden onderkomen waar zijn vrouw hun snel ketella¹ en rode papaya aanbood. Alvorens het aangeboden eten aan te raken, vroegen Gathak en Gathoek naar een waterplaats waar ze zich konden wassen.

‘O, helder water zullen jullie hier niet aantreffen, alleen maar wat plas-sen waar de varkens in baggeren, zei de grijsaard. Maar hier heb ik iets voor jullie.’

Hij ging even de deur uit, sneed een tak van een djemboel² af waaruit overvloedig een helder sap spoot waarmee Gathak en Gathoek hun mond, neus, gezicht, handen, voorhoofd, oren en voeten wasten. Ze waren nog niet klaar met hun wassingen of de djemboeltak zat weer aan de boom alsof hij er nooit vanaf was gesneden.

Djajengresmi deed eer aan de ketella en aan de rode papaya, nam drie slokken van het palmsap en liet niet minder dan vierentwintig keer een boer. Daarop verwoordde hij zijn verbazing:

‘O nobele grijsaard, ik ben op deze berg geen levende ziel tegen het lijf gelopen, behalve dan jou en je vrijgevige vrouw. Is het soms de mist die ze allemaal heeft uitgewist?’

‘Beter had je het niet kunnen zeggen, dapper jong mens. Toen de troepen van sultan Agoeng op de terugtocht waren na een expeditie ten oosten van deze streek, zijn ze allemaal als slaven afgevoerd, vrouwen en kinderen inclusief.

Tijdens hun razzia hebben de soldaten zelfs een van de twee kanon-

1 Licht alcoholisch gerecht van plakken gegiste cassave.

2 *Syzigium cumini*, of Javaanse pruim.

nen meegenomen die onze hogepriester indertijd van de ondergang had gered, toen hij met veertig volgelingen het rijk van Madjapahit te hulp was geschoten. Mijn vrouw en ik zijn gespaard gebleven want wij zijn aan het hof van Mataram niet veel meer waard, noch voor het tiggervecht noch voor de liefde.

Toen de naam van sultan Agoeng viel, sloeg Gathak en Gathoek de schrik om het hart bij de gedachte aan hun prins van wie ze wisten dat hij in alle negen windrichtingen werd gezocht door de spionnen van Mataram. Djajengresmi gaf hun een teken dat ze hun mond moesten houden en vroeg:

‘Maar zeg me eens, nobele grijsaard, hoe heet deze streek waarheen de Barmhartige mijn schreden heeft gevoerd? En jijzelf, wie ben je dat je mij zo gul behandelt, terwijl de oorlog heel je familie heeft weggevaagd?’

‘Mijn naam is Ki Wisma en ik beleid de godsdienst van de Heer Boedha, net als alle andere mensen op deze berg. Weet dat je bent aangekomen in het legendarische koninkrijk van Medhangkamoelan, daar waar, zoals de ouden zeggen, alles is begonnen. Als de mist morgen bij dageraad optrekt, dan kun je op enkele mijlen hiervandaan in zuidelijke richting de Bromo zien liggen. In de krater van die vulkaan heeft Brahma de wereld gesmeed, evenals het koninkrijk Medhangkamoelan en Aji Saka,¹ aan wie dit rijk zijn wetten dankt.

Het verhaal van Aji Saka is zo mooi dat degene die het vertelt en degenen die het horen zich meteen veel beter voelen, want dit verhaal hernieuwt het pact van de ‘Twee’ dat in het verre verleden werd gesloten tussen de profeet Mohammad en Aji Saka in de grote moskee van Mekka.’

‘In dat geval, Ki Wisma, zal ik als je het goed vindt me onmiddellijk overgeven aan je verhaal en zal ik je gulle verblijfplaats niet verlaten alvorens je relaas tot het laatste woord te hebben aangehoord.’

1 Mythische Indiase prins, zoon van een brahmaan, die aan Java zijn syllabeschrift gaf en zijn kalender die met het Shaka-tijdperk begint, 78 v.C. Andere versies van de legende laten hem uit Mekka komen of bezingen hem als de pleegzoon van Antaboga, de slang die de wereld omhelst.

Een windvlaag rukte aan beide deurvleugels en de reusachtige bamboes beefden in de witte nacht. Verschrikt wierpen Gathak en Gathoek zich op de stukken ketella en schrokken zich dermate vol dat als de wind bij toeval hun darmen was binnengedrongen hij daar niet meer het kleinste plekje zou hebben aangetroffen. Ki Wisma stak op een bananenblad wat wierookhars aan en riep de geest van de berg aan.

‘Hong mandara giri, we brengen u hulde en bieden u het wezen van ons offer aan, dat wil zeggen de woorden van het verhaal dat hier volgt. In onze ziel huist slechts één gedachte en éénzelfde gedrag. Als de woorden die wij aan u opdragen tekortschieten, moge u dan hun gebrek aanvullen. Zo ze overdreven zijn, wees dan zo goed ze te temperen. Moge de Geest, meester over het lichaam, de negen openingen binnengaan, de verlangens onzer zielen matigen en het bedaren ervan laten opgaan in de hemelse wateren die ons in hun komen en gaan schoonheid verlenen.’

En reeds was Ki Wisma aan het vertellen.

Zang 15

‘Ki Koeres was een oude, arme boer zonder land. Een armere drommel dan hij had het uitspansel nimmer gezien. Ki Koeres trok dan ook elke dag het bos in op zoek naar voedsel en kleding voor zijn gezin. Op een goede ochtend, overvallen door de regen, ging hij schuilen in de grot waar Antaboga woonde, de reuzenslang die de wereld in zijn machtige ringen omknelt om de ineenstorting ervan te vertragen.

‘Oude man, als je me hier zo ziet liggen in deze duistere spelonk dan komt dat omdat de mensen hier niet meer in mij geloven. Ze beweren dat ik slechts een fabeltje ben, en de honger die elk uur meer aan mij knaagt maakt dat ik zelf begin te twijfelen aan mijn eigen werkelijkheid. Ik smeed je, breng me elke morgen, als je kunt, een kom melk en mijn dankbaarheid zal groot zijn.’

Hoewel Ki Koeres zelf nauwelijks melk had, kwam hij elke morgen de kom brengen waarom de reuzenslang had gevraagd, en elke ochtend, tot zijn grote verbazing, wanneer hij de melk in de bek van Antaboga

goot, reikte deze hem een gouden muntstuk aan op zijn vurige tong. Ki Koeres was weldra zó rijk dat zijn hebzuchtige en boosaardige zoon op een ochtend achter hem aan sloop om zijn geheim te ontdekken.

De volgende ochtend ging de slechte jongen vlak vóór zijn vader bij de slang op bezoek en gaf het dier melk vermengd met een flinke scheut kruiperige woorden. Antaboga beantwoordde deze gluiperigheid met gelijke munt, deed net alsof hij zijn tong uitstak maar ontrolde in werkelijkheid zijn staart en slingerde de jongen de grot uit met een dergelijk geweld dat de knaap zijn hersenpan brak. Toen Ki Koeres zijn zoon daar dood aantrof, begon hij te jammeren want zijn schoondochter was zwanger:

‘Kan een baby zonder vader ter wereld komen?’

‘Ik zal zijn vader zijn’, gaf Antaboga ten antwoord.

En zo geschiedde.

Vanaf zijn geboorte werd het kind toevertrouwd aan de slang die het opvoedde als was het zijn eigen zoon. Hij leerde hem hoe hij ijzer moest buigen, hoe hij een steen met de vlakke hand in tweeën moest splijten, hoe hij messen binnen de omheining van zijn tanden moest blokkeren, met daarbij de vijf toverformules die een mens onzichtbaar maken. Het werd zo’n sierlijke en handige jongen dat Antaboga hem Adji noemde, de Bekoorlijke. Ki Koeres stond versteld over zijn kleinzoon en beweerde dat op de hele wereld geen liefalliger wezen bestond dan Adji.

‘Maak jezelf maar niets wijs, antwoordde de slang vinnig, in het Westen is er een man die nog knapper is; men noemt hem de profeet Mohammad. Laat Adji maar direct vertrekken om bij hem de geheimen van de volmaakte schoonheid te gaan bestuderen.’

Adji zette dus koers op Mekka. Hij studeerde lange tijd bij de profeet Mohammad. Zijn studiegenoten heetten Aboe-Bakar, Oesman, Omar en Ali. Weldra kwam er een besmettelijke ziekte over het land van Arabië. De profeet Mohammad verzocht Adji en zijn vier vrienden het water van de Zamzam, de *Bron van Ismaïl*, te gaan onderzoeken.

Onderweg werd Adji ontvoerd door een aartsengel die hem meevoerde naar de hogere rijken van Kennis. De vier vrienden keerden terug naar Mekka en stelden de profeet op de hoogte van het feit dat Adji was verdwenen. ‘Alles wat **verschijnt verdwijnt ook weer**’, antwoordde de profeet wiens **woorden aan elke manifestatie vooraf gingen**.

Diezelfde nacht, toen hij in afzondering in de grote moskee aan het bidden was, zag hij Adji in diens onzichtbare gedaante, schuilgaand in een van de hoofdzulen. De profeet Mohammad sprak de volgende vriendelijke woorden tot hem:

Adji, van nu af aan noem ik je Aji Saka, de Magische Zuil.

Als je uit deze zuil komt, zul je mijn gelijke worden.

Als je man bent, zal ik vrouw zijn

En als ik man ben, zul je vrouw zijn.

Als je nacht bent, zal ik dag zijn

En als je dag bent, zal ik nacht zijn.

Als je het Noorden bent, zal ik het Zuiden zijn

En als ik het Zuiden ben, zul je het Noorden zijn.

We zullen beiden de polen van de wereld zijn,

Meedogenloze tegenstanders,

Noodlottig saamhorig.

We zullen twee zijn

En één waarheid.

Op deze woorden verschenen **twee mannen**: uit het Westen Setia, de Getrouwe, die in dienst ging bij de profeet Mohammad, en uit het Oosten Setoehoe, de Rechtschapene, die in dienst ging bij Aji Saka. De profeet zei tegen Aji Saka:

‘Vertrek nu met je dienaar naar het koninkrijk Medhangkamoelan. Er houdt zich daar een **mensenetende koning** op met de naam Dewotocengkar, de Holle Geest. Hij verslindt al zijn onderdanen met huid en haar in zijn hel van het vlees. Dood hem en richt een burcht van de Geest op in het koninkrijk van Medhangkamoelan.’

En zo vertrok Aji Saka. Aangekomen in Medhangkamoelan, neemt

hij de plaats in van een oude vrouw wiens beurt is gekomen om door Dewotocengkar te worden verslonden. De mensenetende koning verheugt zich erop die dag als maaltijd een jongeman te krijgen met een zo soepele huid en met zo welgevormde beenderen:

‘Verrukkelijke jongen, wat is je laatste wens?’

‘Ik wens als graf een stukje land dat dezelfde maat heeft als de tulband die op mijn hoofd staat.’

Dewotocengkar moet lachen om een zo armzalige wens en begint de tulband los te knopen om er achter te komen hoe lang die precies is. Doch aan het ontrollen van de stof komt maar geen eind en de mensenetende koning stapt maar steeds verder en verder achteruit. De stof van de tulband bedekt al snel meer dan vijf derden van het eiland Java en zweeft alle vulkanen en vlaktes voorbij. In het nauw gedreven op de top van een klif, tuimelt Dewotocengkar onverwacht in zee.

Men zegt dat de klippen zijn bloeddorstige ingewanden aan stukken reten en dat het zeeschuim aan zijn geest de schrikwekkende en geheiligde vorm gaf van een witte krokodil.

Aji Saka vouwde zijn tulband weer op waarin de twintig letters van het Javaanse alfabet stonden geschreven. Hij sprak tot de mensen van Medhangkamoelan: ‘Net zoals mijn tulband zullen deze twintig letters zich oneindig ontvouwen en alle bekende en onbekende wetenschappen omvatten. Ik bied ze u aan, maak er goed gebruik van.’

Ternauwernood had hij gesproken of hij bemerkte dat hij zijn kris in Mekka had laten liggen. Hij gaf Setioehoe de opdracht om daarheen weer terug te keren en hem op te halen: ‘Zorg dat niemand anders dan ik hem in handen krijgt!’

Op datzelfde moment in Mekka zag de profeet Mohammad de kris liggen die Aji Saka was vergeten. Hij gaf Setia de opdracht hem aan Aji Saka te gaan brengen: ‘Zorg dat je hem bij niemand anders aflevert dan in handen van Aji Saka zelf.’

En zodoende ontmoetten de beide gezanten elkaar onderweg. Setioehoe zei tegen Setia: ‘Geef mij die kris die alleen maar door mijn meester in handen mag worden gehouden!’

En Setia tegen Setioehoe: ‘Ik zal die kris alleen maar met eigen handen

aan Aji Saka geven!’

De een hield even koppig als de ander vast aan de instructies van zijn meester, ze kregen ruzie en stierven beiden door het lemmet van dezelfde kris.’

Zang 16

Ki Wisma was klaar met zijn verhaal over Aji Saka. Gathoek en Gathak zaten te zuchten:

‘Ki Wisma, u heeft ons een mooi verhaal beloofd, en nu dat we ernaar luisteren huilen we tranen met tuiten!’

‘Lieve kinderen van me, huil toch niet, want alles stond van tevoren al geschreven in de twintig letters die Aji Saka uit zijn tulband toverde. Luister maar!’

*Ha-na-ca-ra-ka: er waren twee gezanten;
da-ta-sa-wa-la: die niet bogen of zwichtten;
pa-dha-ja-ya-nya: van gelijke en dubbele kracht;
ma-ga-ba-tha-ngya: samen door de dood overvallen.*

‘En de witte krokodil, valt er van de witte krokodil geen enkele hulp te verwachten?’

‘Nee, lieve kinderen. Wat is geschreven staat vast. Maar als jullie je oren wat willen opvrolijken, luister dan naar de episode over Aji Saka, de Tovenaar betoverd. Mijn eega kent die pikante traditie goed uit haar hoofd. Vrouw! Vertel eens op!’

Achter de bamboewand spooog een mond een pinangnootpruim uit en de oude vrouw vertelde:

‘Eenmaal koning van Medhangkamoelan geworden, ging Aji Saka graag in de bergen jagen op bantengs, herten, reekalfjes en muntjaks. Hij trok er alleen op uit, zonder gevolg. Op een dag zag hij een enorme slang die in diepe meditatie lag te rusten. Hij werd boos en zei: ‘Slang, waarom lig je op mijn jachtweg te mediteren? Ik maak je meteen een

kopje kleiner.’ Hij spande zijn boog en doodde het heilig reptiel. Een stem steeg op uit het stoffelijk overschot: ‘Zeg Koning, je bent wel heel erg wreed! Ben je soms vergeten in de nabijheid van welk scep-sel je vroeger in welzijn en schoonheid bent opgegroeid? Ben je niet in staat je kwade humeur te bedwingen? Ik dacht dat je wijzer was!’ De stem stierf weg, er was geen spoor meer te zien van een slang of een lijk. Een storm stak op, met regen en bliksem die overal eindeloos uit de hemel vielen.

Toen de regen ten lange leste ophield, voelde koning Aji Saka zich erg vermoeid. Hij ging naar het huis van een weduwe om wat tot rust te komen. Op de binnenplaats zaten vrouwen rijst te pellen op het kloppende ritme van hun stampers: ‘dhoengpreng-dhoengpreng ’

De dochter van de weduwe kwam het huis uit, gekleed in fijne, rode zijde, opgemaakt met welriekend, geel poeder. Ze heette Rarasati. Haar jeugd en schoonheid straalde eenieder tegemoet. Ze had er schik in zich te laten vergezellen door een mooi dwergkipje met een kam zo rood als de bloem van een granaatappelboom. Rarasati mengde zich onder de andere vrouwen. Met haar voeten stampte ze op de rijstschoven en als deze uiteen weken, lieten ze haar enkels vrij, schitterend als twee bliksemschichten.

Dit schouwspel doorboorde de vorst met de pijl der liefde. Hij zei tot zichzelf: ‘Het past dat zij mijn vorstin wordt.’ Hij liep op de vrouwen af, terwijl hij toverspreuken uitsprak die erom bekend staan het verlangen aan te wakkeren. Maar kijk, de Tovenaar raakte zelf betoverd! Aji Saka voelde onverwacht zijn roede hard worden in de plooiën van zijn lendendoek; zijn zaad spoot naar voren en viel op de grond niet ver van Rarasati die zelf ook de vloeistof uit haar vulva liet ontsnappen. Het dwergkipje pikte de twee zaden op die in de blaas ervan werden verenigd. Stomverbaasd ging Aji Saka heen met zijn staart tussen zijn benen en vervuld van schaamte.’

Gathak en Gathoek schaterden van de lach. Djajengresmi glimlachte en zei: ‘Wees zo goed, Moedertje, om het verhaal van het kipje verder te vertellen.’ Maar onder de deur bemerkte hij dat de nacht zich al met de mist terugtrok. Zijn gedachten gingen alleen nog maar uit naar zijn

jongere broer en zijn zusje die in diezelfde dageraad ronddoelden, vandaar dat hij het vervolg van het verhaal niet hoorde.

En wat Gathak en Gathoek betreft, zij lagen krom van de lach en waren helemaal niet in staat **het na te vertellen**, iets wat het gedicht beslist geen grote schade doet.

Zang 17

Djajengresmi reisde vele dagen verder zonder een avontuur te ontmoeten dat de moeite waard is om te worden opgetekend. Hij spoedde zich naar de haven van Pekalongan in de hoop er zijn jongere broer en zijn zusje aan te treffen die wellicht op het schip van een aardige kapitein vanuit Giri zouden zijn meegenomen naar de noordkust van Java. Hij zat lange tijd naar de zee te staren en observeerde het komen en gaan van lichte jonken en schepen met zware uitleggers die balken van teakhout, balen peper en suiker, potten muskus, rollen zijde en satijn laadden en ontladden. De kade was bezaaid met Indiërs, Moren, Bengali's, kooplieden uit Gujarat, Malakka en Malabar. Het leek wel of de hele wereld een afspraak had op de kleine rede van Pekalongan.

Kasih! De enige twee wezens die alle staties van zijn hart bevolkten waren niet komen opdagen. Een onmetelijke en sombere eenzaamheid doemde onverwacht op uit de wijde zee, gelijk aan een bulrug, en bekleemde Djajengresmi temidden van het tumult van de menigte. Een stem ging hem door merg en been, terwijl een bliksemschicht de hemel doorkliefde: 'Zoek in je eigen land het onvindbare vuur. Het is onwaardig het licht elders te zoeken.'

Gathak en Gathoek holden door het onweer met als enige bescherming een blad van de djarak¹ op hun hoofd om de bliksem te bezweren. Zwiggend liep Djajengresmi voor hen uit. De stortbui gleed van zijn lijf zonder hem nat te maken. Gathak zei tegen Gathoek en Gathoek tegen Gathak: 'Drink de regen, zoveel regen als je kan, en wacht dan op de bliksem.'

1 Geneeskrachtige boom. In het Nederlands wonderboom of ricinusboom.

En als de bliksem op zich liet wachten, speelden ze Heertje Sela, de vanger van bliksem.

‘Van hete bliksems?’

‘Ja, van bliksem!’

Op een heel gewone dag ging Heer Sela naar zijn rijstveld met zijn hak onder de arm. Onverwacht brak er onweer uit. De bliksem sloeg in op twee passen van zijn hak vandaan. Hij schreeuwde: ‘Gantri!’ om de bliksem angst aan te jagen, en uit de bliksem doemde een oude man op die meteen op de vlucht sloeg. Heer Sela rende achter hem aan en greep hem bij zijn lurven. Op dat moment ontsnapte er aan de boezem van de grijsaard een donderslag. Hij was de donder in eigen persoon! Heer Sela bond hem vast aan een boom, een djarak, waarna hij weer zijn rijstveld ging ploegen. De donder spartelde vergeefs om los te komen. Vervolgens nam Heer Sela hem mee om hem aan te bieden aan de sultan van Demak die hem in een ijzeren kooi opsloot.

Zang 18

Het was al in het diepst van de nacht toen Djajengresmi de moskee van Demak binnenging door de poort van de Bliksem. Boven de poort was de kooi opgehangen waarin de bliksem gevangen zat. ‘Het is dus echt waar!’ mompelden Gathak en Gathoek verwonderd en ze schaamden zich dat ze met de bliksemvanger hadden gespot.

Ze zagen ook de vier reusachtige zuilen die door de negen moslimwijzen van Java met zóveel ijver en zó haastig waren opgericht dat ze vergaten de moskee op de as van de Zwarte Steen te oriënteren. Het was de heilige *Kalidjaga*, wijze onder de wijzen, die tenslotte in staat bleek het bouwwerk te herstellen in de zin van het goddelijk mysterie door het op één lijn te brengen met de tempel van zijn hart.¹ En uit de hemel viel op zijn schouders het gevleugelde habijt.

Schimmen knielden vrijelijk neder tussen de zuilen, lendendoeken ritselden in beweging. Gathak en Gathoek bleven achter, niet ver van de vrouwen die in hun witte sluiers het licht van de profetie weerkaats-

¹ De meest populaire van de negen heiligen die de islam op Java verbreidden.

ten. Djajengresmi liep naar de nis van de imam. Deze was leeg: het uur van het gebed was al lang voorbij.

En zie, een schurftige hond verscheen uit het niets en schuurde zijn etterende korsten tegen de voeten van de prins, waardoor hij diens wassingen en de gebeden die hij op het punt stond uit te spreken ongeldig maakte. Het dier richtte zich tot Djajengresmi met de volgende woorden:

‘O Prins van Giri, als je erop staat Hem te vinden, staak dan een ogenblik je zoektocht. Als je Hem echt wilt leren kennen, duik dan in de zee der onwetendheid. Als je het mysterie van Zijn Wezen nadert, dwaal je af van zijn uiterlijke schijn. Als je zijn uiterlijke schijn ontdekt, zal de sluier van Zijn Wezen over je komen.

Bevrijd je van het Wezen en van de uiterlijke schijn. Ga liggen op de mat in de herberg van de bedelaar, leg je hoofd te rusten op het kussen van steen, let niet op de vlooiën en de bloedzuigers die je bloed drinken, slaap en ken uiteindelijk het paradijs.’

Djajengresmi keek naar rechts en naar links: niemand in de moskee scheen de aanwezigheid van het schurftige dier op te merken. Stomverbaasd vroeg hij:

‘Maar wat voor een hond ben je eigenlijk dat je met zo’n meesterstem spreken kunt?’

‘Men noemt me Siti Djenar, Gele Aarde, Vuurkracht, maar ik ben geboren met de naam Abdul Jalil.¹ Vanwege een onvergeeflijke fout die ik in de lente van mijn leven beging, veranderde mijn vader me in een aardworm die hij in een kleibol verborg en in het meer gooid. Die dag droeg soenan Bonang² op het meer de doctrines van de Universele Mens over aan zijn leerling Kalidjaga. ‘Het heelal is een groot mens en de mens is een klein heelal’, zei hij.

Plotsklaps maakte hun schuitje water. Ze staken hun handen zo ver mogelijk in het water tot op de bodem van het meer en pakten een handvol klei om het gat te vullen. Ik zat in die handvol klei en eenmaal

1 Legendarisch personage. Veroordeeld door de negen moslimheiligen van Java vanwege zijn mystiek. Ondanks dat vaak zelf als de tiende heilige genoemd.

2 Een van de negen moslimheiligen van Java.

tegen de zijkant van het schuitje aan geplakt, hoorde ik het onderricht in zijn geheel. Soenan Bonang voelde aan dat een derde wezen naar zijn woorden luisterde, spleet de kleibol uiteen, ontdekte de worm, gaf me mijn menselijke gedaante terug en noemde me Siti Djenar. Maar nooit werd ik voor een volle leerling aangezien, wellicht vanwege mijn oorspronkelijke vorm als worm die de meester maar al te duidelijk deed denken aan het beest dat zich na zijn dood aan zijn vlees zou verlekken:

De wereld is een festijn. Ik eet de disgenoten.

De oceaan heeft oevers, mijn honger is oeverloos.

En de afgrond, dat ben ik.

Ja, ik moest aan de zijlijn van het weten blijven staan. Ik werd dus zelf een meester om mijn middelpunt in de marge af te tekenen. Mijn leerlingen werden snel talrijk, de armsten onder de armen, mannen en vrouwen zonder onderscheid, maar ook de voormalige edelen van Madjapahit, die waren verklaard tot ongelovigen in God weet wie, veroordeeld zich schuil te houden in boerenkleren op hun eigen land.

Mijn meest toegewijde leerling was een afstammeling van het huis van koning Brawdjaja. Samen voerden we gesprekken die teruggrepen op het samengaan van onze respectievelijke tradities. Hij vertelde me dat de bliksem die opgesloten zat in de kooi boven de poort van de Bliksemschicht, waardoor je zonet bent binnengekomen, in wezen de falus van Shiwa was wiens energie het licht voortbrengt.

Ik zei hem dat deze hemelse ontlading het licht was waarheen ALLAH leidt wie Hij wil. Licht op licht! Hij sprak me van de kringloop der tijd en de oneindigheid van de kringlopen die opgaan in Brahma en die door hem tussen twee slaapjes in worden verorberd.

Ik vertelde hem van die karavaan die eindeloos door de woestijn trok. Elke kameel droeg twee koffers die elk een wereld bevatte gelijk aan de onze en elk van die werelden kende een profeet Mohammad die de voorbijtrekkende karavaan gadesloeg en aan de aartsengel Gabriël vroeg: 'Wat is dat?' Waarop Gabriël antwoordde: 'Eerlijk gezegd heb ik er ook geen flauw idee van.'

Mijn populariteit werd zo groot dat ze al snel het gezag van de negen heiligen ondermijnde die zitting hadden in de godsdienstige raad aan het hof van de sultan van Demak. Jouw grootvader, soenan Giri, was de voorzitter van de Raad. Hij zond twee van zijn leerlingen naar de grot waarin ik als kluizenaar woonde:

‘In de naam van onze koning wordt Siti Djenar opgeroepen om te verschijnen voor de raad van negen in de moskee van Demak!’

‘Er is hier geen Siti Djenar. Alleen ALLAH is in deze grot.’

De twee leerlingen brachten verslag uit van mijn woorden aan soenan Giri die het bevel gaf:

‘Zeg hem dan dat ALLAH moet komen!’

En ik antwoordde:

‘Alleen Siti Djenar is in deze grot.’

‘Wel, zeg hem dan dat we de gelijktijdige aanwezigheid van ALLAH en Siti Djenar wensen!’

En zodoende verscheen ik voor de Raad van negen op deze plek zelf. En ik werd ter dood veroordeeld. Toen men mijn hoofd afhakte, vloede er geen rood maar wit bloed. De negen heiligen wierpen zich ter aarde ten overstaan van dit teken van ALLAH. Ze wikkelden mijn stoffelijk overschot in een lijkwade die, bij het vallen van de nacht, het licht afgaf van zes zonnen die in een omgekeerde baan draaiden. Een geur van duizend bloemen danste onder het gewelf van de moskee. Zoveel wonderen moesten voor het volk verborgen worden gehouden.

Er werd besloten mijn stoffelijk overschot in het grootste geheim te begraven, onder de nis van de imam, en in het doodskleed het lijk van een schurftige hond te leggen. De volgende dag, na het eerste ochtendgebed, werd het doodskleed op het plein van de moskee ten overstaan van de gefascineerde menigte geopend en de hond voor iedereen goed zichtbaar opgehangen aan de takken van een Indische broodboom.’

Djajengresmi vroeg: ‘Maar zeg me eens, Siti Djenar, welke misdaad had je eigenlijk begaan?’

‘O Prins van Giri, weet dat de Waarheid een zang is die zich niet goed verstaat met de Wet, ofschoon de Wet uit de Waarheid is voortgekomen en zonder de Wet de Waarheid geen vorm zou kunnen aannemen.’

‘Maar wat had je dan misdaan?’

‘Ik had gesproken over het paradijs niet als bron des levens, niet als een zwerm hoeri’s, maar als onophoudelijke reis. Ik heb gesproken over de wederopstanding die niet betekent dat men het graf verlaat op het geluid van een trompet, maar als allesomvattend wat ons in dit leven ontroert en verrukt. Ik heb gesproken over de wetenschap die niet bestaat uit de angst voor de woede van ALLAH, maar uit de onderdompeling in de goddelijke schoonheid der dingen. Ik heb gesproken over de liefde die niet een beklemmende band vormt, maar dronkenschap, en van het verlangen dat wordt benijd door de zon, want het draagt in zich het vuur van de negen hemelse sferen.

Ik sprak en ik sprak zoveel dat Kalidjaga tegen me zei, toen het uur van mijn onthoofding had geslagen: ‘Siti Djenar, wat je zegt is juist, maar je gebruikt teveel woorden. De woorden van de minnaar in vervoering moeten niet worden uitgesproken.’ En dát, O Prins van Giri, was mijn misdaad. Wat ik heb gedaan, zul jij ook doen, wees op je hoede ’

De schurftige hond verdween. En de moskee van Demak eveneens. Gathak en Gathoek liepen nog steeds door het onweer en schreeuwden: ‘Gantri!’, om de bliksen te bezweren.

Djajengresmi liep zwijgend voor hen uit, de regen gleed van zijn lijf af zonder hem nat te maken.

Zang 19

Aan de westelijke punt van Java, hoog bovenop een rotspiek die uitkeek over de zeestraat, bevond zich een afgelegen hut die werd bewoond door een heilige man met de naam Ki Karang. De grond daarboven was zo ondankbaar dat zelfs lage struiken er geen wortel schoten. Welnu, als Ki Karang en zijn talrijke leerlingen nooit eten tekort kwamen, kwam dit omdat hun voedsel in het geheel niet van deze aarde was.

Ki Karang had een diepgaand inzicht in de Koran en de uitleg ervan, hij beheerste de islam in zijn minste listen, zijn verbeelding was niet het product van zijn hoofd, maar van zijn hart, zodat zij een grote helderheid op de dingen wierp.

Nooit weigerde Ki Karang antwoord te geven op een vraag, of deze nu van natuurkundige of geestelijke aard was. Talrijk waren degenen die hem als meester hadden gekozen en als ze klaar waren met hun studie aan zijn zijde, konden ze er maar niet toe komen zijn nederige stulp te verlaten.

Ki Karang had veel verdriet, want zijn enige zoon was van huis gegaan om over het eiland Java rond te zwerven en hij ontving nooit een bericht van hem. Op een avond hoorde hij een stem die niet de weg van zijn oren nam om zich hoorbaar te maken. Deze stem zei:

‘Geef je over aan de Allerhoogste, want het staat geschreven dat je nooit meer je zoon zult weerzien. Maar jou zal weldra een ander kind worden gegeven. Hij trekt op het ogenblik over de berg Salak. Ga hem tegemoet, je zult hem herkennen aan zijn edele gezicht. Hij heet Djajengresmi, hij is de zoon van de vorst van Giri.’

Toen de stem zweeg, loofde Ki Karang ALLAH tot het aanbreken van de dageraad en vervolgens ging hij op weg in de richting van de berg Salak, zonder ander gezelschap dan zijn eigen schaduw. Hoe hoger hij tegen de flank van de berg opklom, hoe meer bloemen er bloeiden: er stonden maanorchideeën, Indische klokjes, muskushibiscussen, bloemen van de Malabarnoot, aglaeën, Arabische jasmijn, Chinese moerbeibomen, rode gambierbloemen, wilde lelies, clitores van Ternate. Het leek wel of er onder elke stap die hij deed een nieuwe bloem opkwam.

Vervolgens kwamen de bomen: de witte jujubebomen, de tamarindebomen, de Indische honingbroodbomen, de kapokbomen, de doerianbomen, de djamboebomen, de carambolebomen, de arekapalmen. Als hij dichterbij kwam, schoten ze een voor een uit de grond als om hem proviand voor onderweg aan te bieden, maar Ki Karang hoedde zich er wel voor om ook maar één van die vruchten te plukken, want hij wist uit oude geschriften dat, zodra hij er een met zijn hand zou aanraken, alle bomen in het niet zouden opgaan.

Aan de andere kant van de boomgaard, achter een gordijn van palmen, zat Djajengresmi op hem te wachten. De leerling herkende zijn meester, de vader zijn verloren zoon. Alleen maar door de serene kracht van

hun verbeelding werden ze in minder tijd dan nodig is om het te zeggen naar de hermitage van Karang vervoerd. Gathoek en Gathak reisden natuurlijk ook mee.

Djajengresmi en zijn twee dienaren hadden zich al onder de andere leerlingen gemengd, niets liet doorschemeren dat zij nieuwkomers waren. Op een morgen, na het gebed van De Wonde, nodigde Ki Karang Djajengresmi uit om onder de veranda van de moskee bij hem te komen zitten en hij verzocht hem het verhaal van zijn zwerftocht te vertellen, vanaf zijn vlucht uit het Giri in vuur en vlam tot en met zijn aankomst in de wonderbaarlijke boomgaard op de berg Salak.

Toen zijn verhaal eenmaal uit was, wees Ki Karang naar de zee die ver in de diepte, voorbij de zee-engten schitterde, hij sprak over de zee-man op de oeverloze oceaan:

‘Of hij nu naar het noorden, het zuiden, het westen of het oosten vaart, hij bereikt nooit het vasteland, omdat hij op een oeverloze oceaan vaart. Er bestaan echter zeelui die net zo aan het varen zijn en ogenblikkelijk het strand van deze oeverloze oceaan bereiken. Zij die speculeren, delibereren, piekeren of filosoferen over die afwezige oever bereiken hem nooit. Alleen hij die hem kent bereikt hem.

Zijn boot is uitgerust met een roer, een kompas, een zeil gemaakt van een stevige stof en met genoeg proviand om onderweg niet tekort te komen, beter teveel dan te weinig. De boot is de sereniteit van zijn hart, het roer zijn vastberadenheid, het zeil de zuiverheid van zijn bedoelingen, het kompas de raad van de meester en de proviand de wonderbaarlijke kennis die het mogelijk maakt aan land te gaan op het strand van de oeverloze oceaan.

Ontelbaar zijn zij die zich verliezen in waanzin, omdat zij zichzelf niet kennen. Hij die zichzelf kent zal de oever in zicht krijgen. Zijn overtocht is de goddelijke Eenzaamheid.’

Niemand weet hoelang Djajengresmi zo onder de veranda van de moskee bleef zitten luisteren naar het heilige woord van Ki Karang, want ‘voorwaar, één dag bij ALLAH is als duizend jaar die gij kunt tellen.’

Zang 20

Op hetzelfde ogenblik, aan de uiterste oostpunt van Java, kwamen Djajengsari, zijn zusje Rantjangkapti en leerling Boeras eindelijk uit het ravijn in de diepte waarvan het gedicht hen uit het oog had verloren. Ze liepen over de hoge kustweg die uitkeek over het nauw van Bali en ze hielden halt bij een waterval met groen water. Boeras dronk totdat hij geen dorst meer had. Rantjangkapti baadde langdurig haar door de zon verbrande lijf. Daarna ging ze in de schaduw uitrusten en vroeg haar speelgoed: ‘Boeras, breng mijn bruidspop eens hier!’

‘Adoel, die is in het ravijn blijven liggen, daar waar wij tijdens de nacht van de volle maan hebben haltgehouden.’

‘Wel, schiet op en ga terug om haar te zoeken! Nee, breng me liever mijn theeserviesje en mijn *tjongklak*-spel!’¹

‘Wee o wee! De *tjongklak* en uw theeserviesje, Prinses, zijn door een krab weggesleept tussen zijn scharen, terwijl de schone Rara Soektji ons zojuist in haar drijvende priel de *oorlog der hartstochten* aan het vertellen was.’

‘Domoor die je bent!’

‘Maar hier zijn, om u te troosten, twee koperen Chinese munten die de schone me bij het afscheid heeft gegeven. Ze vertelde me dat ik met deze munten alles kon kopen wat mijn hartje begeert zonder dat ze ooit opraken. Hier, ik geef ze aan u.’

‘Arme Boeras! Geloof jij in die verhaaltjes? Is het de schoonheid van de kluizenares die je van je gezond verstand heeft beroofd?’

‘Vergeet niet, prinses, dat ze ook heeft voorspeld dat uw broer en uzelf spoedig zult worden geadopteerd door een scheepskapitein en dat u bij zijn dood een dak boven uw hoofd zult vinden bij de godvruchtige ouders van een voortvluchtige kwajongen. Ik wil daaraan toevoegen, als u mij toestaat, dat die jongen de best mogelijke echtgenoot zou zijn voor de meest wispelturige van alle prinsessen die uw dienaar kent.’

1 Spel waarbij graankorrels moeten worden verplaatst in de gaten van een plank die de vorm van een bootje heeft.

‘Ach Boeras, wat ben je toch een kletskaus! Stil nu maar, ik wil gaan slapen.’

Rantjangkapti had haar ogen nog niet gesloten of een visser kwam uit zijn boot en klom naar de waterval om zijn dorst te lessen. Hij zag de jonge prinses liggen slapen in de schaduw van een boom. Haar hoofd rustte op de knieën van haar broer die zijn sombere bui in het heldere water verdronk:

‘Lieve kinderen, blijven jullie toch hier niet zitten, deze waterval is het ontmoetingspunt van de meest beruchte piraten van de straat van Bali!’

Djajengsari bleef verzonken in zijn gedachten aan zijn oudste broer. Boeras liet het zich niet tweemaal zeggen, al was hij maar een ondergeschikte, hij gaf het bevel om het kamp onmiddellijk op te breken. Rantjangkapti liep voorop in de voetsporen van een geheimzinnig dier:

‘Broer, wat zijn dit voor voetsporen? Het lijken wel die van een grote kat.’

‘Het zijn de voersporen van een tijger, maar wees niet bang, zusje, de tijger is al ver weg en verbergt zich.’

Ze kwamen aan in Banjoewangi op de dag dat er markt was, het was er erg druk. Djajengsari en zijn zus gingen uitrusten onder een tamarinde en Boeras trok erop uit om te kopen wat zijn hart begeerde. Hij liet twee kooplui naar de tamarindeboom komen, kocht van de eerste een armvol zoete aardappels en van de tweede twaalf heel lange maïskolven. Omdat Rantjangkapti er zo van zat te smullen, ze smaakten haar even zoet en geurig als kleefrijst met kokosmelk en kaneel, kocht Boeras nog veertien maïskolven onder de verlekkerde en verbaasde blikken van de jonge prinses:

‘Maar Boeras, heb je dan nog geld?’

Boeras taste met zijn hand diep in zijn zak en viste er triomfantelijk de twee koperen Chinese muntstukken uit die door zijn aankopen niet waren opgebraakt:

‘Ziet u wel! De kluizenares sprak de waarheid. Schoonheid liegt niet.’

Zang 21

Van de markt trokken ze naar het Zuiden door de ondergelopen rijstvelden tot aan een tempel gebouwd in een witte en als sandelhout geurende steen. Zich verwonderend over de vreemdsoortigheid van dit bouwwerk kwam een oude man op hen af. Zijn haren waren wit en glad, zijn baard lang en helder evenals zijn wenkbrauwen, zijn lichaam weerkaatste een zwart licht uit de oorsprong der tijden.

Hij stelde zich aan de drie jongelui voor als de bewaker van de tempel: ‘Lieve kinderen, zijn jullie naar deze heilige stenen gekomen voor een uitstapje of om *ascese* te beoefenen?’¹

Djajengsari boog:

‘Eigenlijk, eerwaarde bewaker, zijn de schreden die ons hierheen hebben geleid die van drie vluchtelingen uit een koninkrijk dat vroeger even wit was als deze tempel en dat vandaag de dag niet meer is dan een zwart gat in ons hart. Maar zeg ons, wat is de naam van deze zo lichtende tempel dat de hemel eromheen dof lijkt?’

‘Men noemt hem de tempel van de *Witte Tijger*. Hij maakte vroeger deel uit van het ommuurde domein van het koninkrijk Blambangan waarvan de koning was getrouwd met de dochter van een islamitische grootmeester uit het land van Jeddah. Het was in die tijd een druk bezochte tempel en heden ten dage komen nog veel kapiteins er offers brengen om de grillige winden in de zeestraat gunstig te stemmen. Zij brengen meestal de nacht door in ons dorp, voordat ze weer het ruime sop te kiezen.

Er is nu juist een kapitein die vannacht bij mij blijft slapen, hij komt uit Bali en heet Ki Hartati. Als jullie mijn gastvrijheid willen aanvaarden, zullen jullie het geluk hebben om in zijn waardevolle gezelschap te verkeren want hij is in alle betekenissen van het woord een rijk man. Zijn enige ongeluk is dat hij geen kind heeft en zijn hoop is vergeefs want er vloeit geen periodiek bloed meer door de vagina van zijn vrouw.’

1 Onthouding van lichamelijk plezier uit religieuze overwegingen.

En daarop begaven allen zich op weg naar de woning van de bewaker van de tempel van de Witte Tijger. Het was niet meer dan een eenvoudige hut waarvan de armoede voor elke gast getuigde van de innerlijke koninklijke waardigheid ervan. Bij het zien van Djajengsari en Rantjangkapti lichtte het door vele zielestormen gekwelde gelaat van de kapitein op. Zonder schaamte of omwegen opende hij voor hen de koffer van zijn dromen:

‘Lieve kinderen, bij de genade van ALLAH heb ik vannacht gedroomd van een kippetje en een jonge haan die ik aan boord van mijn schip meenam naar Pekalongan, daar waar ik woon met mijn liefhebbende vrouw. Deze twee vogels uit het hoenderkok brachten tederheid en rijkdom in ons kinderloos huis. Ik voelde me zo in de zevende hemel dat ik er wakker van werd, en de rest van de nacht heb ik doorgebracht met me af te vragen wat die droom wel heeft te betekenen.’

‘O kapitein, u bedoelt zeker vogels uit het prinsenhof!’ riep Boeras uit. Ki Hartati bleef doof voor de humor van Boeras, zozeer ging hij op in zijn droom. Hij vroeg aan zijn gastheer:

‘Eerwaarde bewaker van de tempel van de Witte Tijger, jij die net als de wilde dieren de kleur en de beweging van schimmen in de nacht ziet, zou je mij kunnen uitleggen wat mijn droom betekent?’

‘Het weinige dat ik weet, broeder, is dat er vier soorten dromen bestaan. De eerste wordt in zijn letterlijke zin bewaarheid, de tweede door een spiegeleffect, de derde in tegenovergestelde zin en de vierde is voorspellend van aard.

Als je van vuur droomt en je vol woede wakker wordt, dan gaat het om een letterlijke droom. Als je van uitwerpselen droomt en je de volgende ochtend iets kostbaars verliest, is dat een spiegel-droom, want de ontlasting uit de droom heeft als weerkaatsing het verlies in de materiële wereld. Als men van rampspoed droomt en het geluk komt, dan gaat het om een omgekeerde droom. En als je, tenslotte, droomt van het instorten van je huis en bij het ochtendgloren sterft een familielid, dan is het een voorspellende droom.

Gezonde en zorgeloze mensen hebben omgekeerde dromen. Vermoeide mensen hebben spiegel-dromen. Zieke mensen hebben let-

terlijke dromen. En jij hebt net de voorspellende droom van ingetogen mensen gekregen. Je was bedroefd dat je geen kind had, je hebt een beroep gedaan op de goddelijke barmhartigheid en nu wordt je gebed verhoord. De kip en de haan kondigden de ontmoeting aan met je zwervende dochter en zoon die nu voor je staan.’

Waanzinig van vreugde nam Ki Hartati Djajengsari en Rantjangkapti in zijn armen, overdekte zijn gastheer met goudstukken en kostbare stoffen en nam toen afscheid van hem.

Op de boot die naar Pekalongan zeilde, verzocht de kapitein zijn pleegzoon om hem de naam van zijn wettige ouders te onthullen en de reden waarom hij zo rondzwierf. Het verhaal van Djajengsari duurde evenlang als de overtocht zelf. Ki Hartati plengde zoveel tranen dat de zee ervan aanzwol en het schip menigmaal bijna kapseisde zonder dat iemand aan boord zich erom bekommerde. Alleen Boeras bleef alert.

De vrouw van Ki Hartati ontving de jonge prins en prinses van Giri als waren het haar eigen kinderen. Ze vatte een grote genegenheid op voor Rantjangkapti en nam de taak op zich om de opvoeding van haar gevoelsleven te vervolmaken:

‘Lieve dochter van me’, zei ze op een avond dat het nieuwe maan was, ‘je zult spoedig de leeftijd bereiken waarop meisjes gaan trouwen. Je moet echter weten dat er geen gelukkige verbintenis tussen man en vrouw bestaat zonder kennis van de kunst van de lichamelijke liefde. Ik wil je daar dan ook het fijne van vertellen.’

Zang 22

‘Man en vrouw gaan tegenover elkaar zitten, met de benen onder de dijen gevouwen, waarbij de linkerbil op de linkervoetzool rust, terwijl de rechervoet gestrekt langs de rechterdij ligt, met de tenen naar binnen gekeerd zoals in de houding van de eerste *tahiyat* tijdens het rituele gebed.¹ De vrouw buigt het hoofd als om zich de nek te laten masseren. De man komt naderbij en omhelst haar, waarbij zijn linkerhand

1 Zithouding bij het moslimgebed na de tweede voetval.

de heupen en zijn rechterhand de knieën van zijn vrouw vasthoudt die lichtelijk haar linkerzijde opent. De man brengt neutraal zijn gezicht naar voren, en dan gaat de vrouw op haar rug liggen, terwijl haar echtgenoot tussen haar dijken hurkt.

De vrouw legt haar linkerzijde op de rechterzijde van haar man die dan de knieën van zijn vrouw optilt. Wanneer de houding eenmaal voor beiden comfortabel is, reciteert de man als eerste: ‘In naam van God, de Barmhartigheid, de Barmhartige’ en vervolgens de soera van de *Troon*. De vrouw reciteert na hem en als ze zwijgt, dringt het manlijke stijve lid zachtjes haar vagina binnen. Als de vrouw slank is, gaat hij naar binnen zoals een slang zijn nest in kruipt, langzaam aan, zonder haast. Als de vrouw dik is, zal de fallus eerst haar schaamstreek opsnuiven als ware die een geurige bloem.

Als de vrouw heel aantrekkelijk is, zal de fallus langzaam binnendringen langs zijn besneden linkerzijde zoals de passen van een zwerver op de helling van een ravijn, en als hij dan helemaal hard is, zal hij zijn kracht loodrecht op de vulva concentreren om een begin te maken met het onderduiken in de barmhartige baarmoeder.

Voor een vrouw met een huid van honing zoals jij, Rantjangkapti, ligt het toppunt van het genot tussen de lippen van haar schaamspleet en in de holte van haar navel. Daarom hoort een man, nadat hij liefkozende woorden in haar oren heeft gefluisterd, allereerst haar lippen te kussen met ingehouden adem.

Als de vrouw begint te kreunen, moet de man zijn lid in haar vagina steken en zijn tong in de werveling van haar navel. De zinderende storm der wellust zal om twee uur 's ochtends opsteken, maar als zij beiden net zoveel in vervoering zijn geraakt, heeft het geen zin meer de uren te tellen. De tijd bestaat dan niet meer.’

Zang 23

De vrouw van Ki Hartati sprak de hele nacht lang tot Rantjangkapti. Bij de dageraad voelde ze hoe haar vlees smolt als stof, en haar woorden namen geen vorm meer aan in haar lichaam.

‘Wat is er aan de hand, Moeder?’ zei Rantjangkapti bezorgd.

‘Mijn liefste kind, de dood is daar.’

Rantjangkapti brak uit in tranen naast het levenloze lijf:

‘Moeder! Wie zal nu mijn opvoeding voltooien? Ik ben nog niet getrouwd of u verlaat mij al.’

‘Zo is het wel genoeg! Sta op’ gebood Ki Hartati haar, terwijl hij zijn tranen inhield. ‘Ga meteen naar de tuin om bloemen te plukken van de gambierboom en de frangipani, Arabische jasmijn en rozen. Kom dan weer hier naar huis en maak vier flessen rozenolie, drie glazen Istanboel-olie, vier kruiken Zamzam-water uit Mekka, drie grote bokalen wierook en drie bossen aloëhout uit Malakka klaar.

Zeg tegen je broer Djajengsari dat hij de doodkist van jullie moeder bedekt met de wit-blauwe stof met gouden bloemen die ik niet zo lang geleden uit Arabië heb meegebracht en dat hij daar overheen de bloemblaadjes van de frangipani strooit.’

Djajengsari liet de kist in de grafkuil zakken. Gedurende veertig dagen en veertig nachten reciteerden niet minder dan honderd mensen, mannen en vrouwen, om beurten, zonder onderbreking de Koran. Ki Hartati deelde zijn geld en goederen uit aan al degenen die hem hun deelneming kwamen betuigen.

Welnu, in plaats van op te raken, werd het fortuin van de kapitein met de dag groter, iets waar de bezoekers versteld van stonden. Maar zo zijn rijkdom onuitputtelijk scheen, wist Ki Hartati wel dat zijn eigen dagen geteld waren.

Op de honderdste dag na de dood van zijn vrouw, gebood hij Djajengsari een buffel, een koe, een geit, kippen, een ram, eenden, ganzen en kalkoenen te slachten. Hij verzocht Rantjangkapti om chocolade-dranken, thee en koffie klaar te maken, meer rijst te koken dan nodig was en om ten behoeve van de voorzanger van de lofzangen op ALLAH en zijn profeet Mohammad een grote hoeveelheid geld klaar te leggen. Toen de gasten bijeen waren gekomen, nodigde Ki Hartati hen uit om de plechtige maaltijd eer aan te doen en verontschuldigde zich vervolgens dat hij zich een ogenblik terug moest trekken in zijn kamer.

De kapitein ging over tot de wassingen die zijn vereist voor het had-

jat gebed. Even later gleed er een subtiel licht over de muren van het vertrek waarin hij zich ophield. Djajengsari en Rantjangkapti renden naar hun vader toe die daar dood op de grond lag, met zijn gelaat naar het noorden gewend.

‘Vader, waarom sterft u zo onverklaarbaar?’

‘Ik sterf niet,’ klonk de stem van Ki Hartati, ‘ik keer alleen maar terug naar waar ik vandaan kom.’

Zang 24

Het is een publiek geheim wat de jonge prins en de prinses van Giri hebben gedaan met het fortuin dat de kapitein hen had nagelaten, want om enige verdienste te hebben moet een aalmoes worden verzwegen. Toen ze hun zwerftocht naar de binnenlanden van het eiland weer oppakten, was het enige geld dat ze bij zich hadden de twee kopepen Chinese munten die Boeras liefdevol onderin zijn beurs had weggestopt.

Djajengsari en Rantjangkapti wisten niet meer waarheen ze moesten vluchten om te ontkomen aan het ongeluk dat hen achtervolgde. Ze zochten overal en in alles een teken van de barmhartigheid van ALLAH, maar aangezien ze het niet vonden, gaven ze zich over aan het geloof van Boeras die hen dapper in de richting van Sokajasa leidde, daar waar de kluizenares hen had voorspeld dat ze weer door nieuwe ouders zouden worden opgevangen.

Op die dag was het in Sokajasa de dag van het offer. Het schaap was uitgekozen vanwege zijn gezonde vlees en zijn mooi glanzende vacht en was vervolgens zeven weken lang in een omheining vertroeteld. Sjeik Akhadijat en zijn vrouw waren heel verdrietig: ze waren gewend geraakt aan de aanwezigheid van het dier en vandaag moesten ze het gaan opeten.

De offeraar kwam voor het beest staan dat was opgehangen aan een bamboestok tussen twee broodbomen. Het was niet een van die vette en schreeuwerige slagersjongens zoals je ze wel aantreft op de markt. Het was een jongeman met een zoete glimlach, soepele heupen en de

handen van een meisje. In een kort gebed herinnerde hij de omstanders eraan hoe Abraham had gehoorzaamd aan het bevel van ALLAH om zijn zoon op te offeren, en daarna stak hij het mes in de keel van het dier.

Sjeik Akhadijat, zijn vrouw en zijn leerlingen zongen rondom het schaap de lofzang op de Allerhoogste, terwijl het bloed in de palmblederen stroomde die op de grond waren neergelegd, gelijk een reusachtig kompres om het leed van de wereld te lenigen.

Het offer van Abraham deed sjeik Akhadijat en zijn vrouw denken aan hun eigen zoon, Tjebolang, die uit Sokajasa was vertrokken tijdens de laatste nacht van de vastenmaand zonder ook maar afscheid te nemen van zijn ouders.

Toen ze de stoofpot hadden verorberd en het gebed bij zonsondergang hadden opgezegd, gingen de beide echtlieden onder de veranda zitten. Ze staken toortsen aan die dropen van de hars en terwijl de regen de sterke geur van het bloed weg waste, trachtte sjeik Akhadijat zijn vrouw te troosten met deze oprechte woorden:

‘Mijn liefste, je weet net zo goed als ik dat al onze bedienden erop uit zijn getrokken om hem te zoeken en dat ze allemaal weer onverrichter zake zijn thuisgekomen. Het is duidelijk dat we onze zoon Tjebolang niet op het spoor zullen komen. Wanneer zijn grove natuur, zijn opvliegend gemoed en zijn liederlijk leven hem eenmaal zullen hebben afgemat, zal hij wel uit zichzelf naar Sokajasa terugkeren.

Hij zal dan van een wijze man, volleerd in de Visie, alle onderricht hebben ontvangen tot op het niveau van de goddelijke werkelijkheid. Laten we hem op deze dag van het Offer succes toewensen op zijn escapade, want dit is de weg die ALLAH voor onze zoon heeft verkozen. En de wegen van ALLAH zijn ondoorgrondelijk.’

Het is niet bekend hoe Djajengsari en Rantjangkapti die nacht in Sokajasa zijn aangekomen, noch hoe ze meteen door sjeik Akhadijat en zijn vrouw zijn herkend, want geluk kan niet worden verhaald.

Maar het is bekend dat voor het gedicht er de partituur was. En voor de partituur het klad. Die proef droeg als titel: *De escapade van Tjebolang*. Die volgt nu hier.

Boek v

DE ESCAPADE VAN TJEBO LANG

Zang 25

TJEBO LANG HAD HET SOEPELE EN GEWIEKSTE LIJF VAN EEN DANSER van de Ramayana en een zo mooi figuur dat hij leek op een bloeiend, jong meisje. Zijn tweeslachtige schoonheid had in zijn vlees elke deugdzaamheid weggebrand, en dit zonder dat hij er iets aan kon doen, want hij hoefde maar met zijn oogleden te knipperen, met zijn hand een beweging te maken of hij maakte het verlangen wakker in elke man of vrouw die hij aanraakte, al was het maar terloops.

De drie hofdichters die tot taak hadden het grote gedicht van Java op te tekenen waren zelf zo in verwarring gebracht door de ongedwongen vrijmoedigheid van deze jongen in hun verzen dat ze de meest buitenissige zangen ervan overlieten aan de kroonprins van Soerakarta Hadiningrat. Anom Amengkoenagara III was maar al te blij dat hij zijn eigen stempel kon drukken op het werk dat hij hen had opgedragen te schrijven.

Er waren vrome sufferds aan het hof die kwaad spraken van *De escapade van Tjebolang*, zoals ze dat zouden doen over een liefje van de prins. Ze probeerden langs slinkse wegen voor elkaar te krijgen dat dit deel uit het grote gedicht van Java zou worden geschraapt onder het voorwendsel dat het een smet op het geheel vormde. In feite vormde het een spiegel. 'Schijnheilige toehoorder, mijn gelijke, mijn broeder!' schreef Anom Amengkoenagara III als motto boven *De escapade* die hij als de zijne beschouwde.

Tegen zijn vader, Zijne Koninklijke Hoogheid Pakoebowono IV, die uitblonk in verhandelingen over goede waarden en normen, zei hij: 'Ik zal u laten zien, Vader, dat de uitspattingen in mijn leven me op een dag tot de wetenschap van het geluk zullen leiden. Men moet eerst het

kwaad hebben leren kennen alvorens over te gaan tot de beoefening van ascese.’

Helaas! Na het overlijden van Pakoeboewono IV had prins Anom nog maar ternauwernood de troon bestegen of hij werd meegesleurd door de engel van de *sipilis*. Heeft hij zich de wetenschap van het geluk ooit eigen gemaakt? De paleiskronieken zwijgen over zijn bliksemheerschappij, want een mens kan niet tegelijkertijd koning en vrij zijn. Maar *De escapade van Tjebolang* getuigt voor hem.

Zang 26

Tjebolang was tijdens de laatste nacht van de vastenmaand bij zijn vrome ouders weggelopen zonder zelfs maar afscheid van hen te nemen. Hij had een zo schandelijke daad begaan dat hij geen hoop koesterde dat deze nog ooit zou worden vergeven of vergeten behalve door zijn wandaad te verzuipen in nog vuiger wangedrag.

Hij voer nu de rivier Serajoe af op een bamboevlot met als reisgenoten vier jongens van hetzelfde laken een pak. De eerste, in volgorde van verdorvenheid, heet Noerwitri, de tweede Saloka, de derde Kartipala, en de vierde was Palakarti. Hun spiegelnamen deden vermoeden dat zij, zo geen tweelingen, dan tenminste minnaars waren.

Niets is bekend over de avonturen die hen onderweg ten deel vielen, totdat ze eenmaal waren aangekomen in het koninkrijk van Java. Dit koninkrijk was het grote land van Mataram, vruchtbaar, welvarend en invloedrijk, een land waar vulkaan en oceaan samenkomen, een land waar ondanks de talrijke bevolking orde heerste.

De rechtschapen man die daarvan de koning was, werd over de hele wereld geroemd om zijn bedrevenheid in de krijgskunst en zijn superioriteit in de liefde. Hij had zijn slimste spionnen uitgezonden in de negen windrichtingen op zoek naar de voortvluchtige twee prinses en prinses van Giri.

Niets hield hem tegen. De meest fiere roos in de meest schitterende vaas in het paleis boog haar stengel als hij langsliep en fluisterde zijn naam, terwijl ze haar meest geheime geuren prijs gaf: ‘O sultan

Agoeng!’

Tjebolang en zijn vier vrienden kwamen de wijk Kauman¹ binnen door de noorderpoort, die zo smal was dat hij maar één man tegelijkertijd, liefst niet al te breed geschouderd, kon binnenlaten. Ze verdwaalden in het doolhof van sombere en vochtige steegjes die verstikt zaten in hun eigen wirwar en hun endogame bewoners. Het minste lichtstraaltje dat daar doorbrak leidde naar de moskee. Van deze wijk werd gezegd dat geen Chinees het waagde zich daar te vertonen en dat elke hond die daar ging rondsnuffelen een dode hond was.

Tjebolang bleef staan bij een nederige stulp om voor één dag gastvrijheid te vragen. Dat was de woning van Amat Tenggara, de leerling van het hoofd van de muezzins van Kauman. Hij was nog een vrijgezel en woonde samen met zijn moeder. Tjebolang vertelde hem hoe hij en zijn vier vrienden heetten:

‘Mijn metgezellen en ik dolen over berg en dal, op zoek naar de vrolijke wetenschap. Onze grootste wens is het land van Mataram te bezichtigen, maar omdat we hier nog niemand kennen, kloppen we op goed geluk maar bij jou aan. Zodra we het paleis met zijn tijgers en olifanten hebben gezien, krassen we weer op.

‘Al zou je hier meer dan een maand blijven,’ antwoordde Amat Tenggara, ‘dan zou je nog steeds welkom zijn, weet je. Het doet me plezier om jullie in huis te hebben, jij en je vrienden, en ik neem jullie met alle liefde mee naar elke plek waarnaar jullie nieuwsgierig zijn.’

De moeder van Tenggara rolde haar mooiste matten uit, ze schotelde daarop haar beste hertenvlees voor, in gedroogde plakjes, de scherpste pepers, vruchtensnoepjes, palmsuiker, pekeleieren, witte en bruine rijst, knoflookteentjes en bosuitjes, kortom, teveel gerechten en kruiden voor deze zang om op te noemen, ten einde de lezer niet te vervelen.

Tjebolang beantwoordde overdaad met overdaad. Hij bedolf Tenggara en zijn moeder met zoveel gestreepte katoenen weefsels en rode, zwarte, parase stoffen dat het huis er weldra van barstte.

1 Wijk van zeer praktiserende moslims, over het algemeen gelegen rond de grote moskee van de stad.

‘Wees zo goed deze bescheiden geschenken te aanvaarden, zonder in verlegenheid te raken, want ze zijn niet aan mij te danken. Ik ben slechts de boodschappenjongen van onze Heer, de Allerhoogste, de Verhevene.’

We moeten aannemen dat Tjebolang de waarheid sprak want niemand, zelfs niet de schrijvers van dit gedicht, had hem met een dergelijke lading bij Tenggara zien binnengaan.

De jonge muezzin nodigde het hoofd van de oelema's en de aristocraten van de wijk uit, evenals de prediker, de burens en zijn vrienden; hij stelde Tjebolang en zijn vier vrienden die hij de eer had voor onbepaalde duur onderdak te verschaffen aan hen voor. Tezamen reciteerden zij de lofzangen op de profeet.

Tjebolang en Noerwitri begeleidden hen op de tamboerijn, de huiden trilden langdurig onder hun kwieke handen: pure huivering, wilde balsem. Hartbetoverend. En binnen luttele dagen had Tjebolang het aangelegd met iedereen die in Kauman ook maar enigszins meetelde.

Zang 27

Op een goede avond, bij het uitgaan van de grote moskee, liepen Tenggara en zijn beschermeling onderweg Amongtroestha tegen het lijf, de pooier van de meisjes van plezier uit de wijk. Luid en hard lachend sprak Amongtroestha hen aan:

‘Hé, ouwe jongens, kom eens bij mij thuis eten! Mijn moeder heeft bedorven kippevlees, rotte eieren, stinkende tong, soja-kevers en beschimmelde garnalenbeignets klaargemaakt!’

‘Ik ga waar jij gaat’, fluisterde Tjebolang zijn vriend de muezzin toe.

‘Vooruit dan maar!’ zei Tenggara.

Voor de deur van de woning werden ze opgewacht door een zwerm jonge vrouwen. Ze hadden een welriekende huid en droegen als enig kledingstuk een sjaal van katoen die hun lichaam bedekte zonder hun aanlokkelijke borsten te verhullen.

‘Wie zijn deze schoonheden?’ fluisterde Tjebolang.

‘Deze meisjes zijn buitenbeentjes, de lievelingen van onze heer,’ ant-

woordde Amongtroestha. ‘Ten tijde van de god Indra waren zij engelen in het paradijs. Sindsdien zijn ze op aarde gevallen voor ons meerdere plezier, en hier, in het land van Mataram, worden ze ‘danseresjes’ genoemd. Wie dat wenst kan, tegen wat geld, het meisje uitkiezen dat hij begeert en van haar ter plekke genieten of op een andere plaats die hem uitkomt.’

De gasten werden uitgenodigd om op de binnenplaats te komen zitten. De schoonheden dienden de gerechten op. Terwijl zij voor de gasten neerhurkten, ontblootten zij zonder schaamte hun zwarte eiland. Saloka, Palakarti en Kartipala hielden hun hoofd gebogen om een goede indruk te maken, maar de meester des huizes riep hen levendig op in haar schaamkelken te gluren en hun handen te wassen in de vingerkom.

‘Meester Amongtroestha,’ vroeg Tjebolang, ‘wat maakt dat deze vrouwen van een man houden?’

‘In feite, mijn jongen, verplaatst het geheim der zinnen zich over het lichaam van de danseresjes volgens het dagelijkse ritme op de maankalender. Als je op de eerste dag van de maand met ze wilt slapen, begin dan het voorhoofd van je meisje te omhelzen. De tweede dag kus je haar navel. De derde dag masseer je haar enkels. De vierde dag haar armen. Op de vijfde dag zuig je aan haar tepeltjes, enzovoort.

Als je je erectie langere tijd wilt volhouden, vermaal dan de bladeren van de legundi en van de zijdeboom tot poeder, evenals stukjes schors van de trenggoeloeng of kinaboom, maak er bolletjes van en slik die in, terwijl je twaalfmaal de volgende woorden opleest: *koemala sahaheka di, koen pajakoen ilaika, datoeka moeka nataneka, allahoemma ja moeka noenoedjra roemnja ala, hoeja moeka datbiramoe ika sangkrama rakiman*. Je lid zal stijf blijven en zal je niet zo snel ontsnappen.

Er bestaat nog een andere doeltreffende *mantra* die, naar verluidt, van overzee komt.¹ Blaas die in de vulva van de vrouw: ‘zonnige dag, verland, regenachtige dag, nabij land’. Als je aan de coïtus een einde wilt maken, reciteer dan de *mantra* achterstevoren. Als je geen geslachtsge-

1 Magische bezweringsformule.

meenschap wilt hebben en het orgasme alleen door de huivering van beide lichamen wilt bereiken, knijp dan in de tepels van je meisje en bid als volgt: *koen ta ngalai moekadas brai*.

Noerwitri, Saloka, Palakarti en Kartipala huilden van het lachen, En Tjebolang vroeg nog:

‘Maar wat moet je doen om het hart van al die vrouwen tegelijkertijd te veroveren?’

‘Tja, mijn jongen in dat geval is de methode niet zo elegant. Vertel die maar aan niemand door. Na met het eerste danseresje te hebben gevrijd, moet je je geslacht niet wassen en hem zo steeds weer opnieuw bij de andere meisjes gebruiken. Tot en met acht vrouwen is het effect gegarandeerd. Er bestaan ook formules op basis van sperma om een rivaal te verjagen maar met jouw natuurlijke charme hebben die voor jou waarschijnlijk geen enkel nut. En nu heb ik voor vanavond wel genoeg gepraat. Er komt altijd een tijdstip waarop woorden in daden moeten worden omgezet of tegen elkaar wegvallen.’

Zang 28

Het gedicht zwijgt wijselijk over de laatste uren van die nacht. Bij het ochtendgloren werd Tjebolang wakker met slechts één enkel verlangen: de olifanten zien! Tenggara, de muezzin, nam hem mee naar het zuidelijke voorplein van het paleis, bij de zuilen waaraan de dikhuiden waren vastgebonden. Er stond daar ook een groot en sterk mannetjesbeest met witte, glanzende slagstanden dat, zo zei men, bij monde van de sultan zelf de naam Orkaankop had gekregen.

Ze gaven hem te eten: kokosnoot, suikerriet, bananen. Daarna klommen ze over de wallen, gingen het fort binnen, liepen voorbij de oostelijke hal voor audiënties en kwamen op het noordelijke voorplein waar tijgers in hokken van kokospalmstammen brulden.

Ze kregen te horen hoe misdadigers een voor een in een tijgerkooi werden gestopt en aan het wilde beest werden overgeleverd met als enig wapen een lange kris met een botte punt. Als de boosdoener als winnaar uit de strijd kwam, betekende dit dat de hemel zelf hem had

vrijgesproken. Hij kreeg dan vergiffenis van de sultan en de titel van koninklijk officier.

Tjebolang en Tenggara bleven maar kort bij de tijgers staan, want ze werden niet goed van de afgrijselijke stank van het rottende vlees van schapen en honden die levend in de kooien waren gegoooid.

Ze liepen snel door naar de markt waar Tjebolang een rechte kris kocht waarvan het lemmet motieven droeg die bekend staan als 'gebroken rijst'. Omdat hij wilde weten wat die betekenden, liet hij zich door Tenggara meenemen naar een meestersmid die hem inwijdde in de wetenschap van de dolken.¹ En omdat Tjebolang hem vroeg wie eigenlijk ooit de eerste kris had vervaardigd, vertelde de meestersmid hem in enkele woorden het langste verhaal ter wereld:

In het jaar 748 was het eiland Java getuige van een grote oorlog die bekend staat als de Bharatajoedha.² Daarbij raakten de Korawa³ en de Pandawa met elkaar slaags, want ze betwistten elkaar hetzelfde koninkrijk. De Korawa dolven het onderspit. De Pandawa zegevierden. Daarna verdwenen alle wapens. Een eeuw later wilden de koningen van Java de wapenen van de Bharatajoedha terugvinden, maar het enige wapen dat ze nog konden vinden was de kris die door meester Majang in zijn volmaakte vorm in het jaar 725 was gesmeed, dat wil zeggen drieëntwintig jaar vóór de grote oorlog.

Bij het verlaten van de smidse werd het donker. Tjebolang en Tenggara zagen aan het einde van de duistere laan die naar het paleis leidde een helder schijnsel opdoemen. Het bereikte de wallen, deed in de nacht een voor een de fiere waringins oplichten als waren het zwarte golven. Een menigte schimmen boog zich ter aarde op het voorbijgaan van de stoet: dwergalbino's die als acrobaat aan het hof dienden, scharlaken draken, groene lansiers met lange wapperende rok, met goudgalon versierde ruiters, kabouters die op een gong sloegen...

1 In het Javaans ampoe, titel van de vervaardigers van kerissen, onderworpen aan complexe vormen van ascese.

2 De oorlog van de clan Bharata.

3 De honderd gebroeders, vijandige neven van de Pandawa in de Mahabharata.

4 De vijf gebroeders, neven van de honderd Korawa in de Mahabharata.

Daarna ging het licht weer uit: sultan Agoeng keerde terug in zijn paleis.

Toen Tjebolang en Tenggara weer terugkwamen in Kauman, kreeg de jonge muezzin een geweldige kiespijn. Hij sliep de hele nacht niet. De volgende ochtend gaf Tjebolang hem een tjanangabloem vermengd met zout om op te kauwen en prikte toen zijn opgezwollen tandvlees door met de graat van een gedroogde vis. Het tandvlees begon te bloeden, de zwelling slonk en de pijn verdween.

‘Wat ben je toch een buitengewone arts!’ riep Tenggara uit.

‘Het was gewoon het juiste moment voor de juiste remedie. Deze truc lukt ook niet altijd!’ antwoordde Tjebolang, verbaasd over het wonder dat hij juist had verricht.

Zang 29

Diezelfde avond nam Tenggara zijn vriend mee naar een meester in de numerologie, Kjai Djoeroe Poedjangkara. Hij wilde zijn raad inwinnen voor de keuze van een gunstige dag, want hij overwoog om een huis te gaan bouwen. Meester Poedjangkara ontving juist die avond het bezoek van een slager die hun een magistrale uiteenzetting gaf over de kunst van het bereiden van buffelvlees.

Een koopvrouw van stoffen met bloemmotieven deed hen de wetenschap van de bloemen bestemd voor offers uit de doeken. Terwijl ze het woord voerde, merkte meester Poedjangkara de goede inborst van Tjebolang op onder diens vrijpostige manieren. Met zachte stem sprak hij hem aan:

‘Beste jongen van me, in het koninkrijk van Mataram sta je al bekend bij vele edelen en nu heeft de voorzienigheid je dan naar mijn woonstee gevoerd. Zeg eens, je bent toch geen stadskind, ben je soms niet eerder de zoon van een heilige man? Wees zo goed me een openhartig antwoord te geven.’

Tjebolang dacht diep na over het antwoord dat hij zou geven: had het de voorkeur dat hij oprecht was of veinsde? Alles welbeschouwd, maakte hij een buiging en zei:

‘Ik heet Tjebolang, meester, en ik ben afkomstig uit Sokajasa. Ik ben de zoon van Seh Akhadijat en Siti Woerjan. Ik heb broer noch zus.

Ik heb inbreuk gemaakt op de regels van goed gedrag, ik heb mijn lompe, opvliegende en onnozele aanleg gevolgd: zodoende is mijn hart gebroken en als stof in de wind verstrooid, waarbij ik elke zin voor uitmuntendheid heb verloren.

Door de raad van mijn vader in de wind te slaan, heb ik mijn vlees laten verzengen in het vuur van de nacht. Als een sloeber heb ik rondgezworven en het is deze ontsparing die me naar het land van Mataram heeft gebracht. Die lieve Tenggara hier heeft me opgevangen, me als zijn bloedsbroeder geadopteerd en me voorgesteld aan de edelen uit de wijk.’

Meester Poedjangkara schudde het hoofd en zei:

‘Dat is nu eenmaal vaak het gedrag van jongemannen, maar ALLAH sluit of opent zijn hand voor wie Hij wil, het lot van de mensen is onvoorspelbaar. Sommigen zijn bij aanvang voortreffelijk en eindigen als slechterikken. Weer anderen zijn in het begin ploerten en rijpen daarna in sierlijkheid van ziel. Til dan ook niet te zwaar aan je losbandigheid, ALLAH is machtiger.’

Zang 30

De dagen en nachten gingen voorbij zonder dat Tjebolang het besluit kon nemen om het schone land van Mataram te verlaten waar het zo goed toeven was. Hij kon het aantal trouwpartijen niet meer bijhouden waarvoor hij werd uitgenodigd, maar deze hier was vast en zeker een van de meest weelderige.

Toen de ceremoniële maaltijd tot een einde was gekomen, hadden de bruid en de bruidegom zich teruggetrokken in het middelste vertrek. Men had een klamboe over hen getrokken en daarvoor een geparfumeerd kamerscherm geplaatst, terwijl de gerechten en de beteldozen op de veranda onder de talrijke gasten rondgingen.

Er bevond zich onder hen een vrouwelijke oelema, Atikah geheten. Ze zat op een paar kussens samen met haar vriendinnen en sprak op intel-

ligente en welwillende wijze over de vrouwelijkheid in de Koran. De androgene schoonheid van Tjebolang was haar niet ontgaan. Zonder haar hoofddoek voor hem open te slaan, verhief ze haar stem om zijn aandacht te trekken.

‘ALLAH heeft gezegd: ‘Voor u, mannen, zijn vrouwen als een kledingstuk en gij zijt een kledingstuk voor haar.’ Ja, ALLAH heeft gezegd: ‘Gelovigen, zowel mannen als vrouwen, zijn vrienden van elkaar.’ En hij heeft de Koran doen nederdalen naar beeld en gelijkenis van elk van ons. Als je wreed bent, zal de Koran wreed zijn. Als je doortrapt bent, zal de Koran doortrapt zijn. Als je je vrouw slaat, zul je het vers van de geslagen vrouw aantreffen. Maar als je van de schoonheid houdt, zal de Koran je verstedeld doen staan.

ALLAH bedwelmt mensen met verhalen die zo schrikwekkend en zo wonderbaarlijk zijn dat ze zich daarin verliezen en de Verteller ervan vergeten. Ze verliezen zichzelf en dat is maar goed ook, want met één woord, met één enkel woord keren ze terug naar de gedachtenis van ALLAH. Laten wij vanavond eveneens onszelf vergeten en dit ene, enkele woord hervinden in het verhaal over Kasanah dat ik jullie nu ga vertellen, bij gratie van ALLAH.’

Zang 31

‘Er wordt verteld dat in het koninkrijk Basnirail een koopman woonde die even rijk was aan goederen als aan wijsheid. Ki Soehoel was zijn naam. Zijn enige gebrek was dat hij een verschrikkelijk jaloerse echtgenoot was, want zijn vrouw was de prachtige Kasanah.

Op een dag maakte hij zich op om op reis te gaan. Hij vertrouwde het toezicht op zijn vrouw toe aan zijn jongere broer Kasoet. Hij had alle deuren van zijn huis stevig op slot gedaan dus kon hij met een gerust hart op weg naar Soehoel in verafgelegen streken.

Elke ochtend ging Kasoet op bezoek bij zijn schoonzuster, hij begroette haar van buitenaf, zij beantwoordde zijn groet van binnenshuis. Op een dag echter, toen Kasanah zich in de badkamer bevond, kwam Kasoet zoals gewoonlijk voor het huis staan en begroette haar, maar

kreeg geen antwoord. Hij vreesde het ergste, pakte meteen een ladder en zette die tegen de achtermuur om op de binnenplaats te kunnen komen.

Kasanah was nog steeds helemaal bloot in de badkamer. Toen zij haar zwager zag, raakte ze in paniek en bedekte meteen haar intieme delen met haar haren die – wonder, o wonder – zó lang werden dat ze haar gehele lichaam bedekten. Maar helaas vergat ze in de haast een sluier voor haar gezicht te doen!

Toen Kasoet zo het verfijnde gezicht van zijn schoonzus te zien kreeg, zwichtte zijn hart voor de vleierijen van Iblies. Diezelfde avond drong hij het huis van Kasanah binnen en kroop in haar bed. De vrouw van de koopman duwde hem met kracht van zich af, roepend dat hij een zonde beging door naar de vrouw van zijn broer te verlangen. Vol schaamte verliet Kasoet het huis maar in zijn hart zwoer hij de dood van Kasanah.

Bij zonsopgang bracht hij een grote hoeveelheid goud en kostbare stoffen bijeen en liet vier onbetrouwbare mannen bij zich komen. Hij ontving hen met zoveel eerbeton dat ze ermee instemden met hem mee naar het gerechtshof te gaan om te getuigen dat Kasanah in afwezigheid van haar echtgenoot overspel had gepleegd.

Hun getuigenis zou voor de wetten van ALLAH ongeldig zijn als ze niet tegenover de rechter hadden bevestigd dat ze met eigen ogen hadden gezien hoe de de jonge vrouw gewillig haar benen spreidde voor de avances van een fallus drie keer zo lang als hun duim. En daarbij staken ze hun eigen duim in de lucht. Al ontkende Kasanah pertinent, het vonnis werd geveld en dat luidde dat ze tot de dood door steniging was veroordeeld.

Een kennisgeving werd afgekondigd door het hele koninkrijk en alle bewoners haastten zich om bij de terechtstelling aanwezig te zijn. De religieuze leider las een preek voor en toen werd Kasanah in het midden van de straat begraven. Toen men nog maar de helft van haar lichaam kon zien, gelastte de rechter de getuigen en de klager over te gaan tot de steniging en sprak:

‘Of dit voorval waar of onwaar is, dat is aan u om daarvoor in te staan.

Ik heb alleen het meest billijke oordeel uitgesproken overeenkomstig de aanklacht en in de volledige eerbiediging van de Wet van ALLAH.’

Kasoet en de vier getuigen grepen de stenen die voor hen waren klaargelegd door het gerechtshof en gingen zo te keer tegen Kasanah dat ze al snel flauw viel en haar huid nog slechts uit bloederige flarden bestond. Zwaar verwond riep de jonge vrouw in haar hart haar echtgenoot aan:

‘Mijn liefste, moge je gedurende je lange reis jezelf onder de bescherming van de Allerhoogste plaatsen, de ENE van wie de woede op deze dag neerdaalt op je trouwe dienaress.’

Kasanah richtte haar gedachten op ALLAH, de Edelmoedige.

Alle bruiloftsgasten die rond Atikah de vertelster zaten kregen een brok in de keel, sommigen plengden zelfs tranen uit medelijden met Kasanah, goudstof uitgeleverd aan goddelijke toorn. Tjebolang voelde ook een groot verdriet maar hij smeekte de vrouwelijke oelema haar verhaal voort te zetten.

Zang 32

‘Iedereen dacht dat Kasanah dood was, er werd dan ook bevolen haar in een graf te gooien dat vlakbij de straat lag. Haar intieme lichaamsdelen werden blootgesteld aan de blikken van iedereen. Toen de menigte weer uiteen was gegaan, liepen de honden rond haar te hoop maar het oneindige mededogen van God maakte dat zij haar niet verscheurden. Bij het naderen van de dageraad kleurde de hemel rood en begon er een zachte wind te waaien. Kasanah kwam weer tot bewustzijn en kreunde heel verzwakt door de gedachte aan haar wrede zwager: ‘Mijn God! Vergeef hem, want hij weet niet wat hij doet.’

Op dat moment kwam er een bedoeïenenkoopman langs op een kameel en vergezeld van een gevolg. Terwijl hij stopte om uit te rusten naast het graf hoorde hij een kermende stem:

‘Wij horen die ook, meester, wellicht is het de stem van een dode.’

‘Volg me, we zullen zien wat er aan de hand is.’

Bij het graf aangekomen, zag hij een vrouw in bloed gedrenkt, volle-

dig naakt en in de steek gelaten ter aarde liggen. Hij bewoog zachtjes haar linker- en rechtervoet en vroeg haar: ‘Wat voor wezen ben je? Een boosaardige djinn of een of ander eenzaam fantoom?’

Kasanah antwoordde moeizaam:

‘Meester, ik ben een menselijk wezen, van de grote familie van ALLAH, maar zonder de minste kracht. Geef me een druppel water, één enkel slokje maar, en op de dag van de uiteindelijke rechtvaardiging zal het u worden vergoed in de vorm van het water der gelukzaligheid.’

De Bedoeïen gaf zijn gevolg het bevel om water te gaan halen en zodra het water was aangekomen, goot hij het in de keel van Kasanah. Toen hij op het punt stond om verder te trekken, smeekte de jonge vrouw hem:

‘Meester, als u liefdadigheid betracht, doe het dan niet half. Neem mijn lichaam mee. Als ik onderweg sterf, zult u de onmetelijke barmhartigheid van ALLAH ontvangen. Als ik blijf leven, zal ik bij u in dienst treden, dit is de gelofte die ik ten overstaan van u en van de Allerhoogste doe.’

Na wat heen en weer gepraat met zijn gevolg, stemde de Bedoeïen toe. Hij hees Kasanah op de rug van een kameel, bedekte haar zodat men haar intieme delen niet kon zien en nam haar mee naar zijn huis. De twaalf vrouwen van de Bedoeïen verwelkomden hem met een heleboel vragen en vroegen hem met angst in het hart of deze vrouw zijn dertiende concubine ging worden.

De Bedoeïen bezwoer van niet en toen zijn vrouwen zijn verhaal hadden gehoord, waren ze geroerd en vulde hun hart zich met meelij. Ze omgaven Kasanah met zoveel zorg dat ze in korte tijd haar levensvreugde en haar gezondheid hervond. Ze was er zelfs, naar men zegt, mooier op geworden. En daarenboven had zij vertrouwen in ALLAH, de ENE.

Toen hij haar zo zag, smolt de Bedoeïen van liefde:

‘O mijn schat, ik zou wel met je willen trouwen!’

‘Meester, ik heb een man. Het zou ik een daad van ontrouw zijn en dat zou al uw weldaden tenietdoen. Maar als uw hart daarmee instemt, zou ik volgens mijn gelofte de voedster van uw zoon willen worden.’

De Bedoeïen gaf gehoor aan haar wens, want hij was een gelovig man. Kasanah voedde zijn zoon op, die trouwens een erg grappig kind was, als ware hij haar eigen jongen. De schandvlek van haar steniging was uit haar gedachten verdwenen, haar hart vol vreugde prees ALLAH om zijn goedertierenheid.

Een lid van zijn gevolg echter, Leskar genaamd, was op zijn beurt op haar verliefd geworden. Omdat Kasanah hem afwees, dreigde hij haar zwart te maken. ‘Wat doet het ertoe!’ zei ze tegen hem, ‘ik heb me al met hart en ziel aan ALLAH overgegeven.’

Vol schaamte blies Leskar de aftocht, maar Iblies was al zijn borst binnengedrongen. Om middernacht ging hij naar de bedstee van Kasanah die lag te slapen met het kind van de Bedoeïen in haar armen. Hij haalde zijn mes te voorschijn en sneed het kind de keel af. De keel bezweek, het bloed spoot te voorschijn en stroomde over de borst van de jonge voedster in haar slaap.

Kasanah werd uit de woning van de Bedoeïen verjaagd, maar kreeg nog wel een beurs met vijfhonderd dirham mee. Beklemd door verdriet liep ze lange tijd, haar ogen door tranen verblind met haar beurs en gebedskleed tegen zich aangedrukt.

Zo kwam ze aan in een groot koninkrijk en zag daar een man die op het punt stond te worden terechtgesteld onder een regen van lansen. Kasanah vroeg wat de misdaad van deze man was. Men antwoordde haar dat hij zich had bezondigd aan het stelen van vierhonderd dirham die aan de koning toebehoorden maar dat als zich een redder zou voordoen hij zou kunnen worden vrijgesproken.

‘Hier is het geld van zijn redding’ zei Kasanah en overhandigde de beurs. Zonder verder te dralen, vervolgde ze haar weg.

Toen de lansen ophielden neer te komen op het lijf van de terechtgestelde, vroeg hij:

‘Wat is de reden dat ik word vrijgesproken?’

‘Omdat een vrouw je schuld heeft afgekocht door vierhonderd gouden dirhams te schenken.’

Op deze woorden rende hij achter Kasanah aan om haar te bedanken. Hij had haar ternauwernood aangesproken of hij stond versteld van

haar schoonheid. Hij bezweek op zijn beurt voor de strikken van Iblies en wilde met haar naar bed. Hij greep haar beet bij haar pols. Kasanah smeekte ALLAH om haar zijn hand zo hard te laten schudden dat hij ver van haar af werd geworpen. Vernederd stond hij weer op, met grote moeite want de pijn was fel. Strompelend bleef hij de jonge vrouw achtervolgen.

Op het strand van de oceaan rustte Kasanah uit, haar benen waren doodmoe. De man verborg zich achter een duin. Op dat moment verscheen er een boot op zee. De veroordeelde gaf een teken aan de boot door met zijn kledingstuk te wuiven. Het schip ging voor anker, de zeelui gingen van boord en in een sloep kwamen zij aan vaste wal. De man verzocht de kapitein te ontmoeten voor een belangrijke zaak. En zo kwam het dat hij Kasanah voor een goed bod verkocht.

De jonge vrouw werd meegevoerd aan boord van het schip. Tijdens de nacht kwam de kapitein naar de plek waar ze sliep, trillend van verlangen om haar ogenblikkelijk te bezitten. Kasanah verweerde zich en riep de toorn Gods af over de kapitein wiens handen onverwacht werden afgehakt.

De schurk had zo'n pijn dat Kasanah medelijden kreeg. Ze smeekte om Gods vergiffenis en de twee handen kwamen weer aan de polsen te zitten waarvan ze waren afgevallen. De kapitein knielde vol angst en vrees, hij liet Kasanah vrij en gaf haar een grote hoeveelheid kledingstukken en geld.

De nacht daarop kropen een paar andere leden van de bemanning naar de slaaphut van Kasanah, met zwellende testikels als een pad die zich dikker wil maken dan de buffel. Hun penis kwijlde al onder hun lendendoek. Kasanah smeekte Gods hulp af. Een heftige storm raakte de donkere zee, een orkaan bestookte het schip en blies iedereen aan boord weg, behalve de jonge vrouw.

Kasanah hulde zich in mannenkleden. Het grote schip legde aan in een welvarende haven waar zij als een prins werd verwelkomd. Prins Kasanah vroeg:

‘Wat is de naam van de koning van dit vreedzame land?’

‘Zijne Majesteit de sultan van Malebari. Onze vorst hangt de islam aan

en is vol mededogen voor zijn volk. Maar waarom wil je hem eigenlijk ontmoeten, Prins van overzee?’

‘Beste mensen, ik ben van plan de gehele lading van dit schip aan de koning te schenken en als hij daarmee instemt, zal ik me in dienst stellen van zijn troon en hem het recht van leven en dood over mij geven.’ Zo kwam het dat prins Kasanah de secretaris en woordvoerder werd van de sultan van Malebari die hem al snel als regent benoemde. Het kwam ook vaak voor dat prins Kasanah de vrijdagpreek in de grote moskee voorlas en hij verhelderde deze met een uitleg die zo lichtend was dat de koning er versteld van stond.

Het was altijd tot Kasanah dat de koning zich wendde om de zaken des koninkrijks te regelen, en tot niemand anders. En zo wees, toen zijn stervensuur was gekomen, de sultan van Malebari in aanwezigheid van alle viziers van het koninkrijk de regent Kasanah aan om hem op te volgen op de troon.

Toen hij eenmaal koning van Malebari was geworden, ging Kasanah elke vrijdag naar de moskee waar een menigte bedelaars hem opwachtte. Hij sprak iedereen afzonderlijk toe en louter bij het uitspreken van zijn gebed hervonden allen welvaart en goede gezondheid.

Terwijl zijn faam zich uitstrekte tot in de godverlaten oorden viel het Hemelse Oordeel: iedereen die ooit een vinger naar Kasanah had uitgestoken werd getroffen door een verterende ziekte.

Ten langen leste kwam de echtgenoot van Kasanah, Ki Soehoel, thuis van zijn reis. Hoeveel maanden had hij de heimwee in zijn hart niet verzwegen? Gehaast snelde hij naar zijn woning die hem onverwacht stil voorkwam. Hij vond alleen zijn jongere broer, zittend onder de poort, ziek.

‘Waar is mijn geliefde en waarom zit je hier met gesloten ogen en beide handen afgesneden?’

‘Ach, grote broer, het noodlot heeft mij getroffen. En over je vrouw, vraag me niet hoe het met haar gaat, ze is een rechtvaardige dood gestorven, want ze heeft overspel gepleegd en haar lijk is door honden verslonden.’

Het verdriet van Soehoel was zo groot dat hij niet meer kon spreken en niet meer kon denken. Hij voelde zelfs niet meer hoe de tranen zijn gezicht nat maakten. Stuntelend stamelde hij:

‘Broertje van me, je moet verzorgd worden, ik alle kosten betalen. Het belangrijkste is dat je beter wordt want je moet een vriend voor me worden aan wie ik mijn onmetelijke verdriet kan toevertrouwen.’

Soehoel liet een genezer komen die tevergeefs de zieke allerlei remedies toediende. De genezer gaf zich gewonnen:

‘Al zouden honderd van de beste doktoren ter wereld zich over het ziekbed van uw broertje buigen, geen van hen zou hem kunnen genezen. U zou de sultan van het koninkrijk van Malebari moeten raadplegen, het verhaal gaat dat zijn gebeden heel doeltreffend zijn.’

Soehoel volgde de raad van de genezer op. Hij stond op het punt om met zijn broer op weg te gaan toen vier mannen lucht kregen van zijn vertrek. Dat waren de vier corrupte getuigen die nu aan een kwaal leden die door niets kon worden genezen. Ze vroegen of ze mee mochten reizen en zo gingen ze allemaal op weg.

Onderweg stopten ze bij de woning van een Bedoeïen om er de nacht door te brengen. Dat was de Bedoeïen die eertijds Kasanah uit haar graf had gehaald. Toen hij hen iets te eten en te drinken had geseerveerd, vroeg de Bedoeïen voorzichtig aan Soehoel:

‘Broeder, waar ga je zo heen met al die zieken?’

‘We gaan de sultan van Malebari opzoeken wiens gebeden, zo gaat het verhaal, allemaal door God, de Allerhoogste, worden verhoord.’

‘In dat geval, en als u het me toestaat, voeg ik me bij u met deze man uit mijn gevolg die aan een kwaal lijdt waartegen geen enkele remedie is opgewassen.’

Allen verlieten het huis van de Bedoeïen. Onderweg tijdens een rustpauze kwam er een man naar hen toe door een ander gedragen, zelf was hij verlamd. Dat was de man die ter dood was veroordeeld door een regen van lansen en wiens schuld door Kasanah was afgekocht...”

De bruiloftsgasten zaten rond de wetende vrouw met een kalm en gelukkig hart en allemaal brachten ze hun dankbaarheid tot uiting. De goddelijke rechtvaardigheid was hen niet ontgaan.

Tjebolang hoopte in stilte dat de schanddaden van de reizigers aan het licht zouden komen en dat de sultan van Malebari zou weigeren hen te genezen, zodat ze allemaal zouden sterven. Atikah de vertelster vervolgde haar verhaal.

Zang 33

‘De reizigers kwamen aan in het koninkrijk Malebari op een vrijdag, op het tijdstip van het gebed. Ze liepen rechtstreeks naar de moskee en mengden zich onder de menigte bedelaars. De sultan herkende onmiddellijk haar echtgenoot, hij was zijn gezicht niet vergeten noch dat van de andere mannen – hoe geschonden ook door ziekte – die ooit haar vrouwzijn hadden misbruikt.

Soehoel herkende zijn vrouw niet in de kleding van de sultan van Malebari. Hij knielde en sprak:

‘Majesteit, uw dienaar smeekt u zijn broeders te genezen en de ENIGE aan te roepen, opdat hij hun zijn erbarmen schenkt.’

Kalm vroeg de koning:

‘Houd je van je broeders?’

‘Uw dienaar houdt zoveel van ze en is zo vol van mededogen voor hen dat ik helemaal hierheen gekomen ben om u op te zoeken.

‘Je houdt inderdaad echt veel van je broeders, maar je broeders daarentegen hebben zo weinig sympathie voor jou dat ze je met hart en ziel hebben verraden.’

De sultan bezwoer toen de zieke reizigers:

‘Gij, broeders van de koopman Soehoel, weet dat de ALLERHOOGSTE mijn gebeden niet zal verhoren als jullie mij niet de reden vertellen waarom jullie ziek zijn geworden. Blijft dan ook niet zwijgen.’

Omstebeurt en trillend van angst en schaamte vertelden de jongere broer van Soehoel, de vier valse getuigen, de man uit het gevolg van de Bedoeïen en de ter dood veroordeelde door het werpen van lansen allemaal tot in het kleinste detail de laagheid van hun daden en smeekten om vergiffenis van de ONNOEMBARE.

‘Vergeef je ze?’ vroeg de sultan aan Soehoel.

‘Ja, ik vergeef hun en ik smeeek de BARMHARTIGE allen zo snel mogelijk te genezen.’

De sultan van Malebari richtte zich op vanachter zijn kathedraal, keerde zijn gelaat naar Mekkah, de beide handpalmen naar de hemel geopend. Alle zieke reizigers waren onmiddellijk genezen. Soehoel bood de sultan geld aan ten teken van dankbaarheid, maar Kasannah weigerde:

‘Ik smeeek niet om geld, ik smeeek voor de goddelijke genade.’

Soehoel ging door zijn knieën:

‘Hoogheid, omdat u mijn geld weigert, weet u dan zo goed om mijn verzoek aan de LEVENDE te aanvaarden want ik wil mijn echtgenote terugvinden.’

‘Ah, mijn broeder, houd je werkelijk van je vrouw Kasannah?’

De koopman boog het hoofd en probeerde de tranen te stoppen die zijn ogen omfloersten. De sultan glimlachte in zijn hart en na geschenken aan de bedelaars te hebben uitgedeeld, nodigde hij Soehoel in zijn paleis uit.

Hij bood hem een complete collectie kledingstukken aan en liet een overvloedig gastmaal voor hem opdienen door bloedschone serveersters. Daarna verzocht hij Ki Soehoel om naast hem te komen zitten. De koopman vreesde dat hij zoveel eerbetoen niet waardig was en trilde van angst. De sultan vroeg hem:

‘Welnu, mijn broeder, weet je wat er van je vrouw Kasannah is geworden?’

‘Helaas, Majesteit! Dat weet de EEUWIGE alleen.’

Op deze woorden wierp de sultan van Malebari zijn mannenkleden af en straalde Kasannah in haar vervolmaakte schoonheid.

‘O mijn beminde vrouw, daar ben je dus!’ riep Soehoel stomverbaasd uit. Hij sprong op om zijn ranke echtgenote te omhelzen, maar Kasannah zei tegen hem:

‘Helaas, Soehoel! Kasannah neemt niet meer de vorm van je geest aan. Kasannah houdt niet langer de tuin van je wezen in stand. Kasannah is op deze dag opgehouden vrouw te zijn. Kasannah is opgehouden man te zijn. Zie, de LEVENDE roept haar die Hij uit één wezen heeft gescha-

pen terug in zijn kring van licht. Hoor je zijn stem dan niet?’

Kasanah trok zich terug in haar kamer, ze ging over tot de rituele was-singen en knielde neer. Haar lichaam brandde op in gebed.

Op de kreten van koopman Soehoel kwamen de viziers toegesnel-d. Hoewel er geen lichaam meer was, maakte men het gebaar van het te wassen, het met een katoenen laken te bedekken, het in een fijne stof te wikkelen, het met doordringend reukwater te besprenkelen en ver-volgens het onder het ontzagwekkend gegalm van de lof op ALLAH mee te nemen om op de koninklijke begraafplaats ter aarde te wor-den besteld. De koopman Soehoel bleef op het lege graf van Kasanah waken tot aan zijn dood.”

Zang 34

Atikah, de vertelster, pauzeerde een ogenblik en kauwde op betel. Alle bruiloftsgasten drongen er bij haar op aan dat ze een nieuw verhaal zou vertellen, zelfs de jong gehuwden die het geparfumeerde kamer-scherm opzij hadden geschoven, de klamboe hadden opengeslagen en hun jeugdige liefdesspel hadden onderbroken om een en al oor te zijn voor de verhalen van de schriftgeleerde.

Atikah vertelde daarop het verhaal van *Siti Alqimah* dat de profeet aan zijn dochter Fatimah openbaarde en het verhaal van Abdullah Jauhari die werd bedrogen door zijn wel zeer jonge echtgenote.

Ze vertelde zoveel en zulke goede verhalen dat niemand merkte dat de dageraad was aangebroken en dat men in de keukens al druk in de weer was met het klaarmaken van de offers voor het *Wajang koelit*.¹

Aan elke kant van het scherm werden trossen geplaatst van de banaan-boom, suikerriet, kokosnoten, palmsap, twee rijstaren, twee loten van de kokospalm en een haan aan de linkerkant vastgebonden en een hen aan de rechterkant. Er waren negen verschillende soorten rijstke-gels, twee manden gevlochten uit de bladeren van een kokospalm die men aan beide uiteinden van het scherm ophing, de linker mand werd

1 Schimmenspel dat 's nachts episoden uit de Mahabharata en de Ramayana vertelt.

gevuld met rijst en vis, de rechter, van een gelijk gewicht, met zoete aardappels, ongekoekte rijstkorrels en vruchten. Er waren nog veel meer offergaven maar de hoofdkok gaf de dichters het teken om een eind te maken aan de opsomming want de avond naderde en de *gamelan* was nog niet geïnstalleerd.¹ Tjebolang en zijn vrienden hielpen mee ongeduldig als ze waren om het schouwspel te laten beginnen.

Bij het vallen van de nacht verspreidden de marskramers op de binnenhof de gloed van hun olielampen die deed denken aan de dans van vuurvliegjes boven donkere rijstvelden. Ze verkochten er gekookte pinangnoot, milde of sterke tabak naar ieders smaak, maïssigaretten met muskus geparfumeerd, noedels met kip, eendensoep, warme, zoete en gespijste dranken waarin allerlei glibberige bolletjes en pulpachtige, vezelige stukjes dreven met onomschreven geneeskraft.

De kinderstemmen klonken in een getemperd geroezemoes als miezerende regen. Na iets te eten te hebben gekocht, gingen ze onder het paviljoen zitten en maakten ruzie over de plek waarop ze hun matjes zouden spreiden. De gasten, mannen en vrouwen, kwamen alleen of in paren aan. De heer des huizes liep op de wajangspeler af en vroeg: ‘Ki Pandjangmas, welke gebeurtenis gaat u vanavond voor ons spelen?’ ‘Als u het goed vindt, meester, wordt het de episode van *Parta-dewa*, een kleurige en spannende intrige.’

‘Wel, laat de voorstelling dan beginnen!’

De wajangspeler boog, hij stelde de pit van de Garoeda-lamp af en stak zijn kris achterop zijn rug verticaal tussen zijn gordel. Hij brak een ei open in een metalen beker palmwijn aangezoet met honing en sloeg het mengsel in een teug achterover.

Ki Pandjangmas ontvouwde de *levensboom*² in zijn Westerse ballingschap en prikte de geraamten uit buffelhoorn van de heldhaftige schimmen in de sappige palmboomstam. Het brons en het bamboe van

1 Javaans orkest bestaande uit slag- en snaarinstrumenten.

2 *Hemelboom*, in het Javaans *goenoengan*, de centrale marionet van het schimmenspel die het heelal symboliseert. Aan de voet leiden trappen naar de deuren die de *Omgekeerde Wereld* afsluiten. De kleuren, rood en groen, geven het vuur of de zwerftocht in het woud weer tijdens het nachtelijk verhaal.

de gamelan begonnen te trillen onder de hamers van de geluidsmeden. In het paleis van de *Nevelen der Liefde* stond Partadewa in het audiëntiepaviljoen:

‘Gathoetkatja, mijn zoon, ga naar buiten om de gast te verwelkomen die zojuist is aangekomen.’

Gathoetkatja-de-Reus ging meteen naar buiten en verzocht de glimlachende gast om het paleis binnen te treden. Het was niemand anders dan de hogepriester Drona, de belichaming op aarde van de meester van de rituele formule.¹ Partadewa begroette hem plechtig:

‘Welkom in het paleis van de *Nevelen der Liefde*, meester! Waaraan hebben we de eer van uw bezoek te danken?’

‘Koning Doerjodhana stuurt me om je te vragen of het waar is dat je de vriend bent van Joedhithira, zoon van Dharma, en vanwaar je afkomstig bent.’

‘Ik ben afkomstig van de berg Kelasaroepa en de zoon van dat gebergte.’

‘Aha! Als het waar is wat je zegt dan ben je een buitengewoon mens want het is bekend dat mensen van de berg Kelasaroepa in elke wetenschap zijn bedreven. Probeert u eens op mijn raadsel een antwoord te geven. Bij een juist antwoord verlies ik mijn inzet en word ik in alle eer en deugd je leerling. Bij een fout antwoord zul je mij moeten volgen naar het paleis van de Korawa in Hastinapoera, de stad van de olifant en het lot der verliezers.’

‘O Drona! Spreek vlug, ik brand van nieuwsgierigheid naar je raadsel’

‘Luister goed. Mijn eerste is een levendige stem in een bedreigende gedaante, mijn tweede heeft een gedaante maar geen stem, mijn derde een stem maar geen gedaante, mijn vierde is zeer ver weg, onbegrensd en ongrijpbaar als je ermee in aanraking komt. Mijn geheel wordt uitgedrukt als mijn vierde maar beheerst het zoals het ook mijn eerste, mijn tweede en mijn derde beheerst. Dit is het raadsel van de krijger-priester die ik ben. Niemand evenaart me, mijn listen zijn onweersstaanbaar, mijn ascese is diep en onuitputtelijk zijn de bronnen van mijn kennis.’

1 Wapenmeester van de Korawa en de Pandawa in de *Mahabharata*.

‘Verheug je niet te snel, Drona, want hier komt mijn antwoord: de levendige stem in een bedreigende gedaante is het vuur, en het stelt beide oren voor want het gehoor staat onder het teken van het vuur. De gedaante zonder stem is de zwarte wolk die in regen wordt omgezet, en dat zijn de ogen want het zien staat onder het teken van het water. De stem zonder gedaante is de wind, en dus de reukzin. De onbegrensde en ongrijpbare verte, dat is de hemel ten opzichte van de aarde, en die bevindt zich op de tong.

Mijn vierde is ook mijn geheel, namelijk de ALMACHTIGE die op elke plek alles omvat en die toch ongrijpbaar is, behalve voor degenen wier wetenschap volmaakt is. Schrik niet, Drona, want hoewel je verloren hebt, zou ik niet weten wat ik met je zou aanmoeten als mijn leerling. Je inzet zal beperkt blijven tot het aanhoren van het heilige verhaal:

Vroeger woonde er in het koninkrijk *Boven-de-Wind* een koning Maroeta genaamd. Zijn achterkleinzoon, een zekere Koembajana, weigerde te trouwen. Hij gaf de voorkeur, zo gaat het verhaal, aan ascese boven vrouwen. De godheid openbaarde zich aan hem met deze woorden: «Oh Koembajana, ga heen naar het eiland Java. Daar wonen uitzonderlijke wezens die Pandawa heten. Al wie zijn leven in dienst stelt van de vijf Pandawa's verkrijgt de gratie die jij hier tevergeefs zoekt.»

Helaas! Koembajana ging niet heen om de Pandawa's op Java te dienen, maar hun vijandige neven, de honderd Korawa's in Hastinapoera. Hij sloeg het goddelijk woord in de wind, en hier volgt waarom:

Om Java te bereiken, moest Koembajana de zee oversteken. Op het strand zag hij geen boot of schip. Wat te doen? Koembajana smeekte de godheid om hem naar zijn bestemming te leiden. Zijn bede werd gehoord: een paard kwam op hem af, klaar om te worden bestegen. Koembajana besteeg het meteen. In galop stak het paard de oceaan over.

Midden op zee kreeg Koembajana door dat het paard waarop hij zat een merrie was. Hij kreeg zo'n aandrift dat hij zichzelf vergat. Op een afgelegen plek verkeerde hij zo uitzinnig met de merrie dat ze zwanger werd. Kort daarop werd een jongen met smetteloos uiterlijk geboren, alleen zijn benen waren misvormd omdat zijn moeder een paard

was. Dit kind werd Bambang Aswataman genoemd. Het gerucht gaat de ronde dat hij je zoon is, Drona!

De wajangspeler schopte tegen de kist met marionetten en vervolgde: Drona trok zijn zwaard en zei:

«Vervloekt zij je, Partadewa! Wil je soms proeven aan de kling van mijn zwaard?»

Het brons en het bamboe van de gamelan sloegen op hol, klaar om de oorlog na te bootsen:

Drona viel aan, maar een krachtige wind blies hem de lucht in.’

Zang 35

De wajangspeler was bij gratie van ALLAH verrukkelijk en van nature een grapjas. Alle aanwezige vrouwen hadden grote pret, ze gaven elkaar flinke porren in de rug en masseerden hun blaas tot barstens toe opgezwollen van urine.

Op dat ogenblik arriveerde er in een lange stoet uit een naburig dorp een menigte mensen waaronder weduwe Mendhangredja en haar dochter Rara Lekoh, een ondeugende meid met slonzig haar en een brutaal gezichtje. Samen gingen ze op de voorste rij zitten met hun knieën op de grond en de handen in hun zij. Achter hen stonden twee jongens op, onbeschofte pubers, de ene nog boertiger dan de ander. De eerste zei tegen de tweede:

‘Wat een sof! Ik vraag me af waarom elke keer als ik naar wajang kom kijken die meid voor mijn snufferd zit. Ze laat scheten bij de vleet, met zo’n walgelijk geluid, brat, broet, thit, thoet, en ze stinkt een uur in de wind! Ze kan haar waffel niet houden of zich ook maar even gedeisd houden, daar zit ze weer naar links en naar rechts te draaien als een hysterische dameswaaier.

Kijk nou toch! Ze doet haar haren los en laat het gewoon hangen Gaat ze daar een knot mee maken zo hoog als een palmboom? Jeminee! Wat heeft die een haar onder haar oksels, in kluwen verstrikt nog wel en dat begint te stinken als rotte eieren. Daar gaat-ie! Ze heeft een knot gemaakt. Wat? Ze heeft hem al weer losgeknoopt! En weet je waarom?

Die slet maakt van de gelegenheid gebruik om aan mijn pik te zitten!’ Rara Lekoh draaide zich geïrriteerd om:

‘Willen jullie een dreun, een aframmeling, willen jullie dat ik jullie de neus breek met een **stamper**? Jullie komen niet eens tot mijn navel, kleintjes! Die jongens zijn totaal gestoord, ik haat jullie soort ijdeltuitten die er lol in hebben om een ander af te kammen met hun grote bek vol praatjes. Pas op, ik ga het tegen mijn moeder zeggen, stelletje pummels. Ik prop jullie vuile bek vol, stelletje ongewassen runderen dat jullie zijn! Mama! Ik word lastig gevallen door die ellendige sukkel met hun grote neus en hun reusachtige navel.’

‘Hé, kindje van me, houd toch je mond! Een jongen die je vaak plaagt is weldra je vrijer. Kom, we gaan een ander plaatsje zoeken, kom maar voor me zitten.’

Op het moment dat Rara Lekoh haar achterste optilde, ontsnapte er een hard ronkende wind uit haar billen die het kabaal van het wajangtheater overstemde en de twee naarlingen die achter haar zaten als een tornado recht in hun gezocht blies.

Zegt de een tot de ander:

‘Broertje, een dag of wat geleden kreeg ik een reuze zin om mijn liefste wens te vervullen, namelijk om de *wireng*¹ te dansen, gewapend met een schild en knuppel. Mijn schild was gemaakt van kokosdoppen en mijn knuppel van bamboe. Op elke markt waar ik danste, regende het goudstukken op me neer volgens de goede wil van de goden.

Toen ik veel geld had opgehaald en de laatste markt was opgebroken, ging ik naar huis. Onderweg kreeg ik trek en knabbelde ik op drie plakjes Turks fruit zonder dat iemand me zag. Eenmaal bij de rivier aangekomen, zag ik een bloedzuiger die haar dochter aan een libel wilde uithuwelijken. Toen de begroetingsceremonie was afgelopen, kwamen de feestelijkheden, namelijk *tajoeb*-dansen² die de sarongs van de meisjes doen opensplijten. Het bloedzuigertje danste op een vrolijk gamelanwijsje en de sterke dranken werden geserveerd door een wild

1 Volksdans die een duel voorstelt.

2 Vruchtbaarheidsdans op het Javaanse platteland door frivole meisjes.

varken dat werd bijgestaan door de oude Ima. Bij elke slag op de gong moesten de bruiloftsgasten hun drank achteroverslaan. Ik barstte in lachen uit en verslond met één hap de drie plakken Turks fruit. Maar laat ik je vertellen, grote broer, dat ik nergens spijt van heb, want vanaf die dag kwamen elke ochtend als ik poepte de plakken Turks fruit er één voor één uit en kon ik ze nog ongeschonden oppakken.

Zo kon ik daarvan gedurende drie dagen voor het ontbijt eten. En toen het Turks fruit op was, kwamen er eigenaardige bananen uit die me van streek brachten; waren het uitwerpselen of een teken van het mededogen der goden, mooie bananen die een engel met opzet voor mij had klaargestoomd? Ik besloot er een te proeven, de banaan was zowel sappig als bitter van smaak. Sindsdien is dit een tijdverdrijf voor me geworden, elke keer als ik poep, bestudeer ik wat eruit komt en als het op een banaan lijkt, pak ik het gauw op en eet ik het stiekem, want ik zou me schamen als iemand me ervan zou beschuldigen dat ik uitwerpselen zou eten die eigenlijk bananen zijn.’

Het geklets van de twee jongens verstoof als toverpoeder in het eerste ochtendgloren. De menigte ging uiteen. Vergezeld van de klanksmeden liep de wajangspeler naar de moskee, deed zijn wassingen en het gebed bij zonsopgang.

Toen hij weer in het paviljoen terugkeerde, vergewiste Ki Pandjangmas zich ervan dat er niets aan de offergaven ontbrak. Het kind dat onder *het boze oog* was geboren en waarvan de vloek snel zou worden opgeheven, had al zijn witte gewaad aangetrokken en zat tegen het scherm leunend te wachten met zijn gezicht naar de wajangspeler.¹

De gasten, zowel mannen als vrouwen, gingen weer op hun plaats zitten na een bad te hebben genomen en andere kleren te hebben aangetrokken. Ki Pandjangmas kwam onder de flakkerende lamp staan, sloeg met zijn houten hamer op de kist met marionetten en vertelde het verhaal van *Kala*, de goddelijke mensenetende reus.

1 Uitdrijvingsceremonie geleid door een *dalang* tijdens een wajangvoorstelling voor kinderen geboren onder het boze oog (*wong soekerta*), ter bevrijding van de demonische krachten van *Batara Kala*.

Zang 36

Op de top van de zevende der hemelse sferen hield *Batara Goeroe*, bij de mensen ook wel bekend onder de naam *Shiwa*, krijgsberaad aan de zijde van zijn vrouw *Batari Oema*, toen *Kala*, hun zoon, naar hem toekwam.¹ *Batara Goeroe* deed alsof hij beledigd was:

‘Hé, *Kala*, je komt me onder de ogen zonder dat ik je heb laten roepen! Wat is de reden van dit onfatsoenlijke gedrag?’

‘Vader, ik kom om u het volgende te zeggen: sinds ik naar de aarde ben gestuurd, bestaat mijn enige voedsel uit stenen van berghellingen die mijn lijf van koorts doen branden en het afmatten en lusteloos maken. Als ik mijn behoefte doe, raken mijn ingewanden in de knoop, mijn fecaliën bestaan slechts uit gruis en in plaats ervan opgelucht te raken, blijft mijn buik propvol.

Op een ochtend dat een dorpeling bezig was het sap van een palmboom op te vangen, viel hij op de rots die ik zojuist wilde verorberen. Zijn vlees kwam tussen de stenen te zitten die ik in één hap verslond. Mijn lijf knapte daarvan meteen enorm op en mijn fecaliën zijn sindsdien evenzovele strelingen aan mijn dankbare anus. Dat is waarom ik zo vrij ben, o meester van het uitspansel, een beroep te doen op uw goedheid, opdat u mij in het vervolg toestaat me uitsluitend te voeden met mensenvlees.’

Batara Goeroe bleef zwijgen. In zijn hart fluisterde een stem hem toe: ‘Als je niet toegeeft aan het dringende verzoek van *Kala*, dan krijgt hij een dergelijke woede-uitbarsting dat hij de wereld ondersteboven gooit en hem vernietigt’.

Daarop sprak *Batara Goeroe*:

‘Goed dan, ik zal je verzoek inwilligen. Maar ik geef je geen toestemming om zomaar ieder willekeurig mens te eten. Dit is de lijst van wezens die voor jou zijn bestemd:

1 *Batara Kala* is de personificatie van de demonische krachten die de mens bedreigen. Hij werd verwekt uit het sperma van *Batara Goeroe* (*Shiwa*) dat per ongeluk in de oceaan terecht kwam toen de god een prinses achtervolgde die in het water mediteerde. De jonge vrouw sloeg op de vlucht en het zaad ontwikkelde zich tot een demonisch wezen dat werd verbannen uit de wereld der stervelingen.

1. enige zonen;
2. enige dochters;
3. tweelingbroers;
4. tweelingzusters;
5. wezens die op het middaguur rondlopen zonder bladertooi aan hun oor, die geen psalmen aan het zingen zijn en die niet op pinangnoten lopen te kauwen.

Ik vertrouw je bovendien als koninklijk wapen dit mes van bewerkt zilver toe. Je moet je prooi met dit wapen treffen alvorens deze te verslinden. Zoniet, zie dan af. Ik vertrouw je eveneens je oudere broer toe, Pandjarikan, de meest geletterde onder de goden. Hij zal je helpen herinneren welke soorten mensenvlees je zijn verboden. Als je hiervan ook maar even afwijkt, zul je voorgoed uit de zeven hemelse sferen worden verbannen.'

Nadat haar echtgenoot had gesproken, nam Batari Oema het woord: 'Kala, ik voeg het volgende genoeg toe aan je aardse voeding: als een baby wordt geboren in een dorp waar een wajangvoorstelling wordt opgevoerd en als deze baby niet aan de wajangspeler wordt getoond, dan heb je mijn toestemming om de boreling op te peuzelen. In het tegengestelde geval wordt het kind voor jou een broer over wie je zijn hele leven zult waken.'

Ki Pandjangmas sloeg op de kist met marionetten. De klanksmeden begonnen de nederdaling van Kala op aarde te spelen. Tjebolang greep dit intermezzo aan om eindelijk het bruiloftsfeest en het land van Mataram te verlaten, gevolgd door zijn vier reisgenoten. Hij had nu wel genoeg sprookjes gehoord. Hij wilde nu zelf wel eens de toevenaar zijn.

Zang 37

Tjebolang en zijn vier vrienden liepen als koorddansers over de smalle dijkjes van de rijstvelden. De wind zwierf voor hen uit en floot dubbelzinnige liedjes. De groene gloed van de rijstvelden wekte het verlangen op. De dauw die op de schoven glinsterde barstte los in een aanval

van ochtendliefde, hun tranen drupelden een voor een in het diepst van het hart. Het water stroomde zachtjes van de dijken, kleine visjes maakten pret in dat vrolijk gesnik:

‘Hé zwervers, wacht hier toch even! Was toch even jullie vermoeide voeten in ons gespeel!’

Zo gingen ze waggelend voort en gaven hun verlangens over aan die landelijke betovering. Ze zagen niet hoe het woud hen insloot en ook niet hoe de zon verdronk in de dichtheid van de bergen. De krekels openden het avondconcert, gevolgd door de sprinkhanen, de mantissen, de libellen, de duizendpoten, de boorkevers en de vliegende kakkerlakken. De katuilen die onbeweeglijk in de grote, zwarte waring-ins zaten overpeinsden het woord van de dichter:

*De man beneveld door een voorbijgaande schim
Draagt altijd de straf met zich mee
Dat hij van plek heeft willen veranderen.*

Omdat de duisternis aan hen was voorafgegaan, meenden Tjebolang en zijn vrienden dat het niet nodig was te stoppen om het gebed bij zonsondergang op te zeggen. In feite waren ze nogal benauwd maar geen van hen zou zijn vrees aan de anderen toegeven want ze deden allen hun best om hun onversaagde waardigheid van dolende ridders staande te houden.

Om het sprookje van *Hier-en-Elders* niet te schande te maken, merkten ze spoedig dat een of andere rook witte voren over het struikgewas trok. Dat was niet de woonstee van de mensenetende reus, maar de hut van de meester van dit woud. De hut was op vier palen gebouwd en bovenaan de ladder verwelkomde Ki Dikara de nachtelijke bezoekers bij de vlam van een toorts.

Ze klommen allemaal meteen naar boven. Ki Dikara zette vijf trossen bananen voor hen neer, evenals ananassen, mango's, doerians, mangoestans, djamboe's en doekoe's:

‘Het woud is jullie gastheer. Tast toe, terwijl ik een ogenblik naar beneden ga om de twee muntjaks die ik zojuist heb geschoten klein te snijden.’

Ki Dikara kwam weer boven met het aan stukken gesneden vlees en de huid die hij tussen twee balken spande. Daarna maakte hij vuur en zette daar omheen de specerijen en het zout neer, samen met de tamarinde, de azijn en de geurige palmsuiker. Hij serveerde zijn bezoekers kokosbloesemwater dat was gezuiverd in een jonge bamboestengel en vroeg toen naar de plannen van Tjebolang.

‘O meester van dit woud, ik ben slechts een armzalige leerling in de vrolijke wetenschap, van lage komaf en met een zwak gestel, die slechts rondzwerft onder de wet van plezier en voorzienigheid. De voorzienigheid heeft ons vanavond uw naam geleend, Ki Dikara, maar laten we zien of het plezier mij tot aan het ochtengluren onder uw dak weet te houden.’

Ki Dikara stelde het wel op prijs dat Tjebolang zo vrijmoedig was geen blad voor de mond te nemen, want dat is een zeldzame zaak in dit ondermaanse. Zowel in het woud als in de stad schrijven de fatsoensregels voor dat men zijn gastheer altijd prijst om hem beter te kunnen bespotten als men eenmaal ver van hem is:

‘Alvorens het over plezier te hebben, mijn jongen, zou ik je eerst iets willen zeggen over de taak die in dit woud op mijn schouders rust, want als het plezier niet van ballast is voorzien, is het niet meer dan een zwerm eendagsvliegen die neerstort in de modderpoel waar de larven sluimeren.

Men noemt mij ten onrechte *meester van dit woud*, in het echt ben ik de dienaar ervan. Het is mijn plicht de houthakkers in te lichten over de te kappen bomen en over die waarvan het afhakken van één enkele tak een rampspoed zou afroepen over de dader van dit vergrijp en over de wereld waarin hij leeft. Ik adviseer over de kunst van het selecteren van teakhout dat geschikt is voor het bouwen van een huis of een moskee, over het jaargetij en het juiste ogenblik voor de kap.

Bij de geletterde mannen die hier soms onderdak voor de nacht vinden breng ik in herinnering dat het woord *babad* in ons mooie Javaans zowel *letterkunde* als *het woud ontginnen* betekent. Want moet je om een paleis te bouwen niet eerst de jungle uit de weg ruimen?

Zodra het paleis overeind staat ontwikkelen zich aan het hof de

koninklijke kronieken, de almanakken en de dichtbundels. De hofdichter weet dat elk van zijn verzen het opofferen van een boom heeft vereist. Vandaar dat hij ook zijn woorden telt en eerbiedig buigt alvorens een gedicht te schrijven.

Je moet dan ook weten, mijn jongen, dat over twee eeuwen de drie edele officieren der letteren van het paleis van Soerakarta Hadiningrat, voordat ze het grote gedicht van Java op schrift stellen, een diepe buiging zullen maken voor hun godin van de Schoonheid die troont op de witte lotus. Ze zullen haar smeken om elk van hun rijmen hemels te doen geuren en haar tempel te bouwen te midden van hun poëzie. Ze zullen tweehonderdduizend verzen schrijven, waarvan een kwart aan jou zullen zijn gewijd, waarna ze zich zullen terugtrekken in het gewelf der vergetelheid.’

Tjebolang stond versteld van de woorden van Ki Dikara. Zijn vrienden vroegen zich af of ook zij hun deel zouden hebben aan de glorie in het grote gedicht van Java. En vanwege welke gemene streken? Ki Dikara vervolgde:

‘Maar na deze drie nobele geletterden en een handjevol andere vermaarde dichters komt de tijd dat dichters niet meer diep zullen buigen. Deze en andere wouden zullen verdwijnen. *Babad* is dan niet meer de engel van de literatuur, maar de *djinn* van de verwoeste bossen.’

‘O meester Dikara, van wie heeft u deze profetie gekregen?’

‘Dat is een lang verhaal, mijn jongen, want dat komt uit het verste verleden. Die treffen we al aan bij de dichters van de Bharatajoedha. Maar in een paar welgekozen woorden kan ik je die wel vertellen, zonder je te vervelen. Luister maar.’

Zang 38

‘De grote oorlog der broedermoorden was zojuist ten einde gekomen met de overwinning van de Pandawa’s. Krishna, hun militaire raadsman, keerde terug naar het paleis van de *Nevelen der Liefde*, gehuld in zijn primordiale natuur, namelijk die van Vishnoe.

Maar een onfortuinlijk toeval stortte de wereld eens te meer in verwarring. Ook het dichtbevolkte, weergaloze eiland Java gaf zich over aan allerlei wreedheden, de roemruchte schoonheid ervan werd vertrappt gelijk het sprookjesbos na het vertrek van de leeuw.

Dit bedroevende schouwspel verdroot en ontstemde Vishnoe. Toen hij het niet meer kon aanzien, daalde hij weer neer op aarde, ditmaal in de gedaante van de vorst van Java, de grote koning Djajabaja, meester van het Recht en hoeder van de Wereld.¹

‘Eenieder die zijn lofzang zingt kust waarlijk de lotusvoeten van heer Shiwa’, zo wordt er gezegd van koning Djajabaja die een zo’n volkomenheid had bereikt dat hij in één lichaam twee goden droeg.

Het ontbrak hem alleen aan de heilige openbaring van de Koran die hij ontving bij monde van sultan Maolana zelf die met opzet uit Istanboel naar Java was gekomen om aan de koning het hoogst mysterieuze *Boek der Geheimenis* te openbaren.

Na zich tot de islam te hebben bekeerd, begaf koning Djajabaja zich op uitnodiging van de *derwisj* Ki Adjar Soebrata op een ochtend met zijn zoon naar de berg Pandan. De kluizenaar serveerde hun een banket met zeven ingrediënten: rollen gevulde kleefrijst, geelwortel, knoflookteentjes, bladkransen van de jasmijn, seroeni-bloesems, geparfumeerde rijstkegels en sandelhoutolie.

Bij het zien van de zeven ingrediënten die voor hem op tafel waren gezet, greep Djajabaja meteen zijn kris en stak die zonder omwegen in de borst van de asceet die ter plekke doodviel. Aan zijn stomverbaasde zoon legde Djajabaja uit dat die zeven gerechten de metafoor vormden van de Geheimenis die moest worden verzwegen. Omdat hij op symbolische wijze de Geheimenis had onthuld, verdiende Ki Adjar Soebrata de dood. Maar omdat hij de derwisj had gedood, was koning Djajabaja gedwongen om de Geheimenis publiekelijk te openbaren.

De Geheimenis is dat wat men sindsdien aanduidt met de *profetie van Djajabaja*. Deze profetie somt de zeven tijden op die elkaar op het eiland Java zullen opvolgen tot aan het tijdperk der duisternis. Daarna komt

1 Javaanse koning die regeerde van 1135 tot 1157. Hem wordt de profetie toegedicht over de zeven tijdperken van de kosmische cyclus, de *profetie van Djajabaja*.

Kertajoega, het tijdperk van de hervonden harmonie en de heerschappij van de Koning der Rechtvaardigheid die door de profetie *Wairotjana* wordt genoemd, de witte boeddha van het oneindige Licht van wie het panoramische visioen **het middelpunt vernietigt**.¹

Het eerste heet *Kalis-wara*, het tijdperk van de schepping der klanken. Deze periode duurt zevenhonderd zonnejaren, oftewel zevenhonderdtwintig maanjaren. Dit tijdperk is vol vreemde geluiden. Het bewustzijn van de wereld is weids, men hoort vaak donder, kabaal, angsten, duisternis, het gerommel van orkanen en bliksem.

‘O meester Dikara, en in welk tijdperk bevinden wij ons dan nu?’

‘Raad eens!’

‘Het verhaal gaat dat aan het tijdperk van duisternis er een van waanzin voorafgaat **tenzij die twee tijdperken slechts een en dezelfde zijn**.’

En daar hief Tjebolang een lied aan op de wijs van *Asmarandana*²:

Als die tijden komen

Zullen afgunstige mensen eruit zien als vrome harten

Vrome harten zullen lijken op afgunstige mensen

Juiste dingen zullen verkeerd worden

Hoogstaande lieden zullen laaghartig worden

Rijken zullen arm worden

Armen zullen er rijk uitzien

De koning zal als een slaaf worden behandeld

Slaven zullen zich als koning gedragen

Mannen zullen als vrouwen worden bemind

Vrouwen zullen als mannen beminnen

Er zullen veel tekenen zijn

Wanneer deze waanzinnige tijden komen.

Ki Dikara bewonderde in stilte de stem van Tjebolang die zowel krachtig en hooggestemd was, zoals de stem van zangeressen die oef-

1 Boeddha van het oneindige Licht.

2 Een van de twintig metrische structuren gecodificeerd in het Boek van Tjentini, de populaire betekenis ervan is dodelijk verliefd zijn.

nen met het gezicht naar zee om telkens een paar octaven boven de branding uit te komen. Zonder zijn bewondering te verraden, zei hij tegen hem:

‘Mijn jongen, ik heb hier klankkasten voor twee tamboerijnen gemaakt uit nangkahout, een kleine en een grote. Er hoeven alleen nog maar de huiden van een muntjak overheen te worden gespannen. Omdat we de regentijd achter de rug hebben, zullen de huiden uiterlijk over een dag of vier droog zijn. Dan zal ik je die twee tamboerijnen cadeau doen. Mogen ze je op je zwerftocht bijstaan in je verlangen de wereld te bekoren. Zo zullen je vrienden en jij je nooit zorgen hoeven te maken om onderdak en eten.’

‘O meester Dikara! U bent mijn verlangen vóór. Zo ALLAH het wil, zal ik deze twee tamboerijnen met me meedragen op de paden van de vrolijke wetenschap. En al zou ik nog een maand langer moeten wachten totdat die twee muntjakhuiden droog zijn, dan zou dat alleen maar een welverdiend vagevuur zijn.’

Zang 39

Tjebolang en zijn vrienden bivakkeerden vijf dagen in de hut van de meester van het woud. Ki Dikara legde de vier vormen uit van Javaanse huizen en voor elk ervan de architectuur van de draagconstructie. Op de vijfde dag werden de muntjakhuiden op de twee tamboerijnen gespannen. Ki Dikara nodigde Tjebolang uit om ze diezelfde avond nog uit te proberen.

Weldra weerklonken de tamboerijnen. Al trillend verspreidden de huiden wilde geuren en het leek wel of talloze spoken, kobolden, *toe-joels*,¹ *potjols*² en andere *genii* van de nacht uit het wildrijke woud te voorschijn kwamen en menselijke gedaanten aannamen, terwijl ze de ladder van de hut van de meester van het woud opklommen.

1 Kwelgeesten.

2 Een van de vele vormen die Javaanse spoken kunnen aannemen.

De ene bracht vruchten mee, de ander vers getapt palmsap of een gedroogd stuk hertenvlees. Tjebolang sloeg op de grote tamboer, Noerwitri op de kleine in een gestaag ritme dat de stem van Tjebolang meevoerde tot een meeslepende harmonie. Zo zong hij:

*Elke dag overpeins ik de verschrikkelijke beking
van de liefde in mijn lijf.*

*Het enige wat me interesseert is huilen
en mezelf te overdenken.*

Ik bereken elk van mijn daden.

Waarom ben ik eigenlijk ter wereld gekomen?

Mijn gedachten zijn als een droom.

Mijn aanblik is door jouw aanblik verdwenen.

Mijn gebaren zijn die van jou,

ik kan er niet aan ontsnappen,

zelfs als ze ons vermengen in het vuur dat niemand spaart.

Tooi me zoals je wenst, ik ben van jou.

Mijn kleinste haartje: het is ook jouw bezit.

*Zo Je Almachtig bent, laat Je schranderheid
dan onze coïtus doordringen.*

Mijn gehoor is onder jouw tong teloor gegaan.

Mijn smaakzin is onder jouw vingers gesmolten.

Hoe hoger je stijgt, valt of afdrijft,

des te minder behoort mijn hart me toe.

Gelijk een hoopje vuilnis aan het oppervlak van het water,

is mijn beweging slechts die van zijn stroom.

De golf komt op en gaat onder in zee.

Dat zijn niet twee wezens: alleen maar zee.

Ja, de wereld zoals je hem ziet is een illusie.

Lichaam der Waarheid waarop ik zo ben verliefd.

Ik smee je, maak van mij je illusionist.

Laat onze lichamen in elkaar opgaan!

Laat de Waarheid ons worden onthuld!

Tjebolang en zijn vrienden speelden de hele nacht op de tamboerijn. De hanen maanden de onbezonnen dag weer op aarde terug te keren. De pauwen paradeerden tussen de pijlers van de hut en slaakten geërgd gekoer:

‘Kom, Tjebolang! Nu ben je lang genoeg in dit woud geweest, het leven wacht op je, daar om de hoek.’

Zang 40

En zo vervolgden Tjebolang en zijn vrienden hun zwerftocht met twee tamboerijnen als enige bagage. Ze gingen verder in tegengestelde richting van de moesson, onder hun voetstappen verzaakten de sawah's hun galante groen en tekenden hun gulden schoven zich af tegen een zwarte hemel vol onweer. Kinderen lieten hun vliegers op in geogste velden boven rokende stompen.

Ze kwamen spoedig aan op de berg Tembajat waar een kleine stenen moskee stond. De koepel ervan, ofschoon bescheiden, was zo glanzend dat de zeven klimaten op aarde en de zeven wallen van de hemel er zich beurtelings in weerspiegelden, zó, dat elke man of vrouw die ervoor kwam staan daarin de kleur van zijn of haar ziel kon lezen.

Tjebolang en zijn vrienden werden op de veranda verwelkomd door twee muezzins, Modin en Bodin, die hen meteen voorstelden om hen mee te nemen naar het graf van soenan Bajat, de beschermheilige van de berg. Tjebolang was erg ingenomen met dit voorstel: ‘Als jullie het goed vinden, zal ik deze gelegenheid te baat nemen om de nobele overledene te vragen mijn zwerftocht te zegenen.’

Na het gebed bij het vallen van de nacht legde Modin de wierook klaar en liepen ze allemaal in ganzenpas over de zwarte berg tot aan het graf in kwestie. Tjebolang knielde neer, drukte zijn voorhoofd op de grafsteen en sprak de rituele begroeting uit:

‘Vrede zij met u!’ En zowaar, daar antwoordde een diepe stem:

‘En vrede ook met jou!’

En iedereen had het gehoord.

Terug in de moskee rolden Modin en Bodin de matten uit en zetten er olielampen, maïsbladeren en tabak op neer, een stuk wierookhars met honingzoete geur zo groot als een aleuritesnoot, een inkeepmes en een kruik water.

‘Kom, laten we roken en drinken op het grote geluk!’

De gasten scheurden de maïsbladen af, sneden ze bij met het mes en rolden de tabak met wierook vermengd in de bladeren. De dorstigen tilden de kruik op en goten het water in hun keel, als om hun spijsverteringskanaal met één plens schoon te spoelen van slechte geuren. Bodin ondervroeg Tjebolang over de stem die zojuist op het graf zijn groet had beantwoord:

‘Zolang als Modin en ik al op dit graf toezicht houden, hebben we nog nooit een dergelijk wonder meegemaakt. Ben jij daarvan wellicht de gelukkige oorzaak?’

‘Oh! Dat was alleen maar de echo van mijn eigen stem die me tot de orde riep:

Tjebolang, mijn jongen, er is geen andere Stem dan de Mijne. Ik was een verborgen klank en ik wilde mezelf horen, vandaar dat ik de mens heb gemaakt om in hem te weerklinken.

Modin en Bodin maakten een buiging voor de grandeur van dit woord. Tjebolang verzocht hen op zijn beurt om het levensverhaal van soenan Bajat te vertellen om niet als een onwetende dwaas te hoeven sterfen als de dood hem mocht treffen vóór het gloren van de ochtend.

Modin en Bodin legden zoveel ijver aan de dag in hun verhaal dat toen het uur van het gebed bij zonsopgang was aangebroken ze geen stem meer over hadden. Ze beperkten zich tot het slaan op de trommel voor de oproep terwijl Jan en alleman afdaalde naar de rivier om zijn behoefte en de rituele wassingen te doen.

Tjebolang viel in voor de muezzin; zijn gedragen ademtucht doorbrak de transparantie van de bedauwde berg en stroomde tot aan de woonstee van de vorst van Tembajat in persoon. Die beval dat men zonder dralen de man naar hem toe zou brengen die zich achter deze mezzosopraan verborg.

Dit waren de zoete woorden die de vorst tot Tjebolang sprak:

‘Vanavond is het mijn verjaardag. Omdat de voorzienigheid je tot me heeft gevoerd, tezamen met je vier minnstreel-vrienden en je twee tamboerijnen hier, draag ik je op om de feestelijkheden van vannacht te organiseren. Kijk niet op geld en wees niet bang oneerbiedig te zijn.’

Zang 41

Zo gezegd zo gedaan. Met een handgebaar zette Tjebolang zijn vrienden aan het werk en zij spanden tussen de poort van de binnenplaats, de veranda van de moskee en het ceremoniële paviljoen een aantal koorden op navelhoogte waaraan ze kokos-, aleurites- en arekanoten ophingen.

Op het afgesproken tijdstip ging de vorst van Tembajat onder het paviljoen zitten terwijl de oeléma's rechts en links plaatsnamen en de vrouwen op de eerste rijen overeenkomstig de geldende normen.

Saloka kwam het toneel op en droeg een vuurpot in zijn handen waaruit hij as strooide in een lijn langs de noordzijde van het paleis van de koning, op steenworp afstand van de moskee. Vervolgens pakte hij een korf van arekablaaren gevuld met waterwinde, sperzieboonblad en zoete aardappels en spreidde de inhoud ervan uit op de grond rond de aslijn. Hij plaatste de vuurpot in het midden en zodra alles was geïnstalleerd weerklonk de tamboerijn.

Het gezang opende met de rijmen van de overleden dichter:

*De zon zinkt in de aarde,
Onder de schaduw zwerft de mens.
Wie tilt de sluier van de maan op?
Wie laat de sterren dan draaien?
Spelenderwijs wentelt de planeet
Jaren komen en gaan gezwind.*

Het lied eindigde met een gongslag. Tjebolang bad om de oneindige wetenschap van ALLAH. En zie, de grond lichtte op als het glanzende water van een meer. In het midden van het meer verscheen een eiland, duizenden vissen en een bootje.

Een stokoude grijsaard klom in het bootje, steunend op een bamboestok. De vissen spartelden, sprongen, vlogen en vielen weer terug uit de lucht als een regen van as op de juichende menigte die vocht om ze op te rapen.

De vissen vervaagden, het bootje zonk. De grijsaard zwom buiten adem naar de oever. Hij zeeg ineens aan de voet van het eiland zonder nog te bewegen. De toeschouwers huilden ontroerd:

‘Arme man! Als hij maar niet dood is!’

Toen verscheen een jonge vrouw ten tonele, even stralend van schoonheid als Dewi Prabasini bij haar afdaling uit het paradijs. Dorstig ging zij aan de waterkant zitten en waste haar maangelaat. De toeschouwers werden overweldigd door haar schoonheid en putten zich uit in gissingen:

‘Is dit een stadssletje of een plattelandshoortje? Wanneer is ze hier aangekomen en waarom wist niemand daar iets van? Is ze soms een fantasma? Of misschien een echt spook? Ze ziet er zo bleek uit, maar ze hoeft alleen maar met haar oogleden te knipperen of ze zet mijn hart in vuur en vlam.’

Toen verscheen er een schepsel zo afzichtelijk dat iedereen betwijfelde dat ALLAH zo iets kon hebben geschapen. Het was een kale dwerg met een huid als een oude citroen. Zijn tanden stonden scheef, hij had een platte neus, een vooruitstekend voorhoofd, gekreukelde oren, diepliggende ogen, een uitspringende kin, een korte nek, miezerige schouder-tjes, een gebochelde rug, een omhoogstaand achterwerk, kromme voeten, uiteenwijkende ribben, een dikke buik met een hard, rood uitstulpsel bij zijn navel. Hij sprak stotterend en was nauwelijks te verstaan.

Hij was ongetwijfeld de koning der lelijkheid.

De dwerg kwam dichterbij en verklaarde zijn liefde aan de jonge vrouw die verschrikt het hazenpad koos. Wie zou dat niet hebben gedaan? De dwerg achtervolgde haar. Ze ontglipte hem door in het meer te duiken. Omdat de dwerg niet kon zwemmen, bleef hij op de oever op haar zitten wachten en viel in slaap.

Zijn gesnurk maakte de grijsaard wakker die eerst nog voor dood werd aangezien. Hij zwom de jonge vrouw te hulp die bewegingloos op het water dreef en bracht haar aan de kant. Ontroerd door haar schoonheid herkreeg hij zijn voorkomen van jongeman en kuste haar lippen die zich voor hem openden als een *mangostan*.¹

Alle oelema's, weduwnaars, polygaam of vrijgezel die daar op een rijtje zaten waren er als de kippen bij, ze kreunden, schraapten hun keel en floten. Ze friemeldten aan de kralen van hun rozenkrans om de listen van Satan te verjagen zoals een slagersjongen de vliegen van het vlees jaagt.

Maar de huivering der liefde had zich al van hun lijf meester gemaakt, ze omklemden hun penis en en keken hoe die in hun handen opzwol tot een soeverein creatuur. Het sperma spoot te voorschijn en besproeide de eerste rijen. Een regen van verwensingen daalde daarna op hen neer.

Vrouwen in de overgang en jonge willige meisjes voelden hun gedachten op de loop gaan en hun tepels hard worden. Ze voelden hun vulva en die van hun buurvrouwen waarvan de schaamlippen vochtig werden en in beweging kwamen als de mond van een of andere reuzin:

‘Denk je dat ze mijn sarong zullen aanvreten?’

‘Het zou wat! Die is al gescheurd.’

Sommige vrouwen stonden op, bedwelmd en verward, en zochten een plek om onbespied hun middelvinger diep in hun kletsnatte gleuf te steken. Het plopte en sopte en ze lieten zich in katzwijn op het lijf van andere hitsige vrouwen vallen.

Onder het ceremoniële paviljoen ondervroeg vorst Tembajat Modin en Bodin op verfijsde toon:

‘Zeg me eens, die schone jongeling die net een grijsaard was, die mooie vrouw en die lelijke dwerg, wie zijn dat eigenlijk?’

‘De jongeling wordt door Noerwitri gedanst, de mooie vrouw is niemand anders dan de stoutmoedige Tjebolang en wat de lelijke dwerg betreft, dat is Saloka. Maar kijk, Sire, hij wordt wakker!’

1 Zeldzame, tropische vrucht met zuurzoet smakend vlees.

En inderdaad, de dwerg, gek van jaloezie, sprong bovenop zijn rivaal en begon genadeloos met hem te vechten. De beeldschone jongeling wreef zijn handen tegen elkaar en liet daaruit een reusachtige vleermuis vliegen waarvan de fladderende vleugels een regen van vuur spuwden. De vleermuis vloog de dwerg achterna die zijn hoofd in de aarde begroef. De vleermuis beet zich vast in zijn dikke achterwerk om beter zijn kont te kunnen likken. De dwerg brulde van de pijn en wierp zichzelf in het meer dat vlam vatte. En het vuur verbreidde zich. Op een afstand kon men zien hoe de vlammen de nok van het paleis van de vorst in brand zetten.

De nieuwsgierige menigte deinsde terug en verspreidde zich onopvallend. Nog maar een handjevol toeschouwers werd geboeid door de dans der minnaars.

Het vuur bestookte al snel de opbouw van bamboe. Een gedruis steeg nu op van de binnenplaats, de laatste nieuwsgierigen maakten zich wankelend uit de voeten. En met hen verdween elk spoor van vuur. Alles werd weer zoals voorheen.

De tamboerijn weerklonk en stopte toen. Er werden verzen uit de Koran gezongen ter ere van ALLAH en zijn profeet. Het gebed werd driemaal herhaald. De dansers trokken zich terug en gingen de grot van het mysterie binnen.

Zang 42

Na zich te hebben omgekleed, gingen Tjebolang en Noerwitri terug naar de slaapzaal van de koranschool. Toen ze de deur opendeden, waren ze heel verbaasd daar twee leuke meisjes aan te treffen die net deden alsof ze op hun bed lagen te slapen.

Het ene meisje lag een beetje schuin met een losse lendendoek waarvan de twee op de stof geschilderde pauwen het zwarte water onderuit haar vulva dronken. Het andere meisje lag op haar rug, met haar twee borsten als twee verleidelijke schelpdieren op de gulden schaal van haar lichaam uitgesteld. De vlam van de lamp tekende op hun lippen de glimlach af van de volle maan op de uitkijk.

Tjebolang zei: ‘Wat denk je ervan, broeder? We riskeren verliefd te worden, maar is dat zo’n groot gevaar? Kom, laten we ze zachtjes in hun slaap tot ons nemen. Ik laat het meisje met de gouden borsten aan jou over, ik neem die met de gitzwarte put. Daarna wisselen we.’

De twee meisjes rilden en voelden dat hun verwachting spoedig zou worden vervuld. De beide jongens trokken hun kleren uit, Noerwitri vleide de tepels van zijn gladde bovenlijf op de glanzende borsten van het jonge meisje in een dubbele melkkus. Tjebolang trok met het puntje van zijn tong een vuurcirkel rond de vulva van het andere meisje. Ze deden ze heel verbaasd:

‘Wacht even, wat is hier aan de hand? Oh! Laten we even gaan zitten, mijn mond brandt van verlangen om pinangnoot te kauwen!’

En daar zaten ze dan, twee leuke meisjes, allebei met een jongen schuin tussen hun benen. Ze kauwden, en met gesloten ogen wiegden ze op de heupbewegingen van de jongens om in harmonie te zijn met de blinde afdaling van de fallus in de vaginale afgrond.

Tjebolang en Noerwitri absorbeerden het plezier van de meisjes die als twee mooie zeesponzen al snel het naar bloemen geurende zaad opzogen. Ze slepen opnieuw hun stijve met de puntige elegantie die is voorbehouden aan de *toekangs* van de *Ronde van Java*. Ze verwisselden van plaats en van meisje en bedreven de liefde tot aan het eind van de nacht.

Bij het gloren van de dageraad verloren zij zich voor de laatste keer in de bevallige meisjeslijven en slopen daarna stiekem naar buiten. Ze gingen naar de put om hun hoofd en hun geslachtsdeel te wassen en hun rituele wassingen te doen. Ze spraken het gebed bij zonsopgang uit op de veranda van de koranschool.

Tjebolang maakte zijn opwachting bij de vorst om afscheid van hem te nemen:

‘Sire, hier komt de dageraad, ik zou mijn weg willen vervolgen.’

De vorst knikte en zei toen heel zacht en langzaam:

‘Ik kan je maar één raad geven: geef je schoonheid over aan ALLAH.’

Zang 43

Als er op deze aarde rovers zonder struiken bestaan, dan staat daar tegenover dat er geen struiken zonder rovers bestaan. En als je over de duivel praat, dan trap je hem op zijn staart.

Op weg naar Ngawi, in een streek met lage heuvels en dungezaaide, verschrompelde boompjes vielen bandieten Tjebolang en zijn vrienden aan. Ze waren gewapend met zeisen en lange messen die werden gepareerd met een nog schrikwekkender wapen, goochelkunst.

Op een teken van Tjebolang haalde Saloka een kokosnoot uit zijn schoudertas die hij met de zijkant van zijn hand in tweeën spleet en toverde er een schitterende jonge vrouw uit te voorschijn. De schurken wierpen zich op haar en ze vergaten Tjebolang en zijn vrienden die rustig hun weg vervolgden.

Achter hen brachten de struikrovers hun stijve geslachtsdeel in stelling om ruw over haar heen te tuimelen, maar de jonge vrouw nam haar oorspronkelijk gedaante van kokosnoot weer aan. Ze zwoeren, een beetje aan de late kant, dat ze zich geen tweede keer bij de neus zouden laten nemen.

Tjebolang vond deze truc zo leuk dat hij besloot om zich als vrouw te verkleeden en de volgende gelegenheid, zichzelf als prooi aan de schurken aan te bieden. Hij wikkelde zijn middel in een strakke *sarong*¹ die hem dwong met kleine pasjes te lopen en flink met zijn heupen te wiegen, hij versierde zijn oren met hibiscus- en frangipanibloesems, bedekte zijn hoofd met een groene sluier en simuleerde borstjes.

Zo uitgedost ging hij het prinsdom Ngawi binnen waarvan het centrale plein zo uitgestrekt en naargeestig was dat de ogen van Tjebolang troebel werden van tranen. De ommuurde waringins waren er zo mierzerig dat men ze uit de verte voor struiken aanzag. Spichtige schapen met een door luizen aangetaste vacht stonden in het stof te piekeren over de dag van hun slacht. De woningen waren net zo armzalig en miserabel als de bomen.

1 Lendendoek van katoen.

De enige woning die zich onderscheidde was een *joglo*-huis,¹ geheel in teakhout opgetrokken aan de oever van de rivier waaruit de klanken van een gamelan klonken, het was dan ook dat huis waar Tjebolang en zijn vrienden naartoe liepen.

Het was de woning van een jonge en mooie weduwe. De mensen noemden haar mevrouw de Proconsul, want haar echtgenoot was de meest invloedrijke man uit de streek geweest – een *kopstuk*, zeiden zowel de rechtvaardigen als de ongelovigen van hem. Mevrouw de Proconsul gaf die avond een *selamatan*² gevolgd door een marionettenvoorstelling ter gelegenheid van de duizendste dag sinds de dood van haar dierbare man.

Tjebolang stelde zich aan de weduwe voor onder de naam Siti Soewadi, zangeres van levensliederen, vergezeld van haar vier broers, goochelaars en troubadours. Mevrouw de Proconsul stelde voor dat ze voor de maaltijd even zouden gaan rusten en bood Siti Soewadi haar eigen kamer aan terwijl de vier jongens naar het paviljoen voor de mannelijke gasten werden gebracht.

Gelegen onder de vier hoofdzuilen van het huis was de kamer van de jonge weduwe een schaduwrijke en frisse plek. Een olielamp wierp licht op een tweetal houten beeldjes, een vrouw met een hoofdtooi in de vorm van een lotus en een man met halssnoeren van goud en paarlemoer op zijn naakte bovenlijf.

Aan hun voeten stonden een wierookvat, twee spuwbakjes, twee aarden kruiken, kommen met drie kleuren rijst en bronzen kelken gevuld met bloemblaadjes. In het midden van de kamer stond een hemelbed met panelen zo kunstig bewerkt dat Tjebolang daar niet op had durven gaan liggen als mevrouw de Proconsul hem daartoe niet hartelijk had uitgenodigd.

1 Vorm van het dak van Javaanse huizen, bestemd voor de adel en hoge ambtenaren.

2 gastmaal.

Zang 44

Tjebolang sliep zo lang dat hij bij het ontwaken dacht betoverd te zijn geweest. Het rumoer van een uitgelaten menigte deed zijn oren suizen. De olielamp was uitgegaan, de duisternis slokte zijn eigen lichaam op en al bewoog hij zijn handen voor zijn ogen, hij kon er niet de minste omtrek van ontwaren. Hij stond op en liep naar het straatje licht tussen de twee deurvleugels om na te gaan of al zijn ledematen er nog wel aan zaten.

Door de kier zag hij de tovenaars zitten in de zee van zijn kleurige marionetten. Hij projecteerde op het laken van het scherm de schim van de levensboom waarvan de monumentale poorten opengaan op de chaos van het heelal. Dat was het tijdstip waarop Semar, de misvormde wijze clown, op het punt stond om op het wereldtoneel te verschijnen. Tjebolang zei bij zichzelf dat hij vast heel lang had geslapen.

De wajangspeler schreeuwde:

‘Pas op: de wind van Semar!’ Een rilling ging door het scherm, iedereen in de menigte wist dat Semar met zijn *kentoet* de hemel op het hoofd kon laten vallen van iedereen die de lelijkheid op aarde bedierf want de lelijkheid geeft licht aan de schoonheid zoals de nacht licht geeft aan de dag en de vrouw aan de man.

Maar kijk, daar ging de dubbele deur open en kwam mevrouw de Proconsul binnen met een dienblad vol hapjes in haar handen:

‘Soewadi, mijn schone, het duister heeft je vast eetlust gegeven!’

En terwijl ze de olielamp weer aanstak, vroeg Tjebolang haar met hoge stem:

‘Vertelt u me eens, mevrouw de Proconsul, wie zijn die twee beeldjes die in de lotushouding voor de twee kwispedoors zitten?’

‘Dat is *Dewi Sri*, de godin van de rijstvelden en haar partner Sadono.¹ Ze zijn aan de voet van het huwelijksbed neergezet waarin mijn echtgenoot en ik tijdens onze huwelijksnacht sliepen. Daarna werd traditioneel de klamboe dichtgetrokken en het geparfumeerde kamer-

1 Naam van Indiase oorsprong, godin van de vruchtbaarheid op Java. De mythe vertelt dat haar lichaam werd geofferd en dat elk lichaamsdeel uit de aarde een plant deed oprijzen, waaronder rijst.

scherm voor de twee geliefden geschoven. Helaas! Van liefde was er geen sprake.’

‘Hoe kwam dat?’

‘Soewadi, lieverd, als vrouwen onder elkaar kan ik je deze ontboezeming wel doen, je moet weten dat ik een zogenaamde maagdelijke weduwe ben. Die eerste nacht was mijn man nog niet binnengedrongen toen hij al klaar kwam. Tot aan de ochtend staarde ik naar zijn penis die erbij hing als een muisje met het kopje omlaag. En zo ging het nacht op nacht tot hij op een dag tegen me zei:

‘Liefje van me, het noodlot wil dat ik je geen genot kan schenken. Ik heb op oneigenlijke wijze zoveel geld vergaard dat ik in de regio en daarbuiten een *kopstuk* wordt genoemd. Welnu, met al het geld van de wereld kan ik nog geen greintje manlijkheid kopen. Ik laat dus al mijn have en goed bij je achter en sluit me aan bij een gezelschap van *reog*-dansers in Ponorogo.¹ Laat op dit bed gerust net zoveel minnaars klimmen als je maar wenst, op voorwaarde dat jullie gedartel geen ruchtbaarheid krijgt in de stad. Je naam staat op het spel. De mijne zal vanaf morgen voorgoed zijn uitgewist.’

De volgende dag vertrok mijn man naar Ponorogo. Ik zou hem nooit meer levend terugzien. Er is mij verteld dat er tijdens een extatische dans een *djinn* op een zeepaard met de snelheid van het licht door zijn lichaam schoot en hem heeft geveld.²

Tjebolang boog een ogenblik in stilte en klom toen met zijn stem op naar de hoogste frequentie om beter de waakzaamheid van de jonge en o zo mooie weduwe om de tuin te leiden:

‘Mevrouw de Proconsul, mag ik u, als vrouwen onder elkaar, vragen hoeveel mannen er sindsdien op het bed hebben gelegen waar ik zojuist als een roos heb geslapen?’

1 Extatische dans uit Ponorogo op Midden-Java, uitgevoerd door mannen met magische krachten die zich seksuele relaties met vrouwen ontzeggen.

2 Engelen zijn lichtwezens, djinns komen uit een rookloze vlam van vuur. In *Aladdin en de wonderlamp* is de djinn de dienaar van de eigenaar van de wonderlamp.

De geest van de djinn neemt 't wezen in bezit in een bezetenheid van demonische aard. Satan, in de gedaante van Iblies, Sjhaitan, de Duivel of Lucifer is een djinn en verantwoordelijk voor de val van Adam en Eva. Satan fluistert in via het hart, de ziel is van de ENE.

‘Of je het nu gelooft of niet, schone Soewadi: niet een! Ik heb geleerd alleen maar vrouwen te liefkozen.’

‘In dat geval zal ik de eerste zijn!’

Op deze woorden gooide Tjebolang zijn sluier af, ontblootte zijn borstkas, opende zijn sarong en toonde zijn mahoniehouten erectie. De vrouw kwam er langzaam op af om hem met haar ogen te temmen: ‘Ik heb nog nooit zoiets moois gezien’ stamelde ze. Tjebolang sloot de klamboe en schoof er het geparfumeerde kamerscherm voor, op het lied van de dronken minnaars die in een put zijn gevallen:

*Op haar borsten blauwe paddestoelen
Verwelkte bloemen in haar haar
Zijn erectie als de steel van een schep
Op de bodem van de hartstochtelijke grot.*

*Laat de doordringende gong van het schimmenspel
Hun lijven in elkaar doen opgaan
Laat de tijding van verstommende verrukking
Zich verspreiden over de grenzen van de nacht.*

Zang 45

Bij het kraaien van de eerste haan kroop Tjebolang van onder de klamboe. Ongerust vroeg de jonge weduwe hem: ‘Waar ga je naartoe?’

‘Naar Ponorogo’

‘Jij ook al! Maar waarom?’

‘Ik ben benieuwd om de vrolijke inborst van de reogdancers te leren kennen. Het was zo treurig hoe u mij over hen heeft gesproken.’

‘Mooie Soewadi van me! Je bent alles wat ik niet ben. Vanacht, in jouw lichaam, heb ik de andere helft van de wereld leren kennen. Je vertrek zal van mij een vrouw maken die aan flarden is gescheurd door deze kennis... Doe mij een plezier voordat je weggaat en luister naar het verhaal van Ki Ageng Koetoe, de opstandige dichter die de reog heeft uitgevonden.’

‘Ik luister naar u’, en Tjebolang klom gehoorzaam weer op het bed.

Zang 46

‘Aan het hof van de laatste vorst van Madjapahit bevond zich een vermaarde dichter die de *Zon van de Wereld* werd genoemd. Hij was er getuige van hoe koning Brawidjaja meer en meer zijn gezag verloor en de belangrijkste zaken van het koninkrijk overliet aan zijn invloedrijke Chinese minnares die de *religie der overgave* aanhing. Deze Chinese oefende zo’n invloed uit over de monarch dat deze op zijn beurt de islam ging omarmen, hoewel de staatsgodsdienst het Shiwaïtische boeddhisme was.

De dichter vervloekte tot driemaal toe zijn koning, gaf zijn adellijke titels terug, verbrandde zijn hofgedichten, nam de naam Ki Ageng Koetoe aan en verliet het paleis in de richting van Wengker.

Daar stichtte hij een school waar vechtkunsten, de kennis van onkwetsbaarheid en de kijk van het derde oog werden onderwezen met de heimelijke bedoeling om de verspreiding van de islam op het eiland Java tegen te gaan. Hij noemde deze school *Pono Rogo*, de *Intelligentie* van de vorm of de *Extase* van het lichaam.

Zijn leerlingen werden onderworpen aan strenge ascese. Het was hun verboden seksuele omgang met vrouwen te hebben onder het dreigement dat ze op het ogenblik van de geslachtsgemeenschap elke bovennatuurlijke kracht verloren. Als compensatie adopteerden ze allemaal een jonge zogenaamde *gemblak*.¹ Degenen met de beste prestaties onder hen kregen van hun meester de titel van *warok*.²

Ki Ageng Koetoe creëerde een satirische dans vergezeld van een mengmoes van bewegingen die hij *reog* noemde en waarvan hij zijn meest machtige instrument maakte in zijn propaganda tegen de heerschappij van Madjapahit. Een warok droeg het masker van een tijgerkop waarop een pauw paradeerde. De tijger stelde koning Brawidjaja voor van wie elk gebaar en elke gedachte inmiddels werden beheerst door zijn Chinese geliefde, de pauw.

1 Elegante danser en zanger in meisjeskleren.

2 Reogdanser.

Op de schouders van de danser bereed een elegante jongen een paard van stro dat het wangedrag van het leger van Madjapahit, beroofd van zijn aanvoerder, nabootste. Ki Ageng Koetoe zelf droeg parmantig het rode masker van de clowneske dichter en danste rond de tijger met kinderlijke en acrobatische bewegingen om het koninklijk gezag belachelijk te maken.

De warok dansten de reog van dorp tot dorp. Het masker van de tijger overheerst door de arrogantie van de pauw werd zo populair dat koning Brawidjaja opdracht gaf om Ki Ageng Koetoe en zijn leerlingen ter dood te brengen.

De warok die aan de slachting ontsnapten verborgen zich in het diepst van het woud. In een laatste demonstratie van zijn krachten bereikte de opstandige dichter moeksa¹ en verdween met lichaam en ziel.’

Zang 47

Toen mevrouw de Proconsul klaar was met het verhaal van de reog-dichter, was er al een nieuwe nacht onder de dubbele deur van de kamer gekropen. De erectie van Tjebolang brandde als een fakkel van hars, hij wierp licht op de zwarte schaaamstreek van de jonge weduwe waaruit een sap druppelde dat zoeter was dan de honing van opium. Tjebolang laafde zich er voortdurend aan.

Toen hij zich voor het ochtendgloren uit de voeten wilde maken om naar Ponorogo te gaan, hield mevrouw de Proconsul hem tegen met een nieuw verhaal, en daarna nog een, dag in nacht uit, steeds zonderlinger. Het woord zette het lichaam in vuur en vlam, het lichaam dronk het woord en probeerde terug te keren tot de bron in een eeuwig zwemmen.

Door de laatste hand te leggen aan deze zangen, was prins Anom Amengkoenagara in kopje onder gegaan in zijn duik in de woorden en was niet meer in staat bij eb de nobele bezieling van het grote gedicht van Java terug te vinden.

1 In het leven sterven, leven in de dood, de bevrijding.

De wellevende maar de stevige tusenkomst van de drie hofdichters was nodig om Tjebolang los te weken van het liefdesbed van het saai prinsdom Ngawi en hem onder veilig toezicht en verheven rijm te begeleiden naar het roemruchte en niet al te zuivere Ponorogo.

Zang 48

Tjebolang kwam aan in Ponorogo op het uur waarop de vrouwen van de stad in de moskee bijeenkomen om tot ALLAH te bidden dat hij hun echtgenoot zou terugbrengen naar het echtelijk bed. Talrijk waren de mannen uit Ponorogo die de heupen van hun vrouwen, hoe lieflijk dan ook, in de steek hadden gelaten om zich bij de gemeenschap der warok aan te sluiten.

Elke dag kreeg de reogdans er een nieuwe aanhanger bij en elke dag na het gebed discussieerden de vrouwen onderling om er achter te komen of dit nu een geslachtsziekte, een straf van God of een valstrik van Satan was.

Een van de vrouwen bood aan om Tjebolang naar de verblijfplaats van de warok te brengen in de hoop daar een glimp van haar echtgenoot op te vangen voordat zijn vermomming voor het nachtelijke dansen hem onherkenbaar maakte.

De dansers wedijverden met elkaar wie de meest onwaarschijnlijke hoofdtooi kon maken. Tjebolang en Noerwitri prezen hun onwijze smaak en de magische handen aan de man, zodat de *warok* hen vroegen de hoofden van jongelingen of dik besnorde mannen te verleiden. Tjebolang en Noerwitri leefden zich naar hartenlust uit. Ze zetten hoge haarwrongen op in de vorm van een vulkaan en andere zo plat als een rijstzeef, vlochten haardossen afgewisseld met guirlandes van jasmijn, rozen en anjers voor een gevlamd effect, ze bonden de haarstrengen op en staken er een kam van schildpad ingelegd met edelstenen in. De platte haarwrongen werden op hun plaats gehouden door spelden met met lotussen, libellen of gouden vlinders. Bloesems van *frangipani* achter de oren omlijstten de haardracht.

Tjebolang en Noerwitri schoven aan de vingers van de warok ringen ingezet met juwelen met motieven van kakkerlakken en slangen, ze dosten hen uit in kebaja's van glanzende zijde en in lange sjaals met franje. Ze leerden hen welk woord ze moesten uitspreken bij een snel knippen met de ogen om op bevallige wijze de harten te vangen.

Tenslotte zei Tjebolang met zijn allerliefste stem:

‘Nu is het aan mij om les te krijgen! Hoe word je een vrouw, hoe word je een man en wat is het plezierigste? Kom, vertel me dat eens!’

De warok glimlachten:

‘Deze zaken leer je niet door woorden, maar het zal ons een waar genoegen zijn om jullie de bijbehorende gebaren te leren!’

Tjebolang fluisterde iets in het oor van Noerwitri die lachend instemde. Toen ging de deur van het onderkomen dicht.

Tjebolang zei:

‘Ik wacht op jullie instructies.’

Een besnorde warok beval hem zijn lendendoek te openen en pakte het geslachtsdeel van Tjebolang vast en streekte hem onder ontwapenend gebabbel. Tjebolang stond te kijken van de snelheid waarmee zijn penis in de welriekende handen van de warok stijf werd:

‘Ik heb van mijn leven nog nooit zo'n grote gezien!’

De warok bood hem zijn heupen aan zo soepel als zeemleer. Tjebolang liet zijn vinger over de lichtgeraakte bilnaad gaan om de oneffenheden en mogelijke plooiën te voelen en stak toen zijn stomverbaasde en doorbloede geslacht in het hol waar de onmacht van de tijger en de spottende tamboers van de reog weerklonken.

Ze neukten allemaal als katers en katjes, de warok waren duidelijk van alle markten thuis. Noerwitri liet zich nemen, terwijl hij nog stond na te hijgen. Tjebolang wilde dit ook:

‘Nu is het mijn beurt om de argeloze gastheer van jullie verlangens te zijn.’

De deur ging open. Alle warok schminkten zich, ze maakten hun wenkbrauwen en oogleden zwart, ze smeerden hun lijf in met saffraan, ze vijlden hun tanden en poetsten ze op met glanswater.

De warok kwamen naar voren op het toneel, hielden de pinangnoot in

hun rechterhand vast en waaiden zich koelte toe met hun linker. De jonge gemblak bestegen hun strooien paard. De bezorgde vrouwen haastten zich in de nacht om een glimp op te vangen van de tijgerkoning met pauwenkop. Was dat hun man?

Tjebolang maakte gebruik van de duisternis om Ponorogo te verlaten, maar het verhaal gaat dat ze zijn stem hoorden klinken op het tijdstip van het gebed bij zonsopgang tijdens de laatste opflikkering van de *reog*.

Zang 49

Het grote lied van Java kwam Tjebolang en zijn vier vrienden weer op het spoor op een stormachtige avond aan de oever van de Bengawan Solo-rivier bij het prinsdom Djoeroek. Ze stonden in de stortregen te wachten op het veer en de veerman die maar niet kwamen opdagen. De rivier was woelig.

De vulkaan Lawoe spiegelde zijn sombere massa in het zwarte water dat door de bliksem werd doorklieft. Tjebolang was opeens het zwerfen moe en had maar één verlangen, teruggaan naar zijn ouders in Sokajasa in de hoop vergeving van zijn vader en genade van ALLAH te krijgen. Maar de terugweg was voor hem afgesneden.

Hij liep door de kletsnatte nacht langs de steile oever totdat de eerste hut in zicht kwam. Het was een armzalig speelhol waar de veer mannen hun opbrengst van de dag opbrandden in zoete opium.

Tjebolang stond verbaasd over de aanwezigheid van drie *kjai*¹ in witte *djellaba's*² op deze frivole plek. Alle drie werden geheel en al in beslag genomen door een levendige woordentwist met een weerzinwekkend schepsel dat languit in de houding van een roker op een doorweekt matje lag.

Het was een verschrompeld en gebocheld mannetje, met een groezelig witte huid, het gezicht ontsierd door pokkerige puisten. Hij had

1 Titel voor *oelema's*, de wetsgeleerden in de islam.

2 Noord-Afrikaans gewaad met een capuchon, de Javanse versie is veelal kleurrijker.

weke en blauwe lippen, een vooruitstekende kwijlende mond, aangevreten oren en zijn door vliezen met elkaar verbonden tenen stulpten een etterende, stinkende substantie die deed denken aan duivendrek. Hij droeg een gescheurde tulband en had in zijn brede vrouwenceintuur maïsbladeren en *awar-awar*¹ gestoken en een tondelsteen. Na elke opmerking lurkte hij aan de opiumpijp van bamboe tussen zijn lippen die de glanzende vettigheid van het roodachtige schijnsel van de olielamp in de ogen van de drie kjai weerkaatste. Een van de kjai vroeg hem:

‘Er wordt van je gezegd dat je, als je er trek in hebt, varkensvlees eet als de kans zich voordoet. Ben je dan niet bang om te zondigen?’

‘Deze beweringen kloppen. Er is me zelfs pas hondenvlees voorgezet dat ik het met veel smaak heb opgegeten. Het was een goed stuk hondenvlees en niet van een gestolen hond. Ik heb voor deze hond gezorgd sinds ik een kleine jongen was, zijn tijd was gekomen om te worden opgegeten, wie kan mij dat kwalijk nemen? Een goed stuk vlees van een hond, een varken of een zwijn dat eerlijk is verworven is heiliger en geoorloofder dan het *halal*vlees van een gestolen schaap.’

De tweede kjai ondervroeg hem:

‘Je scheidt op dat je al die vleessoorten eet, maar hoe komt het dan dat je zo ontzettend mager bent?’

‘Dat komt omdat ik gehoor geef aan de uitnodiging van de profeet om elke avond naar de taverne te komen om opium te roken. Deze pijp die jullie hier zien is de ladder van licht die me draagt over de eschatologische afgronden heen naar de duizeling van de Kennis.

Mijn paleis is de deur waardoor de Kennis mijn lichaam binnenkomt. Mijn huid, mijn vlees, mijn botten en mijn merg zijn daarvan door-drenkt. Mijn hart wordt geleidigd van zijn zwarte bloed en loopt vol met helder bronwater. Mijn gedachten bestoken me niet meer en ik bestook geen enkel schepsel meer met mijn ontevredenheid.

Maar als ik ook maar eenmaal de uitnodiging van de profeet oversla, is de straf verschrikkelijk. Ik kan niet meer slapen. Het is alsof mijn ziel

1 *Ficus septica*

op pijnlijke wijze door mijn *lobang pantat* uit mijn lijf wordt gezogen. Als jullie geen geloof hechten aan wat ik zeg, kijk dan maar mijn anus die is opgezwollen door de stuwingen van mijn ziel.’

De opiumroker maakte aanstalten om zijn broek uit te trekken. De drie kjai keerden vol afgrijzen hun blik af. Een van hen zei woedend: ‘Je woorden zijn onfatsoenlijk! Jij beweert dat de profeet Mohammad in een opiumkit aanwezig is, terwijl de gezant van ALLAH, door allen bewonderd, in waarheid in Mekka moet worden gezocht.’

‘Jullie zijn alle drie wel heel stomme meesters! De boodschapper uit Mekka die jullie roemen bestaat niet meer want hij is al duizend jaar geleden gestorven. Zijn land was de grond van Arabië, zeven maanden reizen hiervandaan over stormachtige zeeën. Alleen een graf is overgebleven.

Jullie aanbidden hem vijfmaal per dag al knielend, het gezicht naar het noordwesten gewend. Geloven jullie nu echt dat jullie aanbidding hem bereikt? Dit soort gebeden heeft geen enkel nut. Het is voor jullie eigen hart dat jullie moeten knielen.

Aanbid de profeet van jullie geest, degene die binnen jullie is. Profeten van buiten en hun reeks van rituele woorden zijn een verspilling van adem.¹ Jullie roepen ALLAH tevergeefs aan. Jullie schreeuwen zoveel tegen elkaar dat ALLAH niet kan slapen!’

De drie kjai, verontwaardigd over deze godslasterlijke woorden, zetten toen een punt achter het debat, ze verlieten de taveerne en liepen de door regen geselde nacht in, niet zonder van hun tegenstander afscheid te hebben genomen met een welgekozen belediging:

‘Loop naar de duivel, jij en je moeder die niet meer is dan het kontgat van een zeug!’

‘Als wat jullie zeggen waar is, dan betekent dit dat jullie persoonlijk dat feit hebben vastgesteld! Want ikzelf, haar eigen zoon, ben hiervan niet op de hoogte. Vertel me dus meer van de diepte van dat gat en zijn duistere pracht!’

1 Vgl. Roh of roeh (Arab.) met ruach (Hebr.): wind, geest, adem, kracht, levenskracht.

Zang 50

Tjebolang en zijn vier vrienden gingen op de opiumschiuiver af die zo uit zijn mond stonk dat het een oefening van berouw was om vlakbij hem op de mat te gaan zitten. Tjebolang vroeg hem:

‘Ik ben verbaasd in een speelhol kjai te zien debatteren over godsdienstige zaken! Wat heeft hen hierheen gebracht?’

De opiumroker antwoordde terwijl het slijm uit zijn neus droop en zich over zijn kwabbige wangen verspreidde:

‘Het zal op een dag wel de duisternis geweest zijn die hen onderweg had overvallen of de regen die het water van de rivier had doen aanzwellen en de veerboot die niet kwam aanleggen. Inderdaad komen zij zich met mij meten. De regel wil dat als zij het debat winnen ik me bekeer tot hun islam en dat als ik de winnaar ben dan worden zij aanbidders van mijn religie.’ – ‘Wat is je religie?’

‘De religie van de drie geuren: het lichaam, het woord en het hart.’

‘En hoe staat het met je gebed?’

‘Mijn adem is mijn gebed. Elke ademhaling is een knieval en elke knieling een loflied op mijzelf en de wereld. De ademtocht die opstijgt vanuit de kroon van mijn fontanel is mijn groet aan de HEER die niet ademt en waar de drie geuren hun toevlucht nemen en elkaar opheffen.’

‘Maar zeg me eens eerlijk, van wie heb je tegelijkertijd zo’n elegante welsprekendheid en zo’n plumpe lelijkheid gekregen?’

‘Je moet allereerst weten dat schoonheid niet in het paradijs wordt geboren maar in de hel, dat wil zeggen op aarde. Als er in onze lelijke wereld schoonheid bestaat, wat zal de schoonheid in het paradijs dan anders kunnen zijn dan het tegendeel ervan? Wat worden de bloemen van het kwaad in de tuin van het goede?’

Mijn lelijkheid heb ik gekregen bij mijn geboorte in het koninkrijk Djadjar waarvan het weidse en welvarende land zich uitstreckte tot aan de berg Sinaï en waarvan mijn vader, Maharadja Soeksma Wisesa, de koning was.¹

¹ De naam betekent subtiel onderscheid.

Mijn welsprekendheid heb ik verworven door zestien jaar meditatie, als een vleermuis met mijn hoofd naar beneden hangend aan de luchtwortels van de Soengsang waringin. Deze vorm van overpeinzing was mij opgelegd door mijn vader om mijn lelijkheid uit zijn koninkrijk waar alles mooi was te bannen.

Zonder ooit retorica te hebben gestudeerd, beheerste ik aan het eind van die zestien jaar het metier en zonder ooit te hebben leren schrijven was ik handig in het elegant rangschikken van woorden in alle literaire genres, en zonder ooit te hebben leren tellen kon ik foutloos rekenen. Mijn lelijkheid werd zo bizar dat ik er mijn theologie uit distilleren kon.

Ik nam de naam *Gatolotjo* aan, de *Wandelfallus*,¹ en ik trok van café naar speelhol op zoek naar mijn geestelijke echtgenote die verblijft in de zaadvochtige spelonken van de raadselachtige druipgrot. En ik zoek haar nog steeds...'

Tjebolang werd in de war gebracht door de lelijkheid waardoor Gatolotjo zo op de proef werd gesteld. Deze trok hem aan en stootte hem af als het *fascinans & tremendum* van een lachspiegel. Hij zag hoe de onbekende aspecten van zijn vrolijke wetenschap zich daarin ontvouwen in oneindige modellen en hoe zijn jeugdige zwerftocht veranderde in een onherroepelijke ballingschap. Omdat hij zich niet kon losmaken van dit visioen dat hem voor ogen stond, vroeg hij:

'Gatolotjo, wees zo goed om ons iets meer te vertellen over je religie van de drie geuren.'

'Ik zal je antwoord geven in de vorm van dit raadseltje: welk is het oudst van allemaal, de *dalang*,² de marionetten, de lamp of het scherm?' Kartipala, die zelden zijn mond opendeed, haastte zich om als eerste antwoord te geven:

'Het *scherm*! Want voordat de lamp wordt aangestoken, is het scherm

1 *Wandelfallus*, held uit een satirisch verhaal tegen de orthodoxe islam, in het Javaans geschreven gedurende de XIXe eeuw en waarvan de publicatie in het Indonesisch nog steeds verboden is. Vgl. Phillip van Akkeren: *Een gedrocht en toch de volmaakte mens; de Javaanse Suluk Gatolotjo*, 's-Gravenhage 1951.

2 Marionettenspeler, hoofdverteller en dirigent van het schimmenspel.

met de vier windrichtingen er al: erachter, eronder, ertussen en erboven.’

‘Nee, het is de *dalang*!’ sprak Palakarti hem tegen.

‘De marionetten en het scherm zijn van hem. De lamp wordt door zijn handen opgehangen en aangestoken. Niets gaat aan hem vooraf. Hij is het die de zangen creëert, die een besluit neemt over goed en kwaad, over victorie en nederlaag. Of de lamp laag of hoog moet hangen, of het scherm breed of smal moet zijn, ook daarover neemt hij een besluit.’

‘Het zijn de *marionetten*!’ riep Saloka uit.

‘Wanneer een voorstelling met marionetten in een dorp wordt aangekondigd, hoor je niets over de *dalang*, het scherm, of de lamp. Men spreekt op de eerste plaats over de marionetten, want die zijn de kern van het schouwspel.’

Gatolotjo zei:

‘Jullie hebben het allemaal bij het verkeerde eind. Het oudst is de lamp. Want hoewel het scherm wordt ontvouwd en de marionetten worden gerangschikt, is de *dalang* zonder de lamp in het donker verloren. Dan kan hij de marionetten niet laten spreken. Dan kunnen de toeschouwers de schimmen niet herkennen. Dan is alles donker en verborgen. Pas wanneer de lamp schijnt komen de honderd Korawa’s aan de linkerkant en de vijf Pandawa’s aan de rechterkant van onder tot boven op het scherm tot leven.’

‘De *dalang* projecteert dan op het scherm de schim van de allereerste marionet die het heimwee naar het Licht bezingt. De *dalang* spreekt, maar zijn woorden behoren hem niet toe. Ze behoren toe aan de *ZWIJGENDE*. Hij is het die, eeuwig en roerloos, de beweging van de marionetten in de handen van de *dalang* bestuurt. Hij beslist welke zang er wordt gespeeld, wat goed en kwaad, wat grappig en ernstig is en als de vlam van de lamp uitgaat, wordt alles leeg en pronkziek.

Het scherm is het lichaam, de marionetten zijn de ziel, de *dalang* is de profeet, de lamp is het levenslicht, de uiterlijke vorm van het Zijn die de *EEUWIGE* op de wereld projecteert in een poging om zichzelf te leren kennen...

Oh! Maar kijk! Daar komt weer een nieuwe lichting kjai bij me op bezoek! De nieuwkomers hebben geen andere reden dan zich met mij te meten: de dag is aangebroken, de regen is opgehouden, haast je Tjebolang, mijn gelijke, mijn broer, de veerboot en zijn veerman wachten op je om je over te zetten, de spiegel is gebroken!’

Tjebolang stond met zijn vier vrienden op de oever van de Bengawan Solo bij het prinsdom Djoeroek. Het water was gezakt. De zon kwam op achter de vulkaan de Lawoe. De veerman stond op hen te wachten op zijn vlot druipend van dauw. Er was geen spoor van een taveerne te bekennen aan de waterkant.

Zang 51

Tjebolang koos niet de kortste weg om terug te keren naar Sokajasa. Hij vreesde het onthaal dat zijn vader voor hem in petto hield. De zin om zich open te stellen voor de vrolijke wetenschap was hem vergaan en zijn zwerftocht was nog maar een voorwendsel om voor altijd zijn terugkeer uit te stellen. – In deze gemoedstoestand kwam hij met zijn vrienden op een vollemaansavond aan in het prinsdom Wirosobo. Hun reputatie als publieke amuseurs was hen al voorafgegaan en de prins-regent nodigde hen dan ook nog diezelfde avond uit om een voorstelling te geven.

Het gedicht zegt niets over de regent van Wirosobo, zijn gewoontes en zijn religie, behalve dat hij in zijn eentje meer vrouwen bezat dan de profeet en diens gezellen samen in alle eer en deugd hadden gehuwd. Hij ging, zoals vele anderen voor hem, door de knieën voor de androgyne charmes van Tjebolang. Toen de dansen en de goocheltoeren waren afgelopen, ontbood hij de ranke minnezanger naar zijn herenvertrek.

Tjebolang maakte zich op met wit poeder, kledde zich in een Boeginese sarong gemaakt van een fijne stof waarover hij een brede, geweven ceintuur gordde. Hij wond een kleurige tulband om zijn hoofd en tooide zich met een halssnoer. Alles wat hij droeg straalde de verfijnde smaak van volmaakte elegantie uit.

Hij liet zich begeleiden door de dienaren die hem binnenlieten in het achterste vertrek waar Noerwitri al bij de regent zat. De twee jongens wisselden glimlachend een blik van verstandhouding uit.

‘Noerwitri en jij’, sprak de regent, ‘jullie vormen het perfecte danspaar! Neem deze stoffen aan als beloning voor jullie voorstelling van vanavond. Morgen ontvang je nog meer geschenken, op voorwaarde dat je mijn hartewensen vervult.’

Tjebolang maakte een buiging:

‘Ik zal mij willig schikken naar al uw wensen.’

‘Mijn eerste wens is dat je je tulband losmaakt en dat je je als vrouw aankleedt. Ik voel me erg aangetrokken tot jongens zoals jij.’

Tjebolang beet op zijn tong en trok zich met een geamuseerd gezicht terug achter het kamerscherm. Hij maakte op zijn haar een grote knot met bloemornamenten. Hij hulde zich in een stof bezaaid met lovertjes en droeg een groen bovenstuk van kant dat hij schikte als om de borsten te bedekken, hij poederde zijn gezicht met geparfumeerd sandelhout en bedekte zijn schouders met een lange sjaal. Daarna kwam hij vanachter het kamerscherm te voorschijn, met precieuze bewegingen en een dromerige, betoverende blik in zijn ogen.

De regent riep uit: ‘Prachtig! Je elegantie is verdwenen, maar je bent een prachtvrouw geworden’

Hij ging languit liggen, terwijl hij de jongens verzocht om hem heen te dansen en te zingen, waarbij hij zelf op zijn kussen de maat sloeg.

Hij nam Tjebolang bij de hand en trok hem naar zich toe:

‘Kom eens wat dichterbij me zitten en laten we wat rijst- en palmwijn drinken bij deze hete pepers en zoete knolletjes.’

Noerwitri kende het oude ritueel en trok zich terug uit het zicht van de regent onder het voorwendsel dat hij naar de badkamer ging.

De kaars was al uitgegaan, de pit werd afgeknipt. Toen gingen zesamen op bed liggen. Tjebolang strekte zich uit op zijn zijde met de regent achter hem. Hun lendendoeken gingen open en Wirosobo greep zijn prinselijke verhevenheid en en stootte hem onverwacht tussen de *koelit langsep* van Tjebolangs smalle jongensbillen. De prins-regent probeerde zich nog in te houden om zijn orgasme zo lang mogelijk uit te

stellen maar zijn zaad was onbeheersbaar en al snel vonden de orgiastische stralen hun weg in de knijpende opening van het strakke jongenskontje. Tjebolang liet zich verkrachten, bestormen en bezitten. De regent gedroeg zich als een gulle gever van verlangens. Tjebolang was bevallig en bedreven en wist wat te doen en wat te laten. Al snel hadden ze alle lichamelijke lusten op elkaar botgevierd en herhaalden eindeloos alle varianten van hun lichaamscontact tot aan de dageraad.

Zang 52

Bij de oproep tot het ochtendgebed, kwam Noerwitri weer lachend opdagen:

‘Ik heb net gezien wie van jullie twee de ander heeft *besodomiteerd*.’

De regent kneep in de wang van Tjebolang:

‘Gaan jullie je allebei omkleden en trek nu iets aan dat past bij jullie manlijkheid.’

Hij gaf ze een compleet kostuum, met ceintuur en tulband, een kris waarvan de schede was gemaakt van een legering van goud en koper en het lemmet bedekt met een laagje arsenicum.

Bij het zien van hun martiale uiterlijk hield de regent nog meer van de jongens. Hij beminde hen om en om en soms beiden tegelijk in de zinderende nacht. Hij plakte zo hele dagen als suikergoed aan de gladde jongenslijven, hij kleefde op hun huid als een maretak, hij overspoelde hun lendenen zo rijkelijk met zijn zaad, dat hij helemaal niet meer aan vrouwen dacht.

Zijn echtgenoten en dienaressen spraken hem streng toe, maar hij hoorde ze al niet meer. Hij had alleen nog maar oog voor Tjebolang en Noerwitri die hij angstvallig in zijn herenvertrek opgesloten hield en overstelpde ze met geschenken.

Op een nacht waren alle beleefdheden vervlogen en Tjebolang sprak in laag-Javaans¹ tegen de regent die zwoel in zijn oor terugfluisterde:

1 Ngoko, het meest gewone van de vier taalniveaus die in het Javaans worden gebruikt, de andere niveaus zijn: *Madya*, het midden-Javaans, *Krama*, het beleefde Javaans en *Krama Inggil*, het hoog-Javaans.

‘Ik vraag je, wie schenkt je bij het vrijen het meeste plezier? Hij die neemt of hij die zich laat nemen en wat is het verschil in gevoel?’

Tjebolang antwoordde lachend:

‘Indedaad is het verschil enorm, hij die zich laat gebruiken heeft het meeste plezier, dat is geen vergelijking. Als de penetratie goed wordt uitgevoerd, verspreidt het genot zich door alle ledematen, vanuit het diepste van de endeldarm tot aan de bedwelnde zenuwen van het brein. Het hart bonst, alle aderen duizelen en de rillingen gieren door merg en been. Je lijf begint te gloeien en op dat moment voel je je lichaam van licht.’

De regent liet zich in verleiding brengen:

‘Als wat je zegt klopt, laten we het dan eens in het echt uitproberen!’

Tjebolang sprak hem liefkozend toe en streelde zijn strakke glooiingen tussen zijn billen. De regent was betoverd en vergat dat hij een man was. Een vrouwlijk gevoel overmeesterde hem en zijn lendenhoek gleed van hem af. Het stijve geslachtsdeel van Tjebolang beukte tegen zijn strak gespannen *djoeboer*. Toen sprak hij de toverformule uit waarvan alleen hij het geheim kende. Zijn lid werd nog stijver en boorde zich uiteindelijk in de gloeiende opening.

De regent sidderde, zijn blik werd wazig en hij voelde duizelingen. Tjebolang duwde zijn mahoniehouten erectie tot zijn volle zaadschuur verdere doorgang belemmerde. De regent krijste en jammerde:

‘Genoeg! Nee, hou op! Haal je grote vis uit mijn aquarium!’

Zijn ogen traanden, de pijn sneed door zijn lijf dat hij toen verfoeide. Medelijdend leegde Tjebolang zijn tot de nok gevulde zaadschuur in de prinselijke brandhaard en trok zich zachtjes terug. De regent plaste stuiptrekkend over zichzelf heen en zakte krachteloos ineen. Zijn benen waren verstijfd van de pijn. Tjebolang vroeg aan Noerwitri om een *apa-apa* blad te gaan halen. Hij fluisterde de *djamboe*-mantra in de holte van het blad dat hij daarna verfrommelde en over de omtrek van de opgezwollen anus wreef. De opening hernam zijn oorspronkelijke vorm, terwijl er een kwalijke reuk uit opsteeg. Het lukte de regent niet zonder moeite te gaan zitten en riep zijn vrouwen bij zich.

‘Lieve echtgenoten en vriendinnen, wees blij want ik kom terug! Breng de vrouwenvertrekken op orde. Laat geen van u zich beklagen of haar medeminnares benijden.’

Daarna richtte de regent zich tot Tjebolang en Noerwitri:

‘Lieve jongens, ga nu terug naar de gebedsruimte met jullie geschenken en blijf in de buurt want bij de volgende volle maan zal ik jullie laten roepen voor nieuwe dansen.’

Zang 53

Drie dienaressen begeleidden de twee acrobaten tot aan het huis van de muezzin om hun vele nieuwe kleren en de andere geschenken te dragen. Ze werden verwelkomd door Ki Djamali die hen begroette en hen uitnodigde binnen te komen:

‘Ik heb al zo lang niets van jullie gehoord!’

‘Dankzij uw gebeden, Ki Djamali, treft u ons in goede gezondheid aan.’

‘Goede kinderen van me, mag ik jullie om een aalmoes vragen voor een rituele maaltijd, wat jullie kunnen missen. Geef naar eigen goeddunk wat geld en kleren. ALLAH zal jullie *zakat* rijkelijk belonen.’

‘Neemt u dan deze zijden tulbanden, deze brede ceintuurs met gouddraad bestikt, deze bovenlijfjes uit fijn kant en deze zilverstukken. We hebben ze niet nodig en verwachten daarvoor dan ook niets terug van de HEER.’

‘*Alhamdulillah!* ALLAH voorziet in alles!’¹

Terwijl Ki Djamali zich terugtrok, zijn armen beladen met de aalmoes, kwam zijn jongste vrouw met een brede glimlach op Tjebolang af. Ze droeg een naam die zo schattig bij haar paste, *Djahemanis*, Zoetember:

‘Waar liggen de kleren en het geld die jullie mij cadeau geven?’

‘Die liggen op onze slaapzaal, kom maar even mee.’

Het verhaal gaat dat Zoetember voordat zij met de muezzin van Wirosobo trouwde en haar haardos zwaarder was dan een waterval en

1 God zij geprezen!

met een doek bedekte, zij de rol van de schitterende *Sita*¹ in het klasieke ballet van de *Ramayana* had gedanst. Haar heupen waren dan ook zo lieflijk als een rietveld en haar dijen zo vurig als die van de hinde die, als lokvogel, in haar vlucht regenbogen tussen de bomen doet oplichten, terwijl prins Rama haar najaagt.

Zoetegember verwaardigde zich niet op het bed in de slaapzaal te gaan liggen, ze sleepte Tjebolang mee naar het kreupelbos van bamboe achter de moskee en verder naar de onder water staande rijstvelden waar zij hem verzocht haar te berijden als een waterbuffel tot aan het grote samenvloeien.

Aan het einde van de dag gingen ze uit elkaar bij de put waar Tjebolang zich met veel water waste achter een scherm van pandan. Drie vrouwen van de regent troffen hem daar naakt aan toen zij hun waszingen voor het gebed bij zonsondergang kwamen doen met hun lendendoek opgetrokken om hun voeten te reinigen.

Het was zo'n onbestemd moment waarop mensen en dingen schimmig worden voordat ze in de nachtelijke duisternis vervagen en gebaren zelf hersenschimmen worden. Het was zo'n wonderbaarlijk uur waarop lichamen al te graag buigen en de geest zich overgeeft.

Op verzoek van de vrouwen nam Tjebolang bezit van hen. Hij nam ze een voor een van achteren zodat zij niet hoefden te zien, zo zeiden ze, hoe de lust hun schoot onteerde. Zij sloten hun ogen en verschoolen zich achter hun billen die waren onderworpen aan de verrukkingen van de onkuisheid. Hun anale onderwerping ontging ALLAH allerminst. Tjebolang loosde zijn zaad in het lichaam van de derde vrouw die zijn geslacht zo strak tussen haar billen klemde omdat zij hem niet meer wilde laten gaan.

Hij ging terug naar de slaapzaal waar Zoetegember op hem wachtte met twee liefjes van de regent die ze heimelijk had binnengelaten tot aan zijn slaappleaats. Ze wist dat ze om Tjebolang te bezitten hem moest delen en zo werd ze binnen een paar nachten zijn favoriet en leverancier.

1 Echtgenote van Rama in de *Ramayana*.

Tjebolang was in staat de verlangens van vrouwen te raden en de grenzen ervan te verleggen, hij kon naar wens zijn penis verkorten of verlengen al naar gelang de behoefte en grootte van de aangeleverde vagina, hij kende alle holtes en uitstulpingen van het vlees en alle bronnen van genot. Daarom gaven de vrouwen en liefjes van de regent hem de bijnaam *grote rode alleenstaande bloem van de bananenboom*.

Met zijn bewonderenswaardige en ontzagwekkende erectie bevredigde hij zelfs de dienaressen van de regent, er was er niet een die niet aan zijn zoete kracht had geproefd, behalve zij die meenden zich met poeder en bloemen te moeten bedekken in de hoop Tjebolang om de tuin te kunnen leiden.

Allemaal gingen ze voor zijn elegantie door de knieën, zijn glanzende lijf obsedeerde hen dag en nacht als een vurige cherubijn. Ze bleven in afzondering zitten, dromerig, ongerust, naakt, verloren in de enkele gedachte aan het mooie, fruitige orgaan van Tjebolang.

De amoureuze uitspattingen lekten tenslotte uit en alles werd tot in de stuitende details aan de regent doorverteld die in zo'n grote woede ontstak dat hij elke welwillendheid tegenover zijn twee beschermelingen verloor. Hij ontbood zijn kamerheer zodat Tjebolang zou worden aangehouden voor inbreuk op het fatsoen, misbruik van vrouwen met huisvredebreuk en het steeds vervallen in dezelfde ondeugden.

De kamerheer bepleitte hem te laten lynchen totdat de dood erop volgde want, om je de waarheid te zeggen, ook zijn eigen vrouw was doorboord door de grote rode bloem van de bananenboom en versmaadde sindsdien het slappe aftreksel van haar echtgenoot.

De regent gaf zijn toestemming:

‘Verlies geen tijd, arresteer hem nog vannacht, zoals je gewoon een misdadiger aanhoudt.’

Twaalf van de meest dappere mannen uit Wirosobo werden in het grootste geheim bijeen gebracht en bewapend. Allen stonden klaar om te sterven om de schedeschendingen van hun vrouwen te wreken. Was Tjebolang, ondanks zijn misdragingen, nog niet door ALLAH in de steek gelaten? Het lijkt erop, want hij had lucht gekregen van de plannen die tegen hem werd beraamd. Onder dekking van het avond-

gebed ontvluchtte hij Wirosobo met zijn vrienden en drong binnen in het meest ongeschonden woud der wouden ten einde zijn aanvallers van zich af te schudden.

Zang 54

Terwijl de voortvluchtigen dwars door de bossen zwoegden, verweet Noerwitri aan Tjebolang zijn lichtzinnigheid:

‘Je zei me dat we ons fysiek te gronde moesten richten om ons innerlijke koninkrijk te vinden. Hoe vaak hebben we ons niet te gronde gericht om uiteindelijk alleen maar van onszelf te walgen?’

Ook Saloka las hem de les:

‘Al zou je op dit moment weer naar huis gaan, dan zou je tegen de situatie opgewassen moeten zijn en respect moeten inboezemen wanneer je vader je vragen zou stellen over de wetenschap van het geluk. Na zulke lange omzwervingen zou je onderhand wijzer moeten zijn. Maar omdat je je alleen heb laten leiden door slechte gedachten zul je een triest figuur slaan onder de ogen van je vader die je zal berispen.’

‘Je woorden zijn juist, Saloka, maar wat stel je me nu dan voor te doen?’

‘Als je nog zin hebt om te zwerven, laten we dan naar de Berg Meroe gaan. Er wordt gezegd dat daarboven een door ALLAH zeer beminde mysticus vertoeft die alle wetenschappen tot in de perfectie beheerst. Boejoet Dana Darma is zijn naam, de voorvader van de nobele wet en wordt ook Khidr, de *Groene Man*, genoemd.¹ Hij is al met lichaam en ziel opgehouden te bestaan maar als we ons best doen, zal de kleuizenaar aan ons verschijnen. Als onze bedoelingen slecht zijn en onze geest onrustig, zal de berg leeg blijven. Dit is wat ik gehoord heb.’

Kartipala voegde daaraan toe:

‘Dat klopt. Ik herinner me dat ik als kind daarheen ben gegaan met

1. Mysterieuze gestalte die Moesa ontmoet in de SOERAT AL-KHAF, waar beide zeeën samenkomen, en die de bron des levens zou hebben bereikt. Dana Darma (Skr.) = de WELDADIGE, de MILDE etc. In de islam Khezzr, de VERBORGENE, de ONZICHTBARE en de meester zonder meester. Groen is de kleur van de islam. De soera gaat over het misverstand tussen geven aan de keizer of geven aan God.

Vgl. Marc Colpaert: Tot waar beide zeeën samenkomen, Tiel 2007, p. 101 e.v.

mijn betreurde vader en zes andere pelgrims die allemaal onderweg vastten. We hadden al zeven dagen niets gegeten of gedronken en ondanks onze ascese bleef de berg leeg. We zijn slechts een oude boer tegen het lijf gelopen die ons heeft laten weten dat de kluizenaar in een onzichtbare grot was gaan wonen.’

Tjebolang glimlachte:

‘Heel goed, laten we daarheen gaan. Ik wil de uitdaging aannemen. Als ik vergeving van ALLAH heb gekregen, zal de mysticus zich zeker laten zien. Als ik daarentegen nog geen vergiffenis heb ontvangen, zal de berg leeg blijven, en dan zal ik op de helling ervan ineenzijgen en moeten jullie alleen terugkeren naar Sokajasa. Dan vraag ik om tegen mijn vader zeggen dat ik de dood heb gevonden omdat ik teveel ontucht heb gepleegd.’

En zo kwam het dat ze bij de voet van de berg Meroe aankwamen. Tjebolang en zijn vier vrienden jubelden bij het aanschouwen van de grandeur van deze berg, die lang geleden door de adelaar Garoeda vanuit het land van *Djamboedwipa*¹ naar Java was overgebracht om er het lustoord voor de goden van te maken, ver van de verzengende en dichtbevolkte vlakten van de Oude Wereld.

De eerste die daar kwam om zich te bevredigen was Batara Goeroe, en toen volgden Brahma, Vishnoe en de anderen, want men beweerde dat op dit paradijselijke eiland, geboren uit de hel der vulkanen, vrouwen en mannen niet de liefde bedreven, maar haar speelden en prolongeerden. Alle bekende gebaren en gedachten werden aan de kant geschoven, ze zetten hun lichaam op het spel en de sterren in een gloed van vreugde. Hun oog van het hart opende zich in het lichtende duister van de coïtalige versmelting.

Tjebolang en zijn vrienden begonnen de berg Meroe te beklimmen. Het pad was steil en smal, het liep langs diepe ravijnen en verdween soms tussen de pijnbomen en de kina's. Tjebolang betreurde het dat hij geen kapmes had in plaats van de twee tamboerijnen, een nutteloze last die het lopen maar bemoeilijkte.

1 Het Continent van de Djamboe, naam die India aanduidt.

De soera van de *Opening*, die zijn vader vaak voordroeg ten tijde van het gebed, kwam hem in flarden in herinnering als een oud getij dat hem voor de eerste keer zijn parels in het schuim openbaarde:

*Hebben we je borst niet geopend?
Hebben we je niet bevrijd van de last
Die op je schouders drukte?*

*Vreugde gaat zij aan zij met verdriet
Ja, vreugde gaat zij aan zij met verdriet.*

*Maak tijd vrij,
Te midden van je geploeter,
En zoek vurig je HEER.*

Zang 55

Tjebolang en zijn vrienden bereikten voorspoedig het rijk van de reuzenvarens en de dikke mossen. Daarboven waren alleen nog maar rotten en wind.

‘Nu zijn we aangekomen op de Markt van de Berggeesten,’ zei Kartipala. ‘Men noemt deze plek zo, omdat als je de oren spitst, je allerlei onbelangrijke gesprekken hoort.

Hier wonen *Wewe*, het oude wijf met lange hangende borsten die kinderen ontvoert naar de top van haar versteende boom, *Peris*, de schoonheid wier lange haren een gapende wond op haar etterende buik verbergen, *Djrangkong* die je ’s nachts achterna zit met een hui-veringwekkend gekletter van een rammelend geraamte, *Goendhoel Pringis* die verpakt in een doodskleed voor je voeten rolt en hysterisch lacht, en de in het wit gehulde *Potjols* die je kunnen doden alleen al door de angst die ze je aanjagen.¹ Als je niet bang wordt, dan is het de Potjol die sterft.’

‘Dan maar beter sterven,’ zei Tjebolang tot zichzelf.

¹ Een van de vele vormen die Javaanse spoken kunnen aannemen.

Ze waren al tot drie keer toe om de top van de berg Meroe getrokken zonder een levende ziel te ontmoeten. Ze waren alleen maar over massa's rotsen gesjokt, maar niet een daarvan vormde een grot waar de heremiet zich schuil zou kunnen houden. Toch was die grot daar, vlak voor hun neus, maar ze zagen hem niet.

Ze zagen een waringin staan waar een wit sap van de bladeren afdroop. Tjebolang was verbaasd over de kleur van de boom en over de eenzame aanwezigheid ervan op zo'n grote hoogte waar koude winden 's nachts rotsen splijten als sabels. Waringins hebben de warmte en de weidsheid van de vlakke nodig om het reusachtige netwerk van hun luchtwortels te kunnen ontplooien.

Tjebolang ging onder de witte waringin zitten en sprak:

‘Zo is het wel genoeg, gaan jullie allemaal maar terug naar Sokajasa en vertel mijn vader dat ik heb gezworen te sterven als de heilige zich niet aan mij vertoont.’

Zijn vrienden antwoordden in koor:

‘Dood of levend, we gaan niet uit elkaar.’

De nacht viel, ze reciteerden alle vier het gebed bij zonsondergang en daarna het gebed van de duisternis. Vanuit de oergrond onderaan de helling van de berg stegen allerlei geluiden omhoog waar zij zich niet om bekommerden. Toen zag Tjebolang de grot en de mysterieuze gestalte ervoor.

Zijn vrienden merkten niets, ze waren met stomheid geslagen en waren ziende blind door de diepe slaap van de slapers van de *Spelonk*.¹ Alle geluid verstomde. De sterren schitterden vurig aan de hemel. De mysterieuze man sprak tot Tjebolang met grote mildheid in zijn stem: ‘Jammer toch! Je hebt zo'n mooi gelaat, waarom omsluis je het met zeventigduizend gordijnen van licht en duisternis? Ben je soms bang om te worden gezien, mijn waarde?’

Tjebolang kuste zijn voeten:

‘O meester, bent u die *Dana Darma* of *el Khadir* wordt genoemd?’

‘Jij zegt het. De mensen van het Boek en de volkeren zonder boek noe-

1 Vgl. soera XVIII, DE GROT, waar jongeren een onderkomen zoeken in een spelonk.

men mij nog bij duizend andere namen. Ik ben de meester van hen die zonder meester zijn, onzichtbaar want losgezongen van de oorzaken van de fenomenen waarvan ik de wetten niet meer onderga.

Ik leid zij die mij zien naar zijn innerlijke hemel, naar de naam waaronder hij zijn HEER kent en waaronder zijn HEER hem kent, naar de vorm die hij moet aannemen met de bedoeling dat ALLAH zich daarin openbaart. Als jij, Tjebolang, mijn sandalen aantrekt, zul je deze hemel, die naam, die vorm bereiken uit de bron waar het Moeder-Water opwelt.’

Tjebolang begreep niet welke sandalen hij bedoelde want hij was blootsvoets. Ging het om sandalen die zo kostbaar waren dat hij ze in een kist achterin de grot bewaarde? De heilige was zijn nieuwsgierigheid voor en verzocht hem de rots binnen te gaan.

Hoewel alleen Tjebolang getuige was van het wonder gaat het verhaal dat de heilige in de grot uit zijn lege handen rijst, vis en fruit te voorschijn liet komen die hij zijn gast opdiende.

‘Eet nu maar gauw! Dit is de beloning voor als je een lange periode van vasten beëindigt.’

Tjebolang vermoedde dat de heilige zich in hem vergiste of de spot met hem dreef want het was eerder een lange periode van overdadigheid die tot een einde kwam. Hij bedankte hem en toen hij met veel genoegen van de maaltijd had genoten wees hij op zijn vier vrienden die voor de grot waren ingedommeld.

‘O meester! Mogen ook zij binnenkomen om zich te verzadigen?’

‘Maak je geen zorgen, wie slaapt heeft geen honger. Deze ene nacht is aan jou gewijd en morgen zul je terugkeren naar Sokajasa. Je vader en moeder verlangen naar je en hebben nadat je bent weggelopen twee kinderen van soenan Giri in huis genomen. Djajengresmi, hun oudste broer, heeft bescherming gevonden in het westelijke deel van het eiland.

Het broertje en het zusje zijn weggevlucht uit het koninkrijk van hun vader dat in vlammen is opgegaan, helemaal naar Sokajasa waar jouw devote ouders ze hebben opgenomen als hun eigen kinderen. De jonge prins heet Djajengsari en de prinses Rantjangkapti.

Hun identiteit moet geheim worden gehouden, de spionnen van sultan Agoeng zitten hen op de hielen.’

Tjebolang huiverde bij de gedachte aan die prinses die door de grote sultan van Java werd gezocht en die heimelijk door zijn vader onderdak vond. Ja, hij verlangde ernaar om zo snel mogelijk terug te keren naar Sokajasa. Hij had spijt dat hij de grot was binnengegaan. De heilige ging op een witte steen zitten en gaf hem een teken om aan zijn linkerzijde plaats te nemen.

‘Tjebolang, deze ene nacht is aan jou gewijd, maar hij zal net zo lang duren als driehonderd nachten waarbij je nog negen nachten moet optellen om de nachten weer in te halen die door het maanjaar zijn verloren tegenover van het zonnejaar, want ik ga je nu het verhaal van *Déwa Rutji*¹ vertellen.’

En om als het ware zijn keel te schrapen, dronk de heremiet uit zijn handpalm een slok van het water dat uit de rots opborrelde en hij waste ermee zijn gezicht dat vervaagde achter de volgende woorden.

Zang 56

*Mogen alle hindernissen worden weggenomen,
Mogen de lofzangen zich herhalen in de gulle echo,
Moge Bima Tirtapawitra bereiken
En zich baden in het Moeder-Water.*

«Want zie, Bima² was op weg gegaan op zoek naar het Moeder-Water in opdracht van Drona, zijn wapenmeester. Drona had hem gezegd: ‘Bima, wanneer je Tirtapawitra zult bereiken, moet je je in het water ervan onderdompelen, dit reinigende bad zal je het opperste wapen in handen geven dat je in staat zal stellen om alles wat binnenin je een hindernis vormt te overwinnen en daardoor zelfs je honderd vijan-

1 Bima, de vervaarlijke die met zijn lichaam het universum omvat, maar dan in het klein, als metafoor van de Javaanse mystiek.

2 De Vervaarlijke, prins uit het geslacht van Bhārata, zoon van Vāyu en Kuntī in de Mahabharata.

dig gezinde neven, de Korawa's. Het Moeder-Water bevindt zich in de Tjandramoeka grot, aan de voet van de berg Gadamadana, in het hart van het Tibrasarawoud. Om erbij te kunnen komen, moet je de grot vernietigen, want het water stroomt diep binnenin de rots.'

Bima was dus op weg gegaan ondanks de waarschuwing van Joedhisthira,¹ zijn zeer wijze en nobele broer, de oudste der vijf Pandawa's: 'Bima, vergeet niet dat Drona ook de wapenmeester is van onze honderd vijandige neven, de Korawa's. Soejoedana, de oudste van allemaal, heeft gezworen ons allemaal een voor een uit de weg te ruimen, wij de vijf Pandawa's, om de grote, fatale oorlog te voorkomen. Drona gehoorzaamt alleen maar aan zijn instructies en stort je in het verderf!'

Bima ging eenzaam voort, zonder andere metgezel dan een hevige wind die op zijn weg alle bomen van het Tibrasarawoud velde. De slangen hielden zich schuil in het donkerste deel van hun hol, muntjaks en banrengs sprongen in de ravijnen om te ontsnappen aan de orkaan die Bima begeleidde als een angstaanjagende garde.

Bima kwam al snel bij de voet van de berg Gadamadana. De toegang tot de Tjandramoeka grot was versperd door een berg donkere rotsen. Hij verplaatste het gesteente, brak de stronken doormidden die de toegang tot de spelonk belemmerden en ging naarbinnen. Deze grot nu was de verblijfplaats van twee bloeddorstige reuzen, Roekmoeka en Roekmakala waren hun namen.

De geur van mensenvlees verstoorde hun slaap, de aanblik van de verwijderde stenen en de gebroken stronken wakkerde hun woede aan. Ze rolden met hun bloeddorpen ogen; hun gezichten waren twee ijzeren maskers gesmeed door het vuur van de hel en van hun muil kon alleen maar worden gezegd dat de reuzengod Kala bij het verslinden van de zon geen vraatzuchtiger muil had opengesperd.

Ze vochten een verschrikkelijk man-tegen-mangevecht. Ze vochten, zwart, brullend, zo blind van woede dat ze elkaar aanvielen, Roekmoeka tegen Roekmakala, Roekmakala tegen Roekmoeka.

1 Zoon van Dharma en Kuntī uit dezelfde familie in de Mahabharata.

Bima wakkerde hun eetlust aan door hun neusgaten in te wrijven met zijn eigen speeksel. De twee reuzen liepen zich te pletter tegen de wand van de grot die instortte terwijl hun tot stof geworden lijven met ziel en al de lucht in vlogen.

Hun tweelingstemmen weerklonken boven de ingestorte spelonk: ‘Bima, dankjewel! Je hebt ons bevrijd van onze dubbele, monsterachtige incarnatie. Inderdaad zijn we één, we zijn de god Indrabajoe die door een goddelijke vloek in tweeën werd gespleten en opgesloten in het lijf van twee reuzen. Deze scheiding was zo pijnlijk dat ze ons kwaadaardig maakte.

Maar nu zijn we door jouw ingreep dan weer een geworden en tot rust gebracht. We hebben geen ander cadeau om je terug te geven dan het geheim van het *Moeder-Water*. Weet dat Drona, je wapenmeester, je op een dwaalspoor heeft gebracht. Tirtapawitra bevindt zich niet in deze grot maar op de bodem van de oceaan. Wees voorzichtig want een titanslang omsluit de golven in zijn ringen en wurgt elk schepsel dat zich in de onpeilbare diepen van de zee waagt.’

Bima boog bij de laatste echo van de stem en ging toen op weg naar het Zuiden via de kortste weg door de bossen om zo snel mogelijk bij de oceaan te komen. De hele natuur leek hem duidelijk te willen maken dat hij op zijn schreden moest terugkeren en dat hij weer rechtsomkeert moest maken. De bomen wiegden met hun takken en de taro’s met hun bloemen als teken van hun ontstemming. De knoflook en de bosui in de grond huiverden bij de gedachte alleen al dat Bima recht op zijn dood afstevende.

De bloemen gaven bedrieglijke geuren af om Bima mee te slepen in een of andere minder fatale teloorgang. De insecten overstelpten het kreupelhout met hun tranen, de merels verblindden de zon bij duizenden met hun vleugels. De mossen rolden hun glibberige tapijt uit, de herten kruisten hun geweien op de voetstappen van Bima om hem te laten vallen.

Maar Bima zette zijn mars voort, niets kon hem afhouden van het *Moeder-Water*. Hij hoorde al in de verte het lokkende gebulder van

de golven. Hij kwam aan bij de oever van de oceaan. De golven wierpen tegen de hemel een schuimgordijn op dat zelfs door de nacht niet werd verduisterd. Ze rezen hoger dan een berg en bleven in de lucht hangen als een onneembare vesting.

Bima werd verbijsterd door de kracht van de oceaan. Hij dacht weer aan de waarschuwing van Joedhithira, zijn oudste broer, aan de trouweloze daad van Drona, zijn wapenmeester, aan wie hij zijn woord had gegeven om het Moeder-Water te veroveren. Bima was een ridder door geboorte en het is voor een ridder onmogelijk om zijn woord, zelfs aan de meest bedrieglijke verrader gegeven, niet gestand te doen. Bima probeerde zich een weg door de golven te banen maar ze verleenden hem geen doorgang. Hij stond op het punt te worden verzwolgen toen de mantra van de *Tien Turbulenties* hem te binnen schoot. Ternauwernood had hij deze uitgesproken of de golven tilden hem op en daar liep hij op het oppervlak van het water als op vaste grond. Maar middenin de oceaan wachtte de titanenslang hem op, ineengerold in een vormeloze, stinkende lava. Ze streden een angstaanjagend gevecht met elkaar, van man tegen man. Bima zag het vaandel van zijn dood op de kam van de golven dansen en dacht opeens aan de twee wonderbaarlijke nagels van zijn linker- en rechterduim. Hij stootte ze in het vlees van de titanenslang en scheurde zijn ingewanden aan stukken. De ringen van de slang vielen als zwarte doodsklokken in zee, zijn bloed spoot ten hemel en kleurde de maan purperrood als een tweede zon.

Zang 57

Bima daalde af in de diepten van de oceaan zonder te weten waar hij het Moeder-Water moest zoeken in deze ondoorgrondelijke substantie zonder horizon of licht. Op dat moment ontdekte hij een schep-sel dat in alles op hem leek, maar niet groter was dan zijn duim. Het verhaal noemt hem *Déwa Rutji* en heeft van hem een exacte miniatuur van Bima gemaakt. Dit dwergachtige wezen sprak tot Bima zonder een spoor van schaamte:

‘Hé Bima, wat brengt jou hier? Er is in deze diepten niets waar je naar kunt verlangen, geen kleding of welk voedsel dan ook. Er zijn hier alleen gevaren en leegte. Waarom ben je zo koppig, heb je dan geen mededogen met jezelf? Ik ken je nobele afstamming en de opdracht die je van Drona hebt gekregen om het Moeder-Water te zoeken. Maar je gaat niet op weg voordat je het beloofde land kent, je eet niet zolang je de smaak nog niet kent van het aangeboden voedsel, je maakt geen knieval zolang je niet weet voor wie je een knieval moet maken. Maar nu het kwaad eenmaal is geschied, haast je en kom in mijn lichaam!’ Bij het horen van dit dringende verzoek sprong Bima op en proestte het uit van het lachen:

‘U maakt een grapje! Uwe Excellentie is piepklein terwijl uw dienaar groter en sterker is dan een berg. Hoe zou ik in uw lichaam kunnen kruipen? Zelfs mijn pink zou er niet in passen!’

Déwa Rutji antwoordde fluisterend:

‘Bima, Bima, ben je dan soms groter dan de wereld waarvan de inhoud ruimschoots in mijn lijf zou passen als ze daarin zou binnengaan? Kom, neem de weg die door mijn linkeroor gaat en je zult daarbinnen de vervoering ontdekken die je zoekt, namelijk het *Moeder-Water*, oftewel de totaliteit van het heelal.’

Zonder verder te discussiëren ging Bima door het linkeroor het minuscule lichaam van Déwa Rutji binnen. Daarbinnen zag hij een bodemloze en oeverloze oceaan, aan alle kanten gemaskeerd door wolken.

Déwa Rutji sprak hem luid toe:

‘Hé! Wat zie je?’

‘Ik zie niets zichtbaars, alleen maar een gapende leegte en waarheen ik me ook wend of keer, ik zou niet weten waar het westen, het oosten, het noorden, het zuiden, het centrum, de onderkant, de bovenkant, de achterkant, de voorkant, het hoogtepunt of het voetpunt is. Niets is hier en alles is er tegelijkertijd. Ik ben enorm van de wijs gebracht.’

‘Maak je geen zorgen!’

Plotseling zag Bima in een verblindende helderheid een straling verschijnen. Hij stond tegenover Déwa Rutji die zich in de *Omgekeerde Wereld* bevond. Déwa Rutji zei tegen hem:

‘Wat je hier ziet heet *pantjamaja*, de vijf krachten van illusie waarmee de grote Toverenaar aan de Omgekeerde Wereld zijn wonderbaarlijke macht openbaart.¹ Als je deze illusies ervaart als de werkelijkheid dan zul jij je erin verliezen. Maar als je erin het cijfer 5 herkent dat het kosmische cijfer van de mens is dat de grote Toverenaar heeft ingegrift en dat dient als middel om de kennis van Zijn Geheim te bereiken, dan worden de illusies verlichting en *pantjamaja* de gids die je leidt naar je wezenlijke en goddelijke zelf. Loop nu rond met opengesperde ogen! Wat zie je?’

‘Ik zie vier kleuren: zwart, rood, geel en wit. Al het overige is verdwenen. Ik zie alleen nog maar deze vier kleuren. Wat zijn die?’

‘Die vier kleuren heten *tjatoerwarna*.² Dat zijn de gevoelens die diep in je hart wonen en de inhoud van de wereld vullen. Drie van deze kleuren zijn de oorzaak van al je lijden en evenvele hindernissen voor de verwezenlijking van de verlossing. Het *zwart* is kwaadwilligheid, het *rood* woede, het *geel* afgunst. En het *wit* is de oorsprong van alle kleuren en het oord waar de genade wordt verleend die leidt naar de eeuwige eenheid. Het zwart, het rood en het geel beschikken over een groot leger, het wit heeft geen enkele bondgenoot, dat is waarom het altijd wordt overwonnen. Loop nog wat verder en zeg me wat je ziet.’

‘Ik zie een licht dat opvlamt met acht kleuren die tegelijkertijd duidelijk te onderscheiden en wazig zijn, en in dit licht danst een marionet van ivoor. Is dat het wezenlijke zelf dat ik zoek?’

‘Dat is niet wat je zoekt, want wat je zoekt bevindt zich nergens en heeft geen ander gedaante dan de vorm van een teken dat het heelal opvult, maar dat je niet kunt aanraken. Dat licht met acht kleuren dat lijkt op de dans van een marionet van ivoor heet *pramana*, de grondoorzaak van je leven.³ *Pramana* is een met het lichaam, maar valt er niet mee samen. Het is ongevoelig voor verdriet en lijden, het eet noch slaapt. Als het zich uit het lichaam terugtrekt, sterft het lichaam.

1 De vijf illusies.

2 Vier kleuren. In Hindoeëdenken ook de vier klassen: priesters, adel, bezitters en volk. Let op de hier gebruikte volgorde en op wie altijd wordt overwonnen!

3 De vitale daadkracht, de verwezenlijking van de goddelijke Essentie, *Soeksma*.

En als het lichaam sterft, ontbindt pramana zich en keert terug tot *Soeksma*, de oorsprong van alle leven, de ENE.

Pramana verhoudt zich tot de ENE zoals de room tot de melk, zoals de golf tot het water of zoals de schimmenpop tot de dalang. Het scherm waarop de dalang de schim projecteert is de wereld zoals de mensen hem zien. De schim beweegt dankzij de dalang, maar zonder de schim zou het woord van de dalang niet worden gehoord. Beide zijn aan elkaar onderworpen, hun eenwording voortgekomen uit dit spel van schimmen en licht heeft geen vorm, de vorm is in je als een spiegel. Wat zich daarin aanschouwt is *Soeksma*, de ENE, en de weerkaatsing die je in die spiegel ziet, dat ben jij.

De volmaaktheid van je vorm hangt af van de helderheid van je spiegel. Het is aan jou om die te poetsen. De ENE blijft ondoordringbaar voor de onvolmaaktheden van de reinigen. De ENE is onkenbaar, daarom vertrouwt hij het pramana *Zijn Geheim* toe stuurt hij pramana er op uit om dat geheim in ieder mens te openbaren. Zo wordt de oergrond van de hele aarde en daarbuiten afgetekend in jouw lichaam.’

‘Maar wat is dan de vorm van de ENE?’

‘Je kunt die niet gewaar worden, al zou je het willen met geheel je hart. Inderdaad is het gemakkelijk om die vorm te kennen maar de noodzakelijke voorwaarden zijn moeilijk te vervullen.’

‘Zeg me, wat zijn die voorwaarden?’

‘Je moet afstand doen van je gezichtsvermogen, van je gehoor, van al je zintuigen en gedachten, want de belemmering die je zoekt is je eigen bestaan. Als je wijs bent, gebruik je gezichtsvermogen dan niet om de wereldse dingen te zien, zodat ’t het oog van je hart wordt en je lichaam het heelal. Zorg dat je gedachten en je daden versmelten, jaag die dubbelhartigheid uit je lichaam. Wanneer je de eenheid realiseert, zullen al je wensen een vorm krijgen, al je verlangens zullen meteen worden verhoord want ze zijn al in jou vervuld en het hele universum draagt ertoe bij om je te leren die eenheid te verwerkelijken.

Wanneer je op dat punt bent aangekomen, verdoe je tijd dan niet met verhitte discussies hierover want deze kennis vertegenwoordigt een hoogst geheime schat. Je moet daar met niemand over spreken, behalve met degenen die ook deze genade hebben ontvangen. Als er

personen zijn die hierover een twistgesprek met je willen aangaan, ga er niet op in, wordt niet kwaad, laat je niet berderven door het gif des levens maar ga dit gif uit de weg.’

Bij deze woorden klaarde het hart van Bima op zoals de maan ontsluit-erd door optrekkende nevel. Zijn gelukzaligheid was zo groot dat hij er niet meer naar verlangde uit het dwergachtige lichaam van Déwa Rutji op te rijzen. Maar hij kon daarin niet blijven zonder te sterven. Déwa Rutji zei tegen hem met liefdevolle stem:

‘Bima, Bima, magische spreuken zijn overbodig geworden, alles is al in je macht, er is niets meer wat je zoekt, branie en onkwetsbaarheid liggen achter je, evenals al het wapentuig. Ga nu.’

Déwa Rutji vervaagde. Als teken dat hij was ingewijd in de hoogste wetenschap toonde Bima zijn oren met een krans van pandan waarin hij hibiscusbloemen had gestoken en hulde zich in het tjatoerwar-na-habijt met zwarte, rode, gele en witte ruiten.»

Zang 58

De stem van *Dana Darma*, DE LIEFDEVOLLE MILDE, zweeg. Tjebolang zag dat de witte steen waarop de *Khadir* had gezeten leeg was. Hoe lang was hij in de spelonk gebleven? Hij wilde de rest van de maaltijd meenemen om aan zijn vrienden te geven, maar de vis, de rijst en het fruit waren al helemaal verrot. Hij liep de grot uit in het schemerduister van een onbekende dag.

Zijn vrienden werden wakker door zijn stemgeluid dat hen een voor een bij naam noemde:

‘Noerwitri, Saloka, Kartipala, Palakarti, we gaan terug naar Sokajasa.’ Ze barsten allemaal in lachen uit toen ze hem zagen, Tjebolang was gekleed in een vreemd en grappig habijt met zwarte, rode, gele en witte ruiten.

Het was in dit heilige habijt van de marionettenpop dat Tjebolang terugging naar Sokajasa. De nacht was hier al gevorderd, de dag was er al vertrokken met het einde van de *Ramadan*.

De gelovigen hadden hun vasten voor de laatste keer beëindigd, terwijl ze HEM prezen die geen enkele behoefte heeft en aan WIE alles behoefte heeft. Die nacht mochten de kinderen met vuur spelen.

Die ochtend hadden ze in het kreupelbos stevige bamboes gekapt, ze hadden de stengels uitgehold en met palmolie gevuld om er fakkels van te maken. En nu liepen ze rond in de rijstvelden van Sokajasa, de vuurgloed tekende tegen de hemel lichtzuilen af die de sterren deden verbleken. Op elk van hun dwergpassen zongen ze *Allahoe akbar*. In de moskee sloegen de volgelingen van sjeik Akhadijat om de beurt op de dubbelzijdige gebedstrommel.

Tjebolang sloot zich aan bij deze stoet vuurkabouters om Sokajasa binnen te gaan zonder onmiddellijk te worden herkend. Maar zijn vader kwam hem tegemoet, want een droom had hem de terugkeer aangekondigd van zijn zoon in een kleurig habijt bij het verflauwen van de laatste sikkel van de maan. Hij verwelkomde hem met deze lieve woorden:

‘Tjebolang, mijn kind, je moeder en ik hebben je gedurende je gehele escapade in gedachten vergezeld met dit enkele gebed:

‘Vergeet niet te vrezen door HEM te worden vergeten.’

Je komt bij ons terug in dezelfde nacht dat je ons hebt verlaten. Maar ondertussen is ons gezin uitgebreid. Twee kinderen van soenan Giri zijn na jouw vertrek aangekomen. Je moeder en ik hebben ze opgenomen als onze eigen kinderen.

In Sokajasa en en ook daarbuiten verzwijgen we hun ware afkomst want ze worden door de spionnen van sultan Agoeng in de negen windrichtingen gezocht. Wees respectvol tegenover Djajengsari, de jongen, hij is ouder dan jij. De jonge prinses mag je gerust met alle egards behandelen die je hart je ingeeft.’

Tjebolang was met stomheid geslagen. Terwijl zij de veranda naderden waar de prins en de prinses van Giri zich ophielden, vertrouwde sjeik Akhadijat zijn zoon nog deze edelmoedige woorden toe:

‘Tjebolang, ik zie aan je habijt dat je bent ingewijd in de hoogste wetenschap. Doe dit habijt nu uit voordat het bevekt wordt met hoogmoed. Vergeet alles en wijd je aan de meest elementaire weten-

schap die je van alle andere bevrijdt.’

‘Vader, welke is deze wetenschap?’

‘De liefde.’

En zo kwam het, zo gaat het verhaal, dat Tjebolang Rantjangkapti trouwde. Al was ze een prinses, ze was helemaal niet mooi, eerder onaantrekkelijk, maar Tjebolang hield zoveel van haar in lichaam en geest dat hij haar in een stralende bruid veranderde.

Iedereen in Sokajasa stond verbaasd over die metamorfose omdat ze niet wisten wat een coïtaal veelzijdig geoefende fallus tot stand kan brengen wanneer hij uiteindelijk de gave van het hart ontdekt.

Zang 59

Helaas! Tjebolang en Rantjangkapti hadden nog niet alle kronkelingen van de wellust uitgeprobeerd of er werd alarm geslagen. Twee leerlingen van de koranschool in Soerabaja waren zojuist met duistere bedoelingen in Sokajasa aangekomen. Het viel te vrezen dat zij mannen waren die smeergeld ontvingen van prins Pekik.

Djajengsari vertelde aan Tjebolang hoe, na de plundering van Giri, prins Pekik hun overwonnen vader als krijgsgevangene naar het koninkrijk Mataram had gedeporteerd en hoe hij tegenover de almachtige sultan Agoeng had gezworen om de voortvluchtige prinsen en de prinses dood of levend terug te vinden.

Zij moesten opnieuw vluchten en wel zo snel mogelijk, maar waarheen? Sjeik Akhadijat zei tegen hen:

‘Ik ken een veilige plek in een woud geflankeerd door twee kleine bergen. Deze plek wordt omgrensd door een ravijn zo diep dat men er alleen maar toegang tot heeft door de kracht van de gedachte. Als ALLAH het wil, zal ik jullie daarheen brengen.

Maar eerst moeten jullie van naam veranderen: Djajengsari, jij heet voortaan *Mangoenarsa* en jij, Tjebolang, *Anggoengrimang*, Vaag Gekoer. En jij, mijn kleine Rantjangkapti, jij moet je naam behouden, *Gewenst Plan*, die past je uitstekend. Ah, ik vergat jullie dienaar Boeras, noem hem voortaan *Montel*.’

Daarop verzocht sjeik Akhadijat zijn drie kinderen streng om zijn sarong vast te houden, hun ogen dicht te doen en hun gedachten op het woord *Wanataka* te concentreren. De godvruchtige man putte de laatste krachten van zijn oude lichaam uit om al zijn magische krachten in werking te stellen en, in een oogwenk, waren Mangoenarsa, Anggoengrimang, Rantjangkapti en hun dienaar Montel overbracht naar Wanataka.

Ze zagen daar een blauwe moskee die zich weerspiegelde in een jade-groene rivier, een tuin passend bij de hemelse werelden, tot bloei gekomen door ZIJN schoonheid, vruchten in overvloed aan vrolijke bomen, kokospalmen die bogen onder het gewicht van hun noten druipend van gulle en zoete melk. Maar er was geen spoor meer van hun vader te kennen die ze naar dit droomgehucht had gebracht.

Inderdaad had sjeik Akhadijat met zijn vrouw op discrete wijze deze wereld verlaten om niet te hoeven wachten op de terugkeer van zijn kinderen naar Sokajasa. Alleen zijn etherisch lichaam was in Wanataka achtergebleven ten einde hun daden en gedachten in goede banen te leiden.

Op sommige avonden hoorden zij zijn stem die hen de ALLERHOOGSTE in herinnering bracht:

*Mijn kinderen, de dag dooft uit,
De mens gaat voorbij en vloeit weg.
Het stof en de nacht, dat zijn wij.
Alleen ALLAH is groot.*

Anggoengrimang en prinses Rantjangkapti kregen geen genoeg van elkaar, 's avonds en 's ochtends rustten zij in elkaars armen, mond op mond, en voedden zich slechts met het witte brood van hun weken. Mangoenarsa verbleef dag en nacht in de moskee, hij leefde alleen van de liefde voor ALLAH. Soms verbleef zijn ziel buiten zijn lichaam en volgde zijn hart, aangetrokken door de grootheid van de HEER der werelden. Zijn ziel reisde op zoek naar zijn oudste broer, ze ging stroomopwaarts en stroomafwaarts en ontving nooit enig nieuws, behalve de zekerheid dat Djajengresmi nog in leven was.

Temanten laki en prampoean di poelo Djawa
Javaanse bruid en bruidegom rond 1900 in Jogjakartaanse paleiskleding.

Inkijkexemplaar

Boek VI

EN ER WAS LIEFDE

Zang 60

HET GEDICHT VERLIET ZONDER OMHAAL WANATAKA, ongerust over het lot van de kroonprins van Giri, want het had al lang niet meer van hem gesproken. Het trof hem aan daar waar het hem had achtergelaten, nog steeds naast Ki Karang gezeten, in de kluizenaarshut hoog bovenop een rotsachtige piek die uitkeek over de laagte, daar waar de aarde zo onvruchtbaar was dat zelfs struiken er geen wortel schoten.

Welnu, als het Djajengresmi al die tijd niet aan voedsel had ontbroken, was het omdat dit vast en zeker niet aards was geweest.

Ki Karang had hem ingewijd in de fundamentele boeken: *De Nis van Lichten* van Al-Ghazâli, *Het Soefi-Onderricht* van Abd Al-Qadir Al-Jailani, *Over de Universele Mens* van Abd Al-Karim Al-Jili, *Al-Tamhid fi Bayan Al-Tawhid* van Abu Syukur Al-Kasyi Al-Salimi. Vervolgens had hij al deze geleerde werken van hem weggenomen en had hem deze kwatrijn voorgezongen:

Als je de wetenschap van boeken bestudeert

Houdt het plezier op bij je tong

Als je proeft van de wetenschap van geur en smaak

Zal ze je wezen overweldigen met schittering.

Hij had hem toen geleerd hoe hij zijn hart van roest moest reinigen door de Koran te reciteren, door de dood indachtig te zijn en door de *dhikr*¹ die van nature het vermogen bezat om demonen uit te drijven, satanische wezens te verrassen en de leerling in vervoering te brengen:

1 Het aanroepen van God, in het Arabisch ALLAH.

La Ilaha Illa Llah
La Ilaha Illa Llah
*La Ilaha Illa Llah*¹

Elke dag introduceerde hij een nieuwe fabel als evenzovele verluchtingen bij de steeds maar herhaalde proloog van zijn onderwijs, te weten dat alle tegenstrijdige waarheden een worden in de Waarheid. Op het ogenblik dat het gedicht hen aantrof op de veranda van de moskee, was Ki Karang bezig aan Djajengresmi het verhaal te vertellen van *De opstijging van Joedhisthira naar het paradijs*.

Zang 61

«Na zijn koninkrijk te hebben toevertrouwd aan de zoon van een dienaars uit een lage kaste ging Joedhisthira over tot de rituelen, hij verzegelde met een blok groen en wit dioriet de toegang tot de tempel van *de god van de tijd* die geeft en neemt en ging met zijn vier broers en hun gezamenlijke vrouw op weg naar het paradijs.

De Pandawa's trokken door een grote steenwoestijn en arriveerden toen aan de voet van de berg Meroe, het stuifwater liep stuk tegen de toppen ervan als de branding van een hemelse oceaan en versluiserde voor de stervelingen de pracht van *Dewapoera*, de stad der goden.

Tijdens het klimmen werden vier van de Pandawa's, de een na de ander, verzwolgen door de flanken van de roemruchte berg evenals *Draupadi*, hun aller echtgenote.² Joedhisthira, de oudste, vervolgde eenzaam zijn opstijging naar het paradijs.

Voor de poorten van de stad wachtte *Hjang Pramesthi*, heer der goden, hem op in zijn praalwagen van licht:

'Hé!, Joedhisthira, ben je daar weer, terug in het eeuwige Koninkrijk? Maar hoe komt het dat je nog steeds in je lichaam woont? Je broers en Draupadi konden hun lichaam aan de aarde prijs geven voordat ze hier naar boven kwamen.'

1 Er is geen andere god dan God.

2 Echtgenote van de vijf gebroeders Pandawa in de Mahabharata.

‘Zo luidt de wet van het paradijs: geen enkel creatuur kan hier binnenkomen met zijn fysieke lichaam, daar moet elk schepsel zich van ontdoen om zijn etherische lichaam te laten stralen. Het is van die straling dat mijn praalwagen en het hele paradijs is gemaakt. Joedhisthira, al ben je nu koning, je staat niet boven de wet. Nu ben je veroordeeld om weer op aarde neer te dalen totdat je lichaam langzaam vergaat in zijn volheid.’

Zo kwam het dat Joedhisthira tegen wil en dank weer naar het ondermaanse terugkeerde. Hij vertrok naar het noorden met de bedoeling om zich van kant te maken, hij dook in zee, liet zich tot op de bodem zakken en wachtte op zijn dood. Maar de dood wilde niet komen.

Zeshonderd jaar waren verstreken, toen hij van de heer der goden de opdracht kreeg om te gaan mediteren in de streek van Madjapahit, in het hart van het woud van Glagahwangi, want dat was de gewoonlijke weg om het leven in volheid te verlaten.

Joedhisthira gehoorzaamde, ging op weg naar het woud van Glagahwangi en ging kalm onder een waringin zitten. Zijn meditatie won weldra zoveel aan weidsheid dat het woud ervan onder betovering geraakte. Mensen en dieren die zich in het woud waagden kwamen er met waanzin geslagen uit, elke dag werden de bomen door nevel bedekt. Uit het kreupelhout ontsprong een helderrode straling.

In die tijd begon het islamitische koninkrijk Demak met de bouw van een paleis in het gebied van Glagahwangi, mannen werden bij duizenden gerekruteerd voor de ontginningwerkzaamheden. Het woud werd in één ochtend gekapt, maar in de middag groeide het nog ondoordringbaarder weer aan. 's Avonds werd het opnieuw gekapt, zelfs de stronken werden uit de grond gerukt en verbrand. Welnu, de volgende dag bij het ochtendkrieken was het weer aangegroeid tot een nog hoger en nog dikker bos.

Verbijsterd en wanhopig gingen de hoofdhouthakkers de kwestie aan soenan Giri rapporteren wiens geestelijk gezag zich toentertijd over het gehele eiland Java uitstreckte. Toen soenan Giri het verhaal van de hoofdhouthakkers had aangehoord, liet hij soenan *Kalidjaga* bij zich roepen en droeg hem op om deze beweringen ter plekke na te trekken.

Zodra hij aan de rand van het woud was aangekomen, groette soenan Kalidjaga het woud eerbiedig:

‘Moge de vrede met je zijn!’

Op hetzelfde ogenblik trok de nevel op, een helder licht begon te schijnen en Kalidjaga trok het betoverde woud in.

Hij liep er eerst omheen om de omvang ervan te bepalen, vervolgens ging hij naar de open plek midden in het woud waar hij een reusachtig menselijk wezen zag zitten dat een schemerachtig licht uitstraalde. Dit wezen was wel drie keer zo groot en zo sterk als de meeste mensen en zijn lichaam was bedekt met dikke en lange haren.

Hij zat onder een waringin, op een heel gladde steen naast een houten kist. Zijn linkerbeen was over zijn dij gevouwen, zijn rechterbeen voor hem uitgestrekt, zijn linkerhand op zijn rechterschouder gelegd en zijn rechterhand gesloten boven zijn slaap.

Kalidjaga liep met grote hoffelijkheid op hem af en begroette hem met het rituele woord van de islam:

‘Moge de vrede met je zijn.’

Hij kreeg geen enkel antwoord. Joedhisthira sloeg hem alleen maar gade, een houding waardoor Kalidjaga tenslotte geërgerd raakte. Hij ging in stilte bij zichzelf te rade en al snel kwam de gedachte bij hem op dat dit wezen misschien wel een boeddhist was, hij herhaalde dan ook zijn begroeting in de taal van de Boeddha:

‘Ere aan Wairotjana! Ere aan het lichaam, de geest en het woord van de heer van alle boeddha’s der drie tijden. O meester die ik nog niet de eer heb te kennen, als ik u hier zo alleen midden in het woud zie met als enige vriend uw van droefenis doordrongen gelaat, maak ik me ongerust dat u onder een diepe droevenis gebukt gaat.’

Joedhisthira antwoordde eveneens in de taal van de Boeddha:

‘Mijn broeder, het lijkt dat u al de roerselen van mijn in duisternis gedompelde hart kent. Ik heet Joedhisthira, ik was de koning van het grote rijk van Indraprastha, maar dat is een lang verhaal. En u, wie bent u dat u zo helder van geest mij hebt kunnen bereiken?’

‘O, Koning Joedhisthira, ik heet Kalidjaga en ik ben een van de negen heilige mannen belast met het verspreiden van de islam op Java.’

Ik ben naar dit bos gestuurd door soenan Giri, de radja van de Oelema's, met de opdracht om een onderzoek in te stellen naar de verschijnselen die een belemmering vormen voor de ontginning. Welnu, ik ben in dit woud rondgetrokken tot aan zijn grenzen, zonder het minste verschijnsel tegen te komen, ik heb alleen u aangetroffen.'

'O Heilige Kalidjaga, wees niet zo snel mij onterecht te beschuldigen. Zo het woud van Glagahwangi de herhaalde ontginning door enkele duizenden mannen weerstaat, dan dient u meer de oorzaak daarvan in de geopenbaarde boeken te bestuderen. Het ruigharige wezen dat u voor u ziet is slechts een miserabele bedelaar die al meer dan zeshonderd jaar lang de weg zoekt die leidt naar de dood.'

'Majesteit, om welke reden lukt het u niet te sterven?'

'Eertijds, op de dag van mijn troonsbestijging, heb ik van de Heer der werelden een talisman gekregen die ik sindsdien steeds heb vereerd. Deze talisman bevindt zich in mijn rechterhand en dit is al zoveel jaren het geval dat hij als het ware versteend is geraakt, zodat mijn vuist niet meer open kan.

Kalidjaga bekeek de rechterhand van Joedhisthira waarvan de nagels zo lang waren gegroeid dat ze in het vlees van zijn handpalm waren vastgeraakt en deze steviger hadden verzegeld dan een dubbel stalen slot. De haren van de vingerkootjes groeiden op de kam van de vingers in donkere kluwen die hun wanorde verenigde met de luchtwortels van de waringin zodat man en boom elkaar leken te voeden. Kalidjaga vroeg:

'Wat zegt de boodschap die in de talisman is gesloten?'

'Ah! Heilige Kalidjaga, ik kan u in alle oprechtheid verzekeren dat ik nooit het verlangen heb gevoeld die te lezen, het idee alleen al maakt me bang. Bij goddelijke opdracht is mij te kennen gegeven dat ik mij tevreden moest stellen met het vereren van deze talisman, zonder me vragen te stellen over de oorsprong of de bestemming ervan.'

'O Koning Joedhisthira, als er ooit iemand komt die in staat is om uw vuist te openen, heeft hij dan toestemming om de boodschap te ontcijferen?'

'Ja, maar op voorwaarde dat ik eindelijk op de hoogte zal worden

gesteld van de betekenis ervan.’

‘Laten we het in dat geval dan proberen!’

Kalidjaga zocht door de dichtheid van het woud heen de richting van Mekka, hij wendde zijn gezicht daarheen en na de naam van ALLAH,

Hij is lief

Hij geeft

Hij vergeeft,

te hebben aangeropen, tekende hij op de grond, op vier zuilen in vier rijen, de zestien getallen van vier cijfers van de soerat *Al-Fatihah* die hij in zijn hart reciteerde en in zijn adem uitblies.

De numerieke toverspreuk ontketende in de borst van Joedhisthira een overeenkomstige trillende zang en als bij een wonder ging zijn rechterhand open en liet de talisman los. Het was een fijn, opgerold pandanblad dat werd bijgehouden door een zijden draad. Kalidjaga maakte de draad los en las:

‘*Kalimasaada*’.

Joedhisthira stond versteld:

‘Dat is de naam van het magische boek dat de kracht heeft om de helden weer tot leven te wekken wier dood voortijdig was. Maar mijn dood daarentegen talmt. Tenware men eerder *Kelima Usaada* moet lezen, de vijf remedies van de Boeddha om het leven met zo min mogelijk moeilijkheden te doorlopen.’

Kalidjaga sprak met een voorzichtige stem, maar vol vuur:

‘O Koning Joedhisthira, iedereen leest met de ogen van zijn geloof. Met de nieuwe ogen van de islam lees ik zelf *Kalimah Syahadat*, dat is de getuigenis van de moslims dat er geen andere god is dan God en dat Mohammad zijn profeet is.

Als u niet de weg naar de dood kon vinden, was dat omdat u gehecht bleef aan die talisman die niets anders is dan de formele religie, de uwe, de mijne en alle religies waarvan wij, u en ik, zelfs het bestaan niet kennen.

Al is de religie de noodzakelijke gids voor de mensen op aarde, ze wordt een obstakel wanneer het uur is aangebroken om het lichaam

op te geven voor de eenwording met de HEER. Om in deze eenwording te sterven, moet men de vorm afleren en niet meer benoemen, moet men terugkeren naar de *ultieme bedoeling* die de veelheid van vormen en namen heeft doen ontspringen. *Ha-ah!*, koning Joedhithira, nu bent u bevrijd van elk obstakel.'

Joedhithira was vervuld van vreugde, hij voelde dat hij eindelijk kon sterven. Hij keek naar de waringin, het bos met hoge bomen, de duizelingwekkende hemel en voelde zijn eigen onbeduidendheid. Hij maakte aanstalten om een voetval voor Kalidjaga te maken, zijn vrijgemaakte rechterhand volgde hem in zijn voetval, maar de heilige moslim hield hem tegen met deze liefdevolle woorden:

'Mijn broeder, ik verdien geen dergelijke verering van uw kant, uw koningschap evenaart mijn heiligheid. Laten we, om elkaar wederzijds te groeten, liever onze handen ineen slaan.'

En zo kwam het dat Joedhithira en Kalidjaga onder de waringin in het woud van Glagahwangi hun handen ineensloegen. Tot op de dag van vandaag zijn deze ineengeslagen handen op avonden met nieuwe maan zichtbaar voor wie in staat is met het oog van het hart te kijken. Toen hij zich opmaakte om zijn lichaam te verlaten, herinnerde de koning van de Pandawa's zich de kist die aan zijn voeten stond:

'Kalidjaga, ik zal deze kist niet kunnen meenemen naar het paradijs want de heer van dit oord zou mij opnieuw de toegang ervan ontzeggen. Ik verzoek u dus u over de inhoud ervan te ontfermen.'

Joedhithira opende de kist en haalde er een palmblad uit bestempeld met vijf silhouetten die hem en zijn vier Pandawa broers afbeeldden. Hij ontvouwde de stamboom van de Bharata's, vanaf de bruiloft van Shantanu met de godin Ganga en vertelde Kalidjaga het verhaal van de Bharatajoedha, de grote oorlog:

'Moge u dit verhaal altijd vertellen als de droom van de *plicht tot herinnering*. Om dit te doen, moet u de silhouetten aankleden met een buffelhuid, versier ze met zijn beenderen vermalen tot een keurig poeder en geef deze figuren gewrichten door behendig stokjes uit zijn hoorns snijden. Noem dit marionettentheater *schimmenspel* want zie, de vorm ervan is maar net vervaagd of ze gloeit al diep in het hart.'

Daarna stierf koning Joedhisthira in een corpusculaire straling. Hij ondernam met welslagen zijn opstijging naar het paradijs. Kalidjaga begroef zijn stoffelijk overschot ritueel aan de voet van de waringin en ging op Java langs stad en land om te getuigen van het Licht. Zijn bagage bestond uit de *Koran* en de kist met schimmenmarionetten.»

Zang 62

Na de vertelling verwachtte Ki Karang zoals gewoonlijk dat Djajengresmi hem vragen zou stellen over de duistere passages van de fabel. De kroonprins van Giri bleef zwijgen, met gebogen hoofd en al zijn gedachten naar binnen gekeerd. Ki Karang vroeg zachtjes:

‘Mijn zoon, is er iets dat je nog niet weet, een probleem dat je wilt ophelderen over ja en nee, of dit en dat? Want dit is dat, en is het niet...’

‘Meester, uw onvermoeibare onderwijs heeft mijn nieuwsgierigheid vervuld over de *wetenschap van het geluk* en ik ben u daar dankbaar voor. Eén vraag echter brandt nog in mijn hart. Helaas! Met alle respect, uw meest geheime kennis en uw meest esoterische fabels zouden niet in staat zijn daarop een antwoord te geven.’

‘Wat is die brandende vraag die met zijn vuur mijn kennis verblindt?’

‘Meester, al deze dagen en nachten die ik bij u doorbracht hebben me nader tot ALLAH gebracht, ze vervreemden mij van mijn plicht als zoon. In mijn geest zie ik nog Giri in vlammen, en mijn overwonnen vader die me vraagt te beloven om te waken over zijn twee jongste kinderen.’

‘En zie, vanavond, verzadigd van de meest esoterische kennis, weet ik nog steeds niet of mijn jongere broer en mijn zusje nog in leven zijn.

De wetenschap van het geluk zou wel een groot ongeluk worden als deze me nog langer in uw kluizenaarswoning zou vasthouden. O Ki Karang, sta toe dat ik u verlaat en mijn zwerftocht herneem op zoek naar mijn dierbare broer en zus.’

‘Mijn zoon, er is een tijd van weten en er is een tijd van zwerven. Ga! Maar weet je eigenlijk wel in welke richting je moet vertrekken? Luister, ga in de richting van de rijzende zon, loop zo zonder te rusten tot aan het gehucht Wanamarta. Er staat daar een grote school die door de

wijze Ki Panoerta wordt geleid.

Alle landvoogden uit het oosten worden daar onderwezen evenals de rijke kooplui uit de havens aan de noordelijke kust. Ki Panoerta weet alles. Mijn lessen zijn gebrabbel vergeleken bij de zijne. Het is niet over zijn uitnemendheid dat ik het met je wil hebben, maar over zijn bevallige dochter.

Ki Panoerta heeft namelijk een dochter vermaard om haar schoonheid, haar beheersing van de abstracte wetenschappen en haar gave voor dichtkunst. Haar gezicht is als een maan op het water, van binnenuit verlicht door een zo levendige intelligentie dat haar ogen als twee vallende sterren zijn en haar mond een zilveren sikkkel in het donkere veld van de hemel. Haar handen hebben de verfijnde transparantie van de vleugels van de zevende aartsengel en van haar altijd gesluierde lichaam wordt gezegd dat het oneindig is.

Ze is het onderwerp van elk gesprek en het alle ongehuwden raken van haar in vervoering. Talrijk zijn de geliefden die in Wanamarta samendrommen in de hoop er naar haar hand te kunnen dingen. Maar tevergeefs. Het meisje heeft beloofd om alleen met de man te trouwen die de kennis van haar vader overtreft. *Tambangraras* is haar naam.¹

Djajengresmi luisterde aandachtig naar de woorden van Ki Karang, zijn gedachten dwaalden af naar zijn jonge broer en zijn kleine zusje. Hij boog en kuste de voeten van zijn meester ten afscheid. Ki Karang drukte zijn lippen op de fontanel van zijn leerling en fluisterde hem deze laatste zegening toe:

‘Mijn zoon, laat me je voordat je op weg gaat een nieuwe naam geven die past bij je queeste. Je zult voortaan *Amongraga* heten, *hij die zijn lichaam draagt*. Laat deze naam je lamp zijn op de weg van de grote overgave. En je twee leerlingen, Gathoek en Gathak, zij heten van nu af aan *Djamil* en *Djamal*. Ga nu! Moge ALLAH al je voetstappen vergezellen.’

1 *Tambang* = diepgravend, *Suluk* = gedrocht en toch volmaakt(?); Vgl. *Sêrat Cênthini* of *suluk Tambangraras*, Yogyakarta 1985

Zang 63

Het gedicht veranderde van maat en toon in de versmaat van *Asmarandana*.¹ De dichters zongen eerst de melodie voor, zonder woorden. Aan het einde van elke zang brachten ze in hun hart de versvoeten, de wendingen en de klinkers aan, en toen ontsnapten de lettergrepen aan hun keel en werden in het vocale stramien gegoten in een zang waarvan het geluid aan de geur voorafging en de geur aan de betekenis.

Ze gingen te werk op de wijze van een schilder die, om het portret van een vogel te maken, eerst een kooi met een open deurtje zou schilderen met een of ander eenvoudig, mooi en nuttig voorwerp erin, en vervolgens zou wachten totdat de vrije vogel binnenvloog.

Prins Anom Amengkoenagara III was er lyrisch over. Asmarandana was voor hem het metrum van genot. *Asmara* betekende voor hem de gevangenschap van de jubelende ziel in het vreugdevolle lichaam.

Voor de drie dichters aan zijn hof was *asma* de naam die iedereen draagt om uit de krochten van zijn lichaam op te stijgen naar zijn geliefde, en *dana* was de grootmoedige. De Asmarandana-zang brandde op hun lippen met een verliefde loftuiting naar de verborgen MINNAAR, een lofdicht tussen de man en zijn hart:

*Onder welke naam u HEM ook aanroept
De mooiste namen behoren HEM toe.*

Het grote gedicht van Java leek onverwacht voort te schrijden op een ernstig misverstand.

Of is er slechts sprake van een verschil in gradatie?

1 ASMARA: God der liefde, ook seksualiteit;
DANA: liefdadig, weldadig (Skr.);
ASMA: naam.

Zang 64

Hoe dan ook, al langer dan een maanloop was Amongraga op weg zonder ook maar het minste schepsel te ontmoeten dat in staat was om hem de weg naar Wanamarta te wijzen. De richtlijnen van Ki Karang brachten zijn lichaam steeds verder naar het oosten, waarbij hij alleen stopte voor het gebed. Zijn twee discipelen, Djamal en Djamil, volgden hem in de richting van de rijzende zon door de vrolijke rijstvelden die door gulle hemelbewatering opzwellen als een bronstige oceaan. Hij was zo lang de gevangene gebleven van die droge rotsen in Karang dat de intense minerale strengheid van de kluisenaarshut opeens zijn geheime water loosde en elk van zijn passen doordrenkte met een lichte roes.

Ja, Amongraga liep de opheffing van zijn lichaam, de verrijzing van zijn ziel tegemoet.

Op een avond, toen de maan bijna geheel was geslonken, overviel de duisternis hem op de flanken van de berg Lawoe. De hemel was een enorme spons die zich ondersteboven had gekeerd om zijn zwarte water uit te storten, zodat de sterren uitgeblust in plassen van nevel lagen en in de val hun lichtbron hadden verloren.

Als schuilplek voor de nacht vond hij de daklijst van een brede en kleine kubusvormige tempel, Soekoeh genaamd. Uit de siertorentjes op de deuren staken druiplijsten in de vorm van slangen die in de stromende regen leken te glibberen als waterslangen uit zee.

Drie reusachtige schildpadden bewaakten de toegang tot de monumentale trappen naar drie terrassen waarvan de laatste zo donker was als samengeklonterd stof dat in zijn midden het licht gevangen hield en dat dreigde elk lichaam te verzwelgen dat in zijn buurt kwam.

Djamil en Djamal kropen angstig weg tegen een Bima van steen die naakt en zegevierend in zijn hand een kolossaal geslachtsdeel hield waarmee hij de reus Kalantaka in de muur van de tempel had geslagen om hem er vervolgens mee te doorboren.

Amongraga vond een schuilplaats aan de voet van het derde beneden-terras in een bruidskapel. Daar, op een bed van bloemblaadjes, lag een

stenen vulva aan de zijde van haar fallueuze geliefde in een volmaakte gelukzaligheid die zelfs door de tijd niet kon worden aangetast.

Amongraga zag af van slaap en bleef de hele nacht wakker. Toch kreeg hij een droom. De bloemen op het bed gingen open voor het kwaad. De kapel raakte geblokkeerd en werd een spelonk waarin geen vers straal-tje licht meer doordrong. Door de spleten tussen de stenen heen walm-den koortsige dampen die vlamden als lantaarns en zijn lichaam door-drongen met hun onwelriekendheid.

Een vrouw brak door de rotswand en kwam op hem af. Ze was naakt en droeg op haar huid alleen haar rinkelende sieraden van metaal en steen die haar een triomfantelijke aanblik verleende en al dansend een schrill rammelend en spottend geluid maakte.

Ze droeg op de plek van haar borsten twee zware *kontol* waarvan de blauwe *linggam* zich vrolijk uitstreckte tot haar vulva die vuurrood was van de *kain*. Ze zocht in de zwarte ogen van de prins het sprakeloze hooglied van het genot en vond het niet. Dus zong ze hem voor:

*Hij die schaduw met warmte, nacht met dag
In een mystieke harmonie wil verbinden
Zal nooit zijn engelachtige lichaam verwarmen
Aan die rode zon die men liefde noemt!*

*Kijk! De bittere dorheid van je genot
Bederft je dorst naar schoonheid en verstijft je huid,
En de woedende wind van je lust
Doet je vlees wapperen als een oude vlag.*

*Voel je niet hoe, verdoemd en zwerwend,
Ver van de levenden, mijn bloeiende mond naar je gaat?
Jij, mijn ziel en mijn hart, mijn alles en mijn wederhelft,
Man, kom! Ontvlucht het oneindige dat je in je draagt!*

Bij het aanbreken van de dag en het optrekken van de nevel boven de berg Lawoe, trof Amongraga de bloemen verwelkt op het bed aan en lag er een metalen armband aan zijn voeten.

De tempelwachter kwam op hem af en droeg het grote gastenboek. Amongraga schreef daarin de vijf woorden van zijn naam en bijnaam: *Hij die zijn lichaam draagt*. De bewaker bedankte hem:

‘Moge uw wens in vervulling gaan!’

‘Welke wens?’ vroeg Amongraga verbaasd.

‘Oh! Weet u dat niet? Deze tempel, ziet u, is tijdens de nachten dat het nieuwe maan is gewijd aan de mannen en vrouwen die een wens koesteren. Ze komen hier hun lichaam verenigen met dat van een onbekende die eveneens in zijn hart een belofte fluistert.

Deze mantat van toeval en duisternis zal de wens van één enkele van hen vervullen. De ander zal het slachtoffer worden van een of ander groot ongeluk. Maar op Java zoals elders gelooft men altijd dat het ongeluk alleen de anderen overkomt!’, brulde hij lachend.

De tempelwachter sloot het gastenboek weer met een luide lach waarvan de echo, zo zegt het gedicht, de stenen van de drie terrassen spleet en Bima onthoofdde.

Zang 65

Amongraga volgde nu de vlucht van een hop die de weg scheen te kennen, want de gekeurde trekvogel droeg op zijn borst het ornament dat getuigde van zijn inwijding in de Weg en op zijn hoofd de kroon der Waarheid. Op zijn vlucht zong hij Amongraga toe dat hij door zeven dalen zou moeten gaan en dat uit deze zeven dalen nog nooit iemand was weergekeerd.

Amongraga zei hem dat hij geen plek had waarnaar hij kon terugkeren, dat hij dus in helemaal niet bang was om te verdwalen. Het koninkrijk Giri was in de vlammen van de oorlog opgegaan en zijn vader, de koning, was voortaan de levenslange gevangene van de almachtige sultan Agoeng.

‘O Prins!’ zong de hop hem toe, ‘je bent het eerste dal inderdaad al doorgetrokken, die van het Zoeken. Nu ga je dan binnen in het dal der Liefde. Kijk! Het is oneindig.’

Op deze woorden van de vogel dook een regenboog, als een veelkleu-

rige waterval, de ondergestroomde rijstvelden in. Toen Amongraga een herder opmerkte die zijn waterbuffels meevoerde om ze aan deze lichtbron te laten drinken, verdween de vogel met de grote kuif op dezelfde wijze als hij was verschenen.

De prins stuurde Djamil en Djamal eropuit om aan de herder de weg naar Wanamarta te vragen. De herder wees op een luisterrijk gehucht dat aan de einder schitterde:

‘Daar zult u de hermitage van Ki Panoerta aantreffen. Zijn kennis is zo verheven dat zijn school nooit leeg staat. Men telt op sommige avonden dat er *dhikr* is wel vierduizend leerlingen, mannen en vrouwen door elkaar.

Ik ben zelf enige tijd een van die velen geweest en als ik niet het geluk heb gehad zijn dochter Tambangraras te aanschouwen, dan had ik nog wel de onophoudelijke stoet van haar aanbidders gezien, kleine en grote ambtsdragers uit de stad, rijke kooplui uit de havens in het noorden.

Allen wedijveren in geschenken om het hart van de jonge vrouw te winnen, maar zij slaat alle cadeaus af. Zij heeft tegenover haar vader verklaard dat zij helemaal niet verlangt naar een welgestelde of welgebouwde man en dat zij zich met hart en ziel zal geven aan hem die de kennis die van Ki Panoerta overtreft, al was het een dwerg of een gebochelde.

Al tientallen vrome en geleerde mannen die te koop liepen met hun kennis heeft ze allemaal een voor een afgewezen zonder zich erom te bekommeren dat ze daarmee haar vader in verlegenheid brengt en haar broers, die haar niet tegen haar wil kunnen uithuwelijken, want zij is ouder dan haar broers.

Haar houding voedt allerlei kwaadsprekerij over haar ware aard. Sommigen insinueren dat als ze zo haar neus voor mannen ophaalt ze vast geen opening heeft of alleen maar van vrouwen houdt.’

Terwijl Amongraga op de herder kwam aflopen, ving hij diens laatste woorden op. Hij wist meteen dat Tambangraras de zijne zou worden en hij de hare.

Zang 66

Amongraga en zijn twee dienaren meldden zich bij de hermitage van Wanamarta op een avond dat er dhikr was. De zonen van Ki Panoerta, Djajengwesti en Djajengraga, verwelkomden de leerlingen op de veranda van de meester. Ze droegen beiden een lichtgekleurd hemd met een hoge kraag op een sarong met groene en blauwe ruiten en een tulband van wit katoen die hun engelachtige en baardeloze gezichten deed oplichten.

Amongraga stelde zich aan Djajengwesti en Djajengraga voor als een leerling van Ki Karang. De twee broers gaven hem meteen een warm onthaal, hun vader, zo zeiden ze hem, was vroeger de studiegenoot van de meester van de hermitage van Karang geweest.

Ze begonnen de kennis van de nieuwkomer te monstern om te kunnen besluiten of hij waardig was om in de kring van ingewijden van de dhikr te worden opgenomen want, om je de waarheid te zeggen, was Amongraga zo lang onderweg geweest en had hij zo weinig gesproken dat hij meer op een verdwaalde zwerver leek dan op een geleerde pelgrim, en zijn aangeboren bescheidenheid samen zijn door weer en wind verweerde kleren gaf hem bijna het aanzien van een idioot.

Amongraga nam het voortouw:

‘Weten jullie wat een intelligent man onderscheidt van een dwaas?’

Djajengwesti en Djajengraga stonden zo verbaasd over de botheid van deze vraag dat ze er geen antwoord op durfden te geven omdat ze bang waren dat het een valstrik was. Amongraga glimlachte en verklaarde zich nader:

‘Als een intelligent man iets ontvangt, vraagt hij om meer. Maar als een idioot iets ontvangt, toont hij zich vol dankbaarheid.’

De twee broers, die wel aanvoelden dat hun gast een ongewoon mens was, rolden in een hoek van de veranda een mat uit en verzochten hem te gaan zitten. Ze ondervroegen hem:

‘Edele pelgrim, staat u ons toe u te vragen waar zich de kennis bevindt waarvan men zegt dat deze zonder inkt of schrift is?’

Amongraga antwoordde omzichtig:

‘Broeders, het is voor mij wat bevreemdend als iemand inlichtingen wenst over zo’n wetenschap. Zou de ondervraagde wellicht even onwetend kunnen zijn als zij die hem ondervragen? Toch zal ik een poging wagen om jullie het weinige uiteen te zetten dat ik ervan weet. De beste wetenschap is zij die niet verschilt van een opwelling van het hart. Als je daar slecht gebruik van maakt dan raak je op een dwaalspoor waar je, zoals een nachtvlinder wordt verblind door de vlam van een lamp, je vingers aan kunt branden. De wetenschap zonder inkt of schrift, dat is de *Koran* en de andere heilige boeken die iedereen hoort te kennen. Maar als de inhoud daarvan zich in het hoofd concentreert, blijft ze zonder uitwerking. De inhoud dient bladzijde voor bladzijde te worden doorgegeven aan het hart om zich daarin te nestelen. Het hart wordt dan een onmetelijke bron van kennis die door het oog niet kan worden gepeild, want deze bron is dieper dan de oceaan waarin de inkt verwatert en het schrift verdrinkt.

Waarlijke kennis, het onpeilbare diepe weten is voorbehouden aan het hart, het hoofd heeft andere beslommeringen.’

De twee broers fronsten hun wenkbrauwen:

‘Dat kennis zich op die manier kan losmaken uit de bladzijden van een boek en van het hoofd naar het hart kan worden doorgegeven, is voor ons een nieuw inzicht. Het is een bijzondere uitleg die geen enkele meester, zelfs onze vader niet, ons ooit heeft uiteengezet. U, hooggeboren pelgrim, kunt u ons zeggen waar ALLAH zich bevond vóór de schepping van hemel en aarde? Er is geen enkele schriftgeleerde die ons tot op de dag van vandaag daarop een bevredigend antwoord heeft gegeven.’

Amongraga glimlachte en zei:

‘Broeders, u noopt mij nu de deur te openen waarachter geen enkel geloof of leugen meer bestaat. Waar gelovigen en ongelovigen, zekerheid en twijfel niet bestaan. Kom wat dichterbij want intieme kennis is als parels voor de zwijnen...

Voordat hemel en aarde bestonden was er NIETS. Daarvoor was er het OGENBLIK, de MACHT en het *Geheim*.

Als je zeven maanden vast zonder te eten, zonder te drinken, zonder te zien, zonder te voelen, zonder te bewegen, zonder te spreken, zonder te horen, zonder te kijken, zonder dit en zonder dat – dan verheft het *niets* zich in zichzelf en dan *verschijnen* het MOMENT, de MACHT en het *Geheim* in volstrekte helderheid. Deze helderheid is zo helder dat ze als substantie alleen nog maar geluid heeft en dat geluid wordt geopenbaard in drie woorden die de Wet verbiedt op elke andere plaats dan in het hart uit te spreken.’

Amongraga fluisterde Djajengwesti en Djajengraga de drie woorden in en de broers werden op wonderbaarlijke wijze met stomheid geslagen. De lofzang op ALLAH en zijn profeet bracht ze hun plicht in herinnering als dienaar van de *dhikr*. Ze vroegen Amongraga vriendelijk om hen te volgen naar het meest westelijke vertrek van het huis waar de ingewijden zich opmaakten om de maaltijd te zegenen.

Zang 67

De mannen zaten in twee rijen die een halve cirkel vormden rond de schotels met rijst, afgedekt met een bananenblad. Aan de andere kant van de cirkel zaten de vrouwen naast elkaar en Tambangraras moest daartussen zitten. Amongraga keek de vrouwen een voor een aan, wetend dat hij haar bij de eerste oogopslag zou herkennen.

Het vertrek werd verlicht door olielampen die achter de rij vrouwen waren opgehangen zodat zij in het tegenlicht de zwarte contouren van hun lichaam aan de mannen te zien gaven. Het licht was hun sluier.

De oudste van de twee broers, Djajengwesti, ging voor in de zegening van de maaltijd, hij brandde wierookhars in een bananenblad waar een groen water vanaf druppelde dat het vuur weerstond. Hij droeg de soera van de djinns voor en na hem herhaalden de ingewijde mannen en vrouwen elk vers:

Als een ziel

Die een vlam

Steeds maar volgt.

Een bokaal ging rond van hand tot hand in de kring van de mannen. Elk van hen blies er drie keer overheen om het water te zegenen dat tegen de randen van het glas klotste. Daarna ging de bokaal naar de kring van de vrouwen. Amongraga huiverde bij de gedachte dat de adem van Tambangraras en de zijne zich al hadden verenigd in dit water vol van het gedruis van de djinns die een wonderbaarlijke Koran hadden gehoord en erin hadden geloofd.

Daarna klom iedereen over een steile ladder naar de zaal van de dhikr die was gebouwd op hoge palen boven het rijstveld. De mannen klommen over de westelijke ladder en de vrouwen over de oostelijke ladder. In de lege zaal die door geen enkel teken, zelfs geen Arabische kalligrafie, werd aangeduid, als een haard van rode zwavel, werden zij opnieuw gescheiden door een scherm van sandelhout dat weldra zou instorten onder de kracht van hun stemmen en zo, in een extase van geluid, de grens tussen beiderlei kunne zou doen verdampen.

La Ilaha Illa Llah

La Ilaha Illa Llah

La Ilaha Illa Llah

Het reciterende convent was niet een van de meest vrome, ze bestond uit land- en leeglopers, bedelaars, deugnieten en opstandigen die door de redding brengende onstuimigheid van de dhikr werden gehypnotiseerd. Ze hadden horen zeggen dat de dhikr de sleutel was van het paradijs en dat deze op de dag van hun dood, als ze hem maar op hun hart droegen, al hun zonden zou uitwissen.

Inderdaad had hun ellendige leven hen gedwongen zich los te maken uit hun beklagenswaardige bestaan en van dit ondermaanse dat nauwelijks rooskleuriger was. Ongetwijfeld stonden zij dicht bij ALLAH dan een rijke femelaar of een keurig jong meisje.

Ki Panoerta leidde de dhikr, hij bleef rechtop staan en wierp hier en daar zijn geparfumeerde sjaal over de zangers waarbij hij hun uitademingen begeleidde. Onder de linkerborst verloor de adem het hart van zijn gemoed, bij de navel bevrijdde hij het erogene vuur van zijn

lichamelijke beperkingen, op de rechterschouder verwelkomde hij de stoet engelen die met gloeiende vleugels ten hemel stegen om bij ALLAH te getuigen dat het convent hier HEM in herinnering brachten. En tenslotte, toen de ademtocht een ogenblik lang goddelijke wind was geworden, daverde hij in het hart, als een snik bedwelmd door schoonheid waarvan de echo de golven op zee deed oprijzen en stuklopen op het strand.

Eens te meer vervulde de inspiratie het hart van de stemmingen van de ziel. Het *Woord van de Eenheid* denderde als woede en zuchtte als wanhoop. Dan stortte het weer ineem, ter aarde geworpen en dan dijde het weer uit als schittering en jubeling. Dan zwol het op als trots en viel tenslotte in uiteen, teniet gedaan door zijn eigen verwaandheid. De stemmen van de enen doordrongen de lichamen van de anderen, de stemmen van de anderen de lichamen van de enen, die van de vrouwen de mannen, die van de mannen de vrouwen.

Amongragazocht in zijn lichaam de aanroeping van Tambangraras. Zij moest zich daar bevinden, maar waar? Hoe kon hij haar ontwarren uit de stormloop, hoe kon hij haar pakken zonder alle anderen te omhelzen? De woeligheid riep waanzin op, de vervoering bezetenheid, maar door zijn *Woord* zag ALLAH erop toe deze paring van lijdende ademtochten te verheffen tot een duizeling van liefde die terecht kwam in de grote groene vrede.

In deze herwonnen vrede werd de maaltijd opgediend: koningin-bananen, suikerzoete zwarte thee en een kegel gele rijst met saffraan, een verkleind model van een vulkaan dat de zangers met de vijf vingers van hun rechterhand aten om in zichzelf weer de weidsheid der wereld te ontplooiën. Het hart voedde zich met deze onmetelijke stilte die de voldane gemeenschap doordrong.

Zang 68

Toen alle leerlingen uiteen waren gegaan, kwamen Djajengwesti en Djajengraga weer naar de veranda en stelden Amongraga voor aan hun respectabele vader en lieten ze in elkaars gezelschap.

Ki Panoerta richtte het woord tot de kroonprins van Giri zonder zijn ware aard te kennen, behalve zijn hoedanigheid als leerling van Ki Karang:

‘Mijn zoon, nu dat iedereen slaapt, zeg me wat je bij mij bent komen zoeken, want mijn kinderen vertelden me dat je kennis al zeer verheven is. Wat zijn dus je vragen?’

‘Meester, ik ben aan het eind van al mijn vragen gekomen want geen van die vragen zal ooit tot de eenwording van de dienaar met de HEER leiden. Ik ben bij u gekomen om ZIJN naam te beluisteren en aan te roepen om niet meer twee maar een te zijn zoals de kris en zijn schede, hij die wordt bevat en hij die bevat, hij die wordt omhelsd en hij die omhelst, niet meer in aanleg maar in werkelijkheid.’

‘Bedoel je de *Universele Mens*? Dat is kennelijk een wetenschap die hardop uiteen wordt gezet in de hermitage van Karang, maar hier wordt ze geheim gehouden en in stilte overgedragen. Zelfs aan mijn zonen heb ik nog niets onthuld. Zeg me wat je ervan weet.’

Het gordijn dat de buitenwereld scheidde van deze teruggetrokken plek golfde zacht als het water van een meer door de val van een blad. Het hart van Amongraga was ontroerd. Hij voelde in de golving de zachte adem van Tambangraras die waakte en toeluisterde, zo nabij en toch ver weg, onttrokken aan elke blik als de goddelijke duisternis die door geen oogopslag kan worden bereikt. Het is deze duisternis die de blik van een mens bereikt.

*Helderziendheid baat de ziener
Blindheid schaadt de blinde.*

Zo fluisterde Amongraga en zijn gefluister streefde op zijn beurt het gordijn. Hij antwoordde Ki Panoerta:

‘Meester, de *Universele Mens* is als aan een horizon, hoe meer je nadert, hoe meer ze zich verwijderd. Ik zal me er dan ook niet kunnen uitspreken in redelijke woorden. Om u te antwoorden moet ik worden als een dwaas. Dan moet ik de vlucht van de groene vogel volgen die werd ont-rukt aan de sfeer der verschijnselen, die de uitgestrektheid van het ontstaan doorkruiste, die de tijdloosheid voorafgaand aan de eeuwig-

heid bereikte, die rond het hemelpunt van het *niet-zijn* zweefde en HEM als iets noodzakelijks vond.

Toen de vogel, levend in de dood, in de geschapen wereld terugkeerde, stonden de vier elementen van het unieke kleinood van de *Universele Mens* met rode zwavel op zijn vleugels geschreven: de *vuur*-schittering, de *water*-wetenschap, de *lucht*-kracht en de *aarde*-wijsheid.

Ook andere tekens stonden geschreven maar de groene vogel had de opdracht om ze aan geen enkel ander schepsel te laten lezen dan aan degenen die hij in hetzelfde domein op zijn vlucht zou kruisen. De groene vogel sloeg zijn vleugels uit, keek in het rond, starde in alle richtingen maar zag zijn blik niet uit zichzelf komen of naar een ander uitgaan behalve dan naar zichzelf. Niets dat tot hem sprak, niets dat aan hem ontbrak. Alles was daar. Hij zag zijn volle maan opkomen in zijn ziel en zijn zon verduisterd worden in de lichtgevende duisternis van de Geest...?

Amongraga zweeg plotseling want het gordijn werd opengeschoven. Tambangraras liep op Ki Panoerta af met een koperen dienblad in haar transparante handen. Ze zei met moedige stem:

‘Vader, vergeef me dat ik zo onverwacht binnerval maar mijn moeder, die wist dat u beiden nog wakker bent, vroeg mij u en uw nachtelijke gast deze zwarte thee en deze gekookte aardnoten te brengen.’

Amongraga zag haar zonder haar te zien, zozeer stond zijn hart versteld. Tambangraras trok zich terug zonder haar ogen op hem te hebben laten rusten, ze ging weer naar haar moeder en zei tegen haar:

‘Moeder, de man aan wie ik mij met mijn hart en ziel wil overgeven zit in gezelschap van mijn vader op de veranda.’

Zang 69

Het huwelijksaanzoek werd meteen voorgelegd aan Ki Panoerta, die zich haastte zijn twee zonen te raadplegen die zich uitputten in lovende woorden over de kandidaat.

En wat zei de kandidaat er zelf van? Op Amongraga’s lippen speelden een glimlach en ze spraken:

‘O meester Panoerta, het zijn twee harten die u zielsgelukkig maakt. Helaas! Als u verneemt wie ik ben en welke bittere gebeurtenissen mij tegen wil en dank de *Weg* doen hebben inslaan, dan zult u begrijpen dat ik uw uitmuntende dochter niet kan huwen voordat ik mijn jongere broer en mijn zusje heb hervonden.’

‘Vertel, mijn zoon, ik luister naar je.’

En toen vertelde Amongraga alles, vanaf de aanval op het koninkrijk Giri door de legers van Soerabaja, het gevangennemen van zijn vader, de koning van de Oelema's, door de almachtige sultan Agoeng, het kwijtraken van zijn jongere broer en zijn zusje in het brandende Giri, de spionnen van Mataram uitgezonden om hem op te sporen in de negen windrichtingen, tot aan zijn laatste nacht in de tempel van Soekoeh overdekt met verwelkte bloemen.

Toen de prins van Giri aan het einde van zijn verhaal was gekomen, nam de verbaasde Ki Panoerta het woord:

‘Mijn zoon, nu pas begrijp ik waar je die handigheid hebt verworven om tussen de uiterlijke wereld van veelvormigheid en de innerlijke wereld van eenheid heen en weer te gaan. Ja, je wetenschap is naar het beeld van het driedubbele dakwerk van de moskee.

Het eerste dak, het onderste dat direct de hoofden van de gelovigen beschermt, is het dak van de *Wet* die jouw vader je in Giri met al zijn strengheid heeft overgeleverd. Het tweede dak, daarboven, is het dak van de *Waarheid* der waarheden waarin Ki Karang je ingewijd heeft in zijn kluizenaarshut. En het bovenste dak is dat van de *Weg* die je doorloopt sinds het lot je meedogenloos tot een zwervend bestaan heeft gedwongen.

Deze weg verbindt de wet met de waarheid en de veelvormigheid met de eenheid. Het is een gevaarlijke weg. Zeldzaam zijn zij die van de ene wereld in de andere kunnen overstappen zonder in trots of waanzin te vervallen. Dat is de reden waarom ik mij hier, in Wanamarta, alleen tot de *Wet* beperk. Maar ik wens vurig dat je je wetenschap in volle omvang en geheimenis aan mijn dochter Tambangraras zult overdragen. Ik verzoek je dan ook met mijn hand op mijn hart haar tot vrouw te nemen. Zij is al jaren in afwachting op deze dag.’

Tot dan toe had Amongraga nog nooit brandende liefde gevoeld. En hoe geleerd zijn wetenschap ook was, zij kon geen brandgang op werpen tegen de vlammen in zijn hart. Hij antwoordde:

‘Vader, ik geef me over aan uw wens. Laat het huwelijk zo snel mogelijk worden gevierd en weet dat zodra het huwelijk is voltrokken ik mijn zwerftocht zal hernemen op zoek naar mijn jongere broer en mijn zusje. Ik zal pas terugkomen bij mijn vrouw nadat ik ze heb hervonden.’

Tambangraras had vanachter het gordijn alles gehoord. Haar hart was voor de helft verheugd en voor de helft bedroefd. Nooit had ze gedacht een prins te trouwen, maar dit was een zwervende prins. Ze voorvoelde onmetelijk lijden maar de gelukzaligheid won het van de ongerustheid, want men was al druk doende het rituele afdak vóór het huis op te zetten.

Zang 70

Overeenkomstig de traditie bleef Tambangraras drie dagen op haar kamer zonder naar buiten te komen en zonder haar verloofde te zien. Zij had als gezelschap alleen haar trouwe dienaress Tjentini.

De zusters, nichten en vriendinnen van haar moeder stonden dag en nacht voor haar deur op wacht, hun lichamen tegen elkaar wakend of slapend om haar ongerepte staat te bewaken. Door de houten wand heen hoorden Tambangraras en Tjentini ze babbelen om de tijd te doden:

‘En na zoveel jaren heb je nog steeds geen genoeg van hem?’

‘Oh, nee hoor! Hoe meer de tijd voorbij gaat, hoe meer mijn vrouwelijkheid hem bevalt en hoe meer zijn manlijkheid mij verrukt. Het is net als met oude sandalen, als je ze door nieuwe vervangt, krijg je pijn aan je voeten. Hij zegt tegen me:

‘Je *poekie*, lieverd, die slijt niet, ze wordt steeds gladder.’

‘En heeft hij ook nog steeds evenveel kracht?’

‘Als jonge vent was hij harder dan staal en deed me zeer. Met de jaren is hij soepeler geworden en als hij hem nu bij mij naar binnen steekt,

is het als een tong van lava die me van binnen likt. Als hij onverhoopt verslapt, neem ik hem in mijn mond en druk mijn *kelentit* tegen zijn mond, ze noemen dat de kus van de merel aan de kraai, wist je dat?’
 ‘Oh, wat hij met mij het liefste doet, is me van achteren nemen, want je voorste is helemaal verkreukeld zegt hij, alsof ik daar iets aan kon doen! Achttien bevallingen en vijf miskramen, hij heeft het tot op het bot versleten! Ik laat hem begaan, het is geen ramp maar waar ik tegenwoordig echt plezier in heb, is het gezelschap van vrouwen die net als ik niet meer vruchtbaar zijn en met hun verformfaaide lichaam alleen nog maar wat met elkaar kunnen scharrelen...’

Op de derde dag werd Tambangraras gebaad in water uit zeven putten geschept en gezegend door de oudste vrouw van Wanamarta en de kring van vrouwen rond haar met een wit laken gesluierte naaktheid de soera van *De Maan* voorzong:

*Het uur is nabijgekomen en de maan is gespleten.
 Maar als zij een teken zien wenden zij zich af en zeggen:
 ‘Voortdurende toverij.’
 En zij loochenen het en zij volgen hun grillen.
 En alles heeft zijn vaste tijd.*

Ki Panoerta zat op de binnenplaats om de eerste gasten te ontvangen. Hij was gekleed in een lange zwarte lendendoek versierd met beschildeerde motieven en omgord met een rode ceintuur met witte franje waarin een mes stak met een gulden schede.

Hij had in zijn rechterhand een rozenkrans met kralen van rood koraal, als hemd een *djellaba* van purper Indisch katoen, een vest met vissen- en vlindermotieven en robijnen knopen en hij droeg een beetje schuin op zijn hoofd een *fez* van zwart fluweel met goudgeborduurde rand. Zijn sandalen waren van leer met rode veters en sluitingen in de vorm van paddestoelen.

Zijn vrouw Nji Malarsih droeg een lendendoek van katoen met groene strepen, een lichtrood vest met wit afgestikt, een getailleerde bloes met pauwenmotieven en een ring in de vorm van een diadeem.

Alle leerlingen hadden hun uiterste best gedaan om zich mooi aan te kleden. Sommigen hadden een kostuum gehuurd of geleend en hadden zich uitgedost met een kris. Anderen hadden alleen maar hun lendendoek gewassen om netjes voor de dag te komen.

De herder die Djamal en Djamil de weg naar de kluizenaarswoning had gewezen was een van de meest wonderlijk geklede gasten. Omdat men hem de verdienste toeschreef van de aankomst van Amongraga in Wanamarta had hij vele kostuums ten geschenke gekregen die hij over elkaar had aangetrokken zodat hij leek op een bundel bijegebonden katoen.

Je zag een van de genodigden te paard aankomen in een vechtkostuum met fiere kleuren. Het was een oud-leerling van Ki Panoerta die in het leven goed had geboerd en die een grote aalmoes aan zijn meester gaf. Er kwam ook een kindse grijsaard wiens leeftijd respect afdwong en die niet wilde sterven zonder het gezicht te hebben gezien van de man die verloofd was met zijn achterkleinnicht. Hij droeg een lendendoek van grauwe zijde, een mottige muts en een rozenkrans met kralen van paradijsappel.

In het zuidelijke gebouw had Amongraga de talrijke kostuums bewonderd die uit het noordelijke huis waren gebracht op twee overladen dienbladen en hij wilde er geen een van aantrekken.

Hij nam genoeg met een witte lendendoek en een ceintuur van dik wit katoen, een hemd gesneden uit de dikdradige stof voor lijkwaden en een witte fez. Zijn rozenkrans was gemaakt van doorzichtige kralen en zijn witte sandalen waren vastgebonden rond zijn middel, zodat hij blootsvoets ging en hij weigerde ook een mes of een kris te dragen. Djamal en Djamil baanden hem een weg door de erehaag van leerlingen tot aan de noordelijke woning waar de religieuze leider de huwelijksbelofte uitsprak in aanwezigheid van Ki Panoerta en twee getuigen:

‘In de naam van ALLAH, *hij is lief, geeft en vergeeft*, verklaar ik op deze dag en met deze woorden Tambangraras in de echt verbonden met Amongraga door de heilige banden van het huwelijk met als enige bruidsschat de verheven *Koran*.’

De getuigen spraken de rituele belofte uit en hielden hun duim vast bij wijze van garantie:

‘Ik erken de belofte van ALLAH die voorschrijft dat als jij, de echtgenoot, je vrouw verlaat gedurende drie jaar op zee of zeven maanden op het vaste land om elke andere reden dan ALLAH, de echtscheiding kan worden uitgesproken op verzoek van je echtgenote zonder verstoting of schadeloosstelling.’

Amongraga herhaalde de belofte. De gebeden waren nog niet afgelopen of de leerlingen wierpen zich op de bergen rijst en maakten ruzie over de dienbladen met gele bananen en de schalen met arekanoten. Ze schreeuwden, sloegen elkaar met stokken, bespatten elkaar met saus en ze namen elkaar in de maling zonder woede want het was tijd voor feestvieren.

In haar kamer was het haar van Tambangraras geknipt en zij was zo opgemaakt en aangekleed dat ze niet uit de toon viel bij de witte strengheid van Amongraga. Ze droeg een lendendoek van een schitterend wit met een ceintuur van zijde die met gouddraad was geborduurd en die haar slanke taille beter deed uitkomen en wat meer volume gaf aan haar smalle meisjesheupen.

Haar bloes van kant was opengewerkt met waterlibellen en liet haar borstjes doorschijnen als twee teerbleke kelken. Haar kapsel was opgemaakt met slingers van argulobloemen, nachtschonen en maanorchideeën die rond haar wrong waren aangebracht in combinatie met Arabische jasmijn en frangipani en kokosbloesems die nog niet waren uitgekomen.

Zij droeg aan haar vinger een rode robijn, aan elk oor een edelsteen en in haar wrong een kam van schildpad ingezet met parels witter dan het witste schuim der golven. Haar fijnbesneden gezicht was gepoederd met gestampte saffraan dat de glimlachen weerkaatste die haar werden toegeworpen.

Tjentini, haar trouwe dienaar, werd met evenveel zorg en verfijning opgemaakt, haar schoonheid was alleen te vergelijken met die van haar meesteres. Ze vergezelde Tambangraras in het centrale vertrek tot aan de huwelijkszetel en week niet meer van haar zijde.

Amongraga kwam naar voren onder begeleiding van gebedspauken en liefdestrommels. Hij liep soeverein en stralend en fluisterde steeds weer de herinnering aan ALLAH. Djajengraga, zijn jongste zwager, liep voor hem uit, hij was zo elegant en schitterend gekleed dat veel genodigden hem aanzagen voor de verloofde en zich in lofuitingen uitputten toen hij voorbijliep.

De twee echtgenoten ontmoetten elkaar onder de gewijde poort, ze wierpen elkaar opgerolde pinangnootblaadjes toe, twee met de linkerhand en twee met de rechterhand, het reukwater werd gesprengeld, het rauwe ei werd gebroken en vervolgens gedrenkt in dauwdruppels die in de ochtendschemer van de drie voorbijen nachten waren verzameld. Tambangraras boog en kustte de voeten van haar echtgenoot.

Het feest begon met een rondedans van narren uitgevoerd door vijf leerlingen met toortsen op hun lichaam gebonden. Twee jongens, Senoe en Soerat, hulden zich in lompen van een *perampoean* en dansten een oude volksdans, waarbij ze het beest bedwongen dat onder hun opgewonden sarongs steigerde.

Djajengraga voelde opeens een grote lust opwellen en rende weg om zich te bevredigen onder een grote djamboeboom met Soerat in zijn voetsporen die een kom water droeg om zijn delen te wassen. Toen ze weer op de binnenplaats waren aangekomen, las Djajengraga verhalen voor die nergens op sloegen onder het spel van de uitzinnige trommels, de toverfluiten en de oorverdoevende gongs.

Djamal en Djamil pronkten met de wetenschap van de onkwetsbaarheid die ze in de kluzenaarshut van Karang hadden geleerd en lieten de menigte versteld staan door met hun hand stenen te breken groter dan kruiken en door blootsvoets een wilde dans uit te voeren op een tapijt van gloeiend houtskool met als enkelbanden twee ratelslangen. Tussen de nummers werd er groene fruitsalade met grof zout en pepers overgoten met kokosmelk geserveerd en de opiumpijp ging rond onder de ouden.

Zang 71

Amongraga had zich teruggetrokken in de moskee. Hij deed zijn dankgebed en het gebed ter ere van de verblijfplaats van ALLAH. Daarna knielde hij neer en stond weer op en zonder onderbreking herhaalde hij dit twaalf keer om de twee engelen te begroeten die boven zijn schouders de wacht hielden. Toen hij ze eenmaal had begroet werd zijn hart kalm en hij kwam terug naar de tijd van het midden, namelijk het hier en nu.

Hij concentreerde zijn gedachten en zijn zinnen om de *penindjau* te bezoeken, hij steeg op naar de plaats van de goddelijke vrede en voelde een nieuw vertouwen in zijn geloof opbloeien. Hij ademde door zijn mond, oren, ogen en neus totdat zijn adem zijn grootste bereik verkreeg. Hij vervulde elke bezieling en uitwaseming van honderd geloofsgetuigenissen en sloot elk ervan af met een lofzang.

Alle gedachten en beelden in zijn hoofd werden uitgewist, niets was meer zichtbaar behalve het serene, stille en onbeweeglijke middelpunt waar niets meer beweegt of ruist. Dat was de vervolgen weg die leidt naar het rijk van het *Geheim*.

Toen Amongraga terugkeerde naar het huis was de nacht voor driekwart verstreken en was het feest verstomd. Alleen een paar vrouwen waakten nog op de binnenplaats en schaakten en damden met amuletten en kootbeentjes. Voor de poort stond Nji Malarsih ongerust op haar schoonzoon te wachten:

‘Mijn zoon, ga snel naar Tambangraras en word niet somber als ze verlegen is want mijn dochter weet helemaal niets van liefdesaangelegenheden. Ze heeft zelfs nog nooit de bamboe van een man gezien, toon je dan ook toegevend in je onderricht.’

‘Moeder, laat ALLAH de ongerustheid uit uw hart wegnemen en uw ogen sluiëren met de slaap der rechtvaardigen! Want ik ben ook zelf de putrand nog nooit genaderd.’

‘Maar wie van jullie twee zal dan de ander inwijden?’

‘Moge goddelijke wetenschap ons dan samen leiden naar het opwelende grondwater!’

In de bruidskamer zat Tambangraras op het bed bedekt met een wit laken geweven uit palmvezels. Ze was nog gekleed in haar bruidskleding. Ze had zelfs nog niet de bloemen uit haar wrong gehaald zodat de nachtschonen aan haar haren een zoete geur gaven. De kokosbloemen gingen open in de gulle duisternis en de maanorchideeën wierpen hun lichtgevende bleekheid op het baldakijn van het bed dat leek op een melkweg.

Tjentini zat naast haar. Toen Amongraga eraan kwam sloop ze weg achter het opengewerkte kamerscherm van buffelhuid en werd een schaduw van vergetelheid. De prins van Giri schoof het rituele beeldje van Dewi Sri, godin van de rijst, en dat van haar minaar Sadono opzij, want *ALLAH houdt er niet zo van om met wie dan ook in verband te worden gebracht.*

Hij ontblootte zich en ging tegenover zijn echtgenote in de lotushouding zitten aan het andere uiteinde van het bed maar zo dichtbij dat Tambangraras de vorm van zijn manlijkheid duidelijk kon zien.

Van achter het opengewerkte kamerscherm hoorde Tjentini het bewogen gehijg van Amongraga en het versnelde gekreun van Tambangraras en ze zag het zweet op hun verhitte lichamen parelen en dat de kamer met damp en waas vulde. Tjentini waakte want zij had tot taak om het breken van het maagdenvlies aan de buitenwereld aan te kondigen, opdat men zonder uitstel het aftreksel van de *verborgen bloem* kon klaarmaken.

Inkijkexemplaar

Boek VII

DE VEERTIGSTE NACHT KWAM MET WARME REGEN

Zang 72

AMONGRAGA LIET ZIJN VERBAASDE BLIK op Tambangraras rusten: “Zusje, daar zit je dan op de boeg van het huwelijksbed en ik op de achtersteven. Al zouden we beiden onze arm zo ver mogelijk uitstrekken dan zouden onze twee handen elkaar niet raken, zo groot is de vrees tussen ons. Maar jouw hart is al in het mijne en het mijne in het jouwe, kun je ze horen bonzen, gretig verlangend naar liefde? Maar gretigheid is een obstakel voor de coïtus.

Als je wilt, zusje, en bij de gratie van ALLAH, zullen we met ingang van deze nacht samen een roerloze overtocht maken om onze adem in elkaar tot rust te brengen en te maken dat jij achtersteven wordt en ik boeg. Deze oversteek zal ons in aanvang zwaar vallen, bezaaid met verboden, want het risico van een schipbreuk is groot. De tocht zal veertig nachten duren en zal ons over zeven zeeën voeren.

De eerste zee is de zee van water dat schuimt en kookt. Er ligt een dikke damp overheen. De tweede zee is de zee van vuur. Wees daar heel voorzichtig, zusje, want de vlammen fonkelen er tot aan de hemel en herbergen ontzaglijke gruwels die door hun veelvoud en furie het schip zullen tegenhouden.

De derde zee is de gele zee vol verlokkingen. De vierde zee is de blauw-groene zee met de talloze gevaren van water en wind. De vijfde zee is de zee van kleverig slijk. De zesde is de blauw-zwarte zee die geen moeilijkheden oplevert al moet je wel alert blijven, zusje.

De zevende zee, tenslotte, is de zee van suikerrietsap waarvan het water wit en de bodem onzichtbaar is. Deze zee is kalm, windstil en hoewel het er nooit stormt, zijn de golven er hoger dan bergen. Geen enkel schip dat zich erop waagt. Als een of ander dwaas bootje zich

daar toch op begeeft, steken de gevaren van de zes voorafgaande zeeën de kop op en belagen het scheepje met vereende kracht in de negen windrichtingen.

Het verhaal gaat dat voorbij deze zeven zeeën, zusje, er nog een uitgestrekte zee zou zijn waarvan het water elke kleur heeft verloren. Deze zee kent geen golven en telt onpeilbare afgronden, zwarter dan de nacht van de blinde. Aan het oppervlak zie je niets dan duister, je voelt er geen wind noch een besef van richting. In het middelpunt is er niets, geen ster en geen bliksem.

Er bevindt zich daar slechts een vogel die in de diepten van de zee vliegt, opstijgt en dan weer naar beneden duikt in een eindeloos komen en gaan. Deze vogel is onmetelijk, je kunt hem niet met het oog of met de rede vatten. Hij is wit van kleur en zijn snavel, die het stuifmeel van de wind oppikt, is goud gepolijst. Zijn ogen zijn robijnen, zijn klauwen paarlen, zijn vleugels blauwe diamanten. Het geluid van zijn vlucht vervult de wereld ’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei: ‘O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in. Maar kijk, de nacht boven ons trekt zich al terug.’

‘Zusje, dat is waar. Kom, laten we opstaan en bidden.’

Amongraga nam Tambangraras bij de hand om haar naar de fontein voor de wassingen te leiden. Toen hij het opengewerkte kamerscherm opzij schoof, ontdekte hij Tjentini, klaarwakker, reeds op haar post: ‘We hebben je nog niet geroepen of daar ben je al! Sliep je dan niet?’ ‘Dat komt omdat ik me altijd gereed houd om uw echtgenote te dienen, meester.’

Terwijl ze in de witte ochtendschemering naar de groene moskee liepen, vroeg Amongraga aan Tambangraras:

‘Zeg me eens, zusje, die Tjentini, is zij verwant aan je familie?’

‘O, mijn Vuur, ze is een verre verwante, maar de gezellin die me het meest na aan het hart ligt.’

‘In dat geval zal ik haar evenveel liefhebben als jij haar liefhebt.’

Amongraga sprak de oproep tot het gebed uit. Zijn strelende en heldere stem haalde alle leerlingen uit hun slaap en zij die niet reageer-

den kregen een roffel om hun oren van de trom van de barmhartigheid. Velen hadden een verwilderde blik in hun ogen en een droge mond van de late feestelijkheden en hun gebed was geheel vervuld van het verlangen weer opnieuw te gaan slapen.

Amongraga zei tegen Tambangraras:

‘Zusje, weet dat het na het ochtendgebed niet goed is om weer te gaan slapen, ons lichaam van licht ziet dan ons lichaam van vlees en bloed vergaan en verrotten in de opgaande zon. Laten we liever onze vader en moeder opzoeken voor het ochtendmaal.’

Ki Panoerta had warme gerechten op laten dienen, zodat de ochtendwind niet met zijn schadelijke geblaas de buik van de jonggehuwden zou doen opzwellen. Er was gebakken rijst, gevulde vis, ontbeende kip, aan plakken gesneden schaapsvlees, groentesoep met kokosmelk, gevulde rolletjes van kleefrijst, gekookte thee, gember met palmsuiker en koffie.

In de keukens waar de kolen de hele nacht hadden gegloeid, ondervroeg Nji Malarsih haar dochter:

‘En, lieverd, heeft hij het laken bevlekt met je bloed?’

‘Moeder, moet de liefde worden ingeluid met een smet?’

‘Bedoel je dat hij je nog niet heeft...?’

‘Onze lippen hebben elkaar zelfs nog niet geraakt, moeder.’

‘Dan heb je een man met een groot geduld, zoals maar weinig vrouwen die kennen. Wees blij, mijn dochter, want ALLAH is met hen die geduldig zijn.’

Zang 73

Toen de tweede nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘Zusje, weet dat het in ons leven nodig is om de onfeilbare wetenschap te zoeken die van de profeet komt. Het is dan ook passend om voor elk onderricht de geloofsbelijdenis uit te spreken. Herhaal, alsjeblieft, wat ik zeg: ‘Er is geen andere god dan God, en ik belijd dat Fatimah de schat onder de vrouwen is, de dochter van de profeet Mohammad’.

‘Er is geen andere god dan God, en ik belijd dat Fatimah de schat onder de vrouwen is, de dochter van de profeet Mohammad.’

‘Verwaarloos de *Wet* niet, zusje. De *Wet* is de aarde, terwijl de werkelijkheid en de wetenschap de zaden zijn. Als de zaden in een dorre aarde worden gezaaid, leveren ze slechts onkruid op. Vandaar dat je kennis van de *Wet* gedegen moet zijn, voordat je je waagt op de weg die naar de werkelijkheid en de wetenschap leidt. Je moet je daarnaar voegen en niet diegenen volgen die hem overtreden onder voorwendsel dat zij de *Weg* hebben betreden.

Deze lieden beweren:

‘Bidt niet als het uur komt, want de *Weg* kent geen uur of gebed meer.’ Als ik sterf en je me overleeft, is het mogelijk dat je in het diepste van je gebed een stem hoort die mijn gezicht draagt en die zulke dingen tegen je zegt. Luister er niet naar, want dat is dan de Satan die mijn gelaat heeft aangenomen.’

Op de boeg van het bed huiverde Tambangraras:

‘O, mijn Vuur, moge je niet vóór mij sterven!’

Achter het kamerscherm voorvoelde Tjintini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte. Tambangraras pakte de hand van Amongraga en volgde hem naar de fontein voor de wassing.

Zang 74

Toen de derde nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘Zusje, laat ik je iets zeggen over *Djohar Awal*, het juweel van de *wor-ding*. Men noemt het ook wel *het licht van de profetie* of ook het *fijn-on-derscheidend pakhuis*. Het is in dit pakhuis dat ALLAH alles wat hij schept geheim houdt.

Op een dag krijgt Djohar Awal het bevel te knielen. Hij weigert en pocht dat hij uit zichzelf bestaat. ALLAH daagt Djohar Awal dan uit om het heelal in zijn oneindigheid te scheppen en Djohar Awal is daartoe niet in staat. Hij erkent dan zijn onmacht en maakt een knieval voor de ALLERHOOGSTE. Vijf maal knielt hij.

Uit hem scheidt ALLAH de ziel en het lichaam. Toen zijn visioen tot volle wasdom was gekomen werd Djohar Awal de vriend en de profeet van ALLAH genoemd, Mohammad, dat de zegen van ALLAH op hem rustte. Dat is waarom, zusje, je trouw moet blijven aan de verplichting tijdens je gebed op de vijf vastgestelde ogenblikken van de dag en de nacht een voetval te maken. Sommigen zeggen dat het voltrekken van het gebed de wil van ALLAH is, en dat het niet voltrekken ervan ook de wil van ALLAH is. Inderdaad begaan zij een dwaling, want ze kennen niet de hogere dingen en vergissen zich in Djohar Awal.'

Op de boeg van het bed, maakte Tambangraras een buiging en zei: 'O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in. Maar was het niet de engel Iblies die weigerde een voetval te maken?'

'Zeker, zusje, maar dat is weer een ander verhaal...'

Achter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte. Amongraga pakte de hand van Tambangraras en samen liepen ze naar de fontein voor de wassingen.

Zang 75

Al vier nachten lang liep werd de drempel van de kluizenaarswoning in Wanamarta platgelopen, ooms, neven, tovenaars en genezeressen, notabelen en bedelaars, vrijdenkers en ijverige leerlingen. Al deze vrolijke lieden aten gele rijst totdat ze hun buik vol hadden.

Ze reciteerden verzen uit de Koran en zongen sleutelgedichten, vermaakten zich met het in de lucht werpen van duiven, spraken over het plezier van het houden van vogels, over het verlangen van het vlees in het licht van kennis, over chaos en dood, over woekerpraktijken, verboden, gunsten en kwellingen door ALLAH gestuurd.

En als de gesprekken stokten, gaven Djajengraga en Djajengwesti opdracht aan Djamal en Djamil om de tamboerijnen, de fluiten, de rebabs en de bamboe-orgels te laten weerklinken. Hun gezangen waren zo zoet en raadselachtig dat de bomen rond de hermitage in de nacht hun vruchten rijp voelden worden als robijnen:

*Een groene golf in de lucht
Een witte lotus op de grond
Kijk naar uzelf,
Dit is het teken van de macht van de HEER
Waar is uw God?
Waarheen zal ik gaan na mijn dood?*

Aan het eind van elke strofe herhaalden de toeschouwers allen in koor:
‘ALLAH, Beschermmer van de minnaars!’
En wanneer de nacht koeler werd, bedreven zij allemaal schaamteloos
de liefde onder de verbijsterde sterren.

Zang 76

Toen de vijfde nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de
lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘Begrijp goed, zusje, de betekenis van het gebed. Bidden is converseren
met het wezen van ALLAH. Bidden is je gedachten concentreren op die
kern en niets anders. En die kern is compassie.’

Op de boeg van het bed glimlachte Tambangraras en zei:

‘O, Vuur, ik hoor en stem in. Maar spreek me over de lichaamshoudin-
gen tijdens het gebed.’

‘Luister goed, zusje, want dit is bij weinig gelovigen bekend. De gebo-
gen houding komt van de wind. Niet de gewone wind, of een tornado
of de wind die in je oren suist. Nee. Deze wind heeft vier eigenschap-
pen, namelijk de vier openingen van de ademhaling: de mond, het oor,
het oog, de neus. Het is uit wind waaruit je ziel voortkomt en die je
gebed leven inblaast.

De voetval komt van het water. Niet het water uit de put of de rivier en
niet het meer dat nu eens opdroogt en dan weer overstroomt. Nee, dit
water heeft vier attributen: de goddelijke geest, de geest van de plan-
ten, de geest van de dieren en de menselijke geest.

De zithouding komt van de aarde. Niet de aarde waar wij op lopen en
die soms beeft. Nee. Die aarde heeft vier attributen: het onzichtbare,

het zichtbare, het *mani* en de edelsteen. De edelsteen is het zaad van de dood in je lichaam dat in gebed leeft ’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed nog voordat deze verbleekte.

Zang 77

Toen de zesde nacht kwam, haalde Tambangraras, op de boeg van het bed, de laatste verwelkte bloemen uit haar haren en zei:

‘O, mijn Vuur! Spreek me van de vijf ogenblikken van het gebed.’

Amongraga streelde het hart van zijn vrouw met de woorden:

‘Luister goed, zusje, want dit is bij weinig gelovigen bekend. Het gebed bij zonsopgang komt door de fontanel naar buiten als een rode maan, teken van het neerdalen van een openbaring. Dit is het gebed van de profeet Adam. Het gebed van het zenit verblijft in het brein en komt door het oor naar buiten als een gele ster. Dit is het gebed van Abraham.

Het gebed van de namiddag woont in de lever en komt door de neus naar buiten, als een witte zon. Het is het gebed van Jonas. Het gebed bij zonsondergang is genesteld in de ziel en komt door heel het lichaam naar buiten, groen van kleur, als het leven in de vorm van een ster. Dit gebed is de adem van de profeet Jezus.

Het gebed van de nacht is verankerd in de beenderen van de rug en komt nooit naar buiten. De kleur ervan is zwart. Dit gebed volgt de lipbewegingen van Mozes. Het gebed bij het eind van het vasten voedt de dienaar en zijn HEER. Zijn ster is Djohar Awal. Dit gebed is dat van onze profeet Mohammad. De helderheid ervan verblijft in de *doeboer* en de *peli...*

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed nog voordat deze verbleekte.

Zang 78

Toen de zevende nacht kwam, ging Tambangraras op haar knieën op de boeg van het bed zitten, ver genoeg bij Amongraga uit de buurt om niet door zijn naaktheid te worden verontrust, maar dichtbij genoeg om de precieze vorm van zijn manlijkheid te temmen:

‘O, mijn Vuur! Moge je deze nacht zwijgen, want mijn lichaam brandt van je woorden. Laat me je liever deze paar verzen opzeggen die een wind van elders, op een avond, in mijn hart heeft gelegd:

... Probeer

Al biddend, dat jullie lichamen overal de aarde aanraken.

De hel zal in zijn fatale mysterie slechts verbranden

Dat wat de as niet zal hebben aangeraakt, en God zal

Voor wie ook de duistere aarde kust, een blauwe hemel openen...’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed nog voordat deze verbleekte.

Zang 79

Bij de zonsondergang van de achtste nacht verschenen er zeven mannen te paard bij de kluzenaarswoning van Wanamarta. Ze hadden verscheidene dagen gereden zonder van kleren te wisselen en zaten dan ook onder het stof.

Ze kwamen aan uit Mataram en waren gezonden, zo zeiden ze, door het hoofd van de moskee van Kauman die vroeger een leerling van Ki Panoerta was geweest. Ze brachten uit zijn naam als huwelijksge-schenk de som van twintig redjal mee:

‘Oh, net genoeg om voldoende betelkalk te kopen om uw talrijke gasten op te trakteren, meester.’

Ki Panoerta liet hen schone kleren geven en nodigde hen uit om deel te nemen aan de festiviteiten van die nacht. De zeven koeriers verontschuldigden zich:

‘Wij hebben het bevel om zonder dralen weer naar Mataram terug te keren. Voor we weer op weg te gaan, zouden we graag, voor de moeite, een korte ontmoeting hebben met de jonggehuwde en van hem de zegen krijgen. Wat is zijn naam en die van zijn ouders?’

Ki Panoerta vermoedde dat de zeven gezanten betaald werden door sultan Agoeng, hun gehaastheid was niet natuurlijk. Hij antwoordde dan ook voorzichtig:

‘Amongraga is de naam van mijn schoonzoon, maar hij heeft geen vader en moeder meer. Hij is een verdwaalde zwerver die ALLAH in zijn goedgunstigheid naar Wanamarta heeft geleid en die ik toch heb geadopteerd. Omdat hij lange tijd leerling is geweest van de grote meester van de hermitage van Karang heeft zijn buitengewone kennis het hart van mijn dochter veroverd. Kijk, dat is hij, daarginds in de moskee in gesprek verwickeld.’

Zo sprak Amongraga tot de leerlingen en gasten van Ki Panoerta die zojuist het gebed bij zonsondergang hadden voltooid:

‘Het gebeurt soms dat twee godsdienstige verplichtingen samenvallen, bijvoorbeeld het gebed bij het zenit en het wassen van een dode. Omdat deze twee verplichtingen niet tegelijkertijd kunnen worden nagekomen, krijgt men vrijstelling om één van beiden uit te voeren, hoewel een dergelijke vrijstelling onregelmatig is. Dat is waarom er een traditie bestaat die zegt, *het gebed verzuimen is verplicht, de verplichting te bidden is verwaarloosbaar.*’

Groot was de verbazing van de leerlingen in de moskee, allen wapperden met hun oren als keloemboebladeren in de wind. Onder de zeven gezanten bevond zich een schriftgeleerde die verontwaardigd zei:

‘Wie ben jij om dergelijke woorden te verkondigen! Het gebed verwaarlozen is een ernstige zaak!’

Hij probeerde het gezicht van Amongraga te zien en dat gaf zoveel helderheid af dat de verontwaardigde man er verblind van raakte. Hij gaf een teken aan zijn zes vrienden om te vertrekken en sprak deze laatste woorden uit bij het verlaten van de moskee:

‘Hij die tot het gewone volk behoort en trots voorgeeft alles te weten lijkt op een aardworm die de grote letter *noen* uitbraakt die hij heeft ingeslikt.’

De leerlingen waren verdeeld, sommigen zeiden dat ze er de voorkeur aan gaven de plicht te vervullen die gebruikelijk is, maar allen betreurden het dat ze tot het gewone volk behoorden. En dat kan niet worden veranderd, behalve door de wil van ALLAH.

Zang 80

Toen de negende nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding zitten op de achtersteven van het bed:

‘Zusje, begrijp goed dat we als vissen in de zee zijn. De zee is naar het beeld van ALLAH. Hij beschermt de vissen. Maar de vissen bekommeren zich weinig om de zee, heel vaak zelfs vergeten ze hem, terwijl de zee alle macht over hen heeft.

Het is als een goudsmid die niet het goud kent dat hij bewerkt, een kornak die zich niets gelegen laat liggen aan de olifant waarop hij rijdt, een fokker van paarden die zijn stoeterij verwaarloost, een dienaar die de meester niet kent die hij dient.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei: ‘O, mijn Vuur! Als een minnaar die weinig zou geven om de beminde die hij omhelst ’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 81

Toen de tiende nacht kwam, onthulde Tambangraras, op de boeg van het bed, haar blote voeten en zei:

‘O, mijn Vuur, zie, ik dorst naar jouw kennis. Mijn lichaam is als dorre aarde die spleijt en scheurt. De eerste regen hoeft maar te vallen of ze is doorweekt en dronken van water. Maar de moesson trekt weldra weg en de dorst komt terug, onweerstaanbaar.’

Vanaf de achtersteven van het bed strekte Amongraga zijn naakte handen uit naar de voeten van zijn vrouw en liet zijn duimen in de holte van hun voetzool glijden, daar waar alle verlangens van het lichaam

samenkomen. Hij masseerde ze lange tijd op de droevige beweging van zijn zang:

Als je dorst naar water

Dorst het water naar jou.

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 82

Toen de elfde nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding zitten op de achtersteven van het bed.

‘Zusje, weet dat voordat alles wat zichtbaar is zich manifesteerde, er het lege niets was. Er was niets anders dan de SCHEPPER. Niemand kende zijn onstoffelijkheid in zijn geheime verblijfplaats.

Hij alleen kende zichzelf en kende de listen van zijn toekomstige scheppingen. Voordat hij ze waarlijk zag, waren ze al zichtbaar voor hem, als waren ze in hem verzegeld. Hij schiep alle dingen omdat Hij verlangde gezien te worden. Op één enkel woord werd de wereld onmiddellijk een zichtbare werkelijkheid.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur, ik hoor en stem in, maar wat gebeurde er op het moment van de manifestatie van de wereld?’

‘Zusje, op het moment van de manifestatie van de wereld gebeurde er niets, tenzij de wilsvaard van de Almachtige, want er was tijd noch manier voor. De wereld werd geschapen, maar alleen ALLAH weet wanneer, want de wereld bestond al zonder onderbreking.’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 83

Tijdens de twaalfde nacht observeerde Tambangraras op de boeg van het bed de precieze vorm van de manlijkheid van haar echtgenoot:

‘O, mijn Vuur, spreek me van de vier elementen.’

Vanaf de achtersteven van het bed, liet Amongraga zijn ogen rusten in die van zijn vrouw en zei:

‘Zusje, de vier elementen zijn de aarde, het water, de wind en het vuur. In de tijd dat ze nog met elkaar waren verenigd, hadden ze de attributen van ALLAH, te weten: schoonheid, majesteit, perfectie en macht. Met deze attributen heeft ALLAH de wereld geschreven. Majesteit is de inktpot, schoonheid de inkt, perfectie het water in de inkt en macht de wil die de pen bestuurt.’

Tambangraras maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur, ik hoor en stem in, maar ik heb horen zeggen dat majesteit het schepsel overweldigt, terwijl schoonheid het in verrukking brengt, net zoals de beminde de minnaar overweldigt en de minnaar de beminde in verrukking brengt.’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 84

De dageraad van de dertiende nacht naderde al, terwijl de tamboerijnen nog steeds op de binnenplaats weerklonken en de vrolijke leerlingen dansten op de ritmes van Arabia Felix.¹ Djajengwesti gaf opdracht om een punt te zetten achter het feest. Djajengraga nam afscheid van zijn oudere broer en trok zich terug in zijn vertrek met zijn vrouw, Rarasati, gevolgd door zijn drie concubines en een stoet dienaressen. Al lopend, kuste hij zijn echtgenote op haar hals en voelde aan haar borsten als twee vruchten waarin hij klaarstond te toe te happen. Rarasati duwde zijn handen weg:

‘Doe dat niet waar iedereen bij staat!’

Djajengraga lachte:

‘Zelfs als de hele wereld ons zou aanstaren met grote kikkerogen, dan zou ik het nog doen!’

Bij het bed aangekomen, speelde hij de hommel die honing verzamelt:

1 In het Javaans *empyak*, gebeden op Arabische muziek en vergezeld van dansen.

‘Liefste, laten we snel op elkaar gaan liggen!’

Zijn vrouw duwde hem nogmaals van zich af. Djajengraga dacht dat het een spelletje was. Hij tilde haar op in zijn armen, zoog aan haar borsten, zette haar op zijn schouders om toegang te krijgen tot haar hof, maar hij voelde onder zijn hand een doek die de ingang ervan blokkeerde.

‘Oh! Je menstrueert!’

‘Ja, het kwam onverwachts, zojuist, net na het gebed bij zonsondergang, het begon overvloedig te stromen. Gewoonlijk zijn er voortekens, maar deze middag voelde ik geen doorn in mijn lendenen en geen steen in mijn buik.’

Djajengraga omarmde Rarasati, hij vroeg haar zijn penis te pakken, zij masseerde die krachtig:

‘En als ik je eens in je andere ingang nam?’

‘Je bedoelt dat je me op het slechte pad wilt brengen?! Zoek maar soelaas bij een van je concubines. Die willen niet anders. Behalve Gijah, ik zag gister dat ze ongesteld was, en wie weet zijn Sikem en Ragil het ook wel.’

Djajengraga holde, met zijn lid in de lucht, naar de veranda waar zijn drie concubines nog zaten. Hij sleurde Sikem en Ragil mee naar de kamer:

‘Snel, kleed je uit! Ik houd het niet meer!’

‘Maar ik ben ongesteld,’ zei Sikem.

‘Nu, jij dan Ragil, het lot heeft je aangewezen!’

‘Maar ook ik ben ’

‘Je liegt! Laat me zien!’

Djajengraga betastte haar poesje en voelde zijn hand nat worden. Hij trok hem terug, hij was rood. Hij haastte zich hem te gaan wassen onder het gelach van de twee vrouwen.

‘Domme meiden! Schei uit met jullie een bult te lachen en zuig me liever af!’

Djajengraga ging rechtop staan, naakt, hij stak zijn lid in de mond van Sikem en toen van Ragil enzovoort, om de beurt, bij gebrek aan beter, tot aan de oproep voor het ochtendgebed.

Zang 85

Toen de veertiende nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘Zusje, weet dat wie kijkt wordt bekeken, wie ziet wordt gezien, wie beveelt wordt bevolen. Het is zoals met de kornak die op de rug van een olifant rijdt: wanneer de olifant loopt, loopt de kornak niet en toch gaat hij vooruit op dezelfde pas als zijn beest.

Wij zijn als onzinnige mensen. We weten niet dat de geest ons lichaam is, we wachten op hem in de straat, we turen naar de voorbijgangers zonder hem ooit te vinden. We zijn als dieven die in het duister wenssen te stelen, we tasten rond maar kennen de plek van het begeerde voorwerp niet. we zijn niet in staat die te kennen, want hun ogen zijn afgeschermd door hun hebzucht.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei: ‘O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in.’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 86

Toen de vijftiende nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding zitten op de achtersteven van het bed:

‘Zusje, zou je me voor deze nacht je gebedssluier willen lenen? Ik wens deze nacht voor jou slechts een woord zonder lichaam te zijn.’

‘O, mijn Vuur! Al je wensen zijn de mijne.’

Op de boeg van het bed liet Tambangraras haar sluijer van haar welriekende haren vallen en reikte hem over aan haar echtgenoot. Op het ogenblik van de uitwisseling strengelden hun naakte handen zich onder de witte stof ineen. Amongraga bedekte zijn gelaat ermee en zei: ‘Zusje, ons lichaam is als een masker over ons gelaat. Het spert de ogen wijd open, maar zijn ogen zijn blind. We zien zonder te zien, want onze blik wordt belemmerd door zijn eigen zicht. Maar als we zien met de ogen van de geest in vervoering van de macht van het Onstof-

felijke, dan is het alsof ons lichaam zelf onstoffelijk werd, ondeelbaar, verenigd met de tekenen van de goddelijke genade.

Men vertelt dat in de streek van Kediri, wanneer de bruiloft van Pandji en Kirana wordt nagespeeld, alle bewegingen van de dansers zijn gemaskerd. Dit masker is de sluier van de Geest, de sluier voor het gelaat van ALLAH. Ja, ALLAH sluiert Zichzelf. Niemand onder de toeschouwers maakt zich zorgen over de danser achter het masker, iedereen vestigt zijn aandacht op het masker en zijn taal. Als de gekozen episode tragisch is, huilen de meest gevoeligen, want ze zien het masker aan voor de werkelijkheid.

Als de voorstelling eenmaal is afgelopen, wordt het masker van het gezicht van de danser genomen, het ligt daar levenloos en wordt weer een gewoon stuk hout. Alles wat ervan overblijft is de vorm. En dan wordt het weer opgeborgen, het wordt niet meer geprezen of gelaakt, omdat het niet meer spreekt...'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 87

Tijdens de zestiende nacht, op de boeg van het bed, hield Tambangras haar ogen als een spiegel voor aan die van Amongraga:

‘O, mijn Vuur! Spreek me van de spiegel!’

Op de achterstevan van het bed weerspiegelde Amongraga zijn ogen, vol van de blik van zijn vrouw, in de diepte van haar ogen:

‘Zusje, de onwetende mens die een berg wil bestijgen plaatst er een reuzenspiegel voor, denkend hem zo beter te kunnen zien. Maar hij ziet slechts zichzelf, reusachtig weerspiegeld in die spiegel van de afmeting van een berg. De mens van kennis zal, om de berg te bestijgen, de spiegel voor zijn hart plaatsen en daarin de onmetelijkheid van de berg weerspiegeld zien, evenals zijn meest geheime, innerlijke rivieren.’

Het is door middel van kennis dat men leert hoe de spiegel te polijsten, zodat hij de berg zo precies mogelijk weerspiegelt. Als de spiegel stof-

fig of gebarsten is, zal de berg ook stoffig of gebarsten zijn. Het is de spiegel die het verschil uitmaakt. Maar ALLAH, Schepper van de bergen en van alle dingen, wordt niet vervormd door de gebreken van de spiegel.’

Tambangraras maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in. Als de ogen van de beminde onzuiver zijn, zullen ze een onzuivere minnaar zien, en als de ogen van de minnaar zuiver zijn, zullen ze het gezicht van de beminde zuiveren ’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 88

Toen de zeventiende nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten.

‘Zusje, weet dat het lichaam als een fakkel is, de geest is de vlam ervan, de kennis de rook, de essentie het licht ervan. Welnu, de vlam kan niet van de fakkel worden gescheiden, noch van de rook, noch van het licht.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur, ik hoor en stem in. Maar zeg me, wanneer de minnaar tegen zijn beminde zegt: ‘Ik sta voor je in vuur en vlam’, wie brandt er dan? De minnaar die voor zijn beminde opbrandt, of de beminde in het vuur van haar minnaar?’

‘Voorwaar, zusje, de liefde is de koninklijke vlam die alles opbrandt. Alleen ALLAH blijft.’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 89

Toen de achttiende nacht kwam plaatsten Djamal en Djamil op de binnenplaats de olielampen in een grote kring, terwijl Senoe en Soerat op de tamboerijnen trommelden en de bamboe-orgels op de ritmes van *Arabia Felix* bespeelden.

De dansers, vierentwintig in getal, vormden twee groepen van twaalf

en staken hun benen in een jute lap als voor een zakkenloop. Hun respectievelijke aanvoerders kwamen naar voren, gelijk twee dolende koningen.

Bij het zien van die twee, werd het gezicht van de dansers met hevige schrik vervuld. Bij sommigen groeiden er snorren aan, bij anderen bakkebaarden of een dikke baard, of anders weerbarstige en dikke haren op de borst. Allen leken opeens een masker te dragen, hun ware gezicht was uitgewist, tot grote verbazing van de toeschouwers die nog nooit iets dergelijks hadden gezien. Ki Panoerta bevond zich onder hen en was uitzinnig van vreugde.

De twee groepen van dansers kwamen met sprongen naar voren, ze stelden zich tegenover elkaar op als op een slagveld, de ene groep aan de oostelijke, de andere aan de westelijke zijde. Onder het zingen van het krijgslied Ginondjing deden ze allemaal hun oorlogssarong aan. De stemmen van de trommels wedijverden krachtig met elkaar; het ritme werd duivels.

Meteen begonnen de dansers in grote wanorde ruzie met elkaar te maken, ze gooiden elkaar hun fakkels naar het hoofd. Van sommigen raakte het gezicht verbrand; het vuur spatte als een regen van vonken uiteen op het aambeeld van de smidse. Ze ramden de gloeiende pitten in de borst van hun tegenstanders en hadden al snel geen fakkels meer over.

Ze wisselden toen van wapen, grepen naar zwaarden, kapmessen, krissen, ronde en lange strijdhamers, zeisen, sabels en lansen. De toeschouwers huiverden, in paniek, en schreeuwden in koor: 'Genoeg! Bij ALLAH!'

De vechtersbazen spiesden elkaar aan de punt van hun kris of hun zwaard. Zij die waren gewapend met een sabel sloegen in het wilde weg, in een kabaal als van stuk gesmeten ketels. Sommigen zakten dood in elkaar, anderen bloedden als runderen, met afgesneden hals, uitpuilende ingewanden, ze kreunden en krompen ineen.

Weldra lagen ze allemaal dood op de grond. De enigen die het er nog levend vanaf hadden gebracht waren de twee dolende koningen die elkaar te lijf gingen in een genadeloos duel. Zij retten elkaar de buik

open, zij scheurden hun vlees aan flarden en vielen gezamenlijk dood in de bloedplas waarin de kadavers van de dansende krijgers al dreven. Versteend bleven de toeschouwers zitten, ze verborgen hun gezicht in hun handen om geen getuige te hoeven zijn van de slachting, maar te laat! Sommigen vielen flauw, de trommels zwegen, verstomd van afgrijzen. Allen betreurden het deze weinig gebruikelijke zakkenloop te hebben bijgewoond.

Djamal en Djamil kwamen naar voren in het midden van de kring. Ze bedekten de lijken met een laken, legden ze toen op een rij en gaven een teken aan Senoe en Soerat om er omheen te dansen. Djamal hief een plechtig gedicht aan:

Moge deze gezongen offergave

Het woord van ALLAH

En de profeet in mij

Met elkaar verbinden.

De leerlingen herhaalden het in koor op een bedroefde toon, gelijk een fluitspeler die de hele nacht niet heeft geslapen. Velen beweenden de doden, maar in werkelijkheid doorweekte hun gewezen angst voor hun eigen doodstrijd, want ze weigerden te geloven dat, zelfs wanneer men hen in een kundig vergrendelde graanschuur zou opsluiten, de dood hen op een of andere dag daar zou komen halen.

Djamal en Djamil gingen in een kring rond de lijken staan en brandden wierook. In de welriekende rook vervaagde de bloedplas. Senoe en Soerat haalden de bloemen uit hun haar en strooiden ze in een verheven gebaar over de levenloze lichamen, gelijk de zaaisters in het rijstveld. Ze zongen een seizoensgedicht:

De tectona heeft zijn gouden blaren verloren

De vogels verlaten de dode boom

Maar daar is de moesson zwaar van regen

Bij het avondgebed wordt de tectona weer groen.

En zie, de lijken onder het laken kwamen weer tot leven, een voor een kwamen ze overeind zitten, verbijsterd.

De uitgelaten menigte gaf een applaus. Djamal en Djamil maakten een buiging in het ochtendgloren.

Zang 90

Toen de negentiende nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘Zusje, weet dat Satan twee verblijfplaatsen heeft, de eerste is in de geneugten van het vlees, de tweede in de doodsstrijd. In feite zijn deze een en dezelfde hel. Wanneer het lichaam van de minnaar de liefde bedrijft met het lichaam van de beminde, sluit op het ogenblik van het orgasme het vlees de geest in en verstikt hem. Men noemt dit orgasme ook wel de kleine dood.

Evenzo op het ogenblik van de doodsstrijd, wanneer onze gedachten vol woede en heimwee naar het zieltogende lichaam zijn, dan sluit het vlees de geest in en sleurt hem mee in zijn eigen dood. De hel, dat is de geest gevangen in het verrotte vlees.

Men moet, zusje, in de liefde van het lichaam een altaar maken om tot de geest te spreken. De liefde is de steen der wijzen die het vlees omzet in inspiratie. Dat is de weg van de grote dood, te weten het orgasme voorbij het lichaam.’

Op de boeg van het bed huiverde Tambangraras en zei:

‘O, mijn Vuur, ik hoor en stem in. Mogen onze geesten spoedig de liefde bedrijven met onze lichamen! Kijk, je woorden hebben mijn vlees al ingezaaid en mijn luisteren bevrucht jouw woord!’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht.

Zang 91

Toen de twintigste nacht kwam, bedekte Tambangraras op de boeg van het bed haar haren met een slinger van witte jasmijn en zei:

‘O, mijn Vuur! Spreek me van de vergetelheid.’ De geur van de bloemen dreef naar de achtersteven van het bed. Amongraga liet deze zijn

naakte borst doordringen en met zijn essentie zijn ogen sluiëren: Zusje, de vergetelheid kent twee tijden: de gewone tijd en de tijd van vervoering. Degene die zich in de gewone tijd vergeet is hij die in slaap valt alvorens de droomwereld te bereiken. Wat de tijd van vervoering betreft, dat is de heilige man die zich in het gebed vergeet. Hij slaapt wakend en sterft levend, want de slaap en de dood zijn van een zelfde essentie voor wie zich in hen vergeet bij het ontwaken.'

Tambangraras maakt een buiging en zei:

'O, mijn Vuur, ik hoor en stem in.'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 92

Toen de eenentwintigste nacht kwam, deed Amongraga op de achtersteven van het bed een lendendoek om en zette een witte fez op zijn hoofd:

'Zusje, ik wil graag de laatste uren van deze nacht doorbrengen in gedachtenis aan ALLAH. Wil je met mij mee naar de moskee?'

'O, mijn Vuur! Jouw wensen zijn de mijne! Maar maak dat de mijne ook de jouwe zijn.'

'Wat wens je dan, zusje?'

'Dat Tjentini met ons meekomt.'

'Het zij zo!'

Tambangraras en haar trouwe dienaressen trokken het witte kostuum van de Geest aan en na hun wassingen te hebben verricht, gingen ze achter Amongraga aan de moskee van de hermitage binnen. De nachtelijke nevels dreven door de open booggewelven naar binnen en omsluisden de twee ter aarde geworpen vrouwen.

De ademhaling van Amongraga was in het begin heel schor, belast met de onzuiverheden van de dag. Tambangraras en Tjentini konden zich maar met moeite op zijn ademhaling afstellen. Hun hoofd wiegde heen en weer op het ritme van de herinnering:

*La Ilaha Illa Lha
La Ilaha Illa Lha
La Ilaha Illa Lha.*

La weerklonk in de navel, *Ilaha* ging open en steeg op aan de rechterzijde naar de schouders, *Ilha* ging bij de ogen naar binnen, *Lha* raakte het hart in een lange ademtocht en doorbloedde alle ledematen tot aan de uiteinden van de vingers en de haren toe. De ademhaling verliet het hart dat uiteen leek te vallen, en het lichaam bleef roerloos en sterk als de stam van een kokosboom.

De twee echtlieden en Tjentini, onbeweeglijk als planken droog hout, leken op een symbolisch cijfer. Ze bevonden zich in *kairos*, zonder aarde of zee, zonder licht of duister, zonder hier of daar, zonder meester of dienaar. Alles was daar in gelijke mate afwezig. Alleen Hij is er. Na de opstijging van de ademtocht kwam de nederdaling van de openbaring in het herstelde hart dat zonder ogen de essentie van ALLAH aanschouwde. De echtlieden en Tjentini gingen vlakbij de nis van de imam liggen, hun uitgeputte lichaam zweefde binnen henzelf. De leerlingen die de moskee binnenkwamen voor het ochtendgebed voelden zich ver van hen verwijderd. Het verhaal gaat dat ze hen niet eens zagen.

Zang 93

Toen de tweeëntwintigste nacht kwam ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei: 'O, mijn Vuur! Nu dat je mijn ziel hebt blootgelegd, kan ik mijn lichaam in zijn totaliteit aan je onthullen.'

Amongraga ging op de achterstevan van het bed zitten, ver genoeg om niet door de naaktheid van zijn vrouw te worden afgeleid en dichtbij genoeg om de precieze kleur van haar fascinerende rode lotus te zien waar hij lange tijd naar staarde. Stilte maakte zich meester van de witte substantie van zijn zaad en vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 94

Er was in de hermitage van Wanamarta een vrouw onder de vrouwen die ALLAH, in zijn onpeilbare opzet, van een zeer boze tong had voorzien. Overdag wist zij die wel te houden, maar als het avondgebed eenmaal achter de rug was, kon ze zich niet meer beheersen. Haar tong ratelde dan maar door als een kip zonder kop. Ze sprak aldus:

‘Kijk, de drieëntwintigste nacht daalt al neer op de jonggehuwden en nog steeds is het maagdenvlies intact. Zeker, ALLAH is met hen die geduldig zijn, maar geduld kent zijn grenzen.

Het schijnt echter dat de echtgenoot een grote heeft, want meet men het lid van een man niet af aan de lengte van zijn duim die hij niet kan verbergen? En ik heb zijn duim gezien! Is hij soms van de verkeerde kant? Door steeds maar de Omgekeerde Wereld te willen penetreren, heeft hij zijn hoofd niet meer op de juiste plek of een bord voor zijn kop.

Ik heb trouwens horen zeggen dat hij al tijdens de eerste huwelijksnacht Dewi Sri en haar minnaar Sadono opzij heeft geschoven onder het voorwendsel dat ‘ALLAH niet vergeeft dat men Hem met wat dan ook associeert’. Hij beweert elke kennis in pacht te hebben, maar hij is niet op de hoogte van de meest elementaire, de kennis van het water en de planten die Dewi Sri verleent in het slijk van de sawah als ze zich in een slang verandert.

Door steeds maar nader tot de Allerhoogste te willen komen, heeft die Amongraga deze wereld uit het zicht verloren, alsof hij niet, net als wij allemaal, zijn lichaam moet dragen.’

Zang 95

Toen de vierentwintigste nacht kwam ontblootte Tambangaras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Hebben we op onze roerloze oversteek de zevende zee al bereikt?’

Op de achterstevan van het bed legde Amongraga de naaktheid van

zijn vrouw vast in zijn hart en haar stem in zijn mond:

‘O, mijn Bloem! Vraag me niet naar de naam van de zee, maar liever naar de naam van de boot. Het is een boot geladen met zout. Hij vaart ver op de oceaan, zijn lading wordt weldra zo zwaar dat hij in de diepte ten onder gaat. En daar gaat het zout terug naar de zee. En daar neemt de boot de zee als lading aan boord.’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 96

Toen de vijftiengste nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achterstevan van het bed zitten:

‘O, mijn Bloem! Bedenk, dat de profeet heeft gezegd: ‘Wie zichzelf kent kent zijn Heer.’ En dus, wie de dingen hier op aarde niet kent, kent de grootsheid niet.

Sommigen gaan elkaar al bekvechtend te lijf om vast te stellen wat het meest belangrijk is: zichzelf kennen of ALLAH in zichzelf kennen. Het antwoord staat in de verzen van het heilige Boek. O, mijn Bloem! Reciteer het onvermoeibaar, en ontcijfer in jezelf het geheim ervan. Want je bent er het schitterende voorbeeld van en het is in jou dat het verborgen Boek zich verbergt.

Op de boeg van het bed sloeg Tambangtaras de heilige Koran open en reciteerde. Ze reciteerde lange tijd, ze markeerde elke cesuur om er zeker van te zijn dat Satan er niet binnenglipte, ze rekte de klinkers lang uit totdat haar longen geen adem meer hadden. Elk van de klanken die uit haar mond kwamen drong door zijn twee neusgaten binnen in het lichaam van Amongraga, wakkerde zijn hart aan en deed zijn aderen gloeien van een nacht-blauw bloed als van ondergrondse rivieren.

Ze las zolang dat noch hij noch zij ’s ochtends het heilige gebed hoorden mompelen. Achter het opengewerkte kamerscherm was Tjentini in slaap gevallen in de stralenkrans van de dageraad, haar lippen alleen reciteerden de goddelijke verzen:

*In de naam van ALLAH
De Barmhartigheid
De Barmhartige*

*Roer je tong niet bij het lezen van de Koran
Alsof je de openbaring zou willen verhaasten
Het is aan Ons dat zijn zang toebehoort
Evenals de juiste voordracht ervan.*

Zang 97

Toen de zesentwintigste nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘O, mijn Bloem! Wanneer je ziel je lijkt te verlaten, blijf dan kalm, geduldig en gelaten, blijf dan waakzaam en wakker, dan zal je meester en instructeur niemand anders zijn dan jijzelf, je wezenlijke zelf dat je zult zien en herkennen.

De deur van je hart zal dan opengaan, de leider zal dan worden geleid. Je zult de winnares en de koningin van het grondgebied van het hart zijn. Je zult echter ook worden geleid door het met sterren bezaaide zelf dat in je schittert en dat je overwinning verlicht.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei: ‘Ik hoor en stem in.’

Haar ogen glinsterden als een duizelingwekkende droom, ze wierpen op haar naakte lichaam een gouden waterval van wonderen.

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 98

Toen de zevenentwintigste nacht kwam, ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Laten we spelen, goed? Jij was de filosoof en ik was de ezel. En dit is het verhaal zoals het gedicht het vertelt:

*Rijdend op zijn ezel, dacht de filosoof na.
 Droefgeestig liet hij zijn rijdier op goed geluk lopen.
 Zijn geest dwaalde door een ander domein.
 Hij vroeg zich af: Is alles leeg? En is de grond
 Niet pure afgrond waar schimmen in verdwijnen?
 Is de wonderbaarlijke schaduw een persoon?
 Is de fluisterende stroom een stem die redeneert?*

De ezel hield plotseling halt en zei tegen hem: ‘Ik zie Hem.’
 Op de achtersteven van het bed begon Amongraga te lachen zoals hij niet meer gelachen had sinds zijn vlucht uit Giri. De gedachte daaraan deed zijn hart betrekken, want deze maakte in hem de herinnering wakker aan zijn jongere broer en zijn zusje. Hij verjoeg de wolk en zei: ‘O, mijn Bloem! Waarom denk je dat ALLAH de lach in de mens heeft geschapen en nergens anders?’
 Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht.

Zang 99

Er wordt niets over deze achtentwintigste nacht gezegd, tenzij deze stille gedachte van Tjentini die zoals gewoonlijk tot aan de dageraad achter het opengewerkte kamerscherm waakte: ‘Mijn twee meesters zijn als het meel vermengd met de bruine suiker. Dat smaakt best lekker, maar het moet nog de oven in.’

Zang 100

Tijdens het laatste kwart van de achtentwintigste nacht gingen de pinagnoot en de opium op de veranda nog van mond tot mond rond als sappige wijsheid in een raad van wijzen. De gezichten vervaagden in de duistere transparantie van de olielampen. Men kon slechts hun bedwelmende adem voelen, zwaar van de nectar van de papaver, en

hun stemmen horen, soepel als gomboomblaadjes:

‘Niet te veel! Dan krijg ik geen stijve.’

‘Voor een genot moet je alle andere genietingen weten op te offeren.’

Ki Panoerta had met een kapmes een doerian, vers van de boom gevallen, doormidden gehakt en zoog een voor een aan de witte vulva's met hun melkachtig sap. Hij miste al te zeer zijn tedere vrouw die al drie nachten ongesteld was en om vergetelheid te vinden, sprak hij van de vier begeerten in de islam die de diversiteit van de menselijke karakters creëren: ‘De eerste is het egoïsme, de tweede de wil tot macht, de derde het verlangen geëerd en bewonderd te worden, de vierde de wens om goed te doen. De diverse combinaties van deze vier begeerten en het vermogen van het individu deze te beheersen of zijn neiging om zich erdoor te laten overheersen, stellen evenzovele menselijke karakters samen.’

De dalang*, Sri Moeljono, roerde in de opiumhoning met de punt van een stokje en nam het woord:

‘O, Ki Panoerta, in het schimmenspel is het heel anders gesteld. Elk van de vierhonderd marionetten stelt een menselijk karakter voor. We gebruiken daarvan in het algemeen slechts dertig die zijn gebaseerd op de koninklijke familie van Gilingwesi, namelijk koning Watoegoenoeng, zijn twee echtgenoten en zijn zevenentwintig kinderen. Deze dertig karakters zijn evenveel woord-beelden die eenieder naar eigen smaak ontvouwt en geniet. Luister maar:

De god Indra daalt af op aarde als kluizenaar

De brand van de zon

De stralende berg, van veraf gezien

Muskaatnoten hangend aan de takken

Donder en bliksem overal

De golf verzwolgen door de bliksem

De boom overdekt met woekerplanten

Het gerommel van de aarde

De uit het donker lichtende regenboog

Een bloei van rode hibiscus

De vogel hoog op een tak gezeten

Het gekabbel van een fontein

De vleermuis verdwaald in de buik van de vulkaan

Op 't bed, een zwarte rots en een grote boom met diepe wortels

De boot die het ruime sop kiest

Het eiland uit de verte gezien

De grote overstroming

De omheinde orchideëntuin

De dolle olifant die aan zijn ketting trekt

De tortelduif in vuur en vlam op een berg

De bergverschuiving

Een gewerschot vermengd met rook van buskruit

Glimp van sterren opgevangen tussen de wolken door

Het kruid der uitnemendheid

Regen buiten het seizoen

De weidse hemel daarboven

De lamp die de slaap verteert

De dauw die in een vijver druppelt

Het gesnik van de clown in een grot

Maan en sterren door de dag achtervolgd.'

Zang 101

Toen de dertigste nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten.

'O, mijn Bloem! Het leven is een gave om je naam te leren kennen en een middel om deze in vervulling te laten gaan. Kijk naar deze kop met thee. De rand ervan vormt een cirkel: de cirkel is het teken van het oneindige, zonder begin of einde, dat is een van de negennegentig

prachtige namen van ALLAH.

Net als deze kop, draagt ook je lichaam een essentieel teken dat je verbindt met de naam van ALLAH. Als je het teken kunt lezen dat in je lichaam staat geschreven, kun je teruggaan tot aan je naam en dan zullen alle andere goddelijke namen op je neerdalen.'

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging:

'O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in. Jou en mij noemt men twee lichamen, dat is vreemd. Wij zijn weliswaar twee namen, maar één enkel wezen. Voorwaar, wij zijn niet twee in één, maar één in twee.'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht.

Zang 102

Toen de eenendertigste nacht kwam ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

'O, mijn Vuur! Spreek mij van de bekoring.'

Amongraga sloot zijn ogen voor de rode lotus, waarvan de kleur hem verblindde:

'O, mijn Bloem! Als je een poging zou doen om het aroma aan het hemelgewelf te zoeken, dan zou je het niet vinden. Boven de aarde en onder het firmament kent het zijn weerga niet. Het aroma, dat is de smaak op de tong, de gewaarwording op de huid, het geluid in de oren, de essentie in het merg, de geur in de neus, het verstand in het hoofd, het gevoel in de lever, de waarneming door de ogen. Het aroma, dat is het Geheim dat ALLAH in zijn hart heeft gesloten. Hierdoor komt men tot kennis.'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht boven het hemelbed.

Zang 103

Toen de tweeëndertigste nacht kwam ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Spreek me onomwonden van de aard van de man en die van de vrouw. Zijn deze tegengesteld, symmetrisch, tweelingen of elkaar aanvullend?’

‘O, mijn Bloem! Hoeveel nachten hoop ik al op deze vraag van jouw lippen! Maar laten we beginnen te spreken van de ware aard van ALLAH, want zonder deze is er vrouw noch man.

Weet dat de ware aard van ALLAH één is, deze regeert over wat er is en over wat er niet is, over het hiervoor en het hierna, over het kleinste en over het grootste, over het weinige en over het vele, over de vorm en over de leegte. Zijn aard heeft niets te weinig en niets teveel, daarin zijn ontkenning en bevestiging verenigd.

In deze eenwording is er geen kleur, noch geur, nog gewaarwording. Er is ook geen richting meer en geen plaats, maar er is wel een tuin die alles bedekt. In deze eenwording zijn het *Licht van de Gezant* en de profeet Mohammad even onscheidbaar als de man het van de vrouw is en de vrouw van de man.

De ware aard van de man is het *Licht van de Gezant*, dat deel van het heelal dat voortkomt uit ALLAH, dat zich boven de wereld der verschijnselen bevindt en dat daaraan voorafgaat. Dat is de sfeer van Mohammad als oorspronkelijk model, daar waar elke idee voorlopig alleen een *subtiel lichaam* bezit.

De ware aard van de vrouw is de profeet in zijn menselijke gedaante. Het is de sfeer van het zichtbare, van de wereld van het hier en nu waarvan de werkelijkheid direct begrijpelijk is voor onze zintuigen en onze denkkeest en die wij verheerlijken.

De benaming ALLAH draagt drie lettertekens in zich, te weten de A, de L en de H. A is ALLAH, L is het *Licht van de Gezant*, H is de profeet. Dus het *Licht van de Gezant*, dat ben ik, de profeet Mohammad, dat ben jij en de eenwording van jou en mij, dat is het goddelijke waarvan wij het uitvloeisel zijn.

O, mijn Bloem! Begrijp dus: de ware aard van de man, dat is de vrouw, en de ware aard van de vrouw, dat is de man. De man is in de vrouw en de vrouw in de man.'

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en sprak: 'Ik hoor en stem in.'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjintini de terugtocht van de nacht nog voordat ze verbleekte.

Zang 104

Toen de drieëndertigste nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding zitten op de achtersteven van het bed: 'O, mijn Bloem! Ik heb je vannacht slechts één woord te zeggen: wend je gelaat naar de zichtbare wereld, want deze wereld is Zijn gelaat.'

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en sprak: 'O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in.'

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjintini de terugtocht van de nacht.

Zang 105

Toen de vierendertigste nacht kwam, ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

'O, mijn Vuur! Laat me horen over de eenwording van het vlees.'

'O, mijn Bloem! Ik kan niet spreken van wat ik niet heb gekend. Wanneer onze lichamen versmelten, zal ik onbeweeglijk zijn en jij in beweging, want de manlijkheid is de as waar de matrix van de wereld omheen draait, samen beelden ze de *mandala van de liefde* uit.

De lichamelijke liefde is een raadsel dat jij en ik gaan dat ondervinden in elkaars lichaam. Als ik, elke keer dat we de sleutel van het raadsel naderen, mijn zaad inhoud en jij je adem, zal onze waarneming zich verheffen en zal het raadsel in eenvoud toenemen. Uit elke eenvoud komt een nieuwe overdaad voort, een nieuw koninkrijk, de omhelzing is oneindig.'

Tambangraras maakte een buiging en zag de rode lotusglans opkomen aan de erectie van haar man, een lotus die in alles leek op de hare, maar omgekeerd, als het ware in spiegelbeeld weerkaatst:

‘O, mijn Vuur! Kijk, je manlijkheid draagt al aan zijn *kapala boetoe* de flora van mijn grot!’¹

Achter het opengewerkte kamerscherm, waakte Tjentini nog steeds. Tevergeefs.

Zang 106

Vanachter het opengewerkte kamerscherm kon Tjentini die hele vijfendertigste nacht lang niets waarnemen, alleen deze paar verzen van elders die van de lippen van haar meesteres vielen als een kus aan de witte duisternis:

*De schaduw was als van een bruiloft, verheven en plechtig;
Er vlogen daar vast vagelijk engelen rond,
Want je zag zo nu en dan in de nacht
Iets blauws voorbijkomen dat op een vleugel leek.*

Zang 107

In de keukens schoven de vrouwen de ronde en grote rijsttoetjes de oven in. Het trage deeg rees op het soezerige ritme van hun slaperigheid. Hun onbedekte borsten hadden iets onverzadigbaars die verbonden was met hun bakkersbezigheden en wat ze zo midden in de nacht aan het maken waren.

Daar was ook Dewi Kloewoeng, de waarzegster. Gebogen over het gloeiende houtskool leek haar opgezwollen gezicht op dat van de reus *Makororaksoso* wiens monsterlijke gelaat de grootste toewijding aan de mensen uitdrukt, want hij schrikt de kwade geesten af.

1 KAPALA BOETOE en gato is de kop van het manlijk lid en herinnert aan de oude lingacultus.

Dewi Kloewoeng sprak tegen de vrouwen over geluks- en ongeluksdagen:

‘Stel dat u deze sjaal op maandag draagt en dat uw man op die dag uit een kokosboom valt, dan moet u nooit meer op een maandag dat stuk textiel dragen. U moet dit ongeluk in uw herinnering griffen, u moet weten dat ellende in de samenloop schuilt, zodat deze zich niet herhaalt.

Als u vandaag rode chili eet en dan door een slang wordt gebeten, herinner dat het donderdag is zodat in het vervolg u op donderdag, geen rode chili meer eet. U kunt de chili vervangen door peper die even pikant op de tong is.

Evenzo is niet elke willekeurige dag geschikt om elke reis te ondernemen. Op bepaalde dagen moet u vermijden naar het oosten te gaan, want dat zou u ongeluk brengen. U kunt echter wel naar het oosten gaan door eerst langs het westen te reizen.

Nji Malarsih bleef stil zitten. Het blanketsel en de rijstpoeder dropen van haar gezicht als witte tranen. Ze keek onverschillig toe hoe de eendagsvliegen hun vleugels in haar glas met koude thee verdronken, ze had geen puf meer in eten of drinken. Als laatste toevlucht richtte ze zich tot de waarzegster:

‘O, Dewi Kloewoeng, we zijn nu al in de zesendertigste huwelijksnacht en mijn dochter Tambangraras heeft nog steeds niet haar plicht als echtgenote vervuld. Ik vrees dat het een of andere valstrik van Satan is, of nog erger.’

‘Nji Malarsih, je schoonzoon Amongraga en je dochter Tambangraras lopen elke nacht over de weg van ALLAH, welnu, hoe onnaspeurlijk Zijn wegen!’

Zang 108

Toen de zevenendertigste nacht kwam, ontblootte Amongraga zich en ging in de lotushouding op de achtersteven van het bed zitten:

‘O, mijn Bloem! Weet dat de paradox de som is van alle wijsheid en kennis der perfectie. Het is de kunst van het ontsluiten – door middel

van allerlei even onwaarschijnlijke gevallen – van de wonderbaarlijke mogelijkheid tot eenwording van twee schepsels die het alledaagse begrip voor onmogelijk houdt.

Het is water putten, terwijl je het draagt, of vuur gaan halen met een lamp in de hand. Het is een kikker die zijn nest kust, een vastgebonden paard dat rent, de achterkant van een bal, het spoor van een vliegende reiger, de jongste zoon ouder dan zijn oudste broer, de wortels van een bananenschil.

Het is de aarde begraven in de grond, het water in water geabsorbeerd, de uitgedroogde zon en het verbrande vuur, een net van wind, iets hoog en laag tegelijkertijd, het zwart dat wit is, een einde dat start aan het begin, het Oosten naar het Westen gekeerd, de weduwe die nooit gehuwd is geweest, een drooggevallen rivier die aanzwelt. O, mijn Bloem, onderzoek al deze tegenstrijdigheden, want zij zijn het beeld van wezens in vervoering.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei: ‘O, mijn Vuur! Ik hoor en stem in.’

Vanachter het opengewekte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht nog voordat deze verbleekte.

Zang 109

Toen de achtendertigste nacht aanbrak, ontblootte Tambangraras zich op de boeg van het bed, maakte een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Zie, midden in mijn gebed hoor ik stilte. Wat is die stilte?’

‘O, mijn Bloem! Die stilte, dat is de meester die zich heeft teruggetrokken met de Schrift, want zo hij de zang is begonnen, is het alleen aan jou om die af te maken. Zonder meester of schrift. Die stilte, dat is de rivier die eindelijk in de oeverloze zee uitmondt, dat is de reis naar de werkelijkheid, dat ben je zelf, mijn vrouw, en iets anders is het niet. Moge de vrede met je zijn.’

Op de boeg van het bed maakte Tambangraras een buiging en zei:

‘O, mijn Vuur! Ik heb het gehoord en ben het ermee eens. Maar zie, ons

lichaam is doordrenkt van dauw. Zou het ochtendgebed aan ons voorbijgegaan zijn als een droom?’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm fluisterde Tjentini dit woord van de profet, moge zegen en vrede op hem rusten:

‘Mensen slapen, en als ze sterven worden ze wakker.’

Zang 110

In de bruidskamer had een onbeweeglijke wind de lamp uitgeblazen. Het was de negenendertigste nacht. Op het hemelbed zagen Amon-graga en Tambangraras elkaars naaktheid niet meer, noch de afstand die hen ervan scheidde. Er was geen boeg of achterstevan meer, en geen waterscheiding.

Ze voelden hoe ze in een enkel lichaam samensmolten in het warme vruchtvlies van het duister. Ze waren tegelijkertijd de een en de ander en het zwarte fluweel van de avond die hun vorm aannam. Ook hun stemmen stroomden in elkaar over en in de wassende nacht:

‘O, mijn Vuur! Mijn Bloem! Laten we elkaar de fabel van de gek en zijn vliegende lantaarn vertellen.’

‘Daar staat hij, bewegingloos, recht voor zich uit kijkend. Zij die hem zien zeggen dat hij een idioot is, dat is waarom men hem *Sida Nglamong* noemt, de Liefdesgek.

Ochtend en avond, dag en nacht, is hij druk bezig een touw op te rollen, lang of kort, hij rolt het op. Hij zit op de top van een berg en doet niet anders dan een vlieger oplaten in de westenwind. Als de vlieger opstijgt trekt hij hem naar zich toe en dan stijgt de vlieger weer op, hij gaat eindeloos op en neer. *Sida Nglamong* raakt geërgerd, hij zou de vlieger willen grijpen, maar de vlieger ontsnapt hem steeds weer.

Aan de vlieger is een glazen stolp vastgebonden met daarin een lantaarn. De stolp is van blauw glas. Binnenin bevindt zich een meisje wier ongehoorde schoonheid zo stralend is dat deze de wereld vervult. Zelfs het touw straalt ervan.

Sida Nglamong is zo geboeid door deze uitstraling dat hij er gek van wordt. Elke keer dat hij aan het touw trekt, beeft zijn hand, raken zijn

ogen vertroebeld en het meisje, dat in het uitspansel ontsnapt, glimlacht hem elke keer weer toe. Sida Nglamong vraagt zich af:

‘En als het haar nu eens niet lukt om naar beneden te komen? Dat kan lang duren. Wie kan me helpen?’

Weer trekt hij aan het touw zonder oost- of westwaarts te kijken. Hij ziet alleen naar het touw dat hij oprolt. Voor en achter hem grommen tijgers, neushoorns, slangen en olifanten. Maar Sida Nglamong vertrekt geen spier.

Hij doet moeite om het touw verder op te rollen, de wilde beesten verdwijnen spoedig, ook de berg vervaagt. De hemel is vol van een stralende helderheid. Onverwacht komt de vlieger naar beneden. Hij straalt, zijn straling vervult de aarde en verankert zich in de lantaarn. Verrukt kijkt Sida Nglamong naar het meisje, hij voelt dat zijn krachten hem in de steek laten. Hij volgt al haar bewegingen. Als ze glimlacht, glimlacht hij, als ze naar hem kijkt, kijkt hij naar haar. Ze is echter nog op enige afstand, hij kan haar nog niet grijpen. Alleen al door naar haar te kijken, is Sida Nglamong totaal in extase. Hij trekt nogmaals aan het touw, het touw smelt weg in zijn hand en hij in de lantaarn.

En daar is hij dan verdwenen, ook de schoonheid is niet meer zichtbaar. Waar zijn ze allebei gebleven?’

‘O, mijn Vuur, ik heb geen idee!’

‘O, mijn Bloem, ik ook niet! Als we het eens wisten!’

Vanachter het opengewerkte kamerscherm voorvoelde Tjentini de terugtocht van de nacht en zei:

‘O, meesters! Ik heb ze zojuist over uw hemelbed zien vliegen. Sida Nglamong zag eruit als een ster en het meisje als zijn straling. Beiden zijn vervaagd bij gratie van de zon. Ze zijn weg, maar ze zijn er nog steeds.’

Zang 111

Vanachter het opengewerkte kamerscherm kon Tjentini niet meer de stem van haar meesteres onderscheiden van die van haar meester.

Ze kon nog wel deze paar woorden opvangen die van het hemelbed vielen net voordat de veertigste nacht verbleekte:

Er zijn drie soorten geheimen

Het geheim der geheimen

Het geheim van de godheden

En het geheim van zichzelf

Het geheim van zichzelf verblijft in het licht

Zonder een enkele sluier, stralend en trots

Geheel onvermengd, puur en doorschijnend

En toch is het niet zichtbaar.

Zang 112

Op het hemelbed ontkleedde Amongraga zich en ging behendig in de rode lotus van zijn vrouw zitten. Ze bleven zo de hele nacht ineengestrengeld, waakzaam en aan elkaar overgegeven.

Tijdens de eerste uren gingen de gewaarwordingen van Tambangraras voor $\frac{2}{3}$ uit naar de kennis en voor $\frac{1}{3}$ naar de man, die van Amongraga voor $\frac{2}{3}$ naar de vrouw en voor $\frac{1}{3}$ naar de kennis. Uit het diepst van hun lichaam smeekten ze de ALMACHTIGE om hun omhelzing niet uiteen te laten vallen door ze zo te scheiden, en om alle aroma's in de wonderbaarlijke kennis van de coïtus te verenigen.

Een warme regen viel op de nacht als het kokende water dat op een droog theeblad wordt gegoten en dat onverwacht in de keel de bruine geur en smaak van de berg losmaakt.

Vanachter het opengewerkte kamerscherm begreep Tjentini dat het gebed van het liefdespaar was verhoord. Ze ging naar de put en vulde een kruik met water die ze aan de voet van het hemelbed neerzette waar de dageraad al zachtjes de omhelzing van haar meesters ontknoopte.

Bengaalse tortelduiven lieten onophoudelijk hun gezang horen, Malakkaparkieten slaakten betoverende kreetjes, wauwelden en staken de draak met de nachtelijke ontmaagding van een meisje. Eksters en beo's beantwoordden hun kwinkslagen met obscene gekakel.

De duiven jubelden! De mannetjes zeiden tegen hun vrouwtje: ‘Kijk eens hoe onze meesters zich opknappen na de liefde. Kom, laten we het ook eens doen.’

En de vrouwtjes bogen hun kopje en staken hun stuitje in de lucht om beter door hun mannetjes te kunnen worden bestegen.

De koekoek zong eindeloos op de daken, de kolibrie sjilpte hier en daar en bazuinde het nieuwtje rond van de doorluchtige coïtus, de nachtkraai hield ook de gazet vast tussen zijn zwarte veren. De vechtkwartel protesteerde:

‘Werkelijk, de vogels van tegenwoordig weten niet meer hoe ze moeten zingen! Hoor ze eens de liefde bezingen op de melodie van een grauwe roddel, godzijdank snappen mensen er niets van!’

Tjentini ging in het ochtendkrieken naar buiten om Ki Panoerta en zijn vrouw te vertellen dat het maagdenvlies was gebroken. Het oude echtpaar zat al veertig nachten slapeloos op het nieuwtje te wachten:

‘*Alhamdulillah!* Sne!, Tjentini, maak meteen de jonge Daja wakker, zodat ze het rituele brouwsel klaarmaakt!’

De jonge Daja ging direct de geneeskrachtige planten plukken. Ze hakte knoppen van witte granaatappel, kinaschors, galnoot, kardemom, kruidnagel, zwarte doornappels en meeldraad van *lawe*.¹ Ze stampte alles in een vijzel tot fijn poeder waaraan ze basilicumbloesems, betelkalk, geelwortel, wurmspeeksel, as van goudkleurige bananenbladeren, rode slangenhuid, nootmuskaat, staartpeper, de schaal van een vers kippenei en gember toevoegde. Ze bracht dit alles aan de kook en goot toen het brouwsel in een leeggeschapte dop van een kokosnoot.

Tambangraras dronk het complexe drankje op terwijl de jonge Daja haar borsten besprenkelde met regenwater gezoet met drie bloesems. Op het ogenblik dat zijn echtgenote haar lippen aan de kokosnoot zette, begon Amongraga aan het vasten van het woord en ging in meditatie.

1 *Phaleria capitata*

Boek VIII

HIJ DIE ZIJN LICHAAM DRAAGT

Zang 113

AMONGRAGA MEDITEERDE ZEVEN DAGEN EN ZEVEN NACHTEN ZON-
der van zijn plaats te komen en zonder één enkel ritueel gebed.
Hij had zijn geest, zijn ogen en zijn oren geleegd, hij aanschouwde niet
anders meer dan ALLAH. Soms werd zijn blik versluierd door tranen als
een regenbui buiten het seizoen en het zien daarvan deed het hart van
Tambangraras, die in stilte niet ver van hem af zat, ineenkrimpen.

Eindelijk had hij, op een avond, een opleving, hij bewoog langzaam
zijn ledematen en liet zijn geest weer in zijn lichaam neerdalen. Hij
trok zijn vrouw naar zich toe en sprak teder:

‘Mijn liefste, al zeven dagen en zeven nachten ben je geen ogenblik van
mijn zijde geweken. Vaak heb je, achter mijn oogleden, mijn tranen
gezien. Dat zijn de tranen van het zwerven. Niet te stelpen. Ja, mijn
liefste, ik zal je moeten gaan verlaten om weer op zoek te gaan naar
mijn jongere broer en mijn zusje. Wie weet of ze nog in leven zijn? Ik
zal moeten lopen tot aan de laatste grens. En ik zal bij je terugkomen,
zodra ik ze heb gevonden.’

Op deze woorden werd het Tambangraras duister voor de ogen, ze
voelde spanning in haar buik, het merg stroomde uit haar beenderen,
haar skelet werd als het ware uit haar lichaam gerukt en door elkaar
gerammeld in de lucht gegooid. Haar stem was gebroken:

‘Lieveling, als ALLAH het wil, zal ik je volgen waarheen je ook gaat, al
moet ik onderweg bezwijken of in je voetstappen sterven.’

Amongraga nam de hals van zijn vrouw in zijn handen en masseerde
deze langdurig: ‘Mijn liefste, zie je dan niet dat je niet van mij ver-
schilt? Vat moed, de essentie van ALLAH is in je hart en ze bevat ons
allebei, voorgoed verenigd.’

De maan schreed voort aan de nachtelijke hemel. Amongraga legde Tambangraras liefdevol neer op het hemelbed en overspoelde haar lichaam in zijn tranen. Ze waren al binnengegaan in het zeldzame spel van de liefde, zonder regels en doel, zonder winnaar of verliezer. Vlak voor het ochtendgloren viel Tambangraras aan het eind van hun gemeenschap in slaap.

Amongraga maakte zich zachtjes los van haar en legde links en rechts van haar hoofd twee kussens neer. Over haar naakte lichaam spreidde hij het laken uit om de resten van hun omhelzing te bedekken. Hij schreef drie brieven, de eerste aan Tambangraras, de tweede aan zijn twee zwagers, de derde aan zijn schoonouders en schoof ze onder de kussens. Toen kuste hij zijn vrouw teer op haar gesloten ogen en fluisterde:

‘Verblijf in vrede, Bloempje, ik ga weer zwerven.’

Hij riep zijn twee volgelingen:

‘Djamal, Djamil, snel, laten we voor de dageraad komt vertrekken!’

Op de veranda lag Tjentini te slapen. In de kooien die aan de daklijst hingen, begroetten de vogels met veel gekwetter het vertrek van hun meester. Het kriekipje verzocht hen zich koest te houden:

‘Stelletje warhoofden! Jullie maken nog het hele huis wakker! Zien jullie dan niet dat de prins zijn vrouw stilletjes verlaat!’

Dat waren de hoenderhofse woorden van het krieltje.

De nacht gaapte, onverwacht door de zon getroffen, maar de aarde bleef nog in duisternis gehuld. Aan de oever van de rivier deden Amongraga en zijn twee volgelingen hun wassingen en zeiden het ochtendgebed. Dan volgden ze de waterkant en doken het diepe woud in.

Verslindende slingerplanten versperden hun de weg. Talrijke vlezige vruchten lagen onder hun voeten te rotten. Ijverige bijen vlogen klagend om hen heen, want als ze op de bloemen afkwamen gingen deze dicht als jonge meisjes die bang zijn om te worden ontmoagd.

Er waren maanorchideeën, Chinese rozen, Arabische jasmijn, argula's en soka's, allemaal deden ze Amongraga denken aan zijn Bloem die hij tussen twee kussens op het hemelbed had achtergelaten, de knoppen van haar borsten en de bloemkroon van haar lotus bedekt met het

laken gewoven uit het speeksel van hun uitgewisselde kussen, zoals de spin zijn web weeft.

Zelfs de wind nam de stem van zijn geliefde aan en fluisterde hem in het oor:

‘Ga, mijn Vuur, ga! Je manlijkheid zal altijd aan zijn uiteinde de omgekeerde flora van mijn spelonk dragen.’

Zang 114

In de kluizenaarswoning van Wanamarta werd Tambangraras wakker toen de zon al hoog aan de hemel stond. De spreeuwen en de mussen sjipten in het wilde weg zonder de wreedheid van hun gekwebbel te beseffen:

‘Vrouw, zie! Je bent het ochtendgebed misgelopen en je man is er van door!’

Tambangraras wist meteen dat Amongraga zijn woord had gehouden, hij was vertrokken. Haar adem stakte en haar bloed stolde in haar gebeente. Ze stortte neer op de grond als de dode tak van een boom.

Bij het geluid van haar val kwam Tjentini toesnellen, ze huilde alle tranen uit haar lijf op dat van haar meesteres. Haar gesnik alarmeerde Ki Panoerta en zijn vrouw en met spoed verdrong heel Wanamarta zich rond de flauwgevallen jonge vrouw. Allen huilden ze in opperste verwarring, alsof de tranen aanstekelijk waren.

Sommigen probeerden Tambangraras weer bij haar positieven te brengen, ze besprenkelden haar borst met een brouwsel van saffraan en welriekend bies, anderen spuwden knoflook en suikerrietsap op haar voeten. De oude vrouwen wreven haar sleutelbenen in met hun ranzige tranen.

Spoedig kwam Tambangraras weer bij bewustzijn en werd overstelpt met vragen:

‘Waarom ben je flauwgevallen? Heeft je man je soms geslagen? Waarom laat hij zich niet zien? Waar verbergt hij zich? Wat is de reden van zijn woede?’ Tambangraras wendde zich tot haar vader en zei:

‘Vader, na een bliksembezoek aan mijn lichaam, is uw schoonzoon

weer vertrokken op zijn zwerftocht tot aan de laatste grens. Zou ik van u toestemming kunnen krijgen om op weg te gaan om hem te gaan zoeken? Dat is de vraag die mijn lever kwelt en mijn bloed doet vergelen.’

Ki Panoerta bleef sprakeloos. Tjentini was de doorweekte kussenslopen aan het vervangen toen ze de drie brieven ontdekte. Tambangraras verzocht haar hardop de brief voor te lezen die aan haar was gericht. De brief was geschreven in Arabische lettertekens van een grote schoonheid en allen verwonderden zich dat de dienstmaagd in staat was deze te ontcijferen, zij die nog maar drie maanden geleden geen benul had van de recitatie van de Koran. Tjentini las:

‘Mijn liefste, onderweg zijn er momenten van ontmoeting en weerzien. Maar je reist alleen. Ik draag mijn lichaam door de buitensporigheid van dit gedicht waarvan jij de harmonieuze stem bent. Je denkt dat ik vertrokken ben, maar in feite dwaal ik in jou.’

De twee broers van Tambangraras verzochten Tjentini hardop de brief voor te lezen die aan hen beiden was gericht. De brief was geschreven in laag-Javaans en iedereen was verbaasd dat de dienstmaagd in staat was hem te ontcijferen, zij die nog maar drie maanden geleden geen benul had van het syllabeschrift. Tjentini las:

‘Lieve broers, de zwervende ziel doolt niet rond over land en zee, ze gaat niet ten onder en houdt niet het hoofd boven water, ze is in zichzelf gecentreerd, terwijl het lichaam zwerft en uiteen valt.’

Ki Panoerta verzocht op zijn beurt Tjentini hardop de brief voor te lezen die aan hem en zijn echtgenote was gericht. De brief was geschreven in de archaische Javaanse taal der geletterden en iedereen was verbaasd dat de dienstmaagd hem kon ontcijferen, zij die nog maar drie maanden geleden geen benul van letterkunde had. Tjentini las:

‘Lieve ouders, hoe zou uw zoon kunnen zijn vertrokken, hij die door ALLAH aan de ketens van het verdriet is gelegd? Schim onder de schimmen, is hij op het scherm slechts de marionet van de liefde, een zware jagerstas, vol met tot in de dood opgejaagd wild, die door de dichters hier en daar en verderop wordt rondgedragen om toehoorders in vervoering te brengen en de zotheid over hen vaardig te laten worden.’

Tjentini vouwde de brieven weer op. Allen zetten ogen op als twee in de nacht verdwaalde zonnen. Ze dachten dat ze droomden en toen ze hun ogen openden, zagen ze zichzelf op het koord van de slaap lopen zonder iemand om hun hand vast te houden. Het gedicht liet hen alleen met hun duizeling om weer terug te keren naar Amongraga.

Zang 115

Amongraga trok dag en nacht voort en stopte alleen om te bidden. Als hij in de verte andere reizigers bemerkte, nam hij een verborgen pad om ze te ontwijken, hij verwachtte inmiddels geen enkele hulp van mensen meer. In het beste geval riskeerde hij dat ze zijn zoektocht zouden vertragen, in het slechtste dat ze hem van het goede pad af zouden brengen.

Al lopend ademde hij stap voor stap de verdrietige herinnering aan zijn vrouw uit en ademde alle geuren van hemel en aarde in om in zijn hart het teken gewaar te worden dat hem op het spoor van zijn jongere broer en zusje zou brengen. Maar de melancholie van de liefde had een zware sluier om zijn borst geknoopt, en als elke geestelijke oefening daarvan één maas losmaakte, bond elke rusteloze gedachte er meteen weer twee vast.

Toen hij dacht dat hij elk spoor van melancholie uit zijn borst had verjaagd en rond zijn hart een zwevende muur tegen de stormloop van verlangens had gelegd, rees in zijn lever, als een zieke zon, een gele cirkel van woede op. Sultan Agoeng, de overwinnaar van zijn vader, was daar de kiem van – weliswaar niet groter dan het zaadje van een rode peper, maar veinzend zich op te lossen als aansporing voor geduld.

Nu dan klauterde hij over de hellingen van de vulkaan Lawoe. Over een diep gapend ravijn lag als een hangbrug een rotsblok, als een loopplank naar de wereld daarachter, schommelend boven de afgrond die wemelde van onbeschrijflijke beesten. Djamil en Djamil kropen met de schrik in hun hart over de wankelende rots en vervloekten hun besluit om Amongraga te volgen op zijn nieuwe zwerftocht.

Toen Amongraga de top was genaderd begon de vulkaan Lawoe heftig te beven. Alles werd stil, zelfs de wind hield zijn adem in. De berg Lawoe stootte een gerommel uit. De zon doofde onverwachts. Het was aardedonker, bliksem en donder zwelden aan en verflauwden en de regen viel met bakken uit de hemel. De berg schokte, de hemel spleet in echo uiteen en ontketende een orkaan op aarde.

Overhangende rotsen braken af, bomen werden van hun stronken gerukt en hun stammen met grote snelheid de lucht in geslingerd en botsten tegen elkaar in een titanenstrijd. De bliksemschichten geselden de wervelwinden. De krater braakte een dikke lava uit. Vogels tui-melden uit de hemel in een dichte regen vol zwavel en steen. De lucht had een bijtende geur. Een grauwe dichte mist trachtte de wereld weg te vagen.

De top van de berg Lawoe brak aan stukken en botste met een naburige berg. De voet van de vulkaan wankelde, de bliksem werd vloeibaar. Het gebulder van deze *chaos* stuiterde van hemel tot hemel.¹

Klappertandend baden Djamal en Djamil:

In de naam van God, de erbarmmer, de barmhartige.

Op die dag wordt de hemel geopend

En de bergen worden in beweging gezet en zijn als een luchtspiegeling

En de mensen zullen zeggen: Wat is er met de aarde aan de hand?

Als een menigte bleke adders uit het duister tredend,

Zullen de doden hun daden aanschouwen.

Zij van wie het misdrijf niet zwaarder woog dan een mier

Zullen het zien, en voor hen zal God minder vriendelijk zijn;

Zij wier weldaden niet zwaarder wogen dan een vlieg

Zullen ze zien, en Satan zal hen minder vijandig zijn.

Op die dag,

Zal de aarde haar eigen verhaal vertellen

Zo als de HEER het aan haar heeft openbaard...

¹ Baaierd, de ongevormde elementen waaruit volgens het boek Genesis de aarde is geschapen. Vgl. Fries *beyerboel* = wanordelijke boel en (oud-)Frans *bâiller* = openstaan, gapen.

Amongraga concentreerde de bewegingen van zijn denkkeest. Hij bezon zich in een diepe meditatie zonder zijn ogen te sluiten, hij ledigde zijn hart tot drie keer toe, zolang als de gevaren niet waren geweken. Het lawaai verdween, ALLAH alleen weet waarheen. Alles werd weer zoals het was.

Amongraga wendde zich tot Djamal en Djamil die nog sidderden van angst en sprak tot hen deze woorden, gevallen uit de draaiende wind: 'Op de vleugels van de liefde heeft het aardse lichaam zijn vlucht naar de hemel ondernomen. De berg begon te dansen en werd klein.'

Zang 116

Amongraga kwam weldra aan bij een meer waarvan de oevers wit waren van de kapok die voor de zwervers een prachtige plek vormden om te gaan liggen. Djamal en Djamil huiverden, ze herkenden hier de waterplaats waar vroeger de gevleugelde paarden hun dorst kwamen lessen die de strijd wagens trokken, gemend door de nimfen van de oceaan van de Rode Lotus.

Amongraga waste zich en ging voor de nacht onder een van de grote kapokbomen zitten en herhaalde in zijn hart de oneindige namen van ALLAH:

'...De WIJZE, de WAARHEID, de PRIJZENSWAARDIGE, de LIEFHEBBENDE, de PLEITBEZORGER, de SCHATBEWAARDER, de ROEMRIJKE, de KRACHT, de BEVORDERAAR, de WEDEROPSTANDING, de VASTBERADENHEID, de HERSTELLER, de GETUIGE, de BESCHERMER, de VERSNELLER, de VERWOESTER...'

Hij kwam bij de zesenzestigste naam, de UNIEKE, toen opeens uit de takken van de kapokboom een meisje van de nimfenfamilie naar beneden kwam. Ze bleef een beetje boven de grond hangen en wiegde op de vleugels van een blauwe vogel waarvan de veren haar naakte borsten en haar openstaande pudenda streelden die voor de ogen van Amongraga heen en weer schommelden als de slinger van Satan.

Het water van het meer verdampte als een nevel en onthulde een stoet van nimfen. Hun monden brandden van een vlezige tong langer dan

het lemmet van een kris. Op het signaal van hun aanvoerster die aan de takken van de kapokboom hing, gingen alle nimfen in een kring in het bed van het meer liggen en staken hun vurige tong in de wilde boomgaard van hun dichtstbijzijnde partner. De golfbeweging van hun plezier werd door het water tot in de verte weerkaatst.

Een reus kwam voorbij, deed zijn broek naar beneden en liet zijn brandhaard zien aan een van de baadsters die niets te doen had en zij stopte er vitaal haar smaakorgaan in. De reus was zo in verrukking dat zijn lid tot aan de eerste takken van de kapokboom omhoog kwam en de aanvoerster van de nimfen op de wipvogel in haar aangeboden gleuf op zijn speer nam.

De bedrogen uitgekomen blauwe vogel vloog weer weg, de wip stortte in, de reus verslapt, het water van het meer werd weer vloeibaar. Er was geen spoor meer van de baadsters te bekennen. Onder de grote kapokboom bleef Amongraga onaangedaan zitten in gedachtenis aan ALLAH.

Zang 117

Zijn zwerftocht bracht Amongraga tot aan de monding van de Bedadoeng-rivier, en toen nog verder richting het westen, tot aan een kaap waar de golven op de klippen beukten en deze van duizend regenbogen deden fonkelen. De prins van Giri wachtte op de uiterste punt van de kaap en zei tegen Djamal en Djamil:

‘Ik zou naar dat eiland willen gaan dat je daar in de verte ziet liggen, maar er is geen enkel bootje in zicht!’

Hij had zijn wens nog niet geuit of Djamal en Djamil haastten zich om uit vijf bamboestammen een vlot te bouwen dat ze meteen te water lieten. Het vaartuig dreef rustig op de golven totdat een reusachtige golf het onverwacht tegen een klip smeed. De klap was zo meedogenloos hard dat het vlot aan stukken vloog en Amongraga en zijn twee volgelingen als drie bundels afval de razende oceaan in slingerde.

Amongraga voelde hoe hij door de kern van de wereld werd verzwolgen, hij zag zijn geboorte in de belofte van zijn dood, en in een flits zag

hij Tambangraras en zijn jongere broer en zus op de oever staan, als drenkelingen verloren in de deining van het leven. Hij gebaarde naar ze om hem te volgen naar de haven des doods maar ze zagen hem niet want de golven, die te pletter liepen op het strand, wierpen een muur van schuim op tussen het land en de zee.

Hij wilde huilen maar zijn tranen waren niet meer de zijne. Het waren de tranen van alle drenkelingen in ALLAH die de extatische oceaan deden aanzwellen en die de droevige scheiding bewoonden tussen man en vrouw, tussen schaduw en licht, tussen lichaam en geest, tussen zichzelf en de ander, tussen onbeweeglijkheid en beweging.

De woeste golven sleepten hem zo honderden mijlen voort, totdat hij onverwacht op een kristalheldere en stralende kust werd geworpen. Hij bleef enige tijd bewusteloos liggen als een smeulende stomp wild suikerriet. Toen hij zijn ogen opende, begreep hij dat hij zich bij de gratie van ALLAH op het begeerde eiland bevond en hij zag zijn twee volgelingen heelhuids aan zijn zijde liggen.

Langs het strand stonden kokospalmen, koetjila's en wilde mangoestanbomen waarvan de vruchten als ze in zee vielen in vissen veranderden. Amongraga herkende in dit wonder de weg van de eeuwigheid waarvan hij dagen nacht had gedroomd. En zie, nu de schipbreuk achter de rug was, werd deze weg aan hem geopenbaard door deze vruchten die tot rijpheid kwamen als vissen.

Het eiland leek al lang door mensen te zijn verlaten, er was geen spoor meer van menselijk leven behalve de ruïnes van een boeddhistische kluisenaarshut overwoekerd door gulzige mossen en slingerplanten.

In de hermitage waren de nissen die vroeger heilige beelden herbergden geplunderd. Door de gaten in het gewelf viel een duizelingwekkende hemel waarvan de witte gloed een zuil trof en daarop stond in een oude taal gebeiteld:

Zoals een boterlamp flakkerend in de storm

Is er geen veiligheid in dit leven

Laat het ZELF je lamp zijn

En de SCHRIFT je toevlucht.

Amongraga mediteerde veertig dagen en veertig nachten in de boeddhistische hermitage, het gelaat naar zee gewend, zonder zich te verroeren, doof voor de branding en zonder iemand die hem vergezelde in dit schouwspel van brekende golven.

Hij sloeg de droefenis gade die hij als in een draagverband droeg en aanvaardde het als zijn lot. Hij schoof elke arrogante en waanwijze gedachte van zich af, voelde zich herboren en ervoer de opstijging van de mens tot ALLAH, en de nederdaling van ALLAH naar de mens.

Op de veertigste avond zag hij opeens een teken in de vorm van een groot in wit gedrapeerd schip midden op de oceaan. Achter de zeilen straalde de rode lotus van de uiterste grens zoals de profeet die aanschouwde toen hij in zijn nachtelijke hemelvaart op de rug van een muilezel, op afstand van twee of drie el of zelfs minder, de troon van ALLAH was genaderd.

Binnenin de rode lotus zag Amongraga zichzelf met zijn vrouw, Tambangraras. Hun harten gingen naar elkaar toe in een wonderbaarlijke bekoring en wisselden hun bloed uit in een fijnzinnige gemeenschap die de lotus voedde met een rood sap.

Bij het naderen van de dageraad vervaagde het schip in de golven. Djamil en Djamal lieten hun meester het vlot zien dat ze hadden gebouwd om terug naar de kust te gaan.

Zang 118

Toen kwam de omzwerfing van grot tot grot, de grot wemelend van cilindervormige slangen, de grot met smalle deuren die de bezoekers ervan verstikte, de grot met de zeven onuitputtelijke kruiken met fris water, de grot die het gierende litteken van de donder ontketende, de grot bezaaid met lichtgevende stenen, de grot waarvan het neerdrukkende duister afgrijselijk geschreeuw uitbraakte, de grot waar de tijdgermens huilde, de grot waar de afdaling in de diepte ervan naar de val van zichzelf leidde, de grot waarin je het heelal in een kosmische oerschreeuw hoorde stranden.

Wat zocht Amongraga dan toch in de buik van Java? De geheime vluchtplaats van zijn jongere broer en zusje? Of eerder de opening van de schacht naar de *Omgekeerde Wereld* waar niets meer bestaat en waar alleen een straal van duisternis schijnt? Dat is wat de drie dichters belast met de omzwervingen van de prins van Giri zich afvroegen zonder zijn sombere voorkeur voor afgronden te dwarsbomen.

Amongraga verbleef twee nachten aan de bron van de rivier de Wajak, hij drong binnen in de Menak-grot en kampeerde er tien dagen in gezelschap van Djamal en Djamil. Daar bevond zich het water van de onkwetsbaarheid. Na daarvan te hebben gedronken, kreeg de drinker een kale schedel, een verkrampde nek of een geschubde huid. Het waren de tekenen dat het water zijn kracht aan de gasten van de spelonk vergunde.

Welnu, niet lang nadat ze de Menak-grot hadden verlaten, terwijl ze langs de steile kust in westelijke richting voortgingen, werd Djamal plotseling kaal en kreeg Djamil onverwachts een verwrongen nek. Het water van de onkwetsbaarheid had zijn uitwerking gekregen overeenkomstig het gezegde *gebrek is een teken van goed geluk*.

Djamal en Djamil draalden niet om hun gelukzalige gebrek te baat te nemen. Ze riepen zichzelf uit tot meesters in illusie en stichtten een rondtrekkende school. Ze wierven leerlingen door retorische steekspelletjes te houden. De twee tegengestelde partijen namen tegenover elkaar plaats op een mat, achter hen wachtten hun volgelingen in spanning de uitkomst van het debat af.

Als hun meester verloor, bekeerde iedereen in zijn gevolg zich tot de godsdienst van de winnaar. Het ging er niet om te winnen maar om te overtuigen. Ze probeerden niet zozeer halsstarrig vast te houden aan een godsdienst als wel om de kennis met de beste prestaties te bereiken. De nederlaag werd daarom gezien als een overwinning die de overwonnene in staat stelde de kennis van de winnaar te verwerven.

Djamal en Djamil zegevierden stelselmatig tijdens deze disputen zodat hun volgelingen al snel het duizendtal overschreden. Het waren voor het grootste deel kleine boeren zonder land of grote heren zonder hemel. Maar de school van de meesters in illusie bracht hen allemaal

terug op hetzelfde niveau van armoede, namelijk lompen en lappen als kleding – en op hetzelfde niveau van fortuin, namelijk het vermogen zich illusies te maken.

Allemaal sjokten ze voort in de krankzinnige voetstappen van Djamal en Djamil die zelf weer de heilige omzwervingen van Amongragra volgden. Als ze stopten om te eten gaven Djamal en Djamil de schalen en de ketels opdracht de volgelingen te bedienen. En dan gingen gerechten en dranken uit zichzelf rond, zonder dat de schalen leeg raakten of de ketels ophielden met gieten.

Met goed gevulde maag gingen de volgelingen dan hun avondbad in de dichtstbijzijnde rivier nemen. Mannen en vrouwen spetterden rond in dezelfde poeltjes, ze zongen luidkeels de naam van ALLAH en trommelden op de billen van de meest gewillige. Al deze ooit welopgevoede lieden neukten elkaar tot orgastische vreugde van de karpers en karpertjes die hier een voortijdige straal zaad opslurpten of daar aan een eenzame tepel zogen.

's Nachts gingen ze door elkaar op de grond liggen, op elkaar gestapeld als vers gerooide bananenbomen. Mannen en vrouwen uit de omliggende bergdorpen kwamen in groten getale naar beneden en mengden zich in het nachtelijk gestoei. Bij dageraad hadden de meesten geen zin meer om terug te keren naar huis en haard. Hadden ze nooit bedacht dat het zo simpel en zo prettig was om zich tot de godsdienst van de profeet te bekeren?

Amongragra bleef onverschillig voor deze orgiastische uitspattingen, soms moest hij er zelfs om glimlachen:

'Zegt de spreuk niet dat men het kwaad moet kennen om het goede te doen? Maar hoevelen die het kwaad wel hebben gekend doen nooit het goede? Ja, elke weg, recht of krom, heeft zijn sleur.'

Zang 119

Amongragra liep nog steeds verder in westelijke richting en kwam elke dag dichterbij het koninkrijk Mataram waar de grote sultan Agoeng oppermachtig heerste en die zijn ondergang had gezworen.

Hij ging voort alsof hij magnetisch werd aangetrokken door deze dreiging, alsof hij geen ander lot kende dan zichzelf uit te leveren in de handen van de overwinnaar van zijn vader. Inderdaad, hij stevende vastberaden af naar het epicentrum van de woede teneinde zichzelf daarin teniet te doen en deze in hem teniet te doen.

Hij zonderde zich enige tijd af van Djamal en Djamil en hun volgelingen, op zoek naar dat epicentrum waar hij zijn omzwervingen zou opschorten. Hij liep langs de oever van de rivier de Oja en hield halt op een rotsblok dat over de bergstroom hing. De bewaker van de plek kwam op hem af en zei hem dat degene die in staat zou zijn het rotsblok op te tillen en het in zijn armen te dragen terwijl hij zeven keer om zichzelf heen zou draaien al zijn wensen verhoord zou zien. Amongraga was in het geheel niet van plan de steen op te tillen en nam dan ook onder dankzegging afscheid van de bewaker.

Zo bereikte hij de witte kliffen aan de oceaan van de Rode Lotus en ging binnen in de grot van de Lijkwade profiterend van een wonderbaarlijk laag tij. De bewaakster van de spelonk kon haar ogen niet geloven:

‘Bij gratie van ALLAH! Mijn hele leven heb ik slechts één enkele man gekend die dapper en uitzonderlijk genoeg was om deze door de zee verborgen schuilplaats binnen te treden. Zelf ben ik nooit in deze grot afgedaald, want ik ben er geboren, als kind van een of andere schaamtvolle verbintenis. Sindsdien ben ik zo zwaarlijvig geworden dat ik er niet meer uit kan klimmen.’

De bewaakster had inderdaad heuven die dubbel zo breed waren als de opening van de spelonk die zij bewaakte. Ze heerste over een monumentale provisiekamer die de weelderige vormen van de meesteres leek aan te nemen, of was het de meesteres die de afmetingen van haar provisiekamer had aangenomen?

‘Maar zeg me, jongeman, wie ben je dat je evenveel dapperheid en uitzonderlijkheid aan de dag legt als onze almachtige sultan Agoeng?’

‘Oh! Dit is dus de schuilplaats van de grote koning van Mataram?’

‘Wis en waarachtig en om je de waarheid te zeggen, was hij hier nog zoëven. Zie je op de grond die arekanoten, die verwelkte pinangnoot-

blaadjes en dat purperen speeksel liggen? Ruik je die geur van opium en kruidnagel? Dat is hij. Maar zeg me, wie ben jij?’

‘O goede en dikke bewaakster! Zoals u me hier ziet, ben ik slechts de hersenschim van drie dichters dronken van hun zangen. Ze noemen me Amongraga, *hij die zijn lichaam draagt*, en ze laten me dag en nacht over het eiland Java zwerven. Onderweg moet ik mijn geest aansterken met mijn lichaam en mijn lichaam zuiveren met mijn geest tot op de avond die mij eindelijk van deze zinsbegoocheling zal bevrijden.’

‘Amongraga, mijn jongen! Weet dat van het eiland Java dat jij dag en nacht bewandelt ik nooit iets anders zal zien dan de ingewanden, maar mijn ondergrondse gevangenschap heeft me geleerd de keerzijde te leren kennen van alle stappen van de mens.’

Het verhaal gaat dat, in een trage en machtige draaibeweging, de bewaakster van de grot, ontroerd door de schoonheid van Amongraga, haar meedogende lijf naar het koninklijke lichaam van de prins toewendde en hem in zijn borst deze verschrikkelijke voorspelling influisterde:

‘Vergeet nooit, mijn jongen, dat je koninkrijk niet van deze wereld is!’

Zang 120

Amongraga keerde terug naar het kampement van Djamal en Djamil en kondigde hun aan dat ze allemaal naar de kuststreek van het koninkrijk Mataram zouden vertrekken om het gebied van Kanigara te ontginnen en er een moskee te vestigen. De volgelingen van de twee meesters in illusie waren op dat moment meer dan vierduizend in getal. Ze waren dus snel klaar met het rooien van de rimboe.

De majesteitlijke moskee werd ingewijd tijdens het plechtige gebed op de vrijdag dat door Amongraga werd voorgegaan. De dubbelzijdige trommel weerklonk, Djamal speelde een melodie op de zevensnarige luit, het geluid *amin* galmde. Djamil klom op de preekstoel. Zijn preek ging over de negen moslimheiligen van Java. Zo preekte hij:

‘O lieden uit deze streek en daarbuiten, begrijp goed dat de negen heiligen van Java in feite meer dan negen in aantal waren. Men noemt hen

de negen heiligen omdat het getal negen het absolute getal is, het is het getal van de grondstof die met geen enkel ander beginsel verbonden wordt.'

'Er wordt gezegd dat Adam negen tekens ontving, weergegeven door de negen cijfers uit India gekomen. Dat zijn de negen sferen die alle wezens omvatten. En de som van het product van elk getal met negen vermenigvuldigd zal altijd negen opleveren. Als iemand van jullie het tegendeel kan bewijzen, laat hij dan mijn plaats op deze kansel innemen!'

De majesteitelijke moskee schudde toen van duizend stemmen die de tafel van vermenigvuldiging met negen en de som van elk van de producten opdreunden:

Negen maal een is negen

*Negen maal twee is achttien,
één plus acht is negen*

*Negen maal drie is zevenentwintig,
twee plus zeven is negen*

*Negen maal vier is zesendertig,
drie plus zes is negen*

*Negen maal zeventien is honderddrieënvijftig,
één plus vijf plus drie is negen*

*Negen maal drieëntwintig is tweehonderdzeven,
twee plus nul plus zeven is negen*

*Negen maal negenentwintig is tweehonderdeenenzestig,
twee plus zes plus één is negen*

Daarna volgde het rituele gebed. Allen riepen *Allahoe akbar*. De meesten begrepen niets van het Arabisch en deden eenvoudigweg de uitspraak ervan na, rechtopstaand, gebogen, ter aarde geworpen, gezeten, degenen aan de linkerkant deden die aan de rechterkant na en degenen aan de rechterkant imiteerden die aan de linkerkant.

Allen reciteerden honderdmaal de lofzang op ALLAH en zijn profeet, want de profeet, heil en vrede zij met hem, heeft gezegd:

‘Iedereen die op vrijdag tot honderdmaal toe mijn loflied zingt zal voor tachtig jaar zijn zonden worden vergeven.’

Toen de lofzang eenmaal was beëindigd, groetten allen elkaar, recht-opstaand, in een ordelijke kring. Amongraga liet zich bij de hand nemen, mannen en vrouwen wedijverden om die te kussen. Daarna werd de ceremoniële maaltijd opgediend, iedereen kreeg twaalf taartjes in een bananenblad gerold. De taartjes kwamen vanzelf aanvliegen en niemand die zich daarover verwonderde.

Zang 121

Djamal en Djamil besloten naar zee te gaan, mannen en vrouwen volgden hen in groten getale. Aangekomen op de oever van de oceaan flanst de meesters in illusie een bootje in elkaar uit een nog jong en geel kokosblad en gingen scheep terwijl ze hun volgelingen aanspoorden om hetzelfde te doen:

‘Hijs allemaal de zeilen, we gaan uit vissen!’

Allen kozen het ruime sop in allerlei bootjes, sommigen klommen in een prauw uit bladeren van koraalstruik, anderen op een vlot van waringinwortels, weer anderen in een scheepje van nangkaschors, en de meest stoutmoedigen op een wrakkig schuitje van suikerrietpulp en pinangnootblaren. Ze bereikten allemaal spoedig de volle zee en begonnen te vissen.

Hoewel geen van hen kon zwemmen, doken ze allemaal ongedwongen naar de bodem van de oceaan en vingden vissen met de hand, sommige groter dan een olifant, andere kleiner dan een dwergvlieg. Ze hadden nooit gedacht dat er zoveel leven en kleur in de zee was. Ze waren in de wolken en zagen niet dat ze in feite het strand niet hadden verlaten. Hun lijven spartelden rond in het zand, hun ogen waren als aan kippen op stok.

De occulte kennis van Djamal en Djamil leidde de waarneming van hun volgelingen zo goed om de tuin dat zij eenmaal terug op het land

drie dagen zonder rijst erbij van hun visvangst aten en zich volmaakt verzadigd voelden.

De twee meesters in illusie geboden daarna hun volgelingen te paard te stijgen om door de lucht te vliegen. Sommigen bestegen ledikanten en rijstvijzels, anderen zeven kookpotten en kruiken, de meest stoutmoedigen bestegen lange bamboebanken. Sommigen hadden zelfs de moed om de deuren en balken van het huis van een zoutfabrikant op het strand te ontmantelen. Het huis stortte in en iedereen besteeg het puin ervan.

Ze verhieven zich snel boven de oceaan en toerden de hemel rond. Ze zagen de zon ondergaan en de maan opkomen. Ze drongen een woud binnen bedolven onder de sterren, daar groeiden lichtgevende planten en doorzichtige vruchten. Ze dachten dat ze in een feestelijk verlichte koets reden.

De rijkelijk opgetuigde vliegende paarden hadden zulke fonkelende vleugels dat ze er verblind door raakten. Ze zagen niet dat ze eigenlijk schrijlings op een deur, een rijststamper of een bamboemat zaten en dat hun voeten de grond niet hadden verlaten.

Op hun vlucht hoorden ze de oproep tot het gebed. Ze voelden zich zachtjes uit de lucht vallen, gestreeld door de wellust van de wolken. Voor de majesteitlijke moskee stapten ze van hun rijdier af en heronden onverwacht hun gezichtsvermogen. De vijzel werd weer vijzel, het huis van de zoutfabrikant herrees uit zijn as en alles kwam weer terug tot zijn oorsprong.

Zang 122

Na het gebed voor de nacht liep Amongraga op Djamal en Djamil af en sprak deze hartelijke woorden:

‘Lieve vrienden, ik wil vannacht graag dichtkunst horen voorzingen en trommels weerklinken. Roep al jullie volgelingen bijeen en laat het schouwspel beginnen!’

De majesteitlijke moskee werd verlicht met duizend lampen. Elke pilaar was een kolom licht. De volgelingen, mannen en vrouwen door

elkaar, gingen in een wijde kring op de veranda zitten. Ze kregen honderd tamboerijnen, vijftig alarmtrommels en driehonderd bamboe-orgels. Ze begonnen de lofzang op ALLAH en zijn profeet te zingen. De trommels bulderden als een instortende berg, de wilde melodieën van de bamboe-orgels geselden de nacht, het ging van pong boer pong broeplak blang plak balang broeng broeng broeng brang toeng plak toeng plak kloer kloer thir thoer dheng dhoeng dhoeng brang pjak pjak pjak bjung pjoeng bjang De bewoners van de naburige dorpen kwamen haastig en met velen aanzetten en spoedig waren de toeschouwers talrijker dan de volgelingen.

Djamal en Djamil lieten een vuur maken in het midden van de kring en vroegen vier vrouwelijke en vijf manlijke volgelingen om rond dit vreugdevuur heen te dansen, om het even wie met de bamboes schudde of op de trommels roffelde. De musicerende mannen en vrouwen waren nog niet naar voren gekomen of ze werden allemaal de keel doorgesneden, hun hoofden rolden op de grond als een tol.

De onthoofde lijven, de rug druipend van bloed, bleven rond het vuur dansen, nog koortsachtiger schudden ze met de orgels en roffelden ze op de trommels en hun afgehakte hoofden hieven op de grond in hun eentje hartbrekende verzen aan:

*Zie het vuur van de hel
Die de misstappen van uw broeders verteert
En de blaam van de ongelovigen wegwast
De pijlers van het geloof zijn vlammen
De geopenbaarde woorden zijn as
De ziel is het doolhof van de rook
Het majesteteitlijke lichaam is hout
Onverwacht viel de schanddaad als sperma
Het vuur doofde uit in mij
Bleef slechts over de geest die regeert.*

De musicerende lijven en de dichtende hoofden sprongen toen in het vuur, met een geluid van frituur begon hun huid blaren te krijgen.

De toeschouwers schreeuwden:

‘ALLAH, hoedt ons voor Satan!’

Ze kwamen op de vlammenzee af en probeerden die tevergeefs met hun tranen te doven. De vlammen spuwend weldra de verkoolde lijven uit die hun hoofd weer op hun afgehakte nek zetten, ze schep-ten met hun trommels het vuur op dat onder hun wild geroffel en het gejuich van de menigte verstikte.

Daarna rustte iedereen even uit en werden er hapjes en warme, gepe-erde drankjes opgediend. Glazen en borden verplaatsten zich al vlie-gend. Dat was inmiddels gewoon geworden, het tegendeel zou ieder-een hebben verbaasd. Iedereen zat, niet zonder angst en beven, te wachten op nog meer wonderen van Djamal en Djamil.

De twee meesters in illusie lieten zich niet soebatten, ze wierpen in het midden van de kring een droog kokosblad en de schil van een water-meloen die beiden in tijgers en slangen veranderden.

Er waren acht paar tijgers die onder luid kabaal met elkaar vochten, schrikbarende geluiden uit hun gemarmerde lijven stotend. De slan-gen waren zes in getal, allemaal mannetjes en van eenzelfde omvang, groter dan de stam van een bananenboom. Ze rolden zich om elkaar heen en de toeschouwers bekeken dit verbijsterende spel van een afstand.

Al snel vielen de tijgers ten prooi aan de slangen die hen allemaal vrazuchtig verslonden. De buik van de slangen zwol op. Ze leken nog steeds honger te hebben. Hun tong hing uit hun bek. Ze maak-ten grappen en kronkelden zich rond de zuilen van de majesteitelijke moskee. De moskee schudde op zijn grondvesten als door een aardbe-ving getroffen. Djamal en Djamil gooiden toen de schil van een kokos-noot op de grond die veranderde in een reusachtige buffelpad.

De slangen wierpen zich op de buffelpad die zijn bek wijd open sperde en hen zonder te bewegen, in stilte, een voor een opslokte. Bij elke slang die hij verslond, zwol de buik van de buffelpad op. Hij werd al snel gro-ter dan drie deuren. Djamal en Djamil gooiden toen een pinangnoot-stengel op de grond die veranderde in een monumentale aardworm. Gehurkt hopte de buffelpad moeizaam naar de worm toe om hem

te verslinden maar het was de worm die hem verzwolg. In de schok van het slikken werd het lijf van de worm uitgerekt en gerimpeld. Hij kwijlde een weerzinwekkend speeksel dat een ranzige en zure geur verspreidde. De toeschouwers, bevangen door walging, moesten ervan kotsen. Djamal en Djamil gaven aan een jong kind opdracht om de worm op te peuzelen.

Het kind gehoorzaamde en vond dat de worm, echt waar, heel lekker smaakte. Hij kreeg opdracht om zijn snot op te snuiten. Uit zijn neus kwamen toen zwijnen en honden, heel veel honden die blaften en die op de zwijnen begonnen te jagen. En omdat het kind er plezier in had zijn snot op te snuiten, kwamen er verder nog rode kikvorsen uit zijn neus en talrijke vogels in alle kleuren, civetkatten, mangoesten, muntjaks en muskusdieren, de hele inhoud van een maagdelijk oerwoud.

De meesters in illusie nodigden hun volgelingen uit om op de beesten te jagen. Het was kinderspel om zulke meegaande dieren te vangen. Sommigen slachtten ze ter plekke, ze roosterden ze met specerijen of maakten een stoofpot van ze in een pittige saus, anderen namen ze mee naar huis met het idee ze te fokken.

Een laatste maal snoot het kind zijn snot op maar reeds keerde het grote gedicht van Java in de wijze van *mijil* terug naar de hermitage van Wanamarta.¹

Zang 123

Sinds het vertrek van Amongraga at en dronk Tambangraras alleen nog maar rijstwater. Haar ribben waren telbaar, haar benen stijf en haar lichaam was vermagerd, overgelaten aan het lot als een offergave. Weggespoeld door de stroom van haar tranen, waren de sporen van haar gelaatsverzorging voor de huwelijksnacht in het kuiltje van haar kin terecht gekomen.

Ze was ook veel minder gaan slapen. Ze wijdde haar dagen en nachten aan het lezen van de Koran, als een roerloos verzet tegen het verdriet. Ze droeg steeds dezelfde witte gebedskleren en omdat ze die nooit uit-

1 MIJIL: Javaanse dichtmaat

trok waren ze versleten en vergeeld van haar tranen. Ze sprak met haar trouwe dienaress in gebarentaal, maar Tjentini was elk van haar bedoelingen vóór. Onder haar ogen droeg ze de bedroefde wallen van die van haar meesteres.

Ki Panoerta kwam Tambangraras in haar kamer opzoeken, vol ontroering keek hij zijn dochter aan:

‘Lief kind van me, je bent nog slechts vel over been, je lichaam zit onder het vuil, geen druppel water raakt je lijf nog aan behalve het spaarzame water van de wassingen. Het past een vrouw niet om zich niet meer te wassen en te parfumeren. Stel dat een liefdevolle engel je zou willen bezoeken, je sterke en wrange geur zou hem van je afstoten, hoe oneindig zijn genade ook is.’

Tambangraras hief haar uitgemergelde gelaat op naar haar vader, in haar van tranen omfleurde ogen schitterde een hoogmoedig licht:

‘Vader, bedenk dat ik nooit om kleren en parfum heb gegeven. Als kind al werd ik duizelig van een te sterke geur. En laat de engelen maar voorbijgaan! Geen van hen zou mijn aards verdriet kunnen troosten. Ik verlang alleen nog maar een aroma te zijn om mij te voegen bij de zonderlinge omzwervingen van mijn geliefde echtgenoot of uit te doven in ALLAH.’

Op een teken van haar meesteres ging Tjentini naar de kring van oudere vrouwen die tot taak hadden de ceremoniële maaltijd te bereiden. Elke *klivon*-dinsdag en -vrijdag bracht Tambangraras aan de negen heiligen, aan de grote koningen en aan de vooroudergeesten van het eiland Java een offer van rijst, vlees, zout en wierook en smeekte hen daarbij om haar hart tot vrede te brengen en haar ziel van wanhoop te bevrijden.

Na het avondgebed werden er kussentjes en leesplankjes rondgedeeld. In de moskee begonnen de vrouwen om beurten de Koran te lezen, van de eerste tot de laatste soera. Ze wisselden elkaar op subtiele wijze af zonder ooit een breuk in hun ademtocht te laten horen bij het overgaan van de ene recitante op de andere. Hun stemmen waren als fluiten die bewogen door een streling van de wind.

Buiten de moskee, op de veranda, beraadden de mannen zich.

Ki Panoerta richtte het woord tot zijn jongere broer:

‘Koelawirja, weet je hoe lang het al geleden is dat mijn schoonzoon, Amongraga, vertrokken is op zijn zwerftocht?’

‘Het zal vanavond precies veertien maanden geleden zijn, als we tellen vanaf de maand *Djoemadilakir*.’¹

‘Mijn hemel, al zo lang! Degenen die hij heeft achtergelaten verwelken als de haren van een bezem die van hun stok hebben losgelaten, als een vis in een opgedroogde vijver, als een geruïneerde heer. Weten we eigenlijk wel of hij naar het westen of naar het oosten is vertrokken, of hij ooit denkt terug te komen? Heeft een van jullie nieuws gekregen van een of andere koopman of leerling die over berg en dal zwerft en die wellicht zijn pad heeft gekruist?’

Iedereen sloeg de ogen neer, een zware stilte maakte de nacht git-zwart, alleen de vrouwen in de moskee gingen door met hun stille verzet tegen de droefheid. Koelawirja waagde het ten antwoord te geven: ‘Er zijn wel, lieve broer, enkele geruchten, maar ze zijn niet erg geloofwaardig want ze komen van kletskousen op de markt en verschillen van mond tot mond. Sommigen zeggen Amongraga in Kediri te hebben gezien, anderen weer in Kawis. De een zou vanuit de verte een glimp van hem hebben opgevangen maar hij zou hem uit de weg zijn gegaan, de ander beweert dat hij een grot zou zijn binnengegaan waaruit niemand ooit terugkeert. Het zijn allemaal holle en verwarde geruchten, mensen spreken graag van wat ze niet hebben gezien om gewichtig te doen.’

‘Wel is het zo dat ik afgelopen nacht een vreemde droom had,’ vervolgde Ki Panoerta.

‘Mijn tanden vielen uit mijn mond, drie tanden. De eerste was een hoektand en de twee andere kiezen, ze vielen een voor een uit mijn mond, ze vielen onophoudelijk als een dichte regen en toch waren het maar drie tanden die uitvielen. Zeg me, Ki Sebagi, jij die dromen kunt interpreteren, jij van wie de voorspellingen altijd zijn uitgekomen, is dat een goed teken?’

‘Eigenlijk, Ki Panoerta, voorspelt je droom niet veel goeds. Trouwens,

1 De zesde maand van de Javaanse kalender.

alle berekeningen sinds het vertrek van je schoonzoon zijn noodlottig. Ik zie een zwarte maan, een albino buffel, door de wind wild opgezweept stof en verder nog... Ik houd liever mijn mond, want er is nog iets anders.’

‘Wat dan?’

‘Een dode.’

Koelawirja barstte in lachen uit:

‘Hoe zouden de voorspellingen van een man de pretentie kunnen hebben het goddelijke lot te slim af te zijn?! Wat een aanmatiging! En zeg me, Ki Sebagi, als ik u zeg dat ik afgelopen nacht heb gedroomd dat mijn penis tussen mijn benen eraf viel als een overrijpe *djamboe*¹ en in zijn eentje een loopse merrie ging bespringen, zou dat dan een goed voorteken zijn?’

Op de veranda lag de kring mannen krom van het lachen als honderd gebochelden. Alleen de twee broers van Tambangraras, Djajengwesti en Djajengraga lachten niet. Ze dachten:

‘Ja, ALLAH! Dit zijn allemaal kletsers die met hun tong ons hart bedriegen. Als onze broer Amongraga vanavond onder ons was, zou het geluk elke mond voeden. Helaas! Waar is hij op dit ogenblik? Waar wachten we op om hem te gaan zoeken?’

Ki Panoerta sloeg welwillend het verdriet van zijn zonen gade. Hij had hun gedachten in zijn hart gelezen:

‘Ga dan maar! Maar zeg niets over jullie vertrek tegen jullie zuster. En ik zou heel blij zijn, als jullie oom Koelawirja erin toestemt om op jullie zwerftocht mee te gaan.

Moge ALLAH al jullie schreden vergezellen.’

1 *Dendrobium purpureum*, paarsrode orchidee

Boek IX

Zang 124

EN ZO GEBEURDE HET DAT DE KROONPRINS van het sultanaat van Soerakarta Hadiningrat op het eiland Java aan de drie hofdichters, Sastranagara, Ranggasoetrasna en Sastradipoera de opdracht gaf om op de wijze van *dhandanggoela*, *doedoekwoeloch*, *djoeroedemoeng* en *sarkara*¹ de omzwervingen van de twee broers van Tambangraras en hun oom op schrift te stellen om deze op te nemen in *Boek IX*, het meest omvangrijke van de twaalf boeken van het grote gedicht van Java.

Bij deze taak voelden de drie hofdichters enige weerzin, geen enkel metrum, hoe edel dan ook, kon aan deze verzen van een weergalozes vulgariteit ook maar enige waardigheid verlenen. Van deze verzen wordt gezegd dat ze aan het begin van het regenseizoen, gedurende het laatste kwartier van de maan tijdens een eenzame nacht, hoogstpersoonlijk door prins Anom Amengkoenagara III op maniokpapier zijn gezet.²

De drie dichters benijdden in stilte een heel andere nacht, die waarin armzalige dienaars, zonder naam en gezicht, het *Boek van de Oorsprong der Profeten* hadden samengesteld op bevel van Hare Majesteit de koningin-moeder Pakoeboewono, meesteres in mondaine en esoterische wetenschappen. Al doende doodden ze de tijd, aan de voet van de Songgoboewono-toren, die *het heelal draagt*, aan de zuidoostelijke hoek van het paleis die onder hun hoede stond.

Het was de vierde nacht van de maand *Djoemadilakir*, in het jaar waarin de zeeën, vijf in getal, over de wereld werden gespreid, dat wil zeggen in 1654 van de Javaanse jaartelling.

Van dit Boek van de Oorsprong der Profeten werd gezegd dat iedereen die het in een keer overschreef evenveel verdiensten verwierf als

1 Vier metrische structuren in het Boek van Tjentini.

2 maniok: cassave

met het duizend keer reciteren van de Koran. Hij die het meenam als hij ten oorlog trok was ervan verzekerd het er levend en zonder kwetsuur vanaf te brengen. Elke ongelovige die het las omarmde meteen de islam. Eenieder die het voor bezoedeling behoeftte werd beschermd door zeventuizendzevenhonderd engelen.

Welke dichter, hier en elders, droomde er niet van een dergelijk boek samen te stellen? Maar met welk vermogen was Boek IX begiftigd, tenzij met het vermogen de geest in het vlees te bederven? Daar waar de *Escapade van Tjebolang* de opstijging van de hartstochtelijke fallus naar de troon van licht bezong, daar stortte Boek IX het geopenbaarde licht in de sombere uitwerpselen van de onderbuik. Of is het ene boek een weerklank van het andere? Roept niet elke verheffing een evenredige vernedering op?

Dit waren de gedachten van de drie dichters terwijl ze de opdracht van hun prins ten uitvoer brachten.

De prins meende dat hij niets anders gedaan had dan de zeden en gewoonten van het paleis over te brengen naar de dorpen aan de rand van het woud zodat elke pronker aan het hof zich op zijn gemak in deze landelijke verzen kon spiegelen zonder het gevaar te lopen door het volk te worden herkend.

‘Geloof me,’ zei prins Anom Amengkoenagara III tegen zijn drie hofdichters, ‘juist door Boek IX zal het grote gedicht van Java aan de vergeetelheid worden ontrukkt, want wellustigheid, zelfs in een dode taal verheerlijkt, zal altijd zijn dartele lezer vinden.’

Zang 125

Djajengwesti en Djajengraga hadden de hermitage van Wanamarta verlaten zonder afscheid te nemen van hun zuster. Ze werden vergezeld door Koelawirja, hun oom, en door Noeripin, de herder die Amongraga de weg had gewezen naar zijn beminde. Ze gingen een woud binnen dat werd bespookt door een horde van nachtduivels en demonen in vrouwengestalte die alleen Djajengwesti, de wijze, herkende als hun eigen demonen.

De euforie van een gamelan in de verte lokte ze naar het dorp Poe-loeng, de woning van weduwe Sembada in. Zij was een rijke vrouw zonder kinderen die wel twee keer zo oud was als Djajengraga en nog steeds slanke heupen en volle borsten had. Ze liet zich graag op elk uur van de dag en waar dan ook bespringen.

Weduwe Sembada bood de nieuwkomers grote rode pepers op een bed van gele rijst aan en wees de herder Noeripin aan om palmwijn rond te brengen. Bij de twaalfde gongslag dronken alle genodigden in één teug hun glas leeg en hieven het gedicht van de *Twee beleefdheden* aan. Iedereen die twee glazen drinkt beschouwt zijn naaste als zijn broer. Een bekoorlijke danseres kwam op, de drank werd weer eerlijk verdeeld. Ze zongen het gedicht van de *Drie kostuums van de bediende*. Iedereen die drie glazen drinkt bekommert zich niet meer om zijn kleren. De gamelan weerklonk onder applaus. Noeripin liet de palmwijn rondgaan. Bij de twaalfde gongslag zong iedereen luidkeels het gedicht van de *Vier orang-oetans dronken van vlees*. Eenieder die vier glazen drinkt kibbelt met zijn naaste als een aap om voedsel.

De gamelan sloeg een toontje hoger aan om het geschreeuw te overstemmen. Niemand sloeg de drank af. Bij de twaalfde gongslag nipte iedereen aan het gedicht van de *Vijf onverschrokken kerels*. Eenieder die vijf glazen drinkt voelt zich zo dapper dat hij zelfs de dood uitdaagt. De palmwijn vloede nogmaals rijkelijk. Bij de twaalfde gongslag reciteerde men het gedicht van de *Zes wauwelende gedachten*. Iedereen die zes glazen drinkt scherpt zijn verstand in omslachtig en hol gebabbel. De gamelan speelde een zo prachtige melodie dat de harten bloedden als verwond door het bamboe-lemmet dat de navelstreng doorsnijdt. De drank ging rond en op de twaalfde gongslag hief iedereen het gedicht van de *Zeven mussen met regenjassen* aan. Eenieder die zeven glazen drinkt is als een doorweekte vogel op zijn tak die, te zwaar om te vliegen, zijn honger doodt door in het wilde weg te krijsen.

De palmwijn werd nogmaals in eerlijke hoeveelheden doorgegeven. Bij de twaalfde gongslag stamelde iedereen het gedicht van de *Acht beledigingen*. Eenieder die acht glazen drinkt begint zich te verspreken en obscene taal uit te slaan.

Noeripin ging rond met de drank. Op de twaalfde gongslag braakte iedereen het gedicht van de *Negen onwel geworden slangen* uit. Eenieder die negen glazen drinkt is uitgeput als een python die een olifant heeft verzwolgen.

Toen kwam het laatste rondje, naar binnen geslagen op het gedicht van de *Tien dode reuzen*. Eenieder die tien glazen drinkt ploft laveloos neer. Zo niet de weduwe Sembada. Zij ging de kring rond om bij de mannen op schoot te gaan zitten. Toen ze er een tussen haar dijen stijf voelde worden, greep ze zijn lid beet, sleurde hem naar buiten de nacht in en verzocht hem het met haar te doen terwijl zij zich vastklampte aan een bananenboom.

Terwijl ze nog zo aan de speer was geregen, hoorde ze een man niet ver uit de buurt urineren met het geluid van een waterval. Ze dacht:

‘Als hij zo hard plast, moet hij wel een grote hebben!’

Ze liet de penis die in haar kutje sopte los en ging op de plasser af waarvan het duister het gezicht maskeerde.

Ze betastte hem op de plek van zijn vrucht en omdat ze vond dat hij van een volmaakte stevigheid was, niet te groen en niet te rijp, sleepte ze hem mee naar haar kamer waar de jonge Ni Madoe al klaar stond, haar geliefde die zij als lokaas gebruikte als de vermoeidheid of de verveling tijdens het liefdesspel toesloeg.

Oom Koelawirja was de man die in haar netten verstrikt was geraakt. Hij liet zich door de twee vrouwen uitkleden en zijn pik betasten die groeide van plezier. Weduwe Sembada greep hem beet en stopte hem in haar kooltje, maar de pik verslaptte meteen. De weduwe ging tekeer: ‘Zorg snel dat je ding weer hard wordt in het bosje van Ni Madoe en hup!’

Koelawirja had zich nog niet omgedraaid of Ni Madoe zat hem al op de huid, ze zoog aan zijn *djamboe*¹ en begroef het ding, zo groot als een vuist, in haar kerker die met een sappig geluid vol liep. Weduwe Sembada lekte uit al haar gaten en ging naast Ni Madoe op haar rug liggen, met haar dijen zo dicht mogelijk tegen haar aangedrukt.

Zodra Koelawirja weer op haar kwam liggen, verslaptte zijn deel als een

1 Hier in de betekenis van geurige bloem, pluim enz.

bloedzuiger op het punt te worden verzwolgen door een gulzige pad. Hij ging weer terug in de kerker van Ni Madoe en toen weer over het slanke lichaam van weduwe Sembada heen, tevergeefs, enzovoort zonder dat het hem ooit lukte haar te penetreren. Ten lange leste, overwonnen door het vurige kunst- en vliegwerk van Ni Madoe, spoot hij zijn zaad bij haar naar binnen met een gereutel dat weduwe Sembada deed knarsetanden van woede.

Koelawirja troostte haar door haar aubergine te kietelen:

‘Je zou het eens met Noeripin, de herder, moeten proberen. Hij heeft de ballen van een ram en net zo’n pik.’ Weduwe Sembada zei tegen haar geliefde:

‘Ni Madoe, lieveling, ga jij die hengst eens halen!’

Noeripin kwam aan de deur van de kamer, weduwe Sembada greep hem beet, scheurde de sarong van zijn lijf en zag zijn penis die zo zelig was dat hij nog niet het kuiltje van haar navel zou hebben gevuld. Ze smeed Noeripin de kamer weer uit, niet zonder hem een nieuwe lendendoek te hebben gegeven.

Ni Madoe was teruggegaan naar de veranda waar Djajengraga op een mat in de schaduw van een uitgeblazen lamp net deed alsof hij sliep. Ze begon zijn voeten te masseren, de tenen van Djajengraga frummelden aan haar bovenlijf, haar bloesje liet haar zwellende, stevige en harde borsten zien. Djajengraga liet zijn linkervoet onder haar meisjessarong gaan tot aan haar warme vulva. Hij legde een kussen onder haar heupen en vroeg haar toen om met beide handen zijn penis te pakken.

‘Zeg eens, is de mijne groter dan die van mijn oom Koelawirja?’

Ni Madoe lachte:

‘Dat is geen vergelijking! De jouwe is niet half zo groot als die van hem, maar hij beantwoordt beter aan mijn grillen. Trouwens, als hij groter was, zou hij mijn achterwerk stukrijden!’

Op deze woorden zwol het gevleide orgaan op van trots. Ni Madoe liet het niet meer los, ze drukte haar voorhoofd en wangen tegen de eikel en fluisterde:

‘Als je blijft, kom één keer bij mij naar binnen!’

Djajengraga beantwoorde haar verlangen met deze obscene woorden: 'Dat is goed, teefje, maar zuig er eerst even op.'

Ni Madoe kuste zijn lid, zoog erop, likte het, ze liet haar tong er van beneden tot bovenaan overheen gaan. Ze had daarbij zoveel plezier dat Djajengraga begon te trillen, hij stopte de grote teen van zijn linker-voet in de schede van het meisje, zijn lijf schokte, zijn penis ging heftig heen en weer in de mond van Ni Madoe en onverwacht spoot het sperma eruit.

Er kwam een enorme, heel stroperige straal uit die het gezicht van het meisje bevlekte, haar ogen, haar neus en haar lippen kwamen onder het uitgestorte zaad te zitten. Djajengraga kwam overeind en lachte: 'O, wat overkomt je nu? Je druipt al van het plezier van één omhelzing, je bent veel te gretig!'

Ni Madoe hield nog steeds de penis in haar handen als een kleverige penseel en bekladde haar gezicht ermee en sneerde:

'Wat een krent! Je hoeft maar nauwelijks aan hem te zitten of hij braakt al een hele soep, zo slijmerig als wat, over je uit die je ogen bevlekken zonder ook maar je bloempje te hebben ontkruld.'

Maar de dageraad kwam er al aan. Djajengraga rolde de mat meteen op en ging heen naar de moskee waar Djajengwesti de hele nacht was blijven bidden.

Zang 126

De twee broers, de oom en de herder hervatten hun zwerftocht onder een vrolijke hemel. Er blies een koude wind. In de velden trokken de boeren de yamwortels uit de grond vóór de seizoenstrek van de zwijnen.

Op het tijdstip van het middaggebed sloegen ze in de koelte bij de ingang van een grot hun kamp op. Er stond daar een waringin die de vruchten van een nangka droeg. Verbaasd gaf Djajengwesti een teken aan Djajengraga die begreep dat het hier om een wonder ging en dat hij erin zou slagen te krijgen wat hij begeerde. Maar wat hij het meest vurig begeerde vervulde hem met schaamte.

Djajengwesti zag de verwarring van zijn jongere broer en hij gebood hem om een van de vruchten te plukken. Ze sneden hem in fijne plakken. Tot hun grote verbazing bevatte het vruchtvlees geen pit, het was vol van zoete en verfrissende honing. Koelawirja zag de wonderbaarlijke vruchten niet, hij zag zijn twee neven die hun lege handen aflikten.

En wat Noeripin betraf, die lag al in de schaduw van de waringin te slapen. En kijk, daar viel een reusachtige duizendpoot uit de boom op zijn buik en nestelde zich in zijn navel. Noeripin werd schreeuwend wakker, hij dacht dat het om een boze droom ging. De duizendpoot echter droomde niet en liet niet los.

Koelawirja drukte zijn lippen op de navel van Noeripin als een zuignap en zoog met zoveel kracht aan de duizendpoot dat hij hem inslikte: 'Zorg de volgende keer, lieve jongen, dat hij tussen je billen valt en ik zal hem met genoeg schoonlikken.'

Toen de nacht was gekomen, stak Noeripin een vuur aan dat de grot verlichtte en waarop hij de yamwortels roosterde. Hij liet water koken door een kruik tussen twee bamboes te schragen en sneed koppen uit de holle stengels ervan. Ze maakten allemaal grapjes bij het eten, alleen Djajengwesti sprak op wijzere toon over de alomvattendheid die tot superioriteit leidt.

's Ochtends bespraken ze de richting die ze moesten inslaan. Een gerucht wilde dat Amongraga prins in Losari zou zijn geworden. Ze gingen dus naar het noorden, terwijl ze in ganzenpas over de dijken van de rijstvelden liepen. Noeripin sloot de stoet af. Hij liep met gebogen hoofd zodat hij tegen Koelawirja aan botste en in de modder viel. De oom haastte zich hem eruit te trekken. Ze zakten beiden weg in de blubber, allebei even besmeurd.

Gebruikmakend van het slijk dat hun lichaam bedekte, greep Koelawirja Noeripin bij de heupen en stootte hem zonder omwegen zijn glimmende paal in de anus. Noeripin veinsde zich te verzetten om beter van de ruwheid van de sodomie te genieten. Beiden verdwenen een ogenblik in de geul van het plezier.

Zang 127

De twee broers, de oom en de herder trokken door een djatiwoud en over droogliggende rijstvelden waarvan de aarde zo heet was dat hij onder hun voeten rookte. Bij gebrek aan water deden ze hun wassingen met een handjevol stof. Tegen het uur van het avondgebed werden ze verwelkomd in de woning van boer Ki Noerbajin.

Ki Noerbajin had drie dochters waarvan de ene nog lelijker was dan de ander. De oudste, die Banem heette, had vette haren en hangende borsten, de tweede, Banikem, slappe billen en holle ogen, de jongste, Banijah, harige lippen en borstelige neusgaten en dit terwijl ze nog niet eens geslachtsrijp was.

Bij het zien van de gasten, tooiden de drie meisjes zich met zware prullaria, ze besprenkelden zich met een weerzinwekkend parfum en flansten een bombastische haarwring in elkaar zo hoog als een tros bananen. Hun moeder gaf ze voortdurend een standje omdat ze alle schotels die ze aan hun gasten opdienden uit hun handen lieten vallen. Ze vervloekte de dag van hun geboorte (ze was tenslotte slechts hun stiefmoeder):

‘Nooit zullen deze lelijke wichten een man vinden die er even afzich-
telijk uitziet!’

Tot diep in de nacht gaf de boer voor zijn gasten geleerde uiteenzettingen over de landbouw. Koelawirja en Noeripin trokken zich als eersten terug en spreidden hun matje uit op de veranda, Djajengwesti ging bidden in de moskee terwijl er voor Djajengraga een bed werd opge-
maakt in een alleenstaand paviljoentje aan de westkant van het huis.

De drie meisjes gingen op een brede bank onder de blote hemel zitten op korte afstand van het paviljoen. Ze maakten op gedempte toon grapjes en deden enorm hun best hun lust te beteugelen. Ze hadden nog nooit een man gevoeld maar ze hadden wel vaak door het tussenschot de vrijpartijen van hun vader en moeder bespied.

Elke nacht ging de boer op zijn rug liggen, zijn vrouw klom dan op hem want ze was jonger dan hij en nog vol levenslust terwijl Ki Noer-

bajin al een oude man was, zijn rug gebroken door jarenlang geploeter. Zodoende dachten de meisjes dat er bij het vrijen maar één positie bestond en dat het aan de vrouw was om het appeltje te schillen.

‘Denken jullie dat Djajengraga zich zou laten beklimmen, als we hem benaderen?’ vroeg Banem.

‘Wie weet, probeer zelf maar,’ antwoordde Banikem.

‘Hij is alleen en zijn lamp is uitgeblazen, niemand zal jullie zien,’ voegde Banijah eraan toe. ‘Jij bent de oudste, aan jou de eer.’

Banem sloop aarzelend op het alleenstaande paviljoen af. Djajengraga sliep niet, hij had zijn oren gespitst voor de manoeuvres van de drie meiden en deed dan ook net alsof hij verrast was toen Banem zich in het donker tegen hem aandrukte:

‘Hé! Wie komt me daar zo omhelzen?’

‘Ik ben het, uw dienares. O, schone Djajengraga, mijn lijf smacht naar liefde en ik ben bij u gekomen om een remedie tegen mijn kwaal te vinden. Ik verzoek u, laat u mij één enkele keer het ding van de man proeven!’

Djajengraga lachte in zijn vuistje:

‘O jee! Haar begeerte gaat haar eigen krachten al te boven, ze ademt luidruchtig, ze stinkt uit haar mond, haar gezicht is foielelijk, haar gekwek is irritant, en haar kikkertje druipt al over me heen! Als ik me opoffer is dat voor mij geen pretje, maar als ik me haast, dan arm schaap!’

Djajengraga zei tegen Banem:

‘Als je het nu eenmaal zo graag wilt, doe maar wat je goeddunkt.’

Bij deze woorden voelde Banem haar hart op hol slaan. Nog nooit had een man zich aan haar gegeven. Ze deed de sarong van Djajengraga open en pakte zijn penis beet die groot en lang was hoewel hij nog hing. Zoiets vreemds had ze nog nooit gezien. Ze vroeg:

‘En wat moet ik nu doen?’

‘Oh! Weet ik veel. Het is degene die lust heeft die leidt.’

Banem herinnerde zich de gebaren van haar moeder. Ze opende op haar beurt haar sarong klom in allerhaast op Djajengraga, enigszins in verlegenheid gebracht door haar naaktheid, boog haar knieën alsof

ze op een olifant reed en drukte haar schaamlippen tegen het lid van Djajengraga aan.

‘Je knijpt te hard, je verplettert me! Til je billen een beetje op zodat mijn steel omhoog kan komen zoals je wenst!’

Banem tilde meteen haar billen op in de positie van de buffelpad, haar twee handen aan de bedrand geklampt om haar lijf te ondersteunen.

Ze hijgde:

‘En zo?’

Als enig antwoord rees de roede van Djajengraga omhoog als een draagjuk waarvan het touw opeens loslaat. Banem deed haar best om hem in haar vagina te stoppen, ze ging een stukje naar achter maar de roede gleed naar voren, ze ging een stukje naar voren maar de roede gleed naar achter.

‘Verlies de moed niet,’ riep Djajengraga, ‘uiteindelijk schiet je in de roos!’

Zijn hart klopte, hij begon de smaak van de meid te pakken te krijgen. Hij dacht dat ze vast nog maagd was en dat als hij haar niet hielp, ze doof en stom zou sterven. Hij pakte met zijn linkerhand een van de dijnen van Banem beet, tilde die omhoog en duwde met zijn rechterhand zijn lid in haar ding. Op het moment dat hij op het punt stond bij haar naar binnen te dringen deinsde Banem terug, de penis gleed uit langs haar kruis.

Djajengraga spuugde in zijn beide handen en wreef het speeksel uit over zijn fallus om hem beter te laten glijden. Hij mikte op de ingang van het gat, greep de meid om haar middel, drukte krachtig tegen de opening aan en slaagde erin om binnen te komen. Banem huiverde heftig. Haar lijf schommelde heen en weer, ze kreunde. Djajengraga verstevigde zijn greep, drong ondanks haar weerstand nog dieper bij haar naar binnen. Banem smeekte hem om te stoppen.

‘Geduld! Je moet lijden om klaar te komen.’ Hij hielp haar om op de goede plek te gaan zitten, hij liet haar de juiste gebaren zien, ze begon nu de wellust van de coïtus te voelen, haar door de pijn vertroebelde gezichtsvermogen werd helderder. Ze duwde handig met haar billen en lachte, opgetogen van het spel.

Djajengraga voelde nu zijn eigen lijf samentrekken. Hij spoot in de hete buik van Banem. Het zaad vloeyde over en doorweekte de haren onderaan zijn geslacht. Banem zei verbaasd:

‘Wat is er naar buiten gekomen en waarom is je steel helemaal slap?’

‘Domme meid! Blijf toch niet bovenop me zitten, je bent echt veel te zwaar. Kom snel, veeg mijn penis af met je sarong voordat de lijm opdroogt!’

Banem haastte zich om te gehoorzamen. Ze sponsde de penis af en kuste hem door het dolle heen en proefde van haar eigen sappen die zich met het kleverige zaad hadden vermengd. Op de bank zaten Banikem en Banijah al vochtig te worden, al hadden ze niets gezien, ze hadden alles gehoord. Ze liepen naar het paviljoen:

‘Hé, grote zus, je houdt hem toch niet alleen voor jezelf? Ieder om de beurt!’

‘Scheer jullie weg, hij heeft jullie niets meer te bieden.’

‘Je bent werkelijk een krent, zeg ons tenminste hoe het was!’

Djajengraga dacht:

‘Wat een ramp om zo te worden achtervolgd door die afschuwelijke deernen die zich aan mijn lijf willen verlekken. Ze zijn zo vulgair dat ze aan niets anders denken! Maar ik kan niet de oudste instrueren en de twee anderen in onwetendheid laten.’

‘Hé, meiden, in plaats van te harrewarren, kom jullie liever met mijn orgaan bezig houden! Jij, Banem, zet je jongere zusje eens in de goede positie neer en zorg dat het niet slipt en uitglijdt en dat we het niet steeds opnieuw moeten proberen.’

Banem tilde de billen van Banikem op en plaatste het lid van Djajengraga aan de rand van het bosje van haar zusje. Djajengraga streefde hun beider borsten, hun tepeltjes waren minuscuul en gleden tussen zijn vingers vandaan dus hij kneep er maar in en beet er maar zachtjes op zodat de gedachten van de meiden niet bij hun afstotende lijf zouden blijven hangen.

Zijn vertroetelde stang werd zo hard als de hamer op een aambeeld. Het maagdenvlies van Banikem was zo taai als de schil van een jonge kokosnoot. Vanachter de bast hoorde Djajengraga de melk ervan klot-

sen. Hij leerde van de schoonheid te proeven die in de onbevalligheid schuilgaat.

Toen kwam de beurt van Banijah, de jongste, maar dit wordt hier niet verhaald want het ging hier bijna nog om een kind.

Bij de dageraad ging Djajengraga zich aan de bron wassen. Hij verrichtte de rituele wassing en voegde zich bij Djajengwesti die in de moskee nog steeds in gebed was verzonken.

Zang 128

Ze namen afscheid van de boer die hun zei dat, als ze snel liepen, ze nog voor de nacht in Losari zouden aankomen, daar waar het gerucht Amongraga tot prins had uitverkozen. De twee broers, de oom en de herder stapten flink door en lieten de dorpen links liggen om niet in verleiding te komen er halt te houden. Ze kruisten op hun weg een schare kinderen die op de vogels boven de rijstvelden joegen door op houten kommen te slaan.

Voor het middaggebed stopten ze aan de rand van een waterpoel waarin grote en kleine vissen argeloos rondzwommen, als huisdieren. Wie ze ving werd door dood of waanzin getroffen want dit was vroeger het lustoord van de nobele Menak Sopal die zich daar had verschanst en er tot aan zijn dood was gebleven. Toen hij zijn laatste adem uitblies, steeg hij ten hemel met al zijn lievelingsdieren waarvan de geest nu de vijver bevolkte in de gedaante van gnomen met schubben en vis-senstaart.

Zo vertelde de bewaker van de waterpoel die zich voedde met de bieren en het riet eromheen. Noeripin bekeek de vissen als een kat een muis bekijkt. Toen hij met zijn hand dichtbij het water kwam, deed het gegiechel van een menigte het oppervlak van de vijver rimpelen, onzichtbare gongs deden een storm aan de hemel opsteken.

De twee broers, de oom en de herder kozen het hazenpad, maar op zijn zwarte strijdswagen joeg de stortbui hen op. Tevergeefs sprongen ze alle kanten op, de bui was hen te snel af en zo kwamen ze tot op het bot doorweekt aan in Losari.

Ze werden verwelkomd door zwermen muggen die een zwarte uitwaseming over de aarde verspreidden. Uitgestrekte moerassen ademden de meest walgelijk riekende dampen uit. Indische maraboes, pelikanen en kraanvogels hadden in deze visrijke modder tussen de hutjes op palen van vissers hun intrek genomen.

De twee broers, de oom en de herder troffen daar geen spoor van Amongraga aan. Omdat de nacht viel en ze het zwerven op de wind van loze geruchten moe waren, aanvaardden ze de gastvrijheid van Ki Kidang, een man zonder land of vee wiens enige rijkdom bestond uit een koffer met maskers. Hij gaf die avond een voorstelling van een gemaskerde dans. De gamelan betoverde reeds het duister.

De dans vertelde het verhaal van Djaka Bloewo, een arme en onnozele boerenkinkel die vurig met de schone Tjandrakirana wenste te trouwen, de dochter van de koning van Daha. Hij stuurde zijn moeder erop uit om de hand van de prinses te vragen maar de koning antwoordde dat zijn dochter alleen zou trouwen met de man die in staat was om een lied voor de gamelan te componeren dat *Lokananta* was getiteld.¹ Djaka Bloewo ging in diepe meditatie waarvan het licht vaste vorm kreeg in een aarden kruik. Djaka Bloewo liet de kruik naar de koning brengen die hem vol minachting en sarcasme aan de voet van zijn troon verbrijzelde. En zie, al brekend liet de kruik het lied *Lokananta* horen dat de prinses zo begeerde.

Op de dag van het huwelijk veranderde Djaka Bloewo prompt van masker en werd de mooie en trotse Pandji wiens wapen- en billenfeiten over het gehele eiland Java en daarbuiten werden bezongen.

In het uitgelaten publiek werd gemompeld dat de man die Pandji danste inderdaad de enige dochter van Ki Kidang was. Na vijf ongelukkige huwelijken en drie miskramen had ze de gelofte van kuisheid afgelegd. Aan het einde van elke voorstelling trok ze zich op haar paard terug in de diepten van het woud met als enige metgezel het masker van Pandji.

Retna Ginoebah was haar naam. Men zei dat ze vóór elke dans gedurende veertig dagen vastte. Ze richtte haar gebeden tot ALLAH, tot de

1 *Lokananta*: Hemelse gamalan.

VOORTREFFELIJKHEID, tot de engelen, tot de profeten en tot de negen heiligen van Java om haar te beschermen tegen Boedoe Basoe, de fallus die in het struikgewas van haar ziel op de loer lag en tegen Dewi Sri, de godin van de rijstvelden die haar elke ochtend een kom rijst aanbood om haar te laten stoppen met vasten.

Al deze praatjes wonden Koelawirja zo hevig op dat, toen Retna Ginobah zich op haar paard terugtrok, de oom zijn opwellingen afwen- telde op een charmante metallofoon-speelster die voor een kleinigheid haar kruis mals had. Midden in hun gestoei zag Koelawirja zijn penis opzwellen en etteren. Hij verjoeg het meisje met geweld en verzonk in een diepe slaap om zijn schaamte en pijn te vergeten.

Bij zijn ontwaken riep hij Noeripin:

‘Mijn jongen, weet dat ik zojuist in een droom Djamal en Djamil ben tegengekomen, de twee volgelingen van Amongraga. Ze hebben zich om mijn ongeluk vrolijk gemaakt, desalniettemin hebben ze me het recept gegeven om mijn orgaan te genezen dat onbruikbaar is gemaakt door de kwaal van een straatmadelief.

Ga snel voor ons een paar hibiscus- en nachtschoneblaadjes plukken, maal ze fijn en pers er alle sap uit om er mijn penis mee in te wrijven. Zodra je daarmee klaar bent, help me dan mijn lid naar believen ofwel in de vagina van een vrouw in de overgang, ofwel in die van een nog niet gelachtsrijp meisje, ofwel in de baarmoeder van een merrie te ste- ken.’

Noeripin koos voor de merrie want het zou wel een laaghartige gene- zing geweest zijn om het ettervocht van Koelawirja in de urn van een oudere vrouw of een bloeiend jong meisje over te hevelen. Bij het val- len van de nacht bond Noeripin de merrie vast aan een kokosboom en liet een aantrekkelijk danseresje opdraven die zich ontkleedde om de man te verlokken.

Koelawirja zoog op de gom van haar tepels, betastte haar oktopus en toen hij zijn lid overeind voelde komen, boorde hij het diep in de baar- moeder van de merrie terwijl Noeripin het dier bij de staart vasthield, zodat het niet zou gaan steigeren. Het zaad spoot naar buiten en de pus erbij. Het danseresje kreeg vijf stuivers, de merrie een bos hooi.

Zang 129

De volgende dag, na het ochtendgebed, besloten de twee broers, de oom en de herder terug te gaan naar de hermitage van Wanamarta. Ze waren inmiddels zeven maanden onderweg. Tambangraras had hun vertrek niet opgemerkt, zo was zij verzonken in vasten en gebed. Ze was ongevoelig voor het verstrijken van de tijd, elk gevoel leek haar lichaam te hebben verlaten, ze bleef doof voor het verhaal dat Djajeng-westi aan Ki Panoerta deed:

‘O vader, we hebben zeven maanden lang doelloos rondgezworven. Op de geruchten van ons hart zijn we van hot naar her getrokken, tegenspoed plaagde onze onzwerfingen, we hebben allerlei kwellingen doorstaan en dankzij de liefde van ALLAH is geen enkele beproeving ons noodlottig geworden.

We hebben de mensen in de bergen en op de rijstvelden ondervraagd, in het noorden en die in het zuiden, kluizenaars en mensen van de wereld, weduwen en maagden maar in deze zeven maanden hebben we geen enkel nieuws over Amongraga gekregen. Het lijkt erop dat onze schoonbroer zijn verblijfplaats nog geheim houdt, wanneer hij zijn doel heeft bereikt, zal hij wel uit zichzelf naar ons terugkeren.’

Zo eindigt *Boek IX* in zijn gekuiste versie.

Boek x

DE GEDAANTEVERWISSELING

Zang 130

AMONGRAGA BEVOND ZICH NOG STEEDS in het koninkrijk Mataram, in de Zuidelijke Bergen waar hij de kustlijn volgde. De bewoners van de streek hadden hem al snel uitverkoren als meester en beminde. Iedereen stroomde toe naar het dorp Kanigata waarvan hij met zijn twee volgelingen Djamal en Djamil het terrein had ontgonnen.

Daar waren twee moskeeën gebouwd, een grote en een kleine. Beide waren altijd vol maar de volgelingen waren niet erg standvastig, leedden de godsdienstige wetten niet na en ze waren zozeer in vervoering gebracht door het schouwspel van de wonderen van Djamal en Djamil dat ze regelmatig de vijf voorgeschreven gebeden verwaarloosden. Het was alsof ze geen hersens meer hadden, ze gedroegen zich als betoverd door een vluchtige vloek, ze brachten hun dagen gemakzuchtig door met de wellust van hun lichaam. Mannen en vrouwen respecteerden niet langer de passende huwelijksregels en hadden evenveel fatsoen als dieren. Als zodanig werden zij ook door Djamal en Djamil behandeld die al hun wulpse gedoe toleerden.

Amongraga week niet van hun zijde in het gebed, als de vlam van de lamp op de mat van het speelhol. Hij at en sliep nog maar heel weinig. Zijn hart verlangde alleen nog maar de gewijde ommuring van de *Ka'aba*¹ te slechten om HEM te bereiken die deze voor de mensen heeft opgericht en ingesteld. Mediterend op de verwoeste tempel binnen zichzelf hervond hij de ware aanwezigheid van de Stichter ervan – verborgen in zijn zichtbaarheid, gemanifesteerd in zijn verdwijning.

1 De Steen van Mekka, zwart geworden door de zonden der mensen.

Hij had alle begeerten in zichzelf leeggemaakt op een na, de schande te wreken die zijn vader in het verleden was aangedaan tijdens de verwoesting van het koninkrijk Giri door de troepen van Soerabaja op bevel van sultan Agoeng. In zijn meditatie maakte hij zich meester van alle machtsplaatsen van de vorst van Mataram, de grot van de Lijkwade aan de oever van de oceaan van de Rode Lotus, de krater van de vulkaan Merapi.

Zijn enige eerezucht bestond uit het willen overtreffen van de bovenna-tuurlijke krachten van de sultan.

Dat was zijn laatste verlangen en hij deed een beroep op ALLAH, de heer der werelden, opdat hij hem zijn zegevierende hulp zou verlenen, want *er bestaat geen enkele zege, tenzij door ALLAH verleend*.

Het verhaal gaat dat op dit ogenblik het uur van Amongraga was gekomen.

Zang 131

Als de bloem die ontluikt en waarvan de geur zich verbreidt en de wind bezwangert, zo ook vergaat het de mens die zich heeft opengesteld voor de genade en wiens reputatie van plaats tot plaats gaat.

En zo verging het Amongraga. Het licht scheen in al zijn woorden, zijn lichaam had alles verwezenlijkt waarvoor het zich had ingezet, zijn hart had de sluier tussen ALLAH en hemzelf volledig opgeheven. Dat was het verhaal dat door het koninkrijk Mataram rondzong.

‘Als slechts een atoom van wat zich in mijn hart bevindt op de bergen van de aarde zou worden geworpen, zouden zij samensmelten! En als ikzelf op de dag van de wederopstanding in de hel zou zijn, zou het hellevuur door mijn aanwezigheid worden verteerd en als ik het paradijs zou binnengaan, zouden de verblijfplaatsen van het paradijs instorten.’

Dit waren de woorden die ze aan Amongraga toeschreven en iedereen herhaalde ze van moskee tot moskee bij het vrijdaggebed. Het gerucht zwol zo luid aan dat het al snel het oor bereikte van het hoofd van de Koranlezers en uit diens mond de sultan zelf, die macht had over de

regels opgesteld door de profet. Zijne Hoogheid kwam zojuist thuis van de tijgerjacht op zijn majesteitlijke ossenkar:

‘O Majesteit! Uw dienaar laat u weten dat zich op dit ogenblik in de Zuidelijke Bergen een man bevindt die beweert uit de mond van de Waarheid te spreken. Amongraga is zijn naam. Hij onderwijst de nietigheid van de rituelen, hij zegt dat degene die gedurende drie dagen dag en nacht vast en zich op de vierde dag met maniokbladeren voedt, vrijgesteld zal worden van de Ramadan. Als hij één enkele nacht bidt, een gebed van twee rak’a,¹ dat van de avondschemering tot aan de dageraad duurt, zal hij worden ontslagen van de plicht van het wettelijke gebed. Als hij een omheining opricht en er vervolgens, verscheidene malen geheel naakt, in processie omheen loopt, zal hij worden vrijgesteld van de Hadj.²

O Majesteit! Deze Amongraga wordt langs de hele kust bejubeld door menigten die elk menselijk kenmerk hebben verloren, zijn hermitage is een plek van grote samscholingen geworden, zijn volgelingen gehoorzamen niet meer aan de wetten van uw koninkrijk noch aan de SCHRIFT van ALLAH, ze betalen geen tiend meer en hebben elke toegewijde arbeid in de steek gelaten. Ze hebben hun huis en haard verlaten en laten zelfs na zichzelf te wassen.

Uw dienaar weet bovendien uit betrouwbare bron dat Amongraga wordt bijgestaan door twee oplichters en praatjesmakers die de dhikr gebruiken als bezweringsformule, Djamal en Djamil zijn hun namen. Ze sluiten de menigten op in het bolwerk van alleen hun gevoelens waarbij ze hen doen geloven dat ze zich daar aan de poorten van het paradijs bevinden, want, zo zeggen ze:

Zij die door begeerte worden gedood, worden door ALLAH weer tot leven gewekt.’

Zodra sultan Agoeng dit verslag had gehoord, liet hij zijn Minister van Justitie, Wiragoena, bij zich komen:

‘O, grote magistraat, ik gelast je om de toestand in de Zuidelijke Bergen te gaan opnemen. Als Amongraga aan het prediken is zoals me

1 gebedscyclus

2 Pelgrimstocht naar Mekka.

zojuist is gerapporteerd en als hij niet tot inkeer wil komen, aarzel dan niet om hem uit te roeien overeenkomstig de wet.

Sluit hem op in een kooi van bamboe en werp hem in de oceaan van de Rode Lotus. Ik geef je expeditie ook een escorte van veertig gewapende mannen mee en twaalf oelema's. Moge ALLAH je in je oordeel begeleiden!

De grote magistraat Wiragoena beloofde te gehoorzamen en boog. Hij vertrok binnen één uur naar de Zuidelijke Bergen. De veertig bewapende mannen en de twaalf oelema's liepen in zijn voetstappen als in een begrafenisstoet.

Zang 132

Ze bereikten de hermitage van Kanigara bij het vallen van de nacht. De trommel van de majesteitlijke moskee daverde door de nacht. Ze mengden zich onopvallend onder de menigte, niet zonder weezin, want mannen en vrouwen liepen door elkaar heen en maakten grappen over elkaars naaktheid.

Djamal en Djamil stonden op het punt om het gebed bij zonsondergang voor te gaan. Ze waren verbaasd over dit plechtige gezantschap en renden weg om Amongraga ervan op de hoogte te stellen die eenzaam en in stilte verbleef in het kleine moskeetje dat op een hoogte was gebouwd.

Amongraga ging op de veranda zitten om Wiragoena en zijn escorte te ontvangen:

'Ik verwachtte u al', zei hij tegen de grote magistraat. Zijn gelaat schitterde van het licht der koningen, Wiragoena keek hem sprakeloos aan. Hij dacht aan de tijgers waarvoor hij samen met een of andere misdadiger zou worden geworpen als hij zijn missie niet tot uitvoer zou brengen en begon hij te spreken terwijl hij zijn ogen van Amongraga afwendde om niet te worden geconfronteerd met zijn lichtende aanwezigheid:

'O, jij die men Amongraga noemt, Zijne Majesteit, sultan Agoeng, brengt je zijn groeten over. Hij vraagt je of het waar is dat je de wetten

van het koninkrijk en die van ALLAH veronachtzaamt. Je hebt je hier gevestigd zonder het bevoegde gezag daarvan op de hoogte te stellen en je hebt de euvele moed gehad om twee moskeeën op te richten. Het stichten van een vrije en openbare koranschool buiten medeweten van de sultan is een daad van trots zonder weerga. Je volgelingen zijn aan je vastgeketend door de hekserij van je twee reisgenoten.

Zijne Majesteit zou willen begrijpen wat je bedoelingen zijn. Je weet vast heel goed dat sultan Agoeng de afgezant van ALLAH is en dat hij de macht heeft over leven en dood van elk wezen en schepsel in het koninkrijk Mataram. Ik verzoek je, spreek, gebruik je mond om je leven te verdedigen, de twaalf schriftgeleerden die je hier ziet en ikzelf zijn een en al oor.

Amongraga zat in kleermakerszit tegenover zijn rechters, hij maakte heel beleefd een buiging en antwoordde:

‘Edelachtbare, u heeft zojuist tot mij gesproken. Ik zal mij niet onttrekken aan de wil van de sultan. Laat de jaloerse wet mijn lichaam aan de dood uitleveren. Hij die zichtbaar voor u zit, ziet zijn geloofsgetuigenis verworpen, hij die onzichtbaar voor u zit, ziet zijn geloofsgetuigenis aanvaard.’

Wiragoena wierp een blik naar achteren, de gewapende mannen begrepen het. Ze kwamen met de kooi aandragen die hij voor Amongraga opendeede:

‘Kom, ga dan hier naar binnen, dit is het vonnis van onze geliefde sultan.’

Zonder een woord te zeggen ging Amongraga de kooi binnen. Bij het zien van de veroordeling van hun meester sloegen alle volgelingen op de vlucht. Alleen Djamal en Djamil keken vanuit de verte toe hoe de kooi werd verzegeld en vervolgens door twee mannen aan een draagjuk op hun schouders werd gehesen.

Het koninklijke gezantschap zette zich, de namen van ALLAH zingend, in beweging. Soldaten en oelema's gingen in zuidelijke richting naar het strand van Toendjoengbang. Ze liepen de hele nacht lang. Toen ze aan de oever van de oceaan van de Rode Lotus aankwamen, was het ochtend. De hemel was bedekt met een dikke en grijze mist.

Het was koud, de zon was triest. Alle schepsels zwegen stil en zelfs de onstuimige zee verstomde. Ze verroerde zich niet en bood de hemel haar zwarte water aan als een wazige spiegel. Ze rouwde al om hem die zo straks in haar schoot zou worden geworpen.

De kooi werd op het strand neergezet. Wiragoena zei:

‘Amongraga, zeg dank aan onze geliefde sultan. Door zijn vonnis maakt hij nu een eind aan je oproer.’

Door de bamboespijlen van de kooi antwoordde Amongraga:

‘Wanneer het gezag in waanzinnige handen komt, moeten profeten wel worden gedood. Dood me dan, toegewijde volgelingen, want mij doden betekent mij doen leven. Mijn leven is in mijn dood en mijn dood in mijn leven.’

De golven stormden huizenhoog voorwaarts als antwoord op hen die zich op het strand bevonden. De kooi zonk weg in zee en verdween zonder een spoor achter te laten. Zij die er getuigen van waren stonden versteld. Wiragoena sprak gedempt:

‘Als de kooi spoorloos is verdwenen, betekent dit dat Amongraga het vonnis gewillig heeft aanvaard zoals in het verleden prins Panggoeng tot de brandstapel is veroordeeld voor ketterij.

Het was inderdaad bereidwillig dat prins Panggoeng in het vuur stapte, gevolgd door zijn twee honden *Iman*¹ en *Tauhid*.² In het heetst van de vuurzee werd hij vlam en componeerde de zangen van vervoering *Malang Soemirang* die door zijn twee honden, gespaard door het vuur, aan de aanwezige magistraat werden gegeven. Geloof me, jullie oelema's en soldaten van Mataram, op deze dag is Amongraga golf geworden in de ademtocht van de zeewind.’

En hoor, een welwillende stem steeg op van de oceaan:

‘Moge de vrede met je zijn!’

Verbouwereerd antwoorde Wiragoena zoals gebruikelijk:

‘En met jou de vrede!’

Zo steeg de stem op uit de diepte der golven:

1 Islam. Naam in ironische zin gegeven aan een van de honden van prins Panggoeng.

2 Bevestiging van de goddelijke Eenheid. Verbastering van Ta'widh, naam in ironische zin gegeven aan een van de twee honden van de ketterse prins Panggoeng.

‘O, Wiragoena, breng mijn respect en mijn groeten over aan Zijne Majesteit sultan Agoeng. Dankzij zijn ongenade hoef ik mijn lichaam niet meer te dragen. Nu ben ik dan eindelijk in het huis van mijn verlangens.’

Soldaten en oelema’s voelden een ijzige kou door hun leden trekken. Ze wilden het strand zo snel mogelijk verlaten, maar reeds spoelde de kooi, opgeworpen door een golf, op het zand aan. Hij was nog steeds verzegeld. En leeg.

Zang 133

Wiragoena en zijn escorte keerden tegen de avondschemering terug in het paleis van Mataram. Ze brachten de lege kooi mee terug als bewijs van het wonder. Op het tijdstip dat sultan Agoeng audiëntie hield werden ze allemaal uitgenodigd voor hem te verschijnen. Soldaten en oelema’s baanden zich een weg tussen de drie cirkels van dienaren die met naakt bovenlijf in het stof hurkten, hun haarvlechten losgeknoopt op de rug hangend, hun ogen naar de grond starend.

Sultan Agoeng werd aan zijn linkerkzijde geflankeerd door vier dwergen en narren, aan zijn rechterzijde door veertig knielende jonge vrouwen gewapend met lansen die tongen van vuur boven hun naakte schouders deden flakkeren. Hij droeg aan de vijf vingers van zijn beide handen een overdaad aan edelstenen en diamanten van de mooiste soort.

Hij hoorde zijn magistraat aan die hem het volledige verhaal van zijn missie deed, tot en met de verdwijning van het lichaam van Amongraga in de kooi die in de oceaan was gezonken. Vervolgens trok sultan Agoeng drie keer aan zijn zilveren pijp en glimlachte:

‘Weet dat, als het aan mij had gelegen, ik hem niet zou hebben veroordeeld. Jullie allemaal, oelema’s, soldaten en jij, grote magistraat, jullie zijn uitgezonden om de vuurproef van de SCHOONHEID te doorstaan, maar jullie hebben haar niet herkend. Ga nu uiteen, laat uw blindheid eens en voor altijd uit mijn ogen verdwijnen! Het oordeel komt aan ALLAH toe!’

Het verhaal gaat dat in de gevangenis van Mataram soenan Giri uit de dagelijkse geruchten vernam dat een jonge man die ervan was beschuldigd in de Zuidelijke Bergen hekserij te verspreiden op bevel van sultan Agoeng in zee was gegooid en dat zijn lichaam in de golven in het niet was verzonken.

In het portret dat zijn cipiers van de martelaar schetsten herkende hij zijn oudste zoon die hij in de tijden voor de grote veldslag door zijn stilzwijgen had heengestuurd. Hij zag hem weer de audiëntiezaal verlaten, zijn gelaat doorweekt van tranen en zijn pleegzoon, de Chinees Endrasena, hem tot oorlog aanspoorde. Overmand door wanhoop werd hij onverwacht onverklaarbaar ziek en stierf. Men begroef zijn stoffelijk overschot achter de moskee van zijn verwoeste koninkrijk.

Zang 134

Het verhaal gaat dat Djamal en Djamil heimelijk het koninklijke gezantschap tot op het strand hadden gevolgd en hadden gezien hoe de golven de kooi hadden verzwolgen om hem vervolgens weer leeg op het zand terug te werpen. Ze waren dan wel meesters in illusie, ze bleven blind voor de list van ALLAH en zodoende keerden ze met een hart vol tranen terug naar Wanamarta om het nieuws van de dood van Amongraga over te brengen.

Ze bleven een hele dag verslagen en in tranen op de veranda liggen zonder een woord te kunnen uitbrengen. Ki Panoerta, zijn vrouw, hun twee zonen, oom Koelawirja, Tambangraras en het maagdelijke dienstmeisje Tjentini zaten allemaal in een kring om hen heen in afwachting dat ze hun tranen zouden drogen en hun mond zou spreken.

Toen de nacht kwam, begonnen Djamal en Djamil eindelijk te praten. Ze vertelden van de ascese van Amongraga en hun tovenaarskunsten in de Zuidelijke Bergen, van de menigten die waren toegestroomd onder de dubbele invloed van de wijsheid van de meester en de waanzin van zijn twee volgelingen, van het koninklijke gezantschap en de kooi die in de wijde oceaan was geworpen. Ze spraken weinig, maar de waarheid.

Niemand sprak een woord, allen waren verpletterd door verdriet, alsof een onzichtbare bliksem hen had getroffen, alsof een tijger hen had aangevallen zonder ze te verslinden. Uiteindelijk sprak Ki Panoerta met warme stem:

‘Zo is het genoeg, laten we er niet meer aan denken, we kunnen ons niet aan het noodlot onttrekken dus is ALLAH onze steun en toeverlaat.’

Niemand zag Tambangraras huilen, haar gelaat was gesluierd met drie witte crêpe-doeken, maar ze zeggen dat haar ogen droger bleven dan een stuk kroepoek, het relaas van Djamal en Djamil had haar de zekerheid gegeven dat Amongraga nog steeds in leven was.

Van dag tot dag groeide die zekerheid in haar als het geheim der geheimen. Elke keer dat zij zich ter aarde wierp antwoordde een stem: ‘

Voorwaar, Ik ben vlakbij je.’

Ze deelde dit geheim met niemand, alleen Tjentiini deelde het met haar in stilte.

Talrijk waren de geliefden die in de hermitage van Wanamarta hun opwachting maakten in de hoop de dochter van Ki Panoerta, waarvan men zei dat ze weduwe en kinderloos en zo prachtig was, te huwen. Maar Tambangraras liet het langs haar heen gaan.

De vastberadenheid van haar hart werd verstaan als misplaatste trots.

Zang 135

Welnu, in het dorp Panataran wenste een zekere Koedasrenggara vurig zijn jongere broer aan Tambangraras uit te huwelijken. Hij liet een grote hoeveelheid geschenken naar Wanamarta zenden, dertig zakken rijst, vijftig buffels, vijftwintig eenden en een groot aantal kippen. Ki Panoerta liet hem weten dat zijn dochter nog steeds in de rouw van haar echtgenoot was en van geen huwelijk wilde weten.

Woedend dat hij zo met een kluitje in het riet werd gestuurd, liet Koedasrenggara twee bangsat opdraven die door het woud kruisten en op de loer lagen om een of andere laaghartige streek uit te halen. Hij beval hen om naar Wanamarta te vertrekken om Ki Panoerta te doden en zijn dochter te ontvoeren. Om hen daarbij te helpen, voorzag hij hen van

een magisch schilderij dat zijn jongere broer uitbeeldde, gekleed in zijn mooiste kleren.

Dit schilderij, zo zei hij hun, had de kracht om het hart van elke vrouw te fascineren die haar blik erop liet rusten, ze hoefden het maar onder de ogen van Tambangraras ten toon te stellen opdat zij hen geheel vrijwillig zou volgen.

De twee onverlaten hadden zich nog maar ternauwernood op weg begeven of de zon dook al achter de bergen, de schaduwen der dingen smolten weg, donder schudde de hemel, bliksems deden de maan verbleken en de vogels werden onder groot kabaal wakker alsof de dageraad was gekomen.

De molkrekels zetten het op een krijsen, gevolgd door de veldsprinkhanen, de gevlekte spreeuwen, de lancetsprinkhanen. Net als de koliks, de djabels en de kekets gaven ze elkaar allemaal antwoord in het duister dat oplichtte door het onweer.

In Wanamarta zei Djajengraga tegen zichzelf:

‘Wat eigenaardig. Daar beginnen de vogels in het holst van de nacht te zingen!’

Hij rende naar Koelawirja om hem te waarschuwen:

‘Oom! Dieven bedreven in toverij staan op het punt om Wanamarta binnen te dringen. Laat alle jonge mannen zich verzamelen om aan de poorten van de hermitage de wacht betrekken.’

Weldra waren dertig man bewapend voor de nachtwacht. Ze droegen zwarte ineengedraaide tulbanden op hun hoofd, in hun rechterhand een kris, in de linker een schild. Sommigen hadden zich voorzien van houten lansen of puntige bamboestokken, anderen hadden een zwaard tussen hun riem gestoken of stenen in een doek die om hun middel was gebonden. Ze traden allemaal aan op de binnenplaats onder bevel van Koelawirja die als verkenners op pad ging.

De twee *bangsat* lagen al op de loer en besprongen hem, ze namen hem zijn kris af, schoren zijn snor en zijn wenkbrauwen half af en bonden hem vast aan een boom. Toen hun aanvoerder eenmaal was uitgeschakeld voelden de dertig mannen op wacht een betoverende slaap over zich komen, als een zwerm sprinkhanen over een gouden rijstveld.

Toen ze allemaal diep in slaap waren als evenveel dode mannen gingen de twee naarlingen, aangemoedigd door hun hypnotische krachten, in alle hoeken en gaten van de binnenplaats op zoek naar de kamer van Tambangraras. Uit een openstaand raam op het noordoosten hoorden ze de stem van een vrouw met haar tragische gezang de nacht omhelzen:

*Het water heeft maar één geluid,
 Het azuur heeft alleen zijn bliksensicht
 De rechter heeft maar één woord, straffen of kwijtschelden
 De boom heeft slechts zijn vrucht
 De orkaan put zich uit in pronkziek gejoel
 En heeft maar een enkele laag wolken
 En ik, ik heb de onmetelijke nacht*

De jongste van de twee werkte zich door het raam heen omhoog en gluurde naar de jonge vrouw met gesluierd gelaat op haar bed gezeten. Ze las. Van haar lichaam waren alleen haar handen zichtbaar. hun trillende naaktheid in de vlam van de lamp maakten in hem de meest grove gedachten wakker. Hij vergat dat hij niet de aanbieder was en geen afgezant. Hij sprong van het venster af de kamer in en kwam op het bed af om Tambangraras te verkrachten.

Tambangraras las door zonder de indringer te zien. Door haar gebed was ze zover verwijderd van de schepsels dat ook dit creatuur geen grip op haar had. Op dat moment struikelde hij in zijn sprong en brak zijn benen.

Was dat Tjentini in de schaduw gehurkt die hem beentje lichtte of de hand van ALLAH die alles bestiert?

Het creatuur kreunde en kwam niet meer overeind. Zijn handlanger schoot hem te hulp. Ook hij struikelde en brak zijn benen. Daar lagen ze allebei aan de voet van het bed in een plas ellende. Tambangraras las verder. De oudste van de twee lukte het met moeite zich over de grond naar voren te slepen en het boek uit de handen van de jonge vrouw te grissen en daarvoor in de plaats het magische schilderij neer te zetten. Tambangraras had haar blik nog niet op het schilderij laten rusten

of het werd helemaal zwart. Verschrikt door dit wonder, krachtiger dan het hunne, verzamelden de indringers hun beenderen meteen en maakten zich uit de voeten. Ze holden zo hard dat ze aan de rand van het grote gedicht van Java in rook opgingen.

Zang 136

Tambangraras ging op haar huwelijksbed liggen waarvan de ornamenten in de koude nachtwind nog de geuren van de liefde uitademden. Ze rolde zich in een donkere deken en droomde weg. Amongraga kwam de kamer binnen, hij ontblootte zich en ging soepel in haar rode lotus zitten. Zo bleven ze lange tijd omarmd, waakzaam en aan elkaar overgeleverd.

Een warme regen viel in de nacht als het kokende water op het droge theeblad gegoten dat onverwacht in de keel de bruine geuren van de berg vrijgeeft.

Het geluid van de regen haalde Tambangraras uit haar slaap, op de binnenplaats was iemand rijst aan het stampen. De rijstkorrels regenden in de vijzel en de stamper verbrijzelde de droom.

Tambangraras ging op haar bed zitten en huilde. Haar gehuil maakte Tjentini wakker aan wie ze haar droom vertelde.

‘Dromen zijn de bloemen van het toekomstige leven, wees dus niet bedroefd meesteres, dit is het teken dat Amongraga niet dood is en leeft. Droog uw tranen en kleed u snel aan. Nog deze nacht gaan we op weg om hem te zoeken.’

Tjentini reikte Tambangraras mannenkleren aan, een gezoomde gele broek, een brede katoenen ceintuur, een groene bloes met hoge kraag en een driekleurige tulband.

Tjentini trok precies dezelfde kleren aan:

‘Kom, laten we onze zwerftocht beginnen nu dat de nacht nog donker is.’

Tambangraras kleedde zich snel aan. Ze was onherkenbaar en leek op een of andere minnezanger, vrij en hoffelijk. Ze stelde een korte brief op om afscheid te nemen van haar vader en moeder:

‘Lieve ouders, ik verlaat het huis en begin aan mijn zwerftocht zoals je begint te mediteren. Mijn doel is om alle lessen van wijlen mijn echtgenoot bij al mijn hachelijke stappen in mijn lichaam en hart te graveren.’

Ze legde de brief goed zichtbaar op het kussen, naast haar gebedssluijer.

Tambangraras begaf zich op weg met de maneschijn als enig licht. Ze vertrok op een maandag, de 14e van de maand *Redjeb*,¹ met haar dienaarres Tjentini. Het enige wat ze mee op reis nam was een beurs en een kam. En dit lied op haar lippen:

*Ik zou voor je vuur geluidloos willen verbleken
 Voor jou wil ik me onttrekken aan de wet
 Ik zou willen dat jouw zon op de regen valt
 En zo ga ik, als wolk, jou voor.*

1 Zevende maand van de Javaanse kalender.

Boek XI

BALLADE VAN DE WOLK OP ZOEK NAAR DE ZON

Zang 137

TAMBANGRARAS EN TJENTINI REISDEN VER door onbekende streken en gingen over mistige bruggen. Ze trokken verder op onbetreden paden, door het kreupelhout. De doornen scheurden hun kleren aan stukken, de stenen in de ravijnen deden hun voeten pijnlijk bloeden. Gedurende hun nachtelijke etappes leek de melancholie van de maan speciaal voor hen bestemd. Dichtbijgelegen emoties en verafgelegen zorgen deden hun lever geel worden. Ze zagen de sterren voor hun ogen in het duister verdwijnen om ze beter te laten verdwalen en de zon in het water van de bergstromen zinken om ze daar beter in te kunnen laten verdrinken.

En wanneer de dageraad bij de oproep van de alarmtrom alles in een rode gloed zette, kreeg de wereld de kleur van de ogen van een in de steek gelaten geliefde. Een civetkat vluchtte weg in een geritsel, buffelpadden zwollen op van de dauw, de bloemen van de *angka*¹ wisselden steeds een glimlach uit, die van de sandelboom vielen op de grond en mengden hun doodsstrijd met wilde lissen en paarse frangipani.

En zo kwam het dat ze op een avond onder een grote waringin uitrusten aan de oever van een waterval die was omfloerst met witte stenen. Tambangraras koos een platte rots uit en richtte er haar pleisterplaats in. Ze maakte haar driekleurige tulband los en haar lange haren die tot op haar bloedende voeten vielen. Ze tooide haar rechteroor met een gambierbloem, de linker met een *tandjoengbloem*² en bekeek toen haar gelaat in het water.

1 Fam. *Moraceae*. Kastanje broodboom. De grote vrucht is met stekels bezet. De op kastanjes lijkende pitten worden gekookt of geroosterd gegeten.

2 *Bunga tanjung*, geurige bloem van strandboom, *Mimusops elengi*

Ze zag haar lange hals, haar rug zo recht als een kris, haar borsten, twee ivoren kokosnoten, haar heupen, een delta van licht. Helaas! Zoveel vergeefse bekoorlijkheid. Ze had zichzelf tot een offer gemaakt en het altaar was onder haar weggeglipt. Haar overgave stroomde ongrijpbaar in de leegte. Haar vlam brandde zonder iets of iemand te verlichten. Tambangraras bewoog het water met haar hand om haar schoonheid in het slijk uit te wissen, ze sloot haar bedroefde ogen en viel op de steen in slaap.

In haar slaap kwam er een lied over haar lippen. Nee, het waren de Chinese tortelduiven die in de grote waringin koerden. De wiewalen tikten met hun snavel tegen de takken en tokkelden op de luchtwortels als op de snaren van een harp, de nachtzwaluwen met hun lange staart floten melodietjes, de molkrekels hieven al het gedicht aan terwijl de pauwen de waaierpassen dansten en de nachtegalen flirtten met gele borst in de donkere takken.

Alleen de uilen in de pagoden bleven pruilen alsof ze niet met de beste plaatsen waren vereerd. De groene duiven vlogen klapwiekend ver heen als ridders die van hun meisjes afscheid nemen en zonder wroeging of gebed op weg gaan om in de oorlog te sneuvelen.

Tambangraras werd met een schok wakker en schaamde zich voor de vogels die getuige waren van haar melancholie. Waar was het goed voor om zo ver te reizen, als het was om de beproeving van haar schreden in de bedwelming van de slaap uit te wissen? Stond er niet geschreven dat één seconde van vergetelheid een hele dag zwerven te niet deed?

Vrees de vergetelheid opdat HIJ niet jou vergeet!

De zwarte hemel goot over Tambangraras zijn stralen van duisternis uit en bracht haar weer haar verdwazing in herinnering. De vogels waren stil geworden... Hadden ze alleen in haar droom gezongen?

Zang 138

Tambangraras kwam zachtjes van de steen af om in de waterval haar wassingen te doen. Ze zag daar in een lotus een vrouw zitten van een zo volmaakte schoonheid dat ze een ogenblik dacht haar eigen weer-

spiegeling in het bedrieglijke water te zien. De vrouw droeg als enige tooi slechts haar lange haren die rond haar middel met een knot lianen waren omgord en die ze als een stortvloed zwart goud op haar voeten liet vallen.

Met de punt van een mes graveerde ze antieke letters in de bladeren van een lontarpalm, harder dan hout, vier verzen per blad waarna ze elk blad met *aleuritesolie*¹ insmeerde om ze dan een voor een onder de waterval te wassen alvorens ze allemaal in te binden tussen twee ivooren plaatjes. Ze liet haar gebaren vergezellen van de mantra van Shiwa: ‘*Om rudrâksa namo’stu te.*’

O godin van de schoonheid, jij die je overal verbergt en in alle dingen huist, zelfs in het slijpsel van de schrijfstift die de dichter met zijn scherpe nagel slijpt. Moge je neerdalen in dit harmonieuze lied en er je tempel van maken. Moge je elk rijm van de leegte balsemen met je roes en de dichter, de overschrijvers, de vertolkers en de toehoorders buiten zichzelf van vervoering brengen bij het zien van je onzichtbare pracht. O godin van de schoonheid, maak dat wat reeds is zij!

Om rudrâksa namo’stu te...?’

Toen zij de *manggala*² had beëindigd sloeg ze haar ogen op naar Tambangraras en richtte deze trotse en zelfbewuste woorden tot haar:

‘O zwervende vrouw, bloem op drift, schuim van de liefde, oceaan van tegenspoed, weet dat mijn lot in niets aan het jouwe onderdoet. Ooit was ik de dochter van koning Brawidjaja, de laatste vorst van het koninkrijk Madjapahit. Koningin Trengganawoelan is mijn naam. Aan het hof van mijn vader zong ik de fabelachtige verhalen van onze grootste dichters voor de gezantschappen die beladen met kostbare waren uit Siam, Perzië, Cochin-China en Mongolië kwamen.

Maar al deze kostbaarheden evenaarden in verdienste geen enkel rijm dat over mijn lippen kwam. Mijn verzen weerhielden sjoemelaars van hun spel, lasteraars van hun praatjes, lafaards van hun laagheid, hebzuchtigen van hun winst. Ze louterden elke gast zonder onderscheid,

1 *Aleurites moluccana*, van de fam. *Euphorbiaceae*. De olierijke kemirinoot is haar vrucht.

2 Aanroeping gericht tot een god of een godin aan het begin van een gedicht om de kracht van deze godheid in de verzen van dit gedicht over te brengen.

en hij die ze reciteerde trad buiten zijn lichaam en kwam in vervoe-
ring. Dat is waarom we onze dichtkunst *kalangön* noemden, de essen-
tiële SCHOONHEID.

Om een lied te componeren verzegelde de dichter de negen openingen
van zijn lichaam en concentreerde zijn zes zintuigen in zijn borst. Hij
smeekte de godin van de schoonheid dat ze haar vormloze wezen zou
verlaten om voor het oog van het hart te verschijnen in haar geestelijke
vorm. Wanneer de godin eenmaal in de lotus van zijn hart troonde,
dreef de dichter haar uit door de naad van zijn schedel en projecteerde
haar in zijn verzen die haar eerbiedig ontvingen opdat zij van hen haar
tempel maakte.

Dit is de yoga van de dichter waarin ik ooit aan het hof van Madjapahit
werd ingewijd. Helaas! In zijn ondergang omarmde het koninkrijk de
islamitische SCHRIFT. En ik, ik was niet gemaakt om me te voegen naar
de superioriteit van deze religie. Ik ben dan ook het woud van Bagor
ingetrokken dat je hier ziet.

Op mijn vlucht nam ik één gedicht mee dat ik sindsdien onophoude-
lijk overschrijf zodat het nooit en te nimmer verloren gaat. God alleen
weet wat er met de andere is gebeurd. In mijn dromen heb ik gezien
hoe gebalsemde schimmen deze over de zeestraten heen hebben mee-
gevoerd, ver van de toorn van ALLAH, naar het eiland Bali.

EN DE DICHTERS, misleide geesten volgen hen.

Zie jij niet dat zij in elke vallei rondzwerven

en dat zij zeggen wat ze niet doen?

Behalve zij die geloven en het goede doen en God veelvuldig herdenken

en die zich verweren nadat hen onrecht is aangedaan.

En zij die onrecht plegen zullen te weten komen

wat voor omkeer zij zullen meemaken.'

En zo kwam de soerat van de dichters, *as-sjoe' araa*, over de lippen van
Tambangraras, als weerklank op de woorden van de koningin. Treng-
ganawoelan vervolgde:

'Maar zeg me, bloem op drift, waar kom je vandaan?'

Tambangraras staaarde met een verdwaasde blik de nacht in, over de

waterval en de verlichte waringin heen op zoek naar een of andere dolende ster die haar de weg van haar oorsprong zou wijzen en die van haar vliedende liefde. De opkomst van de maan verduisterde het licht van de sterren, de hemel bleef bleek en zweeg stil.

Haar antwoord klonk dof:

‘Uit de andere wereld.’

‘En waar ga je heen?’

‘Naar de andere wereld.’

‘Dat is nog eens mooi gezegd! Ben jij ook niet bij tijd en wijle een dichteres?’

‘Ach, nee! Ik ben een en al poëzie. Ze noemen me *Tambangraras*, het harmonieuze, poëtische Lied. Dag en nacht zing ik. Ik krijg er nooit genoeg van.’

‘Wat zing je dan?’

‘Ik bezing een mateloze zwerftocht, een zonderling ronddolen, het verbijsterende erotische en spirituele stramien van Java. Ik bezing de kennis van de perfectie die ook wel de wetenschap van het geluk wordt genoemd..’

‘Ah! Je bedoelt het toekomstige grote gedicht van Java. Het gedicht waarvan de majestieitlijke en gewaagde verzen door pruderie in vergetelheid zullen worden gesmoord? O *Tambangraras*! Weet dat je daarmee een zware last op je schouders draagt, als jij zou komen te sterven, zou een hele wereld, vrij- en eigenzinnig, met jou ten onder gaan. En sterven zul je..’

Koningin *Trengganawoelan* verdween in de ochtendgeeuw van het krepelhout met haar mes en de bladeren van de lontarpalm en haar met *aleuritesolie* gezalfde voeten lieten een spoor achter op de witte stenen van de waterval. Je kunt de sporen daarvan nog tot de dag van vandaag zien.

Tjentini maakte haar meesteres zachtjes wakker met deze nobele woorden:

‘Edele *Tambangraras*, u heeft zowel het gebed van de nacht als dat bij zonsopkomst gemist, ik heb de mijne dan ook dubbel opgezegd om u beter te dienen in de ogen van ALLAH.’

Zang 139

En zo volgden watervallen en watervalletjes, rivieren en rijstvelden, dalen en dalletjes, bossen en bosjes, bergen en bergjes, licht en tegenlicht elkaar op. Tambangraras strompelde voort met een verwilderde blik in haar ogen, haar mond doorweekt van gebeden en haar voeten door de grond opengereten. Ze liep al in de omgekeerde wereld waar het gras kletserig is, de stenen soepel, de hemel groen en de mens doorzichtig.

Tjentini week geen stap van haar zijde, ze liep naast haar en zong luidkeels dubbelzinnige liedjes om zich het voorkomen van een robuuste kerel aan te meten en wanneer Tambangraras met een wellustig gebaar haar tulband losknoopte en haar vrouwenharen over haar schouders liet vallen, maakte ze die meteen weer op haar hoofd vast en berispte ze haar met barse stem:

‘Verman u, meester, weet dat in de omgekeerde wereld mannen vrouwen zijn en vrouwen mannen! Neem een mannelijke tred aan, pruim sterke tabak en voel zo nu en dan uw teelballen zodat het echt lijkt.’

Tjentini bejegende haar meesteres ruw om haar beter te kunnen beschermen. Twee vrouwen konden niet langer dan een dag alleen in dit ondermaanse rondzwerfen zonder te worden lastiggevallen door een of ander oneerbaar, grootgeschapen en kleinzielig manspersoon. En zo kwam het dat ze op een avond, als één man, zonder het te beseffen, het dievendorp binnenliepen. Dit was een gehucht dat ingeklemd lag tussen een inzinking van het terrein en dat zodra de nacht kwam werd verzwolgen door een koude en naar urine stinkende mist. Tambangraras en Tjentini waren er nog niet in de buurt gekomen of de val klapte al dicht.

De roverhoofdman kwam op hen af en maakte een reeks onderdanige buigingen:

‘Vistempenard, de meester van deze plek, om u tot dienst te zijn!’

Zijn gezicht was uitgedroogd en zwart geworden van de slechte gedachten, wraakzuchtige kraaien hadden zijn ogen uitgehold en zijn baard en wenkbrauwen weggerukt.

Hun stem verdraaiend, stelden de twee vrouwen zich voor als twee rondzwerfende *santri's*. Vistempenard stelde zijn woning voor hen open, verzocht hen plaats te nemen op het onderstel van een bed bedekt met een glibberige mat en liet onverwijd gebraden geitenvlees, ragout van varkenstestikels en een stomende stoofpot van doorspekt hertenvlees voor hen opdienen:

‘Beste vrienden, wees zo goed te proeven van deze geroosterde geitenbillen, deze ragout van vermaalde teelballen en deze ratatouille die er om vragen om door uw vrome kelen te worden verslonden als door een dief en zijn diefsesmaat!’

‘We zouden eigenlijk voor het avondmaal eerst onze wassingen voor het avondgebed willen gaan doen’, zei Tjentini om tijd te winnen. Zij voorvoelde dat de voorgeschotelde gerechten een vergif of slaapverwekkend kruid bevatten.

‘Dat zal moeilijk gaan, beste jongens! Jullie zullen hier geen water vinden dat geschikt is voor wassingen. Alle bronnen zijn vervuild door de misdaden van mijn mannen en de ingewanden van hun slachtoffers. Komaan! Vergeet jullie gebeden en vreet je te barsten. ALLAH heeft niets in de gaten. Zijn oog kan de nevels die mijn koninkrijk bedekken niet doorboren, want het is Satan die ze direct vanuit de hel weeft, ah, ah, ah!’

Tambangraras huiverde en zei in haar hart:

‘Nu hebben mijn omzwervingen mij te ver geleid. De hel is dus wel degelijk van deze wereld!’

Tjentini hield haar hoofd koel en verloor niet haar manlijke voorkomen. Ze wees op een kokosnoot in een hoek van het vertrek en verzocht de aanvoerder van de struikrovers om zo vriendelijk te zijn deze met zijn zwaard in tweeën te splijten. Zoet water spoot eruit te voorschijn:

‘Dit is uitstekend voor onze wassingen! Met uw permissie, meester Vistempenard.’

Tjentini sleepte Tambangraras mee het huis uit. Na hun handen, hun neusvleugels, hun gezicht, hun voorhoofd, hun oren, hun onderarmen en hun voeten met het kokoswater te hebben gewassen, spreid-

den ze bij wijze van gebedskleed op de van mist doorweekte grond een jong bananenblad uit en onder het aanroepen van de naam van ALLAH, wierpen ze zich in de helse nacht ter aarde.

In het midden van het gebed, fluisterde Tjentini:

‘Meesteres, ik krijg het gevoel dat we in een roversnest zijn beland, en van het ergste soort. Hun aanvoerder denkt dat we rijke kooplui zijn, verkleed als rondtrekkende santri’s. Als ze ons beroven, zullen ze bij ons slechts uw kam en uw platte beurs aantreffen. Maar onder uw mannenkleren zullen ze uw vrouwelikheden aantreffen.’

‘O Tjentini! Wat moeten we doen? Vluchten kan niet meer. Ze zouden ons al gauw weer te pakken krijgen. En hun vergelding zou er des te wreder om zijn!’

‘Laten we liever een list gebruiken. Laat u mij maar begaan. Kom! Laten we nu terugkeren naar de woning van die Vistempenard want als we al te lang buiten blijven dralen, wekken we alleen maar zijn achterdocht. Maar, o edele Tambangraras, raak met uw mond geen enkel gerecht en geen enkele drank aan die u worden voorgezet!’

Zang 140

Toen de twee rondtrekkende santri’s het huis weer binnengingen, waren het onderstel van het bed en de matten eromheen in beslag genomen door een menigte armoedzaaiers en schurken met galgentronies. Er zaten zakkenrollers, oplichters, zwendelaars, zogenaamde invaliden, pooiers, plundersaars, rokkenjagers, sufferds met schouderriem om, gauwdieven, zakkenwassers, bedriegers, bietsers en andere nietsnutten.

Ze waren gehuld in vodden en lompen, gewapend met sabels, knuppels, snoeimessen, dolken, halshouten, stampers, hellebaarden, zeisen en met een ding dat ze in hun jargon *mentoela* noemden en dat niets anders was dan hun penis die sommigen zo hard als een slaghout in hun syfilitische handen hielden, terwijl de opiumpijpen waaruit een vies sap kwijlde van mond tot mond rondgingen.

Vistempenard stelde zijn gasten aan zijn plundervrienden voor. Daar

waren Dikdarm, Konijnenvel, Spinkrab, Poon, Roddelbek, Mopperkont, Pikkesoep, Warwinkel, Tampaard, Dronkenzwijn, Lummelaar, Vleessmid, Korstekrab, Schutterjan, Varkenstuiver, Jatmevan, KlapPERTAND, Blaasmedarm, Krokodilletje, Stamperaan, Opvlieger, Spekkop, Stronteter, Frelorebigoth, Bustarijn, Kleinschok, Scatofaag Tjentini herkende onder hen de twee die niet zo lang geleden hadden geprobeerd Tambangraras uit de hermitage van Wanamarta te lokken. Ze zei bij zichzelf dat ze zeker wel heel ver waren afgedwaald om zo, in de voetstappen van die twee schurken aan de zelfkant van het grote gedicht van Java te zijn aangekomen.

De jongste van de twee deed in ruwe taal, opgefeurd met gepoch en gespot, het verhaal van zijn avontuur:

‘Ik ging door het venster de kamer binnen, terwijl de schone op haar bed zat en verzen las. Ze hield als het ware met opzet haar dijen wijd opengespreid en de maan poetste met zijn geile stralen haar magische putje, een melkachtig sap sijpelde eruit, als het smeltende vruchtvlees van een *doertan*.

Ik zei: ‘Hé, sloerie! Hier is je kegelspeler. Kun je die mangrove van je niet verbergen, die wil ik niet zien!’ Verschrikt stopte de meid haar hand in haar oventje om mij de toegang ertoe te versperren. Ik kan jullie wel zeggen, beste vrienden, dat ik er alleen maar meer van opgewonden raakte. Ik trok mijn *mentoela* van tussen mijn trosje druiven te voorschijn en duwde die in haar mond om haar met de oren te doen klapperen:

‘Hier, slikken, kleine meid! Eén zaadgolf smaakt beter dan een oceaan van jouw verzen!’

En ik spoot mijn *saoes* in haar *montjong*...”

‘Mooi werk! Mooi werk’, meende de aanvoerder van de dieven, ‘maar wat heeft die schone je gegeven in ruil voor je kostbare zaad? Haar gouden kuisheidsgordel, haar paarlemoeren borstrok of haar zijden ondergoed? Want het is niet met dat retenvullen van jou dat je vlees in onze rijstesoep doet.’

De jongste van de twee onderbrak zijn heldendicht en droop af met zijn staart tussen zijn benen, al zijn vrienden bulderden van het lachen

op het onderstel van het bed dat bijna kapseisde in de storm van hun onstuimig gelach.

‘En jij, Tampoard, wat kun je ons melden van je nachtelijke expeditie naar het huis van de oude Râbi’a?’¹

“Er stond daar alleen een zware, verzegelde kist. Ik pakte hem op, terwijl het oude wijf op een mat vol gaten lag te slapen met een lemen steen als hoofdkussen. Maar toen ik weer bij de deur kwam, was er geen deur meer. Ik bracht de kist weer terug op zijn plaats en daar was de deur voor mijn neus. Ik pakte de kist weer op en de deur verdween ten tweede male. Het verschijnsel herhaalde zich zeven keer.

Toen hoorde ik een stem vanuit het niets:

‘Tampoard, Tampoard! Zet die kist neer, die is alleen maar zwaar van je hebzucht! Râbi’a bezit niets meer, zij heeft alles voor ALLAH opgegeven, zelfs haar eigen persoon. Zelfs haar slaap kun je haar niet ontnemen. Angst deert haar niet meer. Kijk hoe ze vredig slaapt, terwijl jij tevergeefs uitslooft!’”

De aanvoerder van de dieven nam zijn gasten tot getuige:

‘Nu zien jullie wat voor mislukkelingen mijn mannen zijn! Voor straf gaat deze smulpartij vanavond aan hun neus voorbij, ze krijgen hoogstens wat banaantjes en gekonfijte tamarinde. Aan jullie alleen de eer om jullie buik vol te eten van dit verrukkelijk toe bereide vlees!’

Santri Tjentini verontschuldigde zich:

‘Ziet u, meester Vistempenard, aan het begin van onze zwerftocht hebben we voor ALLAH gezworen om ’s nachts te vasten en om ons alleen maar bij zonsopgang te spijzigen. Als u zo vriendelijk wilt zijn ons tot aan de dageraad te gast te houden, dan zullen we ons van ganser harte aan uw vlees tegoed doen want het spreekt vanzelf dat we uitgehongerd zijn, en slechts de vrees voor ALLAH voorkomt dat ons het water in de mond loopt.’

‘Vrezen jullie ALLAH dan soms meer dan Satan?! Jullie zijn, schijnt het, vergeten dat hij de meester van dit huishouden is! Ah ah ah!

1 Een van de grootste vrouwelijke heiligen van de islam, gestorven in Basra (Irak) in het jaar 185 van de hidzjra (het jaar 801 van de christelijke jaartelling).

Bij dageraad is het vlees gestremd in zijn vet, het vergif opgelost en de mist opgetrokken. Jullie proberen tijd te winnen maar het is verloren moeite! Mannen, beroof hen! Hij, die brutale knaap, eerst.'

Vijf schurken wierpen zich op santri Tjentini, ze scheurden zijn mannenkieren aan stukken, sloegen zijn tulband van zijn hoofd, betastten zijn lichaam en troffen bij hem niet anders aan dan twee ivoren borsten en een gulden driehoek.

'Wat een geluk!', riep Vistempenard uit. 'Laat mij als eerste van dit juweeltje genieten, daarna krijgt ieder van jullie zijn deel aan deze nectar.'

De vijf schurken krabbelden terug, de aanvoerder van de dieven kwam naar voren met zijn mentoela omhoog. Tjentini draaide zich om, boog voorover en bood hem kordaat haar achterwerk aan:

'Meester, stop uw mentoela dan maar eerst in mijn kont voordat u mij van voren gaat nemen, ik ben een van die vrouwen wier anale spieren betere prestaties leveren dan de vaginale papillen.'

Vistempenard vroeg niet beter. Hij greep Tjentini stevig bij haar middel. Toen hij op het punt stond om haar de anus te doorboren, schreeuwde het maagdelijke dienstertje:

'Pas op de wind van Semar!', en liet een daverende scheet waarvan alleen Semar het geheim kent wanneer hij om Middernacht op het aardse schouwtoneel verschijnt. De energieke wind bracht het geraamte van het huis zo aan het wankelen dat het instortte op het dievenvolk, verstikt door de uitstoot uit de ingewanden van de mysterieuze gasbron.

Tjentini doorkliefde de koude en *pesing* stinkende mist met het zwaard van Vistempenard en sleepte Tambangraras gierend en giechelend mee, weg van het dorp:

'Ik zeg u, meesteres, al die armoedzaaiers en plundersaars zijn nog geen konijnenscheetje waard!'

Zang 141

Door Gods genade was Tambangraras heelhuids aan deze valstrik ontsnapt en ze was geschokt door de beestachtigheid van de wereld. Geen enkele les van Amongraga had haar op deze duivelse beproeving voorbereid, geen enkel gedicht had haar ooit dit aardse tranendal bezongen. Ze wist echter wel dat de *weg* onvermijdelijk door een hellevaart liep ten einde alle vuige krachten die in een mens op de loer liggen af te matten en hem tot nobele kracht te verheffen.

Maar het lukte Tambangraras niet meer zichzelf te verheffen, ze voelde zich bezedeld, overweldigd, verzwolgen door geweld en obsceniteit. Nee, ze was niet in de hel afgedaald, ze was in de modder gevallen. Haar mond was niet meer fris als lente adem, haar bloed was geel geworden en haar huidskleur grauw. Gewikkeld in de ijzige mantel van de goddelijke kastijding liep ze huiverend verder. Haar lever brandde van het vuur waarvan de mensheid de brandstof is.

Zij zag de ijzeren haak de mond van de bedrieger verscheuren, de steen het brein verpletteren van de vergeetachtige die op de Koran in slaap was gevallen. Zij zag hoe de vlammenzee van de spelonk de overspeligen levend verbrandde in de dampen van rottend vlees en hoe de stroom bloed de woekeraar verzwolg. Er was geen enkele engel aan haar zijde om haar in te fluisteren:

‘Ga weer op weg, lieverd, laat me je naar de boom der liefde te leiden. Wel stopte ze onder een boom. Het was een witte *frangipani* waarvan de bladerloze takken geen enkele schaduw gaven en waarvan de verwelkte bloemen een lijkwade aan haar voeten ontrolden.

Tambangraras wendde zich tot Tjentini die haar bij de hand hield om na te gaan of de pols van haar meesteres nog steeds klopte:

‘Toegewijde vertrouweling van me, kijk! God heeft me aan mezelf ontrukkt, de aarde heeft in zijn verdwijning de hemel neergehaald, het geheel en het deel zijn samengesmolten, de hoogte en de breedte van het heelal zijn weer opgegaan in het beginpunt en kleuren hebben hun oorspronkelijke witheid weer aangenomen. De zwerftocht is ten einde gekomen en al wat anders is dan HIJ heeft opgehouden te bestaan.

Ik ga dan ook onder deze boom mijn graf graven en wachten op de dood. Ga jij maar terug naar Wanamarta en laat aan mijn broers en mijn vader en moeder weten dat God mij tot zich heeft genomen. Ik vraag je, mijn vertrouweling, vergeef me als ik slecht heb gehandeld, en omgekeerd, ik vergeef jou al je dwalingen. Ga nu in vrede!

Tjentini huilde en ze antwoordde met onzijdig geduld. Haar tranen vergezelden haar woorden:

‘O edele Tambangraras! Welk voordeel of welke liefdesdienst zou het u opleveren als uw vertrouweling u verlaat? Door u heb ik de liefde en de kennis van het geluk ontvangen die u door Amongraga zijn geleerd. Mij losmaken van u zou mij van de liefde en van die kennis beroven...’

Tambangraras besteedde al geen aandacht meer aan de woorden van haar trouwe dienstbare vertrouweling. Met verstijfde handen groef ze langzaam haar graf in de aarde, vet geworden van duizend doden. Ze ging aan de rand van het gat zitten en vastte dag en nacht in afwachting dat haar uitgeputte lichaam uit zichzelf in het graf zou vallen.

Tjentini bleef discreet uit het gezicht van haar meesteres en bleef waakzaam op drie el van haar verwijderd zitten. Welnu, op een nacht dat het leven op het punt stond het uitgemergelde lichaam van Tambangraras te verlaten, bracht een windloze bries de *frangipani* in beroering en een mondloze stem ruiste in de zalig geurende takken:

‘Tambangraras! Je hebt me geroepen. Hier ben ik. Wel, ik vind je vet en volgegeten. Je vasten is vergeefs want het wordt door verbittering gevoed.’

‘Wie ben je?’

‘Ik belemmer de verrukking. Ik maak weduwen en wezen en breek minnaars.’

‘Waarom verschijn je onder je meest wrede gedaante? Kun je niet zeggen:

‘Ik ben degene die geliefde en minnaar verenigt?’

‘Alleen de kracht van het verlangen kan de afstand tussen beminde en minnaar opheffen. Alleen smaak kan tot kennis leiden. Wie heeft geproefd weet. Wat verlang je nu nog meer? Word de gids van je eigen persoon en de man van je vrouw...’

Onder de naderende dageraad trok de stem zich terug, niet zonder een spoor van zijn ademtocht achter te laten in het bed van bloemen dat zich uitspreidde tot aan de plek waar Tjentini zich ophield, stralend en ter aarde geworpen:

‘O Izrà’il,¹ jij die opvangt die aan je worden toevertrouwd en die ze terugvoert naar onze HEER. Ik zeg je dank, dank dat je me deze nacht je stem hebt geleend om mijn meesteres aan je noodlottige vleugels te ontrukken.’

Zang 142

Tambangraras was nog niet uit haar graf opgestaan of ze zag aan de horizon een blauwe moskee die zich spiegelde in een jadegroene rivier, een tuin passend bij de hemelse werelden die in bloei staan door ZIJN schoonheid, vruchten in overvloed aan vrolijke bomen, kokospalmen zwaar van hun noten die overliepen van gulle en zoete melk.

Zij stuurde Tjentini erop uit om de horizon te gaan verkennen. Het trouwe meisje meldde dat het vast om het gehucht ging dat in dromen *Wanataka* heet:

‘Er is in de tuin een man met zijn jonge vrouw die maar geen genoeg van elkaar krijgen. Ze liggen dag en nacht mond op mond, arm in arm, en ze voeden zich alleen met de honing van hun prille verliefdheid.

En in de moskee verblijft een man verzonken in meditatie die van de goddelijke liefde leeft. Soms waart zijn ziel buiten zijn lichaam en volgt zijn hart, aangetrokken door de grandeur van de HEER der werelden. Mangoenarsa is de naam van deze vrome man. O meesteres! Om u de waarheid te zeggen, zijn overeenkomst met Amongraga heeft me in verwarring gebracht.’

Tambangraras en Tjentini sloten hun ogen en concentreerden hun gedachten op het woord *wanataka*, op het ravijn rond het woud geflankeerd door twee kleine bergen en ze werden in de ondergaande zon naar het droomgehucht vervoerd.

1 De engel des doods in de Koran.

De dienaar Montel rende door de tuin om Anggoengrimang en Rantjangkapti en in de moskee Mangoenarsa te waarschuwen dat twee zwerfende wezens hun schuilplaats hadden ontdekt. De twee aardse minnaars maakten zich los uit hun omhelzing, de hemelse minnaar onderbrak zijn gebed. Ze verwelkomden de twee zwerfers op de veranda. Mangoenarsa verwonderde zich erover dat het vrouwen waren:

‘O edele vrouw! Wie ben je dat je zo alleen met je dienstertje door deze onbekende streken zwerft tot aan het droomgehucht dat geen enkel wezen kan bereiken behalve door de kracht van zijn gedachten?’

‘O edele fakir! Ik ben het niets dat ALLAH openbaart, de stilte die hij doet spreken, de duisternis die door hem wordt verlicht, de verwijdering van zijn nabijheid, de zucht van zijn glimlach.’

‘Ik hoor dat je onderlegd bent in de wetenschap van het geluk, juist die kennis die ik zoek. Zeg me wie je leraar was zodat ik aan zijn lippen kan gaan hangen.’

‘Mijn geliefde heette Amongraga, *hij die zijn lichaam draagt*. Helaas, hij is niet meer. Veertig nachten zijn wij samen over zeven zeeën getrokken tot aan het opwellende grondwater. We hebben het zeldzame spel der liefde gespeeld, zonder regels of doel, zonder winnaar of verliezer. Toen heeft mijn geliefde zich zachtjes aan ons samenzijn onttrokken en is weer vertrokken zoals hij was gekomen, op zoek naar zijn jongere broer en zusje, achtervolgd in de negen windrichtingen door de spionnen van de almachtige sultan Agoeng. Djajengsari is de naam van de jonge prins, Rantjangkapti die van de prinses, en Amongraga zelf heette vroeger Djajengresmi.

Voorwaar, het was niet zijn broer en zijn zus naar wie hij op zoek ging, maar naar de dood. Hij wenste niet langer zijn lichaam te dragen en de oelema’s van sultan Agoeng hebben hem daarvan bevrijd door hem in zee te werpen...’

Bij deze herinnering zweeg Tambangraras stil en de tranen sprongen haar in de ogen. Ook Mangoenarsa was ontroerd:

‘O Tambangraras, weet dat Amongraga mijn oudere broer is en Rantjangkapti die je hier ziet zijn aanbeden zusje.’

Rantjangkapti huilde zo dat ze schokkend flauwviel. Haar rugwervels braken, haar ene been trok zich krampachtig samen tegen haar andere en haar ziel steeg op in haar sleutelbeen. Allen dachten dat ze dood was. Anggoengrimang legde het verstijfde lijk van zijn echtgenote op een mat en waakte al jammerend lange tijd bij haar lichaam.

Mangoenarsa bleef stilzwingen, starend naar het levenloze lichaam van zijn zusje. Zijn sturende blik drong door in haar vlees en bloed als om de werkelijkheid ervan uit te putten. En diep daar binnenin, voorbij het gebeente, voorbij het merg, voorbij het bloed, zag hij in een meer met zwart water de ENIGE. Hij blies toen ook zijn laatste adem uit en stierf op zijn beurt.

Tambangraras bleef roerloos staan, haar hart bloedde maar ze liet de wonde haar niet overweldigen. Ze zag heel goed hoe het lot van de ALLERHOOGSTE hier in vervulling ging: zij was er de spiegel van. Ze begon te lachen. Het was slechts in schijn een lach, om de vrees voor de macht van de HEER waarvan ze getuige was geweest te verjagen.

Ze concentreerde haar gedachten en wat zij zag was niet door haar stoffelijke ogen want die waren verdwenen. Haar lichaam werd vloeibaar en haar bewustzijn verdween. Spoedig was van haar niets zichtbaars meer over.

Tjentini wierp zich huilend ter aarde en kneusde met haar vuisten haar lichaam:

‘Oh meesteres! Ik ben met u in de meest doornige wouden binnengedrongen tot aan de koude en zurig stinkende nevels van de hel. Ik heb mijn achterlijf blootgesteld aan een stel nietsnutten en de *wind van Semar* aangewend om u uit die roversnesten te werken. Door valse voorspiegelingen heb ik u ontrukkt aan de verleiding van het graf want ik geloofde in de standvastigheid van uw liefde. En nu, nu bent u dood! Ik wieg mijn ziel in de schoot van ALLAH en koester mij in zijn reddende genade.

Maar deze keer heb je me bij de kladden, zo wreed, want ik besef dat ik overleef.’

De dienaar Montel gaf haar een uitbrander met deze heilige woorden: ‘Tjentini! Stop met het betreuren van zij die al dood zijn, ze zullen niet weer tot leven komen. ALLAH berekent van tevoren de leeftijd van elk schepsel en die leeftijd kan niet worden verlengd.

Kom overeind en zie, de nacht trekt zich terug, de zon komt al op aan de einder.’

In de schitterende dageraad van de ontsluitende ziel liep Anggoengrimang naar buiten om alle bloemen uit de tuin te plukken en hij strooide ze uit op aarden schalen. Tjentini reeg jasmijnknoppen tot een halssnoer aaneen. Montel groef drie graven aan de westzijde van de blauwe moskee.

Zang 143

Het verhaal gaat dat, door de macht van ALLAH die alle dingen kent, Amongraga begreep dat zijn naasten dood waren. Hij onderbrak zijn gewetensonderzoek op de bodem van de oceaan en zijn dialoog met de zee. Hij steeg op naar het wateroppervlak en nam de vorm van zijn gewichtsloze lichaam weer aan. Door het aroma van Wanataka en door zijn gedachten te concentreren kwam hij op hetzelfde ogenblik aan in het droomgehucht.

Godzijdank waren de lijken nog niet gewassen. Amongraga kwam naderbij, wierp zich ter aarde en zegende de drie lichamen die weer tot leven kwamen. Blijkbaar was hun stervensuur nog niet aangebroken. Ze waren inderdaad alleen maar buiten bewustzijn. Amongraga drukte hen stevig tegen zich aan.

Tambangraras herkende haar geliefde echtgenoot. Met haar losgeknoopte haren droogde ze zijn voeten af en kuste ze en bracht haar wrong weer op orde. Mangoenarsa en Rantjangkapti wisten niet dat dit hun broer was, ze hadden hem verlaten toen ze nog heel klein waren en ze herinnerden zich niet meer hoe hij eruit zag.

Tambangraras zei tegen hen:

‘Kijk, dat is hij! Hier is jullie broer’

Ze zagen toen de schaduwgestalten van ALLAH die hen te hulp waren geschoten. Zij vielen op hun knieën in gebed neer aan de voeten van Amongraga:

Licht op licht

De HEER voert naar zijn licht wie hij wil.

Boek XII

HET EILAND VAN IJZER

Zang 144

TOEN DE TWEE BROERS VAN TAMBANGRARAS IN WANAMARTA zagen dat hun zuster niet terugkwam, besloten zij om naar haar op zoek te gaan. Ze lieten hun vrouwen over aan de goede zorgen van hun bejaarde ouders en gingen in de richting van de berg Pala met het idee om daar een vermaarde kluizenaar te raadplegen.

Onderweg stopten ze in het huis van een weduwe die even rijk was als haar dochters mooi. Tijdens het middernachtelijk uur was de jonge Warsiki naakt naast Djajengraga in bed gekropen maar hij liet zich niet verleiden door haar avances en haar schitterende lichaam. Ondertussen droomde Djajengwesti dat hij zijn fallus in de kelk van de oudste dochter dompelde en met zijn zaad de vergeten verzen van het grote gedicht van Java schreef. Het gebed bij de dageraad trof hen gelukkig beiden ongerept aan en vastbesloten dit te blijven zolang ze hun zuster niet hadden teruggevonden.

In Wanamarta besloten hun vrouwen, die het wachten moe waren en zich niets meer op de mouw wilden laten spelden, op hun beurt op zwerftocht te vertrekken, zonder medeweten van hun schoonouders. Hun onverwachtse vertrek bezorgde Ki Panoerta en zijn echtgenote zoveel verdriet dat de twee ouderen ook zelf aanstonds de hermitage verlieten om naar iedereen op zoek te gaan.

Het leek opeens of het land van Java een onmetelijk doolhof was geworden waarin de zwervenden steeds hun sporen uitwisten. Bij elk van hun schreden voegden ze een gedachte toe, een fluïdum, een kleur, een smaak, een stemming, zonder er ooit iets vanaf te doen, zodat het verstand weldra alleen nog maar de waanzin als metgezel had.

Steeds weer raakten ze elkaar kwijt en vonden elkaar terug onder

andere namen en in andere streken en soms veranderden ze zelfs van gedaante. Hun zwerftocht overschreed snel de geografische grenzen om over te gaan in een onwerkelijke toestand waarin het iedereen vrijstond de aard van de bevolking en de oneffenheden van het reliëf te verbeelden.

Maar toch zagen ze allemaal het woud geflankeerd door twee kleine bergen, het ravijn dat het omgrensde, de blauwe moskee die zich in de jadegroene rivier spiegelde, de tuin passend bij de hemelse werelden die door ZIJN schoonheid in bloei stond, de vruchten in overvloed aan de vrolijke bomen, de kokospalmen zwaar van hun noten die overliepen van een gulle en zoete melk. Allemaal zagen ze Wanataka en vonden elkaar daar terug.

In de feeststemming van hun weerzien trouwde de dienaar Montel met de dienstige maagd Tjentini maar tijdens de huwelijksnacht verdween Tjentini spoorloos. De drie hofdichters zelf verbaasden zich erover dat ze haar niet meer in hun gedicht aantreffen. Het verhaal gaat dat het gewone volk van Java als eerbetoon aan haar verdwijning het grote gedicht haar naam gaf: *Tjentini*.

Zang 145

Tambangraras dacht diep na over Wanataka, over de ordening van de volmaakte toestand ervan, over haar zwerftocht die tot stilstand was gekomen. Ze zei tegen Amongraga:

‘Mijn liefste, wat is onze volgende stopplaats?’

‘Lieve, ik verwachtte je vraag al, ik weet dat je net als ik de smaak van de duizeling van het opstijgen te pakken hebt gekregen. Het is voor ons tijd om de versterving en zijn *geboden* achter ons te laten om zijn *realiteit* alleen nog maar te zoeken door een spirituele proeverij.

Volg me als je wilt, ik ga ver van de wereld van de schepselen een burcht van de ziel bouwen die niemand kan innemen. Want de schepselen zijn voor jou een sluier en je bent een sluier voor jezelf. God is niet gesluiserd, tenzij door jou, zoals je dat voor jezelf bent door de schepselen.

Daarginds zullen we de goddelijke ESSENTIE ontdoen van alles wat

onze oren kunnen horen, van alles wat onze ogen kunnen zien, van alles wat onze rede kan bedenken en onze geest kan verbeelden om alleen nog maar in zijn AANWEZIGHEID te zijn.’

En zie, in eenzelfde ademtocht vervloog Amongraga met zijn vrouw in de sfeer van de pure visie, waarbij ze de soera *het ijzer* reciteerden:

In de naam van God, de erbarmen, de barmhartige.

We hebben het ijzer neergezonden.

*Daarin is geweldige kracht en veel nuttigs voor de mensen,
opdat God weet wie Hem en Zijn gezanten in het verborgen helpen.
God is krachtig en machtig.*

Toen zag men uit het middelpunt van de aarde smeden opduiken die uit de zee een eiland van ijzer karnen waarvan ze elke steen met stalen knopen vastbonden. Ze richtten muren van lood op die elke avond hoger de hemel in rezen en waarvan de schaduw de wereld in duisternis hulde om in het donker alleen het gelaat van ALLAH te laten schijnen.

Midden op het eiland smeedden ze een paleis in roodijzersteen en in het paleis een troon met stalen treden en een zitting van staalwol. En in de zware poort graveerde een steenhouwer:

Verboden toegang voor schepsels.

Daarna keerden smeden en steenhouwer terug naar de ingewanden van de aarde en lieten Amongraga en zijn vrouw in hun overgave aan het liefdesspel.

Zang 146

Talrijk waren de handelsschepen die naar het *Eiland van ijzer* zeilden in de hoop er fortuin te maken maar een tegenwind blies ze steeds weer ver weg van de kusten ervan. En als de wind bij het vallen van de nacht ging liggen, was het Eiland van ijzer op de route van de schepen verdwenen.

Maar op een dag wilde een grote magiër van overzee zijn kracht meten met de meester van het Eiland van ijzer. Hij deed de kleren van een

piraat aan en tuigde een galei op bemand met tachtig mannen van gemengd bloed, muiers van alle wereldreligies. Ragaroenting was de naam van deze magiër.

Zijn schip stak de Schelpenzee en de Melkocean over, hier en daar gingen de golven open en lieten een reusachtig figuur zien waarvan de kop, druipend van het water, een plek werd waar vogels op konden neerstrijken en waarvan de angstaanjagende gelaatstrekken bovenzinnelijke vrees aanjoegen. De storm deed de golven tot bergen aanzwellen, de galei beefde en slingerde en schoot vooruit in het onweer. Vanaf zijn hardstalen troon zag Amongraga het schip in de verte voortsnellen in het schijnsel van zes aan de hemel hangende bliksemschichten. Hij zei tegen zijn vrouw:

‘Mijn liefste, er komen zo opmerkelijke bezoekers, bereid je voor.’

Tambangraras trok de doek recht die haar borsten bedekte, bond haar wrong op in een stortvloed van tere bloemen en stond rijzig aan de rechterzijde van haar echtgenoot.

Ragaroenting was nog niet op het *Eiland van ijzer* aan wal gegaan of hij werd overweldigd door de schoonheid van Tambangraras en verloor zijn spirituele queeste uit het oog. Hij had nog maar een doel voor ogen, deze vrouw te schaken en haar te bezitten in haar huiverende lijf. Haar met kracht te ontvoeren was niet zijn gewoonte en hij wist dat hij geen enkele kans had om haar te verleiden met zijn uitdossing als piraat en zijn gevolg van muiers. Dus koos hij voor arglist en begroette Amongraga met sluwe woorden:

‘O meester van het Eiland van ijzer! Ik heb van overzee vernomen dat je geslaagd bent in iets waarin elk mens, hoe groot ook, altijd heeft gefaald. Het schijnt dat je erin bent geslaagd om je boven de creaturen te verheffen en waarin je alleen in aanwezigheid bent van Hem.’

‘O eerbiedwaardige zeeschuimer! Ik heb niets met de praatjes van mensen. Mijn oren zijn afgesloten voor het rumoer van de schepselen, ik hoor nog alleen de echo van Zijn bekoorlijkheid in mijn hart.’

‘Als je onverschillig bent geworden voor de schepselen, waarom behoud je dan aan je rechterzijde de schoonste onder hen?’

‘Bedoel je Tambangraras?’

‘Wat haar naam ook mag zijn, ik daag je uit om je van haar te ontdoen en alleen met Hem te vertoeven. Ik ga met haar heen en ik beloof haar lichamelijk beter te beminnen dan jij ooit hebt gedaan.’

‘Ik heb geen enkele macht over de begeerten van mijn vrouw. Onderzoek haar zelf maar. Mijn liefste, wil je die man in de liefde volgen?’

Tambangraras begreep dat ALLAH haar opnieuw op de proef stelde om haar voor haarzelf te niet te doen en haar tot Hem te brengen. Zonder Ragaroenting zelfs maar een blik waardig te keuren, antwoordde ze met een stem die haar al niet meer toebehoorde:

‘Wanneer men één man heeft bemind, kan men alle andere beminnen.’

En zo kwam het dat Tambangraras Ragaroenting aan boord van zijn schip volgde. De wind deed de zeilen bollen en daar ging de schuit. Op de brug van het schip waren de tachtig muiters al aan het feesten, ze trokken strootje om te weten wie als eerste, zonder dat hun meester het wist, de schone zou bespringen want ze rekenden allemaal op een deel aan de buit.

Onder dekking van de nacht sloop Ragaroenting wankelend van verlangen naar de bedstee van Tambangraras. Hij deed zijn piratenbroek omlaag om te doen wat hij gedurende zoveel jaren van ascese had ingehouden. Op dat ogenblik ging de galei in rook op, met magiër, muiters en al. Het enige dat midden in zee bleef liggen was het *Eiland van ijzer* en op zijn stalen troon Amongraga en Tambangraras die elkaar innig omhelsden.

Hij zei tegen haar: ‘Je ogen.’

Zij antwoordde: ‘Wat doet een wolk ertoe?’

Hij zei tegen haar: ‘Je tranen.’

Zij antwoordde: ‘Wat doet een regenbui ertoe?’

Hij zei tegen haar: ‘Je hart.’

Zij antwoordde: ‘Wat doet gloeiend houtskool ertoe?’

Hij zei tegen haar: ‘Je lichaam.’

Zij antwoordde: ‘Wat doet een bouwval ertoe?’

Zij voelden beiden zoveel vervoering voor de zee die oneindig rond hen kwam opzetten, dat van hun droge lippen parels vielen.

Zang 147

Onverwacht weerklonken buiten de muren van lood de oorlogsgongs, de gebedstrommels en de liefdestamboerijnen. De nacht viel de dag binnen. *Het Eiland van ijzer* sidderde. Een lenig silhouet beroerde het water.

Het was een jonge en knappe Chinees die door de handel ertoe was gebracht om zich ver van het Hemelse Rijk te wagen. Amongraga voorvoelde in het duister achter hem de spanning van zijn escorte, tweehonderd soldaten sterk, van dezelfde afkomst, meesters in het zwaardgevecht en in de dronkenmansdans:

‘Endrasena! Mijn broeder! Wat doe je hier?’

‘En jij? O Prins van Giri! Ik zie dat je de wereld hebt verzaakt om nader tot Hem te komen. Je tracht in Zijn aanwezigheid te zijn maar je hebt je nog niet van jezelf ontdaan Om je de waarheid te zeggen, ik ben gekomen om verstopperij met je te spelen. Wie van ons twee het eerste uit de blik van de ander verdwijnt heeft gewonnen.’

‘En wat winnen we bij jouw spelletje?’

‘Zijn aanwezigheid.’

‘Laten we het dan doen!’

Amongraga hield Endrasena aan zijn woord. Hij schoot van zijn troon omhoog over de muren heen en smolt samen met de wolken waar een legioen donkere altostrati en zware wolkenmassa’s hem verwelkomden in hun opstijgende wervelingen. Endrasena speurde de hemel af en zei tegen zichzelf:

‘Zelfs het meest fijne wolkje werpt nog een schaduw op de aarde.’

Daarop zocht hij de schaduw van Amongraga op aarde en vond hem.

‘En nu moet je mij zien te vinden!’ schreeuwde Endrasena tegen hem.

Hij liet al het water van zijn lichaam in zijn beenderen bezinken en liet zichzelf verstenen in de meest ondoordringbare berg waar grofkorrelig graniet hem in zijn magmatische massa verwelkomde. Amongraga speurde de berg af en zei tegen zichzelf:

‘Als goed krijger zal hij de rots zijn binnengegaan zonder zijn zwaard af te doen, laat me eens kijken of ik dat van hieruit kan zien schitteren

in de steenmassa.’

En hij zag het.

‘Goed gezien!’ schreeuwde Endrasena tegen hem.

‘Nu ben jij weer aan de beurt!’

En Amongraga loste zich op in de zee. Dit keer was hij er zeker van te winnen, had hij geen lange ervaring met onderdompeling? De zee herkende hem inderdaad, ze vroeg de golven zijn vorm aan te nemen totdat de minnaar in de beminde was opgegaan terwijl het schuim aan het oppervlak afleidde. Endrasena speurde het water af en zag alleen een verblindend vuur. En het vuur vatte vlam in zijn ogen en verbrandde al het water van de zee.

‘Goed gespeeld!’ schreeuwde Amongraga tegen hem.

‘Maar zou je je nu in dit vuur kunnen verbergen?’

Een vreselijke gedachte kwam bij hem op:

‘Je mocht eens, Endrasena, mijn broeder, mijn rivaal, in deze vlammenzee sterven! Laten we een punt achter dit spel zetten!’

Maar het vuur had al zijn gloed in de zee verloren, er restte alleen nog zijn straling die wel licht gaf, maar niet brandde. De helderheid ervan was zo krachtig dat ze Amongraga verblindde en zijn pupil verduisterde.

Hij wierp zich in deze straal van duisternis ter aarde en fluisterde met gebroken stem:

‘Ik heb verloren!’

‘Sta weer op’, schreeuwde Endrasena tegen hem, ‘want als ik in jouw ogen dood ben, ben ik het nog niet in de mijne! In deze straal zie ik nog steeds mijn duisternis, namelijk jou, mijn broeder. Weet dat we nooit voor elkaar zullen verdwijnen, want ik ben de kleine oorlog waaruit jouw onmetelijke zwerftocht is voortgekomen.’

Beiden zijn onafscheidelijk, de ene zet de andere in beweging. De waakzaamheid van de krijger in zijn gang rond de vestingwerken brengt met zich mee dat hij voortdurend op zijn hoede is voor de zwerftocht van de demonen in zijn vleselijke ziel. O Prins van Giri! Je hebt de grote oorlog zo ver gevoerd dat je bent vergeten de kleine oorlog tot een goed einde te brengen.’

‘Wat is die kleine oorlog dan?’

‘Ben je soms vergeten hoe onze vader, soenan Giri, door sultan Agoeng verslagen werd? Weet je dan niet dat hij van verdriet is gestorven in een gevangenis van het koninkrijk Mataram?’

‘Je bedoelt...’

‘Ik heb genoeg gezegd. Kijk, ik verdwijn voorgoed.’

Een soepel silhouet bewoog het water. Zijn gevolg brak op. Buiten de muren van lood weerklonk de aftocht van de oorlogsgongs, van de gebedstrommels en de liefdestamboerijnen.

Het *Eiland van ijzer* sidderde. De dag viel de nacht binnen. In tranen zei Amongraga tegen Tambangraras:

‘Mijn liefste, als je wilt, laten we meteen terugkeren naar de schepsels en naar hun koning.’

Boek XIII

VERZWOLGEN

Zang 148

HET VERHAAL GAAT dat sultan Agoeng elke donderdagavond, na de gehele dag audiëntie te hebben gehouden in het grote noordelijke paviljoen, voorwendde zich terug te trekken in zijn appartementen om zich naast zijn koningin neer te vlijen onder toezien van negen pauwen met regenboogkleurige ogen. Maar wanneer het gebed bij zonsondergang was verstreken, hulde Zijne Majesteit zich in de witte lendendoek van de fakir, sloop als een dief het paleis uit en trok blootsvoets naar zijn hermitage op de top van de berg Telamaja.

In de hoogte gaf hij in vermomming onderwijs over wetenschap en religie. Onder de talrijke soldaten, ministers en gouverneurs van zijn koninkrijk die naar boven klommen om hem te raadplegen, vermoedde er niet een dat de wijze in lompen die hun zo gul raad gaf hun koning was. Iedereen dacht dat het een authentieke kluizenaar was die de titel van meester Njakrakoesoema droeg.

Deze bijnaam hadden de mensen uit de dorpen rondom en uit de wijde omtrek aan hem gegeven, want men kwam van heinde en verre om hem te zien en hem menig ding te vragen. Sommigen vroegen om een wonderkind, een positie en eerbewijzen, geld bij de vleet of anders een wondermiddel. Weer anderen vroegen om de wetenschap van de zuivere wil, van de volmaakte waarheid of van het heldendom.

De kluizenaar beantwoordde aan alle verzoeken behalve als ze kwaad zouden veroorzaken. Wanneer twee personen elkaar haatten, probeerde hij beiden weer op de weg van goede verstandhouding te leiden en hun geschillen te laten versmelten in de goddelijke EENHEID. Al zijn bezoekers wensten zakelijk of spiritueel profijt te behalen, geen van hen verlangde ooit zelfonthechting.

Onder hen had alleen de grote magistraat Wiragoena een onalledaags verzoek, hij wenste de liefde van zijn koning. Elke donderdagavond maakte hij van de gelegenheid gebruik dat sultan Agoeng zich in zijn appartementen terugtrok om zich naast zijn koningin neer te vlijen onder het toezien van negen pauwen met regenboogkleurige ogen. Wiragoena liet dan zijn functie in de steek, sloop het paleis uit en beklom de berg Telamaja waarvan de zwarte massa hem met zijn schaduw verpletterde. Duisternis op duisternis, Wiragoena was blind geworden.

Zijn ogen waren uitgedoofd op de lege kooi die de golven op het strand hadden teruggeworpen, zijn oren gonsden dag en nacht van de woorden van zijn koning:

‘Weet dat als het aan mij had gelegen, ik hem niet zou hebben veroordeeld. Jullie allemaal, oelema’s, soldaten en jij, grote magistraat, jullie zijn uitgezonden om de vuurproef van de *SCHOONHEID* te doorstaan, maar jullie hebben haar niet herkend. Ga heen, laat uw blindheid eens en voor altijd uit mijn ogen verdwijnen! Het oordeel komt ALLAH toe.’ Aangekomen bij de ingang van de hermitage wierp Wiragoena zich ter aarde aan de voeten van de wijze in lompen:

‘O meester Njakrakoesoema, zie mijn ogen die de woorden van onze almachtige sultang Agoeng voorgoed naar de zwarte nacht hebben verbannen omdat zij niet in staat waren de *schoonheid* te herkennen. O meester! Als ik hier vanavond bij u kom, is het niet mijn gezichtsvermogen dat ik wil hervinden maar de liefde van mijn koning.’

En elke donderdagavond antwoordde meester Njakrakoesoema op het verzoek van de grote magistraat met deze zelfde woorden:

‘Bij de helderheid van de dag! Bij de nacht wanneer zij zich uitspreidt! Jouw *HEER* heeft je niet verlaten en ook niet gehaat.’

En elke vrijdagochtend keerde Wiragoena terug naar het paleis, elke keer weer meer overweldigd door de liefde van de kluizenaar in wie hij zijn koning in het geheel niet herkende.

Zang 149

In de stille nacht bleef de kluzenaar achter in zijn hut waarvan de pijlers dikke bamboes gestut met witte stenen en de muren latten van arekpalmen waren. Op het gevlochten dak dat leek op de haren van een reus, geel geworden van het mos, groeiden allerlei planten, netels en waterwindes, karobloemen, boomvarens en dikke wingerds.

De hut had de vorm van een kroon en leek in de nachtelijke nevel te drijven als het prille donshaar van een meisje dat door de hand van de minnaar onder haar kreetjes wordt gestreeld.

Die nacht voerde de wind een geur mee die de kluzenaarshut bezwangerde als de vluchtige bries in het spoor van een engel die uit de hemel is gevallen om van de aardse verlokkingen te proeven. Het hart van de kluzenaar waarschuwde hem dat er binnenkort voorname bezoekers zouden komen die zijn ware aard als koning kenden.

Deze bezoekers, twee in getal, een man vergezeld van een vrouw en het licht van deze wezens schitterde als de maan in haar eerste kwartier.

De kluzenaar begroette hen vriendelijk, Amongraga en Tambangaras beantwoordden zijn groet even vriendelijk. Meester Njakrakoesoema nodigde hen uit om op een mat van *pandan*¹ met welriekende vezels te gaan zitten.

‘O edele bezoekers, als het vrede is die jullie hier komen zoeken dan zullen jullie die niet vinden, want jullie bescheiden dienaar hier bevindt zich nog steeds tussen de kwellingen des levens. Er bestaan in het geheel geen vestingmuren die de bestormingen van dit ondermaanse kunnen weerstaan, zelfs niet deze bergtop waar ik een schuilplaats dacht te vinden. Ik heb zelfs geen slok water om jullie aan te bieden zo droog is de aarde hier als mijn hart.’

Uit deze woorden begreep Amongraga dat sultan Agoeng, door zijn innerlijke zienswijze, een volmaakte waakzaamheid had bereikt. De kluzenaar kende al zijn daden en elke beweging van zijn hart. Dat was ongetwijfeld het teken van een buitengewone meester en van een goede koning. Amongraga maakte een buiging en zei:

1 Kadjang, matten van lange pandan, een palmachtige boom met geurend blad.

‘O eerbiedwaardige kluizenaar! Ik dorst niet naar water of vrede. Ik verlang alleen maar zonder weerstand op te gaan in de stroom en te zijn wat mij opneemt, in plaats van mijzelf. Ja, ik wil koning worden.’

De kluizenaar lachte:

‘O Prins van Giri, ik kan je verzekeren dat een koning een man is overweldigd door zijn grootheid en in verwarring gebracht door zijn angsten. Je vader is gestorven omdat hij verliefd was op de almacht van ALLAH in plaats van die te dienen. Zijn koninkrijk van stenen heeft zijn innerlijke koninkrijk verzwolgen. Giri, dat is de berg, maar het is ook het verzwolgen worden. Luister maar:

De orkanen hebben de plaats ingenomen van de monarchen,

Want om een woestijn te maken, begint God,

MEESTER DER LEVENDEN, met koningen en eindigt met wind.

Amongraga wendde zich tot Tambangraras:

‘Mijn liefste, wie ben je?’

‘Mijzelf.’

‘Meester, u bent hierbij onze getuige, mijn vrouw en ik onderwerpen onze menselijke vorm aan uw wijsheid. Wij kunnen ons niet van onszelf bevrijden en toch onszelf blijven. Maak dat onze zwerftocht aan de grenzen van de kennis van het geluk zich voortzet tot aan de uiteindelijke opslokking zoals bij de dynastie van Mataram op haar oorspronkelijke en traditionele wijze.’

‘O Prins van Giri! Ik begrijp je verzoek heel goed. Neem dus allebei de vorm van een worm aan. Zodoende zal ik jou, Amongraga, zelf gulzig opeten. Je zult mijn vlees en bloed worden mijn zoon die bij mijn dood, als God het wil, koning zal worden. En jou, Tambangraras, ik zal je aan prins Pekik, mijn schoonzoon, te eten geven, je zult zijn vlees en bloed worden, een bekoorlijk jong meisje dat spoedig zijn volle neef zal huwen. En zo zullen jullie opnieuw man en vrouw zijn en jullie afstammelingen zullen voorgoed aan de mijne zijn verbonden.’

Amongraga keek naar zijn vrouw, Tambangraras zag zijn knipoog en in eenzelfde bezieling veranderden ze van gedaante en werden worm, de ene een mannetje, de ander een vrouwtje.

Het mannetje had donkere en harige ringen, het vrouwtje rode en zachte segmenten. Sultan Agoeng pakte meteen de twee larven op en stopte ze in een bamboe die net breed en diep genoeg was.

In de bamboe was het donker. De diepe en sombere duisternis voelde aan alsof de wereld plotseling van zijn ingewanden was ontdaan en het licht in de afgrond van zijn kadaver liet vallen. De stem van de dichter vroeg een laatste keer:

Wat is het heeal? Wat is het mysterie?

Een eindeloos festijn opgediend voor de aardworm?

Dit Alles langzaam aangevreten door het NIETS?

Binnen de bamboe bleven Amongraga en Tambangraras waakzaam om niets te missen van het vervolg der gebeurtenissen.

Net voor het aanbreken van de dag verhief de kluizenaar zich in de lucht en kwam op hetzelfde ogenblik aan in het paleis. Sultan Agoeng deed het ochtendgebed en toen het eerste schijnsel van de dag op zijn sponde viel en de regenboogkleurige ogen van de pauwen verblindde, bedreef hij de liefde met zijn koningin. In het holst van de gemeenschap droomde hij van de fascinerende geur van de bloem der victorie in zijn bloeitijd.

Zang 150

Witter dan een slapeloze nacht ontluikt ze juist in de grot van de slaap. In haar schittering spiegelt zich de zwartste duisternis zonder haar ooit te verduisteren. Ze opent haar melkwitte bloemblad onder de jaloerse maan en vertoont haar bleke stamper aan de losbandigheid van de schaduwen. Ze geeft een goduleuze geur af aan het dode gesternte in de hemelse havens en bij dageraad verwelkt ze onverbiddelijk.

Widjakoesoemo is haar naam, *bloem der victorie*, palladium van de sultans van Java.

In de handen van Krishna die haar ooit als offerande in zee wierp, brengt ze de dode helden weer tot leven die eerder dan op het voor hun

bestemde uur zijn gestorven en doodt elke onderdaan die haar plukt zonder daartoe toestemming van zijn vorst te hebben gekregen.

Wanneer midden in de nacht de sultan opeens wakker wordt door de betoverende geur en daartoe opdracht geeft, gaan twee in het wit geklede gezanten meteen op weg naar het eiland Noesakembangan want het is daar op die drijvende rots dat Widjakoesoemo bloeit. De boom die haar draagt verheft zich twaalf voet boven de grond, de stam ervan is wit en in zijn cactusachtige takken verblijven twee vogels, verrukt van verliefdheid op de bloem.

De twee boden haasten zich langzaam naar de Zuidzee. Ze stoppen onderweg bij heilige graven om er offergaven van kleine muntjes, wierookpoeder, geurende olie en bloemblaadjes op te leggen. Aan de kust, in de moskee van Sela, gelegen in een diepe grot, wassen zij zich met het zoete water uit een onverwachte kruik en bedekken hun hoofd met een witte tulband.

Ze kiezen het ruime sop op een bamboevlot en op enkele schoolslagen afstand van het eiland laten ze het achter zich om aan boord te gaan van een broze prauw gevlochten uit de palmladeren van een kokosboom. Het aanleggen is gevaarlijk door de koraalriffen en de twee gezanten hebben van hun koning een ontzag inboezemende mantra ontvangen om de golven tot bedaren te brengen.

De witte glans van de bloem der victorie leidt in de nacht hun schreden naar de boom die midden op het drijvende eiland staat. Ze smeren de stam in met een gele zalf en omwikkelen hem met een purperrode doek. In een bananenblad branden ze een blokje wierook. Hun gebeden verstoren de avondlucht en de rook uit het wierookvat stijgt op. De zee plooit zich rond het eiland als een doodshemd en de twee vogels in de boom offeren aan hun koning hun waanzinnige liefde voor een bloem op.

En daar wordt Widjakoesoemo dan opgesloten in de nacht van een doos van sandelhout zodat ze niet bij het naderen van de dageraad verwelkt. De doos wordt op een gouden presenteerblad gezet waarop een baldakijn is geplaatst en wordt zonder uitstel naar de vestingwallen van het paleis overgebracht in een draagstoel die wordt begeleid door

gewapende ruiters en door de oelema's van het koninkrijk die in hun handen stevig de zware en heilige Koran vasthouden.

Zang 151

In het Oosten begon de horizon rood te worden, de dageraad kroop onder de deuren van het paleis door. De dienstertjes waren druk in de weer rond de put, ze besprenkelden zich met water en maakten hun gezicht op met maniokpoeder, met elkaar wedijverend in schoonheid. Door hun lichaam te verfraaien, verfraaiden ze het interieur van het paleis zelf en op de met zand bestrooide binnenhoven lieten hun blote voeten de afdruk achter van vermiljoenrode arabesken.

In de koninklijke suite werd sultan Agoeng wakker:

‘Koningin! O Koningin. Ik heb in het ochtendgloren gedroomd van de bloem der victorie in haar bloeitijd. En hier ligt ze nu in haar doos van sandelhout op dit presenteerblad van goud.’

‘Majesteit, zolang ik haar niet zie, kan ik het nauwelijks geloven.’

‘Wel, kijk maar!’

Sultan Agoeng tilde de deksel van de doos en Widjakoesoemo schitterde de koningin tegemoet als een witte zon verschrikt door het daglicht. Snel deed Zijne Excellentie de doos weer dicht en gelastte de koningin alle dienstmeisjes bij zich te roepen:

‘Laat twee van hen prins Pekik en zijn echtgenote, mijn zuster, gaan halen! Laten de anderen hier een aarden vuurpot brengen en tamarinde en een brood zout vermalen met sjalotten. Laten ze thee zetten en vier koppen opdienen zodra mijn zuster, Ratoe Pandhansari, haar opwachting bij mij maakt. Daar komt ze al aan!’

‘O mijn broeder! Waaraan hebben we deze matineuze uitnodiging die ons aan de voet van het bed overvalt te danken? Mijn hart is nog geheel van streek. Bent u weer opnieuw in lichte mate ziek dat een blinde oproep onze nachtrust verstoort en ons, prins Pekik en mijzelf, in alle-rijl en gekleed in ons nachtgoed naar u toe doet spoeden?!’

‘Lieve zuster! Neem het de gestuurde meisjes niet kwalijk, ze hebben in mijn opdracht gehandeld dat zelf weer alleen aan de roep van ALLAH

gehoorzaamt. Weet dat ik vannacht, al wakend, twee wezens heb ontmoet, een jongeman en jonge vrouw, die opvallend verschillen van hun medemensens. De jongeman verlangt mijn zoon te worden en vervolgens koning. De jonge vrouw wil met jouw goedkeuring jouw boezem binnen gaan en als dochter te worden herboren om mijn zoon tot geliefde te nemen.’

‘Als het hier werkelijk om een goddelijke openbaring gaat, kan ik, o broeder, mij daar alleen maar aan onderwerpen, zelfs als de voorwaarden ervan, om je de waarheid te zeggen, nogal belachelijk klinken. Want hoe zou, met de beste wil van de wereld, dit jonge meisje mijn boezem kunnen binnengaan? Door mijn oor misschien? Oha-oha!’

‘Deze lachwekkende openbaring, beste zuster, heeft vorm gekregen in deze bamboestengel die ik van mijn wake mee heb teruggenomen. Kijk, dit zijn twee wormen, die met donkere en harige ringen is voor mij bestemd, de andere met rode en zachte segmenten is voor jou.’

Sultan Agoeng goot de inhoud van de bamboestengel uit op een gouden bord. Iedereen zag de twee larven spartelen in de tamarindesaus met grof zout en sjalotten. Bij dit schouwspel werden Ratoe Pandhansari en de koningin zo misselijk dat ze zonder een enkele plichtneming de kamer uitrenden, gevolgd door alle dienstmeiden die zich uit de voeten maakten en hun buik vasthielden om niet ter plekke hun darmen uit te kotsen.

Sultan Agoeng richtte zich tot prins Pekik die als enige met hem in de kamer was gebleven:

‘Omdat onze vrouwen zijn weggegaan, is het aan jou en aan mij, o zwager, om deze twee wormen in te nemen. Laat mij met het mannetje beginnen.’

De koning van Mataram klemde meteen de donkere en harige larve tussen zijn nobele vingers en roosterde hem op de vuurpot terwijl de wierook zijn walm vermengde met de geur van het houtskool. Een klacht steeg op in de verstikkende lucht van de kamer:

‘O Heer! Dit aardse vuur is verzengender dan de vlammen van de hel.’
 ‘Prins van Giri! Wat weet je van het helse vuur dat je daar zo lichtzinnig over spreekt! Zou je soms onverwacht verteerd worden door een

ongegronde gewetensangst die leeft, raast en spartelt en zich voedt met mensen zoals de worm zich voedt met de doden?’

‘Wroeging heb ik allerm minst en als Uwe Hoogheid daarmee instemt, plaatst u me dan, zoals is geschreven, in de kelk van de *bloem der victorie* en slik mij door zodat het met deze beproeving gedaan is!’

En zo geschiedde want wat is gezegd zal gebeuren. Sultan Agoeng ont-rukte de worm aan de vlammen, hij legde hem in Widjakoesoemo en stak de bloem en de larve in zijn mond. Vervolgens reikte hij de vrouwtjesworm over aan zijn zwager die haar op zijn beurt op het vuur roosterde. Geween steeg op van de vuurpot maar tranen waren er niet, want prins Pekik slikte al de larve door.

Sultang Agoeng klapte in zijn handen, de dienstertjes kwamen aangesneld en namen de vuurpot, het gouden bord en de bamboestengel mee naar de keukens. Daar stond alleen nog maar de warme thee waarvoor de koning van Mataram zijn koningin en zijn zuster uitnodigde. Het verhaal gaat dat, om vergeving te krijgen voor hun lafheid, de twee vrouwen ’s nachts alle grillen en lusten van de koning en de prins bevredigden. En bij het ochtendgloren waren de twee vrouwen stralend... en zwanger.

Inkijkexemplaar

Boek XIV

HET LAATSTE VERLANGEN

Zang 152

BIJ ZIJN GEBORTE ONTVING HIJ DE ARABISCHE NAAM SAYIDIN. Bij het verwijderen van zijn voorhuid noemde men hem om beurt *Djiboës* of *Rangkah*, Doornstruik. Op de dag van zijn huwelijk met de dochter van prins Pekik en de zuster van sultan Agoeng, werd hij prins Aria van Mataram. Bij de dood van zijn vader werd hij tot keizer Amangkoerat I gekroond. Vanwege de slachting van de oelema's, die hij later gelastte, was hij nooit gemachtigd de titel van sultan te dragen.

Op de dag na zijn kroning begon hij met de bouw van een nieuw paleis aan de oevers van de rivier de Opak. In plaats van een vierkant ontwerp wenste hij een ontwerp in een ruit en voor de omheinende muren, die zich tot zes vadem boven de grond verhieven, witte natuursteen uitgehakt in de vorm van klinkers. En bovenop deze muren liet hij nog een tweede muur bouwen.

Rondom het paleis liet hij diepe slotgrachten graven en daarbuiten een meer zo uitgestrekt dat het menselijk oog ontoereikend was om de overkant te ontwaren. Om deze grote onderneming tot een goed einde te brengen, werden boeren en boerinnen uit het hele koninkrijk aan het werk gezet, de rijstvelden werden in de steek gelaten en verwaarloosd. Hongersnood en overstroming werden blijvende rampen.

Hij bracht een leger op de been van negenhonderdtwintigduizend zandhazen om de eindeloze complotten die tegen zijn persoon werden gesmeed te beteugelen. Achterdochtig tegenover zijn naasten liet hij prins Pekik vermoorden en eiste dat zijn hoofd hem als trofee naar het paleis werd gebracht, en vervolgens zijn jongere broer die bij zijn opstand de steun genoot van de oelema's van het koninkrijk.

Hij liet een lijst opstellen van alle islamitische schriftgeleerden van Mataram en van hun vrouwen en kinderen zodat geen van hen aan de dood zou ontsnappen. Op de dag van het bloedbad vertoonde hij zich niet buiten de muren van het paleis, hij zat zoals elke donderdag de zitting van het gerechtshof voor. Op het afgesproken teken, te weten een geweldig kanonschot, werden vijfduizend oelema's overal in het koninkrijk de hals afgesneden, gefusilleerd of aan stukken gehakt.

In het paleis vreesde zijn omgeving hem. Hij vermoordde oudere ambtsdragers om jongere op hun post te zetten. Elke avond werd een vrouw ontrukkt aan haar tedere echtgenoot en op zijn bed gegooid ten prooi aan zijn lusten. Het verhaal gaat dat zijn oudste zoon, prins Anom, verliefd werd op een jong meisje dat voor zijn vader was weggelegd en buiten diens medeweten met haar trouwde. Hij riep zijn zoon op het matje en dwong hem zijn echtgenote eigenhandig te laten doodbloeden.

De wedijver tussen vader en zoon ontaardde in oorlog. Anom vond een bondgenoot in een prins van het eiland Madoera die mannen van allerlei herkomst op de been bracht, Balinezen, Boegi's en Madoerezen. Hij ontketende de fatale aanval op Mataram.

De keizer ontvluchtte zijn brandende paleis op een olifant die hij ooit voor de prijs van twee zwarte paarden, veertig kwintal rijst en honderd coupons buitenlandse stoffen had gekocht. Hij nam alle emblemen en wapenschilden van het keizerrijk met zich mee. Het kanon dat de slachting van de oelema's had ingeluid liet hij achter. Onderweg gaf hij zijn onhandelbare rijdier op en klom in een draagstoel. Struikrovers vielen hem aan en beroofden hem van al zijn bezittingen.

Hij stierf voordat hij de noordkust van Java bereikte. Men begroef zijn stoffelijk overschot in Tegalwangi, op de top van een terp in de vorm van een piramide geflankeerd door drie treden. Op de grafsteen graveerde een onbekende hand het grafschrift:

Bijna aan zichzelf gestorven, alleen zijn laatste verlangen is vlees geworden.

Postludium

Over de hand van de beginnelinge die, voor de oren van een ander tijdperk, deze verzen in proza heeft omgezet, zegt de schrijfster:

Uit liefde voor een dichter begon ik op een regenachtige avond aan DE ZANGEN VAN HET EILAND VAN WAKENDE DROMEN. Twee eeuwen waren voorbijgegaan en toch ben ik alles wat in Het boek van Tjentini staat tegengekomen. Wat ik niet ben tegengekomen staat er ook in. Moge de onverzettelijke vriend alvorens dit boek te sluiten mijn misgrepen en tekortkomingen vergeven. Ik heb hier mijn schrijfkunst in dienst gesteld van een werk dat groter is dan ikzelf.

Moge de vrede met hem zijn.

YOGYAKARTA,

Redjeb 1934

Rajab 1422

Peh Gwee 2552

Oktober 2001

Inandiak

Dank...

Aan Jean-Pascal Elbaz omdat hij de mystieke krokodil op de bodem van de put heeft wakker gemaakt;
Ibu Sunaryati Sutanto voor haar standvastigheid bij het lange vertaalwerk van de *Tjentini* van het Javaans in het Indonesisch;
Thierry de Beaucé voor zijn prinselijke gril;
Agustina Ismurjilah voor haar devotie voor de *Kraton*;
Mbah Marijan voor zijn vulkanische lantaarns;
Jean-Marie Borzeix voor de *Zangen van het eiland van wakende dromen*;
Soeryanta Sastro Atmodjo voor zijn levende encyclopedie van Java;
Onghokham voor *Rabelais*;
Aji Damai voor haar geestdrift;
Cécile Bigeon voor *de bloem der victorie*;
de bewaker van de graven van Giri voor zijn verhalen;
Karkono Kamajaya voor zijn Tjentini Stichting;
Paul Stange voor zijn bibliotheek;
Marcel Bonneff voor zijn dienstmaagd van het javanisme;
Jérôme Nicolas voor zijn doorlezen van het manuscript;
Marc Le Moullec voor zijn kaart van Java;
Guylaine Tremblay voor haar slapende dienstmaagden;
Georges Khal voor *Hallâj*;
Uda Jarani voor Hij die zijn lichaam draagt.

AAN DE GROTE GROENE VREDE VAN DE ISLAM.

Personages

AMANGKOERAT I: Zoon en opvolger van sultan Agoeng op de troon van Mataram (1646-1677), de geschiedenis herinnert zich hem als een onbekwame en bloedige vorst verantwoordelijk voor het uiteenvallen van Mataram. In *Het boek van Tjentini* de reïncarnatie van Amongraga.

AMONGRAGA: Oudste zoon van soenan Giri, hij heet eerst Djajengresmi. In *zang 62* ontvangt hij van Ki Karang de naam Amongraga, *hij die zijn lichaam draagt*. In *zang 70* trouwt hij met Tambangraras.

ANGGOENGRIMANG: Naam die Tjebolang in *zang 59* ontvangt van zijn vader sheik Akhadijat.

ANOM AMENGGKOENAGARA III: Kroonprins van het sultanaat van Soerakarta Hadiningrat, opdrachtgever van *Het boek van Tjentini* aan de drie hofdichters in 1809. Hij besteeg de troon van Soerakarta in 1820 als Pakoebowono v en werd drie jaar later geveld door syfilis.

BOERAS: Dienaar van Djajengsari en Rantjangkapti, krijgt in *zang 59* de naam Montel.

DJAJENGRAGA: Broer van Tambangraras en Djajengwesti.

DJAJENGRESMI: Oorspronkelijke naam van Amongraga.

DJAJENGSARI: Tweede zoon van soenan Giri, broer van Amongraga (Djajengresmi) en Rantjangkapti.

DJAJENGWESTI: Broer van Tambangraras en Djajengraga.

DJAMAL: Nieuwe naam van Gathak.

DJAMIL: Nieuwe naam van Gathoek.

ENDRASENA: Pleegzoon van soenan Giri, Chinees tot de islam bekeerd.

GATHAK: Volgeling van Amongraga, krijgt in *zang 62* de naam Djamil.

GATHOEK: Volgeling van Amongraga, krijgt in *zang 62* de naam Djamil.

KARTIPALA: Een van de vier boemelvrienden van Tjebolang.

KI HARTATI:

Scheepskapitein, hij adopteert Djajengsari en Rantjangkapti en neemt ze mee naar huis in Pekalongan.

- KI KARANG:** Meester van de hermitage van Karang, degene die Amongraga inwijdt in de meest subtiële islamitische kennis.
- KI PANOERTA:** Meester van de koranschool van Wanamarta, vader van Tambangraras.
- KOELAWIRJA:** Oom en boemelmakker van Djajengraga en Djajengwesti in *Boek IX*.
- MANGOENARSA:** Nieuwe naam van Djajengsari.
- MONTEL:** Nieuwe naam van Boeras, trouwde met Tjentini die zich niet liet beslapen.
- NOERIPIN:** Herder die Amongraga de weg wijst naar Wanamarta.
- NOERWITRI:** De meest stoutmoedige van de vier zwiervrienden van Tjebolang.
- PAKOEBOEWONO IV:** Vorst van Soerakarta Hadiningrat (1788-1820), vader van prins Anom Amengkoenagara III.
- PALAKARTI:** Een van de vier zwiervrienden van Tjebolang.
- PRINS PEKIK:** Vorst van Soerabaja, getrouwd met de jongere zuster van sultan Agoeng, Ratoe Pandhansari.
- RANTJANGKAPTI:** Dochter van soenan Giri, zusje van Amongraga en Djajengsari.
- RANGGASOETRASNA:** Een van de drie hofdichters die van prins Anom Amengkoenagara III de opdracht kregen om *Het boek van Tjentini* te schrijven.
- RATOE PANDHANSARI:** Jongere zuster van sultan Agoeng, getrouwd met prins Pekik.
- SALOKA:** Een van de vier zwiervrienden van Tjebolang.
- SASTRADIPOERA:** Een van de drie hofdichters die van prins Anom Amengkoenagara III de opdracht kregen om *Het boek van Tjentini* te schrijven.
- SASTRANAGARA:** Een van de drie hofdichters die van prins Anom Amengkoenagara III de opdracht kregen om *Het boek van Tjentini* te schrijven.
- SEH WALILANANG:** Grootmeester van de islam, gekomen uit het land van Jeddah, trouwt met de dochter van de koning van Blambangan. Hij is de geheime vader van santri Giri.
- SHEIK AKHADIJAT:** Vader van Tjebolang.
- SITI WOERJAN:** Moeder van Tjebolang.
- SULTAN AGOENG:** Vorst van Mataram (1613-1646).

SANTRI GIRI: Zoon van de prinses van Blambangan en van Seh Walilanang, geadopteerd door een rijke weduwe, wordt de eerste vorst van Giri.

SOENAN GIRI: Kleinzoon van Santri Giri, vader van Djajengresmi (Amon-graga), Dja-jengsari en Rantjangkapti, pleegvader van de jonge Chinees Endrasena.

TAMANGRARAS: *Welluidend Lied*, echtgenote van Amongraga, heeft haar naam gegeven aan het grote gedicht van Java, *Soeloek Tamangraras*.

TJEBOLANG: Enige zoon van sheik Akhadijat en Siti Woerjan, hij loopt weg van huis en gaat met vier zwiervrienden op zoek naar het vrolijke weten. Hij komt uiteindelijk weer thuis in Sokajasa, en huwt de jonge prinses van Giri, Rantjangkapti. In *zang 59* wordt hij Anggoengrimang.

TJENTINI: De trouwe, dienstbare, slimme en ongerepte vertrouweling van Tamangraras. Zij trouwt met Montel en in *zang 144* verdwijnt zij in de huwelijksnacht uit het grote gedicht van Java dat sindsdien haar naam draagt.

Plaatsnamen

- BALI:** Eiland gelegen ten oosten van Java waarheen een groot aantal Javaanse aristocraten en geletterden vluchtten tijdens de val van Madjapahit, waarbij ze hun boeddhistisch-Shiwaïtische religie evenals hun mooiste gedichten meenamen.
- BANJOEWANGI:** Haven aan het uiterste oosten van Java, tegenover de Straat van Bali.
- BLAMBANGAN:** Laatste Shiwaïtische vesting die zich afsloot voor de religie van de profet.
- BROMO:** In de krater van deze vulkaan smeedde Brahmâ de wereld.
- DEMAK:** Eerste islamitische Staat op Java in de xvie eeuw. De heilige Kalidjaga herbouwde de moskee ervan op de as van Mekka, want deze was in allerhaast opgetrokken en dus scheef.
- GIRI:** (Skr.): *De Berg*, eerste kalifaat van Java waarvan de vorsten de titel soenan Giri droegen, koning van de Berg.
- GROT VAN DE LIJKWADE:** *Goa Langse*, grot aan de zuidkust van Java waar sultan Agoeng zich graag terugtrok om te mediteren.
- EILAND VAN IJZER:** Eiland in de verbeelding van Amongraga.
- JEDDAH:** Haven op het Arabische schiereiland gelegen aan de Rode Zee waar Seh Walilanang vandaan komt, onderlegd in de Westerse wetenschap.
- KARANG:** Hermitage hoog gelegen op een rots aan de westelijke punt van Java. Lett. (Jav.): wat gereed is gemaakt, bewerkt, bestemd en afgepaald is, om iets te ontvangen, tot iets te dienen.
- LAWOE:** Vulkaan bevolkt met zeer talrijke geesten in het centrum van Java.
- LOSARI:** Dorpje aan de noordkust van Java temidden van uitgestrekte en onwelriekende moerassen.
- MADJAPAHIT:** Groot boeddhistisch en Shiwaïtisch koninkrijk waarvan de ineenstorting het begin van de islamisering van Java markeerde.
- MALAKKA:** Islamitische Staat op het Maleise schiereiland.
- MATARAM:** Vruchtbaar, welvarend, invloedrijk, vulkanisch en oceanisch

- koninkrijk in Midden-Java waarvan de koning, sultan Agoeng over de hele wereld beroemd is om zijn krijgskunst en zijn buitengewone liefdesgaven.
- MEDHANGKAMOELAN:** Koninkrijk van Dewotocengkar, bloeddorstige en analfabete koning, overwonnen door Aji Saka. Na zijn overwinning op de tiran gaf Aji Saka aan de inwoners van het koninkrijk de twintig letters van het Javaanse alfabet.
- MEKKA:** Pelgrimsoord in Arabië.
- MERAPI:** De meest actieve vulkaan van Java, een van de domeinen van sultan Agoeng.
- MEROE:** Berg ooit door de adelaar Garoeda uit het land Djamboedwipa (India) naar Java overgebracht om er het lustoord van de goden van te maken, ver van de hete en dichtbevolkte vlakten van de Oude Wereld.
- NGAWI:** Prinsdom in Midden-Java, stoffig en saai, waar mevrouw de Proconsul woont.
- NOESAKEMBANGAN:** Drijvend eiland waar de bloem *Widjakoesoemo* bloeit.
- OCEAAN VAN DE RODE LOTUS:** Rijk van Ratoe Kidoel, de koningin van de Zuidzee, onder de zuidkust van Java.
- OPAK:** Vulkanische rivier aan de oever waarvan Amangkoerat I zijn nieuwe paleis bouwt.
- PEKALONGAN:** Kleine ankerplaats aan de noordkust van Java waar kooplui uit India, Gujarat, Malabar, Bengalen en Malakka elkaar ontmoeten.
- PONOROGO:** Dorpje dat de naam van de vechtkunst Pono Rogo (*kennis van de vorm of extase van het lichaam*) heeft aangenomen, gesticht op het land van de opstandige dichter Ki Ageng Koetoe.
- SOKAJASA:** Geboortedorp van Tjebolang, koranschool geleid door zijn vader, sheik Akhadijat.
- SOEKOEH:** Zwarte, gedrongen en kubusvormige tempel op de berg Lawoe, gewijd aan de manlijkheid van Bima.
- SOERABAJA:** Trotse provincie die sultan Agoeng aan zijn grootse ambities ketent door zijn jongere zuster uit te huwelijken aan prins Pekik, vorst van Soerabaja.
- SOERAKARTA HADININGRAT:** Sultanaat op Midden-Java waarvan de kroonprins, Anom Amengkoenagara III, aan de drie hofdichters de opdracht gaf *Het boek Tjentini* te schrijven.

TEGALWANGI: *De Welriekende Weide* waar het stoffelijk overschot van Amangkoerat I werd begraven.

TELAMAJA: Berg naar de top waarvan sultan Agoeng, verkleed als asceet, zich heimelijk elke donderdagavond begeeft om in zijn hermitage te verblijven.

TOENDJOENBANG: Strand aan de oever van de oceaan van de rode lotus waar de soldaten en de oelema's van sultan Agoeng Amongraga in zee gooiden.

WANAMARTA: Belangrijke school voor islamitische kennis geleid door de wijze Ki Panoerta, vader van Tambangraras.

WANATAKA: Wonderbaarlijk gehucht waartoe men toegang verkrijgt door niets anders dan de kracht van het denken.

WIROSOBO: Prinsdom waarvan de regent zo zeer verliefd wordt op Tjebolang dat hij geen zin meer heeft in vrouwen.

ZUIDELIJKE BERGEN: *Goenoeng Kidoel*, heuvels van kalksteen aan de zuidkust van Java.

Lexicon

- AJI SAKA:** mythische Indiase prins, ook pleegzoon van *Antaboga*, de slang die de wereld omhelst.
- ALLAH AKBAR:** God is groot.
- ALHAMDULILLAH OF ALHAMDOELILAH:** God zij geprezen
- ASMARANANDA:** een van de metrische structuren gecodificeerd in *Het boek van Tjentini*; volkst. *dodelijk verliefd*
- BAMBOE-ORGEL:** Jav. *angkloeng*
- BANGSAT:** schoelje(s), schurk(en)
- BATARA,** titel voor godheden (blz. 109)
- BHARATAJOEDHA:** De oorlog van de clan Bharata.
- BIMA:** de *Vervaarlijke*, tweede van de gebroeders Pandawa uit de *Mahābhārata*.
- BRAWIDJAJA:** laatste koning van het hindoe-boeddhistische koninkrijk *Madjapahit*, Oost-Java
- DALANG:** Marionettenspeler, hoofdverteller en dirigent van het schimmen-spel.
- DÉWA RUTJI:** vgl. Bernard Arps: *Déwa Rutji; Avontuur en wijsheid in een Javaans verhaal*, Leiden 2000; *Dewa Ruci and the light that is Muhammad; The Islamization of a Buddhist text in the Yasadipuran version of the Dewa Ruci*, Jakarta 2007
- DEWI SRI:** naam van Indiase oorsprong, godin van de vruchtbaarheid en van de rijst op Java.
- DHAKON:** vgl. *tjongklak*
- DHANDANGGOELA:** een van de structuren in *Het boek van Tjentini*
- DHARMA:** kosmische wet
- DHIKR:** het aanroepen van ALLAH.
- DISCIPEL:** Javaans *santri*
- DJAMBOEDWIPA:** Het Continent van de Djamboe (*guave*), India
- DJARAK:** Geneeskrachtige boom op Java. In het Nederlands ‘wonderboom’ of ‘ricinusboom’.
- DJAJABAJA:** Javaanse koning die van 1135 tot 1157 regeerde en aan wie *de profe-*

tie van Djajabaja wordt toegedicht.

DJOEBOER: Billen, anus, ook *doeboer*

DJOEMADILAKIR: Zesde maand van de Javaanse kalender.

DRAUPADI: Gemeenschappelijke vrouw van de gebroeders Pandawa in de *Mahâbhârata*.

DRONA: Wapenmeester van de Korawa en de Pandawa in de *Mahâbhârata*.

DOEDOEKWOELOEH: Een van de twintig metrische structuren gecodificeerd in *Het boek van Tjentini*.

DOEKOEN: Javaans voor waarzegger of sjamaan, een man of vrouw die tegelijkertijd genezer, ziener, psycholoog en tovenaars is.

EMBA: (Jav.) grootmoeder, oma

FRANGIPANI *Plumeria alba* uit de maagdenpalmfamilie, *Apocynaceae*

GAMELAN: Traditioneel Javaans orkest bestaande uit slag- en snaarinstrumenten.

GATOLOTJO: *Een gedrocht en toch de volmaakte mens*

GEMBLAK: meisjesachtige danser en zanger.

HADJ: Pelgrimstocht naar Mekka.

HALAL: Toegestaan en gegarandeerd door de islam.

IBLIES: In de Koran, de engel die weigerde een voetval te maken voor Adam, SOERAT AL-'RAAF *de kantelen* vers 11 e.v.

IMAN: (Ar.): Geloof, verwijst naar zowel het verstandelijke als naar het emotionele aspect. Naam in ironische zin gegeven aan een van de honden van prins Panggoeng in *zang 132 van Het boek van Tjentini*.

IZRA'IL: De engel des doods in de *Koran*.

JOEDHISTHIRA: De oudste van de Pandawa-broers uit de *Mahâbhârata*.

KA'ABA: *De Steen van Mekka*, zwart geworden door de zonden der mensen.

KALA: Personificatie van de demonische krachten die de mens bedreigen. Batara Kala werd verwekt door Shiwa.

KALIDJAGA: Populaire heilige (*wali sanga*). Voordat hij een heilige werd, was soenan Kalidjaga verontwaardigd over de ellende van de boeren, een beroemde struikrover die zijn buit onder de armen uitdeelde.

KALANGÖN: Schoonheid, naam van de oude Javaanse dichtkunst die het vermogen had om de dichter en de toehoorder buiten zichzelf te brengen tot in extase (*langön*) om de ultieme ervaring van de schoonheid te krijgen.

KASIHAN: helaas...

KAUMAN: Wijk van moslims rond de moskee van de stad.

KENTOET: scheidt

KERIS: Javaanse dolk met magische kracht.

KHADIR, EL: Mysterieus personage dat Mozes ontmoet in soera XVIII bij *het samenkomen van twee zeeën*, de bron des levens. zou hebben bereikt. Ook Khezr, de verborgen imam, de onzichtbare meester, de meester van hen zonder meester.

KIND ONDER 'T BOZE OOG GEBOREN: Zie *Roewat*.

KLIWON: De vierde dag van de Javaanse week, de zogenaamde markttag. De voorafgaande nacht is gunstig voor ascetische praktijken.

KOELIT LANGSEP: Bleek geel, licht getinte huid

KJAI: Titel voor oeléma's, de schriftgeleerden in de islam.

LAAG-JAVAANS: *Ngoko*, het meest gewone van de vier taalniveaus. De drie andere niveaus zijn: *Madja*, het midden-Javaans, *Krama*, het beleefde Javaans en *Krama Inggil*, het hoog-Javaans.

LEVENSBOOM: In het Javaans goenoengan, de centrale marionet van het schimmenspel in de vorm van een boom of een berg die het heelal symboliseert.

LINGA: In het hindoeïsme het manlijke geslachtsdeel in erectie dat als symbool van de scheppende natuurkracht wordt vereerd. De god Shiva manifesteert zich vaak als *linga*; ook *lingam* of *lingga*.

De oudste inscriptie over een lingaheilgdom op Midden-Java dateert van 732 A.D., en de *steen van Dinaja* in Oost-Java van 760.

De *linga* is een concentratiepunt van allerlei krachten die werden voorgesteld als vurige essenties. Shiva wordt vaak als vuurzuil voorgesteld en zijn fallus, zijn meest vurige orgaan, wordt wel met de *linga* vergeleken.

De eenheid van God-vorst-linga ontstond, volgens de zuil *Dong Du'o'ng*, toen Shiva zijn *linga* (*fallus*) naar de aarde liet brengen en hem daar door de stamvader van de dynastie (de zoon van Shiva) Uroja liet oprichten die zo koning werd. De mystieke relatie tussen de lingasteen en het innerlijkste wezen van de vorst licht besloten in de libertijnse opvattingen van de Javaanse vorsten. De Javanen hebben hun voorstelling van het innerlijk

met de islam verweven.¹

De hartstochtelijke lingagedachte van het subtiele Ik van de vorst met het islamitische profetenlicht was van Adam op Mohammad overgegaan.²

LOBANG PANTAT: anus

LONTARPALM: *Borassus Sundaicus*.

In de kroon van de mannelijke palm ontspruiten fallusachtige bloemen, de vrouwelijke neigen ertoe om ook kleine kokosnootachtige vruchten te produceren.

MAJAPAHIT: Groot hindoe-boeddhistisch rijk waarvan het centrum in Oost-Java lag (1293-1522).

MANI: sperma

MANTRA: bezweringsformule

MANGGALA: Aanroeping gericht tot een god of een godin aan het begin van een gedicht om de kracht van deze godheid in de verzen van dit gedicht over te brengen.

MARIONETTENSPELER: *dalang*

MEESTERSMID: *ampoe*, makers van kerissen, onderworpen aan complexe vormen van ascese

MIROBOLANI: Hazardspel waarbij twee spelers een muntje onder elkaars opgestapelde kemirinoot legt. Een bamboestengel wordt op de noten gelegd en met een hamer slaat de speler daar op. Breekt de onderste noot dan wint de eigenaar van de bovenste de inzet en omgekeerd.

MONTJONG: bekkie, snuit

MUEZZIN: gebeds om- en oproeper

MOSLIMHEILIGE: *wali*

MOEHARAM: Eerste maand in de islam.

MOEKSA: In het leven sterven, leven in de dood, de bevrijding.³

1 Vgl. F.D.K. Bosch, *Het Lingga-Heiligdom van Dinaja*, 's-Gravenhage 1924

2 Vgl. J.J. Meinsma/W.L. Olthof, *Babad tanah djawi*, 's-Gravenhage 1941

3 Vgl. *Mannichien moet dea wêze om libben foar ús te wurden* (Fri.). Velen moeten uitgewoed zijn om iets voor ons te betekenen; lett. Menigeen moet dood zijn om voor ons te gaan leven. (Vgl. het contrast: *Stirb und Werde e-sterre en wêze? – Wie sterft voordat hij sterft, zal niet sterven als hij sterft.*) Wordt dit bedoeld met *Stirb und Werde, sterre en wêze, calcinatio?*

Vgl. J. Lycklama et al., *De geest van de Friese wouden*, Zuider-Æmstel 2015.

NOEN: Letter van het Arabische alfabet.

PAHING: De eerste dag van de Javaanse week die vijf dagen telt.

PALEIS: *Kraton*.

PANTJAMAJA: De vijf illusies.

PEH GWEE: Maand van de Chinese kalender.

PELI (Jav.): penis

PENINDJAU: Voorpost, voorgeborchte

PERAMPOEAN: prostituee

PESING: pislucht, naar urine stin-kend, vunzig (*Zang 140*)

POEKIE: vagina

POTJOLS: Een van de vele vormen van Javaanse spoken.

PRAMANA: Oorzaak van een bepaald leven, de individualisatie van de goddelijke Essentie, *Soeksma*.

RÂBI'A: Een van de grootste vrouwelijke heiligen van de islam, gestorven in Basra (Irak) in het jaar 185 van de hidzjra (801 n.c).

RADJAH: Koning

RADJAB: zevende maand in de islam

RAKA'AT: serie bewegingen in het gebed vóór de voetval.

RÂMA: held uit de Râmâyana.

RATOE KIDOEL: Koningin van het Zuiden, geduchte godin van wie het onderzeese rijk zich uitstrekt voor de zuidkust van Java. Door zich seksueel met haar te verenigen, verkrijgen de sultans van Java de militaire geheimen en wettigheid van hun wereldlijke macht.

REDJEB: Zevende maand van de Javaanse kalender.

REOG: Extatische dans

ROEWAT: Uitmijningsceremonie voor kinderen geboren onder het boze oog (*wong soekerta*) om hen te bevrijden van de demonische krachten van *Batara Kala*.

RITMEN VAN ARABIA FELIX:

In het Javaans *empyak*, moslim gebeden gezongen op Arabische muziek en vergezeld van dansen.

SADONO: Partner van Dewi Sri.

SANTRI: Leerling van een koranschool, volgeling van een moslimmeester.

SAOES: saus, op blz. 295 *sperma*

MONTJONG SARONG: lendendoek van katoen

SCHIMMENSPEL: *wajang koelit*, schaduwpoppenspel dat episoden uit de *Mahâ-bhârata* of de *Râmâyana* vertelt.

SEMAR: Voorvader van de Javanen. Semar is een god, de oudste broer van Shiwa. Zijn voorkeur voor schuine moppen en gulzigheid hebben hem uit het rijk der hemelen verbannen en naar de aarde gestuurd als dienaar van het gewone volk op Java onder de gedaante van een lelijk en androgyn personage. Als men hem voor een man houdt, neemt hij de vorm van een vrouw aan en vice versa. Hij belichaamt de derde ethische en spirituele dimensie van de Javanen, voorbij goed en kwaad: het grappige.

SOERAT: brief, boek, geschrift

SITA: Echtgenote van Râma in de *Râmâyana*.

SITI DJENAR: Legendarisch personage, archetype van de moslimketterij, geïnspireerd op Hallâj, mystieke martelaar van de islam. Ondanks zijn ter dood veroordeling door de negen moslim heiligen van Java, beschouwt men hem vaak als de tiende wali.

SLAPERS IN DE SPELONK:

Toespeling op soera XVIII, *De Spelonk*, waar twee groepen jongeren toevlucht zoeken in een spelonk; ALLAH slaat hun oren met doofheid gedurende een groot aantal jaren en wekt hen vervolgens weer tot leven om te weten te komen welke van de twee groepen het best de duur van zijn slaap heeft berekend. Allen denken een dag of het deel van een dag in de spelonk te hebben verbleven. In feite hebben ze geslapen gedurende ‘driehonderd jaar waaraan men nog negen jaar toevoegt’.

SOENAN: Titel van een heilige of van een religieuze vorst; (Jav.) *Soesoehoenan*, titel van den vorst van Soerakarta, vazal van het Koninkrijk der Nederlanden.

SOENAN BONANG: een van de negen heiligen van Java.

SOEKSMA: bron van alle leven, de goddelijke essentie, de ENE

SOELOEK: Stemming gezang aangeheven door de marionettenspeler om de episode die hij tijdens de nacht gaat spelen in te leiden. In de soefi mystiek betekent *soeloek* het inslaan van de Weg.

TAHIYAT: Zithouding bij het gebed na de tweede voetval.

TAUHID: Verbastering van *Ta'widh*, naam in ironische zin gegeven aan een

van de twee honden van de ketterse prins Panggoeng in *zang 132* van *Het boek van Tjentini*.

TA'WIDH: Bevestiging van de goddelijke EENHEID. In het soefisme de kennis der Eenheid.

TAJOEB: Vruchtbaarheidsdans op het Javaanse platteland, vaak uitgevoerd door wilige meisjes.

TJATOERWARNA: vier kleuren.

TJONGKLAK: Spel waarbij graankorrels moeten worden verplaatst in de gaten van een plank die de vorm van een bootje heeft.

TOEJOEL: kwelgeesten

WAIROTJANA: Boeddha van het oneindige Licht.

WAROK: Reog danser.

WIDJAKOESOEMO: Bloem der victorie, *Pisonia silvestris* of *alba*, witte bloem uit de fam. der *nyctaginaceën*.

WIRENG: Volksdans die een duel voorstelt.

ZAMZAM: Wonderbaarlijke bron nabij Mekka, waar Hagars gebed verhoord werd en ze water vond nadat Abraham haar in de woestijn had achtergelaten.

Bibliografie

II DE OERGROND

Zang 2

Shaik Hakim Abu Abdullah Ghulam Moinuddin, *The Book of Sufi Healing*,
New York 1985

Zang 4

Faouzi Skali, *la Voie soufie, (Spiritualités vivantes, Série Islam)*, Parijs 1985

III DE OORLOG

Zang 6

Nancy Florida, *The Badhaya Katawang: a Translation of the Song of Kangjeng
Kidul*, Indonesia, no. 53

Zang 7

H.J. de Graaf, *Puncak Kekuasaan Mataram*, Jakarta 1986

Zang 8

Kader Abdolah, *De Koran*, Breda 2008

Zang 10

Seyyed Hossein Nasr, *Essais sur le soufisme*, Parijs 1980

IV DE OMZWERVING

Zang 12

B. Bhattacharya, *Saivism and the Phallic World*, New Delhi/Oxford 1975

Sartono Kartodirdjo, *700 Tahun Majapahit (1293-1993)*, Dinas Pariwisata
Daerah Propinsi 1 Java Timur

W. Y. Evans-Wentz, *Tibetan Yoga and Secret Doctrines Or Seven Books of Wis-
dom of the Great Path*, Oxford U.P. 2000

Zang 13

P.J. Zoetmulder, *Kalangwan*, Jakarta 1983

Zang 14-15

Robert W. Hefner, *Hindu Javanese Tengger Tradition and Islam*, Princeton U.P. 1985

Zang 17

Louis Massignon, *La Survie de Hallâj*, Gallimard 1975 (citeert Iqbâl)

Zang 18

Daryush Shayegan, *Hindouisme et Soufisme. Une lecture du Confluent des Deux Océans par le prince Dârâa Shokûh*, Parijs, 1997

Louis Massignon, *La Survie de Hallâj*, op. cit.

Victor Hugo, *L'épopée du ver*, La Légende des siècles.

Abdul Munir Malkhan, *Seh Siti Jenar dan Arajan Wihdatul Wujud*, Pt. Per-cetakan Persatuan, Yogyakarta, 1985;

The Book of Cabolek, The Hague 1975

V DE ESCAPE

Zang 37

Charles Baudelaire, *Les hiboux, Les Fleurs du mal*.

Zang 38

Sindhunata, *Hoffen auf den Ratu-Adil*, Hamburg 1992

Zang 41

Linus Suryadi Ag., *Pengakuan Pariyem*, Sinar Harapan, Jakarta, 1981.

Ned. vertaling, *De bekentenis van Pariyem*, Amsterdam 1985

Zang 43

Marcel Bonneff, *Perigrinations Javanaises. Les Voyages de R. M. A. Poerwa Lelana : une vision de Java au XIXe siècle*, Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris, 1986

Zang 46

Ian Douglas Wilson, *The Politics of Possession*, Murdoch University 1997

Zang 49-50

H. M. Rasjidi, *Kebatinan*, in eigen beheer uitgegeven, z.j.

Benedict Anderson, *The Suluk Gatoloco*, Indonesia, no. 32 en no. 33

Zang 54

Henri Corbin, *L'imagination créatrice dans le soufisme d'Ibn Arabi*, Flammarion 1958

Zang 56-57

P.J. Zoetmulder, *Pantheism and Monism in Javanese Suluk Literature*, Leiden 1995

Zang 58

Ibn 'Arabi, *Textes sur le jeûne*, traduits de l'arabe et présentés par Abdar-Razzâq Yahyâ, Al-Bouraq, Beyrouth

Zang 59

Chrétien de Troyes, *Perceval ou le Roman du Graal*, Parijs 1992
Victor Hugo, *L'an neuf de l'hégire*, La Légende des siècles

VI EN ER WAS LIEFDE

Zang 60

Titus Burckhardt, *Introduction aux doctrines ésotériques de l'islam*, Dervy, 1969
Faouzi Skali, *La Voie soufie*, op. cit. (citeert Sidi'Abd Er-Rahman)

Zang 63

Bernard Arps, *Tembang in Two Traditions. Performance and Interpretation of Javanese Literature*, Leiden, 1981
Jacques Prévert, *Pour faire le portrait d'un oiseau:*

OM HET PORTRET VAN EEN VOGEL TE MAKEN

(Aan Elsa Henriquez)

Schilder eerst een kooi
met een open deur
schilder vervolgens
iets aardigs
iets eenvoudigs
iets moois
iets nuttigs...
voor de vogel

zet vervolgens het doek tegen een boom
in een tuin
in een bos
of in een woud
verstop je achter de boom
zonder iets te zeggen
zonder te verroeren...
Soms komt de vogel gauw
maar hij kan er ook lange jaren over doen
voor hij een besluit neemt
Verlies de moed niet
wacht
wacht zo nodig jarenlang
hoe snel of hoe traag de vogel komt
maakt niets uit het schilderij
wordt er niet mooier of lelijker door
Zodra de vogel komt
als hij komt
neem je de diepste stilte in acht
wacht tot de vogel de kooi binnengaat
en zodra hij binnen is
sluit zachtjes de deur met het penseel
dan
veeg je een voor een alle tralies uit
zonder ook maar één veer van de vogel aan te raken
Maak vervolgens het portret van de boom
kies daarbij zijn mooiste tak uit
voor de vogel
schilder ook het groene gebladerte en de koelte van de wind
het stof van de zon
en het geluid van de beestjes in het gras onder de zomerhitte
en wacht vervolgens tot de vogel zin heeft om te fluiten
Fluit de vogel niet
dan is dat een slecht teken

het teken dat het schilderij slecht is
 fluit hij wel dan is dat een goed teken
 het teken dat je mag ondertekenen
 dan trek je heel zachtjes
 een veer van de vogel uit
 en schrijf je je naam in een hoekje van het schilderij.¹

Zang 64

Sohrawardi, *Récit de l'exil occidental*, Montpellier, 1993
 Cynthia Fleury, *Métaphysique de l'imagination*, Parijs 2000
 R. Soetarno, *Aneka Candi Kuno di Indonesia*, Semarang 1993
 Charles Baudelaire, *Les femmes damnées, Les fleurs du mal*

Zang 65

Farîd al-Dîn Attâr, *Le langage des oiseaux*, Parijs 1996

Zang 67

Victor Hugo, *Les djinns* (Œuvres: Poésie, Volume 2) Brussel 1837

Zang 68

Abd al-Karîm al Jîlî, *De l'Homme Universel*, Parijs 1953

VII DE VEERTIGSTE NACHT

Zang 72

Abd al-Karîm al Jîlî, *De l'Homme Universel*, op. cit.

Zang 73

Abd al-Qādîr al-Gîlânî, *Les Enseignements soufies*, Beiroet/Parijs 1996

Zang 74

H. M. Rasjidi, *Considérations critiques du Livre Tjentini*, Sorbonne 1956;
Documents pour servir à l'histoire de l'islam à Java, A. Maisonneuve, École
 Française d'Extrême-Orient, 1977

Zang 78

Victor Hugo, *La légende des siècles*.

Zang 81

Faouzi Skali, *La Voie soufie*, op. cit. (citeert Sidi'Abd Er-Rahman)

1 Vgl. Ivo van Strijtem: De mooiste van Prévert, Tielt/Amsterdam 2006

Zang 86

P.J. Zoetmulder, *Pantheism and Monism*, op. cit.

Zang 95

P.J. Zoetmulder, *Pantheism and Monism*, op. cit.

Zang 98

Victor Hugo, *La légende des siècles*

Zang 100

Sri Mulyono, *Human Character in the Wayang*, Singapore 1981

Zang 106

Victor Hugo, *La légende des siècles*.

Zang 108

P.J. Zoetmulder, *Pantheism and Monism*, op. cit.

Zang 110

P.J. Zoetmulder, *Pantheism and Monism*, op. cit.

VIII DRAAJ JE LICHAAM

Zang 110

Victor Hugo, *Verset du Koran, La légende des siècles*:

La terre tremblera d'un profond tremblement,
Et les hommes diront: Qu'a-t-elle ? En ce moment,
Sortant de l'ombre en foule ainsi que des couleuvres,
Pâles, les morts viendront pour regarder leurs œuvres.
Ceux qui firent le mal le poids d'une fourmi
Le verront, et pour eux Dieu sera moins ami;
Ceux qui firent le bien ce que pèse une mouche
Je verront, et Satan leur sera moins farouche.

Djalâl-od-Dîn Rumi († 1273), *Mathnawi*; *La Quête de l'Absolu*, Monaco 1970

Zang 117

Doboom Tulku, *Atisha and Buddhism in Tibet*, New Delhi 1983

Ibn 'Arabî, *Les Illuminations de la Mecque*, Parijs 2008

IX BOEK IX

Zang 124

M. C. Ricklefs, *The Seen and Unseen Worlds in Java, 1726-1749*, Allen & Unwin en Hawaiï U.P., Honolulu, 1998.

Juju Masunah, *Sawitri, Penari Topeng Losari*, Yogyakarta 2000

X GEDAANTEVERWISSELING

Zang 131-132

Louis Massignon, *La passion de Hallâj; martyr mystique de l' Islam*, Parijs 1975

Zang 135

Victor Hugo, *La légende des siècles*.

A.J. Arberry, *The Rubaiyat of Jalal al-Din Rumi*, Londen 1949

XI DE WOLK ZOECT DE ZON

Zang 137

Nguyên Du, *Kim-Vân-Kiêu*, Gallimard/Unesco 1961

Zang 138

P.J. Zoetmulder, *Kalangwan*, penerbit Djambatan, Jakarta, 1983

Zang 139

Rabelais, *Gargantua en Pantagruel*, 4e boek, Amsterdam, 1956, 1980

Zang 140

François Villon, *Œuvres poétiques*¹

René Guénon, *Le règne de la quantité et les signes des temps*, Parijs 1945

Jamal-Eddine-Benghal, *La Vie de Râbi'a al'-Adawiyya*, Parijs 2010

Zang 141

Emir Abd El-Kader, *Écrits Spirituels*, présentés et traduits de l'arabe par Michel Chodkiewicz, Parijs 1982

1 Vgl. David Mus, *La poétique de François Villon*, Ceyzérieu dans l'Ain 1992

XII HET EILAND VAN IJZER

Zang 142

Emmylou Harris, *Boulder to Birmingham in Pieces of the sky*, Sixteen Stars Music 1975 (*Wee mij, aan het leven overgeleverd!*)

Zang 145

Victor Hugo, *La légende des siècles*, J. Rouff & Cie, Parijs 1857
Abd el-Kader, *Écrits spirituels*, op. cit.

Zang 146

Djalâl-al-Dîn Rûmî, *Rubâi'yât*, op. cit.

Zang 147

Éric Geoffroy, *Djihâd et Contemplation, Vie et enseignement d'un soufi au temps de Croisades*, Dervy, 1997
Saint Jean de La Croix, *La Nuit obscure*, Le Seuil¹

XIII VERZWOLGEN

Zang 148

Victor Hugo, *La ville disparue, L'épopée du ver*, *La légende des siècles*.
Ananda K. Coomaraswamy, *Hindouisme et bouddhisme*, Parijs 1949

Zang 150

Solange Thierry, *Quelques aspects du rôle culturel des fleurs en Asie Méridionale*, *L'Ethnographie* 60-61, Parijs 1966-67
Pitoyo, *Sekar Wijayakusuma*, *Majalah Pusaka Jawi*

Zang 151

Charles Baudelaire, *Les fleurs du mal*

XIV HET LAATSTE VERLANGEN

Zang 152

H. J. De Graaf, *Disintegrasi Mataram di bawah Mangkurat 1*, *Runtuhnya Mataram*, Jakarta 1987
Thomas Stamford Raffles, *The History of Java*, Oxford u.p. 1988

DE DONKERE NACHT

VANUIT DE DUISTERNIS heb ik me langzaam naar het licht toegewerkt. Er zijn bepalende ontmoetingen geweest. Er is afgebroken en opgebouwd, het ijle homeopathisch verdunde sprankje hoop is door het schudden krachtiger geworden. En... Ik heb een moment van genade gekend.

*Vreugde, vreugde, vreugde, tranen van vreugde. Alles vergeten behalve God.
Moge ik nooit van hem gescheiden worden. Uw woord zal ik nooit vergeten.*

Wat valt er over zeggen? Zoveel woorden zijn er aan het onuitspreklijke gewijd. Om er toch maar iets over te zeggen. Denk nou niet dat ik na de *grâce de Dieu* opeens een lachebekje ben geworden. Het is ook in uiterlijkheid niet te vergelijken met de ervaring van Blaise Pascal uit 1654.

Jeltske vertelde me later over *De donkere nacht die gelukkig maakt* en illustreerde dat – zoals ze is – met een gedicht:

*Eens op een donkere nacht
In huiverend liefdesvuur
ontbrand,
O uitgelezen kans!
Verliet ik ongezien
Mijn huis dat stil en vredig was.*

*Door donkerde beschut,
Vermomd, langs de geheime
trap,
O uitgelezen kans!
In donkerde en verborgenheid,
Mijn huis dat stil en vredig was.*

*Die uitgelezen nacht,
Verstolen, niemand die mij zag
Zelf geen duimbreed zicht,
Geleid slechts door het licht
Dat in mijn hart was aange-
vlamd.*

*Dat vuur wees mij de weg,
Scherper dan het middaglicht,
Daarheen waar ik werd
verwacht Door hem die mij
vertrouwd was,
Waar niemand zich liet zien.*

*O nacht, jij was mijn gids,
Nacht, liever dan dageraad:
Nacht, jij bracht
Minnaar en beminde samen:
De beminde in de Minnaar
opgegaan!*

*Op mijn Mociende barsten,
Die voor hem alleen waren
bewaard, bleef hij sluiseren,
En ik, ik streelde hem,
En uit de eeders waaierde de
nachtwind aan.*

*De nachtwind van de tinnen,
die, toen ik zijn haven speidde,
Met zijn hand mijn hals
Screen een wond tobracht
Waardoor mijn zinnen een voor
een bezweken.*

*Ik bleef, vergat mijzelf,
Gezicht tegen mijn Minnaar
aangetroefd;
Alles hield op, ik raakte mij
kwijt,
Mijn zorgen liet ik waten
Tussen witte lelies, in verge-
telheid.¹*

1 Vertaling H.C. ten Berge, 1991

1 Vgl. Lycklama & Zavrany: *Woudgeest & Woestijnroos*, Zuider-Amstel 2015

Arabia Felix I

In Oman
de hete balsem
van weleer inhalend,
verootmoedig ik mij
voor mijn vader.
Want zijn ogen
flietsen potscherven van
krijgskoorts
en zijn beet wedijvert
met de witte huizen
in het vlekkerige zand.
Moustache, taai als het
puimsteen van de bergkam in de
hitte.
En zijn kromzwaard,
lichtend als de wind
die plotseling aansnijdt
over de zo donker
donkerblauwe zee,
zijn kromzwaard
heeft zojuist een lam
geslacht.

't Is goed.
Mijn voorhoofd raakt
het zand.
Barmhartige gewaden waaien
in de schelle zonnewind.
Zo schenkt hij mij
de allerjongste vrouw,
de diepst neergeslagen ogen,
roofgoed
uit de Hadramaut.
De bruid verbeidt,
onaangeraakt, beschikking
in een koele kamer.
Arabia wacht.
Een kameel naast mij
verzet een voet,
zacht
zijn gewicht verplaatsend
van de ene
naar de andere zijde.

Arabia Felix II

In Shibam in het oude Sheba
 heb ik ooit mijn tijd geteld.
 Ik was onkenbaar, had
 de lemen wolkenkrabbers lief
 en doolde in de geur
 van karavanenwind en specerijen
 over trappenhuizen onder balken-
 zwerk,
 trok zware deuren open, krabde
 aan het van rook droog doortrok-
 ken
 mompelende oude leem.
 School dan in kijkgaten
 en zag mijzelf beneden
 kruipend smeken in het scherpe
 zand
 tussen de in hun spaarzaam spre-
 ken
 trotse zonen en niet aan te raken
 dochters van de Hadramaut.
 Buiten de muren,
 eindelijk toch uitgeworpen,
 heb ik in de hete nacht
 omkomend op mijn rug gelegen
 onder de stad en haar
 afwerend hooggestoken zwijgen.
 Ontstolen boven mij het kleine
 kromzwaard dat ik ooit bezat,
 stil naar de maansikkel vooruitge-
 vlogen.

Ik wist de wierookkaravanen on-
 derweg,
 mij slechts op één
 van vele halteplaatsen van een
 keten,
 liet het verstervend lichaam zacht-
 jes los.

Nu licht geworden en rechtmatig
 eindelijk
 en onbesmet
 dans ik de zilveren bergen in...

DE RIJKSTE MAN VAN BABYLON

Zeven oplossingen voor welzijn en welvaart, zesde druk 2015

George Clason

In de laatste acht eeuwen voor onze jaartelling zijn er impulsen geweest die de wereld blijvend hebben beïnvloed. In de 18^e eeuw v.C regeert in Babylon koning Hammoerabi. Deze stelt voor het eerst in de geschiedenis regels op om machtsmisbruik door leiders te voorkomen. Het zijn regels voor de behandeling van slaven, bescherming van eigendom en aanwijzingen voor de rechtspraak. Zijn religieus-humanistische waarden stonden aan de basis van de welvarende ontwikkeling van zijn land.

In Israël treden profeten op die een universeel monotheïsme doceerden en in Griekenland ontwaakt een hoger type van godsdienst. In het oude India ontstaat het brahmanisme, in China breekt de tijd aan waarin Confucius verklaart dat de mensen vriendschappelijk en rechtvaardig met elkaar om moeten gaan. In India pleit de Boeddha voor een samenleving waarin compassie en vrede centraal staan.

Bij de Perzen is er de werkzaamheid van Zarathoestra. Deze vervlogen tijden zijn onder het zand van de woestijn geconserveerd en spreken boekdelen: de hervormingen in het machtige Babylonisch-Assyrische Rijk – opdoemend door de sluier van demonisme en polytheïsme – brachten een cultuur voort van een zeldzame zuiverheid en kracht, verheven religieus gevoel, en een gemeenschap met universele waarden die tot de dag van vandaag hun actualiteit hebben behouden.

George Clason belicht in zijn boek *ter lering ende vermaeck* de praktische kant van hun succesformule waarvan de grondslag was gelegd door koning Hammoerabi.

COLOFON

IMPRINT: *Zuider-Amstel*, Amsterdam

REDACTIE, TYPOGRAFIE EN PREPRESS: *Uitgeverij Abraxas*, Amsterdam

TEKSTCORRECTIE: Nienke Lantman, Erm

LETTERS: TEFF *Trinité 1, 2 & 4*, TEFF *Lexicon* en DTL *Documenta*

PRODUCTIE: CPI *Koninklijke Wöhrmann*, Zutphen/*Scan Laser*, Zaandam

PAPIER OMSLAG: 240 g/m² *sulfaat-karton*

PAPIER BINNENWERK: 90 g/m² *Biotop 3*

SFEERIMPRESSIE: Mark Mastenbroek, Amsterdam

EAN: 9789077787410

